This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

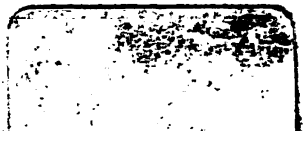

GAB

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

XXIV. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

OORSPRONKLYK VERZAMELD

DOOR

JACOBUS KOK.

VIER-EN-TWINTIGSTE DEEL.

P — R.

MET KAARTEN, PLAATEN EN POURTRAITTEN.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

TE AMSTELDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCV.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

PEC.

PECKIUS (PETRUS) een vermaard Regtsgeleerde, gebooren in *Zeeland*, te *Zierikzee*, volbragt den loop zijner Akademiſche Letteroeffeningen te *Leuven*, en bekom 'er den trap van Meester in de Regten, in den Jaare 1553. De lof, aldaar behaald, deedt hem 'er den post van Koninklijken Hoogleeraar *Paratitlorum* bekoomen, en vervolgens, in den Jaare 1562, het Hoogleeraarsgeſtoelte in het Kanonijke Regt beklimmen. Zo veel agting behaalde hij in 't bekleeden van dien post, en verſpreidde zo aangenaamen reuk van geleerdheid, door zijne Schriften, dat, in den Jaare 1586, de waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad te *Mechelen* aan hem wierdt opgedraagen. Hij eindigde aldaar zijne dagen, op den zestienden Julij des Jaars 1589. Zijne Weduwe en kinderen deeden zijn Lijk na *Leuven* voeren, en ter aarde beſtellen in de *St. Michiel's Kerk*, in eene Begraafplaats, met voordagt vervaardigd, pronkende met een deftig Opſchrift. Zeer vermaard is een zijner Zoonen, even als de Vader, PETRUS genaamd. Hij doorliep de onderſcheidene posten van Raad te *Mechelen*, Lid van den Hoogen Raad, Opperregter in Krijgszaaken, en bekom, eindelijk, de hooge waardigheid van Kanſelier van *Brabant* en Koninklijken Raadsheer van Staat. Groote agting behaalde hij door zijn beleid, voorzigtigheid en welſpreekendheid, waar van hij, in meenig eene bezending aan Koningen en Vorſten, doorſlaande blijken vertoonde. In een mondgeſprek met den Predikant UITENBOGAARD, in den Jaare 1620, gaf hij denzelven te verſtaan, uit naam der Aardshertogen, dat men niet ongenegen zijn zoude, den gebannen Remonſtranten vrijheid van Godsdienſtoeffeninge te verleenen, in de Plaatzen, welke, naa het einde van het

Beſtand, op de Staaten der Vereenigde Gewesten zouden veroverd worden. In 't volgende jaar deedt hij eenen keer na *'s Hage*, om de Staaten te beweegen tot het luisteren naar voorſlagen van beſtendigen Vrede, en om alle de Nederlanden onder één Hoofd te brengen. PECHIUS overleedt in den Jaare 1625. Behalven zijne doorſleepene Staatkunde, was hij een fraai vernuft en niet ongevallig Digter. Zijn *Votum pro ſtudiis Humanitatis* wordt bij de kenners hoog geſchat.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* BAYLE, *Dict. Crit.*

PEELLAND, een Kwartier van de Meierij van *'s Hertogenbosch*, in Staats *Braband*, dus genaamd naar een Moeras of Veen, *de Peel*, van het Latijnſche woord *Palus*, die meer dan vier uuren in de lengte beſlaat, uit welke zeer veele Turf deels geſtoken, deels gebaggerd wordt. *Peelland* beſlaat in de lengte, van het Noorden na het Zuiden, omtrent acht, en in de breedte, van het Oost na het West, omtrent zes uuren gaans. Eertijds was het een gedeeke van het van ouds vermaarde Landſchap *Taxandria*. *Helmond* is de eenige Stad, welke in dit Kwartier legt. Vlekken, Dorpen en Heerlijkheden telt men 'er ten getale van vierendertig, en daar onder veelen van niet weinig aanziens. De meeste dier Plaatzen behooren aan bijzondere Heeren; doch de voornaamſte ſtaan onmiddelijk onder de Algemeene Staaten.

PENDREGT; zie RHOON en PENDREGT.

PERIZONIUS, (JACOBUS) hadt tot Vader ANTONIUS PERIZONIUS, eerst Rektor van het Latijnſche School te *Dam*, alwaar hem zijn Zoon JACOBUS gebooren wierdt, op den zesentwintigſten October des Jaars 1651, en naderhand Hoogleeraar in de Godgeleerdheid op 't Doorluchtig School te *Deventer*. Volgens begeerte zijns Vaders, beoeffende hij, eenigen tijd, de Godgeleerdheid. Eene bovendrijvende zucht voor de Latijnſche en Griekſche Letterkunde deedt hem eene andere oeffe-

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ANTONIUS PERENOT,
Kardinaal van Granvelle, Eerste
Aartsbisschop van MECHELEN,
GESTORVEN IN DĒ OUDERDOM
VAN 70 JAREN, DEN 21 SEPTEMBER
M D LXXXVI.
J. Punt fecit.

oeffenbaan inſlaan, vooral naa zijns Vaders dood, welke in den Jaare 1672 voorviel. De beroemde Letterkundigen CUPERUS, GRÆVIUS en RYCKIUS waren zijne leidslieden. De roem zijner Geleerdheid tot in Friesland zijnde doorgedrongen, beriepen hem de Staaten van dat Gewest tot Hoogleeraar in de Welſpreekendheid en Hiſtorien, aan 't Hoogeſchool te *Franeker*, in den Jaare 1680. Om zich van zijn duurzaam verblijf te verzekeren, wierdt hem zo aanzienlijke Wedde toegeleid, dat hij tot verandering van ſtandplaatze niet ligt konde beſluiten. Nogthans lokten hem de Verzorgers van 't Leidſche Hoogeſchool door zo ſtreelende aanbiedingen, dat hij derwaarts vertrok, in den Jaare 1693, om 'er, behalven de duslang gehouden Leſen, ook in de Griekſche Taale te onderwijzen. Op den zesden April des Jaars 1715, overleedt hij aan eene ſleepende ziekte, ontſtaan door veelvuldig letterblokken. Bij zijnen Uiterſten Wil beſprak hij, aan het Hoogeſchool, eene ſomme van twintigduizend Guldens, als een vast Fonds, ten behoeve van éénen Student, om uit deszelfs opkomſten, gedaurende den tijd van zeven jaaren, zijne Letteroeffeningen te kunnen voortzetten, volgens een plan, daar toe voorgeſchreeven. Aan 's Lands Bibliotheek maakte hij eene fraaie verzameling van oude Handſchriften en verſcheiden gedrukte Schriften, met geſchreevene aanmerkingen. Bij zijn leeven hadt PERIZONIUS verſcheiden Werken laaten drukken. Jammer is het, dat een Man, zo geleerd als PERIZONIUS was, veel tijds verſpild heeft met penneſtrijden tegen geleerde tijdgenooten.

Zie *Hiſt. Critique de la Republique des Lettres*, Tom. IX.

PERNISSE, eene Heerlijkheid en Dorp, in het *Land van Putten*, in Zuidholland. De uitgebreidheid wordt bepaald op vierhonderd achtendertig Gemeten en tweehonderdzestig Roeden Lands, en het getal der Huizen op achtemegentig. Het Dorp, ſchuins tegenover *Schiedam* gelegen, een weinig landwaarts, heeft, door middel van eene Haven, gemeenſchap met de Maaze. De Kerk is een tamelijk groot gebouw, voorzien van een dikken ſtompen Toren.

PERSINGEN; zie OOY.

PERSYN, (*Het Geſlagt van*) was van ouds zeer vermaard in de Nederlandſche Geſchiedenisſen, en eigenaar van een aanzienlijk gedeelte van het Noorderkwartier van Hólland, bij den naam van *Waterland* bekend. Volgens eene aloude overlevering, zou de Stamvader van dit Geſlagt, omtrent het jaar 990, uit Griekenland afkomſtig, herwaarts zijn gekoomen met LUTGARD, Gemaalinne van Graave ARNOUD *van Holland*. De eerſte, welken men van dit Geſlagt, met zekerheid, gemeld vindt, was JAN PERSYN, *Heer van Waterland*. Hij leefde omtrent het Jaar 1080, en hadt eenen Zoon,

DIRK PERSYN, Ridder, Heer van Waterland, vermeld onder de Baanderheeren van Holland, in den Jaare 1150, en, nevens andere Hollandſche Edelen, getuige van het Verdrag, in den Jaare 1168, tuſſchen FLORIS DEN III, Graaf van Holland, en PHILIPS *van Vlaanderen* geſlooten. Zijn Zoon en Erfgenaam was,

JAN PERSYN, Ridder, Heer van *Waterland*, die geleefd heeft onder DIRK DEN VII, Graaf van Holland, en overleeden is in den Jaare 1226. Hij liet twee Zoonen naa: 1. NICOLAAS PERSYN, van wien ſtraks nader, en 2. *Wouter Perſyn*; ondanks de Ridderlijke waardigheid, met welke hij bekleed was, begaf hij zich in een Klooster.

NICOLAAS PERSYN, Ridder, en behalven *Waterland*, ook Heer van *Marken*, overleeden in den Jaare 1250, hadt in zijn huwelijk, met eene Dogter uit den Huize VAN HAARLEM, verwekt, behalven JAN PERSYN, die ſtraks zal volgen, *Simon Perſyn*, vermeld op het Jaar 1276, getrouwd met *Machtelt Potskijn*, van welken het Geſlagt van *Bakenesſe* afkomſtig is.

JAN PERSYN, Ridder, Heer van *Waterland* en *Marken*, overtrof in aanzien en bedrijven alle zijne voorzaaten. De Stad *Haarlem*, in den Jaare 1268, door de Kennemers belegerd, was aan hem, meer dan aan andere Ridders, die zich daar binnen bevonden, haare behoudenis verſchuldigd. In een donkeren nacht heimelijk ter Stede uitgetrokken, veroverde hij op de belegeraars verſcheiden Wagens, ſpoedde zich daar

mede

mede na Kennemerland, en ſtak aldaar den brand in verſcheiden Dorpen. De opgaande vlam, de bezettelingen aan eigen huis en have doende gedenken, deedt hun ſpoedig het beleg opbreeken. In erkentenisſe van deezen dienst, wierdt JAN PERSYN, door den Utrechtſchen Biſchop JAN VAN NASSAU, met bewilliging van Graave FLORIS DEN V van Holland, met de Heerlijkheid van Amſterdam begiftigd. In den Jaare 1282 verkogt hij deeze Heerlijkheid, met de huizen, ſterkten, nevens zijne Heerlijkheid in Waterland en Zeevank, aan Graave FLORIS DEN V, voor de Heerlijkheden *de Lier en Zouteveen*, mids zijn Zoon en Erfgenaam, Heer NIKOLAAS, voortaan *Waterland* als een Leenregt van den Graave zou beziten. Te vooren, in de Jaaren 1273 en 1275, hadt Heer JAN die van Waterland van Handvesten en Voorregten voorzien. Hij overleedt in den Jaare 1292, nalaatende, bij LUTGARD VAN LINDEN:

1. NIKOLAAS PERSYN, die volgt.

2. *Jan Perſyn*, de Oude, Ridder, vermeld in de Jaaren 1322 en 1325.

3. *Jan Perſyn*, de Jonge, Ridder.

4. *Dirk Perſyn*, geſneuveld in eenen Scheepſtrijd, in Zeeland, tusſchen de Hollanders en Vlamingen.

NIKOLAAS PERSYN, Ridder, Heer van Waterland, Marken, de Lier en Zouteveen, boven vermeld, was de eerſte, die Waterland als een Leen van den Graave van Holland bezeeten heeft. Nevens zijnen broeder Dirk, ſneuvelde hij in den ſcheepſtrijd, in de *Gouwe*, tusſchen de Zeeuwſche Eilanden Schouten en Duiveland. Zijne Zoonen waaren:

I. JAN PERSYN, die volgt.

II. NIKOLAAS PERSYN, van welken hier naa insgelijks zal geſproken worden.

I JAN PERSYN, Ridder, Heer van Waterland, in zommige onde Brieven *van Velzen* bijgenaamd. In de verdeeldheden der Hoekſchen en Kabeljaauwſchen, hieldt hij het met de laatſten, en ondersteunde, als zodanig, Hertog WILLEM tegen deszelfs Moeder Vrouwe MARGARETA. Hij nam ter Vrouwe JUTTE VAN BREDERODE, dogter van DIDERIK VAN BREDERODE, bijgenaamd *de Goedertieren*, en verwekte bij dezelve:

1. NIKOLAAS PERSYN, die volgt.

2. *Maria Perſyn*, getrouwd met Gijsbert van Niënrode.

3. *Catharina Perſyn*, in den Jaare 1350 getrouwd met Willem van Weſemale, Maarſchalk van Brabrand.

4. GYSBERT PERSYN, die insgelijks volgt.

5. *Heilwig Perſyn*, Abtdisſe van Leeuwenhorst.

Heer JAN ſtierf in den Jaare 1354, en wierdt in de zo aanſtonds genoemde Abtdij begraaven.

NIKOLAAS PERSYN, Knaap, Heer van Waterland, die geleefd heeft onder Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Graaf van Holland, overleedt in den Jaare 1375, nalaatende, eenen Zoon, insgelijks genaamd,

NIKOLAAS PERSYN, Knaap. Hij was de laatſte Heer van Waterland, wordende, door zijn kinderloos overlijden, de Heerlijkheid, in den Jaare 1409, met de Graaflijkheid vereenigd, en aan de Domeinen van Holland gehegt.

GYSBERT PERSYN, Knaap, boven vermeld, wierdt, in den Jaare 1347, door zijnen Vader begiftigd met eenige goederen uit *de Lier* en *Zouteveen*. Bij zijne Echtgenoote, *Anna van Diepenburg*, verwekte hij,

NIKOLAAS PERSYN, die Vader was van

HENRIK PERSYN, aan wien Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIE, in den Jaare 1446, zeker Handvest verleende. Den naam zijner Huisvrouwe vinden wij niet vermeld, doch wel dien van zijne kinderen; deeze waren:

1. JAN PERSYN, die volgt.

2. *Adriaan Perſyn*, vermeld op het Jaar 1529; hij nam ter Vrouwe *Geertrui van der Meer*, en verwekte bij haar,

Kornelis Perſyn, die, in den Jaare 1565, met eenige Leengoederen van de Graaflijkheid van Holland verlijd wierdt, en in den echt tradt met *Machtelt Copier van Ouwendijk*, welke hem de Hofſtede en onderhoorige landerijen van *Ouwendijk* ten huwelijk bragt. Hij liet eenen Zoon naa, van welken, meer dan honderd jaaren laater, nog manlijk oir in weezen was.

JAN PERSYN, ſtraks genoemd, was, in den Jaare 1530, Sekretaris van den Hove van Holland, en trouwde met DIGNA, dogter van Hijppolitus van Gorkum, bij welke hij Vader wierdt van:

1. *Nike-*

1. *Nikolaas Perſyn*, Rentmeester van de Exploiten in 's Hage, Vader van

Pieter Perſyn, Baljuw te 's Gravezande, in den Jaare 1559. Hij hadt eenen Zoon,

Jan Perſyn, in den Jaare 1575, zonder naakoomelingen overleeden.

2. HYPPOLITUS PERSYN, die volgt.

HYPPOLITUS PERSYN, was eerst Raad in den Hove van Holland, en naderhand Presidént van het Hof van Utrecht. Hij trouwde met *Elizabeth de Jonge*, dogter van Jan de Jonge, Griffier van den Hove van Holland, en overleedt in den Jaare 1568, nalaatende,

JAN PERSYN, gehuwd met *Joanna van Heemskerk van Bekeſtein*, Wouters dogter, Hoogheemraad van Rhijnland; hij ſtierf zonder wettige kinderen; hebbende, egter, eene Bastaard-dogter verwekt, *Johanna Perſyn* genaamd, die insgelijks zonder kinderen overleedt. In hem was alzo het naageſlagt uitgeſtorven van JAN PERSYN, Zoon van NIKOLAAS PERSYN, boven N. I. vermeld.

II. NIKOLAAS PERSYN, Knaap, overleedt in den Jaare 1360, nalaatende,

NIKOLAAS PERSYN, gezegd van *Waterland*; hij ſtierf in den Jaare 1479, en was Vader van

JAN PERSYN, getrouwd met *Klara N. Jans dogter*, bij welke hij, ten tijde van zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1479, naalet:

JAN PERSYN. Volgens Handvest van Vrouwe MARIA VAN BOURGONDIE, aan Amſterdam gegeeven, wierdt hij, in den Jaare 1476, tot Raad dier Stad verkoozen, en bekleedde 'er naderhand de Burgemeesterlijke waardigheid. Tweemaalen is hij getrouwd geweest. In zijn eerſte huwelijk, met *Margareta van Berkenrode*, verwekte hij:

1. *Elizabeth Perſyn*, die de Echtgenoote wierdt van Lucas van Beverwaarde, Jakobszoon, Burgemeester, Schepen en Raad der Stad Amſterdam, welke ook van zijne Echtgenoote den toenaam van PERSYN hadt aangenomen.

2. *Nikolaas Perſyn*, zonder kinderen geſtorven.

De tweede Vrouw van JAN PERSYN WAS CHRISTINA VAN DER SCHELLING, en bij hem Moeder van:

1. *Henrika Perſyn*, die tweemaalen is getrouwd geweest, de laatſte reize met Vincent van Teilingen, zonder dat men van hem kinderen genoemd vindt.
2. *Elizabeth Perſyn*, getrouwd met Mr. Gerrit Boel.
3. *Margareta Perſyn.*
4. JAN PERSYN, die volgt.
5. *Dirk Perſyn*, en
6. *Boudewyn Perſyn*, beiden jong geſtorven.

JAN PERSYN, gehuwd met *Aleid Gaaf*, dogter van Nikolaas Gaaf, Schepen van Amſterdam, wierdt, naa het overlijden zijner huisvrouwe, Kanunnik in zijn Geboorteplaats, en, in den Jaare 1573, in de Kerk der Minderbroederen begraaven. Hij was Vader van:

1. JAN PERSYN, die volgt.
2. *Aleid*,
3. *Margareta*, en
4. *Chriſtina Perſyn*, allen Geeſtlijke dogters.
5. *Willem*, en
6. *Jan Perſyn*, beiden zonder kinderen geſtorven.

JAN PERSYN, ten tijde der buitengewoone Regeeringsveranderinge, in den Jaare 1578, Schepen van Amſterdam, en insgelijks van zijnen post verlaaten. Hij overleedt in den Jaare 1602, en wierdt begraaven in de Nieuwe Kerk, onder eene Witte Zark, op welke zijn Wapen was uitgehouwen. Bij zijne huisvrouwe *Margareta Moons*, dogter van Jan Moons, Raad en Prokureur Generaal, hadt hij verwekt:

1. REINIER PERSYN, die volgt.
2. *Nikolaas Perſyn*, zonder kinderen geſtorven.
3. *Alyd Perſyn*, getrouwd met Jonathan van Luchtenburg, Raad en Rentmeester Generaal van Noordholland.

REINIER PERSYN was Raad in den Hove van Holland, en getrouwd met Emerentia van Banchem, dogter van Jan van Banchem, Preſident van den Hoogen Raad. Hij overleedt in den Jaare 1630, naalaatende:

1. *Willem*;
2. *Pieter*;
3. *Reinier*; en
4. *Henrik Perſyn*: allen zonder kinderen geſtorven.

5. *Ni-*

5. *Nikolaas Perſyn.* Deeze liet drie Zoonen naa; doch van derzelver naakoomelingſchap vindt men geen beſcheid. Want of de zulken, die nog heden ten dage, onder andere in Friesland, dien naam voeren, van hun zijn voortgeſprooten, durven wij ontkennen noch verzekeren.

Zie W. VAN GOUDHOEVEN, *Oud Holl. Kronijk*; S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illuſtr.* COMMELIN, *Beſchrijving van Amſterdam.*

PERSYN, (*Het Huis te*) een aloud Kaſteel, in *Rhijnland*, tuſſchen *Leiden* en *'s Graavenhage*, onder de Heerlijkheid *Waſſenaar*, gebouwd, wil men, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, waarſchijnlijk door een Lid van het boven vermelde Geſlagt, en naar hetzelve dus genaamd. Het is een fraai gebouw, midden in eene ruime Graft gelegen, pronkende met verſcheiden Torentjes en een geestig uitgedagten Opgang. De beplantingen zijn in een goeden ſmaak aangeleid. Men bewaart in het Slot een alouden Steen, die voor een Romeiſchen Mijlpaal wordt gehouden, en in de Heerlijkheid *Munſter* weleer gevonden wierdt. Men leidt daar uit af, dat de Romeinen, in den Jaare 167 van onze gemeene Tellinge, hier te lande geweest zijn.

Zie M. VAN DER HOUVE, *Handvest Chronijk.*

PESSER, (JOAN) Raad in de Vroedſchap der Stad *Rotterdam*, verviel, in den Jaare 1672, nevens veele andere Regenten, in den haat van 't gemeen, tegen hem ingenomen met den zotten waan, als of hij medepligtige van een plan ware, om de Stad aan de Franſchen over te leveren. Men ſcholdt en dreigde hem deswegen over ſtraat, zonder dat de Regeering het hart hadde om de baldadigheid te ſtraffen. Dit alles hadt ten oogmerke, de bevordering van den Prinſe VAN ORANJE, welke aldus wierdt bewerkt, doch waar toe PESSER niet bewilligde, hebbende hij te vooren zijn Ampt nedergeleid, en de Stad

verlaaten. Men agterhaalde hem, en voerde hem gevanklijk na 't Stadhuis, alwaar hij, door de wagtdoende burgers, een geheelen nacht bewaard wierdt. In 't volgende jaar nam PRESER de wijk na *Braband*, en onthieldt zich aldaar te *Antwerpen*, den tijd flijtende, in onſchuldige uitſpanningen, zonder zich met Staatszaaken te bemoeien, den tijd verbeidende tot eene luisterrijke wederkomst in 't Vaderland. Of deeze voor hem ooit gebooren zij, is ons niet gebleeken.

PETER ALEXOWITZ, Czaar van *Muskovie*, bijgenaamd *de Groote*, verdient eenig verſlag, als hebbende eenigen tijd in ons Vaderland vertoefd, en aan hetzelve te danken een groot gedeelte der kundigheden, welke, zedert, den bloei zijns Rijks bevorderden. Niet meer, nogthans, dan zijne verrigtingen in de Nederlanden onmiddelijk of ter zijde betreft, zullen wij van hem verhaalen. Hij was de Zoon van ALEXIS MICHAËLOWITZ, Czaar van *Rusland*, en van NATALIA KIROLOWNA NARISKIN, en wierdt gebooren op den elfden Julij des Jaars 1672. Een vernuft en moed, minder dan de zijne, zouden niet hebben toegereikt het te boven koomen der zwarigheden, met welke hij moest worſtelen, eer hij zich op den troon verheven zag. Niet lang hadt hij daar op gezeeten, of hij begreep de aanmerkelijke voordeelen van den Scheepvaart, en hoe veel het aanmoedigen van deezen zijne verreziende oogmerken zou bevorderen. Doch zijne Onderdaanen, in veele andere opzigten woest en onbeſchaafd, waren in 't bijzonder in de Scheepbouwkunde geheel onbedreeven. Om niet door vreemde oogen te zien, nam hij het zonderling beſluit, in eigen perſoon Landen te bezoeken, in welke hij de nutte kunst konde leeren, om ze vervolgens zijnen Onderdaanen mede te deelen. Op *Holland* en *Engeland* viel, tot dien einde, zijne keuze. In den Jaare 1697 vaardigde hij een Gezantſchap af aan de Algemeene Staaten, met oogmerk om eenige punten, den Koophandel betreffende, met dezelven te beraamen, en tevens hunne gezinte te ondertasten, raakende het deelneemen in eenen Oorlog tegen de Turken. Niet lang waren zij op weg geweest, of hij vertrok heimelijk uit *Muskou*, in 't begin van de maand Maij des gemelden jaars, ſlegts

flegts van twee Dienaars verzeld, en agterhaalde de Gezanten, in wier gevolg hij vervolgens de reize voortzette. Genaderd tot op de grenzen van den Staat, ſcheide hij zich af van het Gezantſchap, en vertrok, heimelijk, met een klein gevolg, na *Amſterdam*, van waar hij verder zijne reize na *Zaandam* vervolgde. In het overvaaren van het Y, zat hij zelve aan 't Roer, gekleed als een Hollandsch gemeen Matroos. De Plaats naderende, zag hij zekeren perſoon viſſchen, welken hij voormaals in *Rusland* hadt gekend. Hij noemde hem bij zijnen naam, ging met den Zaandammer in deszelfs wooning, en maakte zich bekend, onder voorwaarde van geheimhoudinge. Als een Zaandamsch Koopman gekleed, voer nu de Czaar, dagelijks, af en aan, tusſchen *Zaandam* en *Amſterdam*, met eene eigen Boeier, om alzo, ten minſten in 't klein, zich in de Scheepsbehandeling te oeffenen.

Intusſchen was het Gezantſchap genaderd tot *Nieuwmegen*, en wierdt van daar afgehaald op kosten van den Staat, en na *Amſterdam* gevoed. Hier mengde zich PETER onder hetzelve, en nam deel aan de vermaaken en eerbewijzen, die hetzelve wierden aangedaan. Doch hij kreeg wel haast eenen wanſmaak in alle die omſlagtigheden, en keerde te rug na *Zaandam*. Lang bleef hij hier onbekend, doch wierdt eindelijk ontdekt uit de naauwkeurige beſchrijving van zijnen perſoon, door een jong' Zaandammer, te *Moskou* woonende, aan zijnen Vader toegezonden. Hij was inzonderheid kenbaar aan eene wrat op zijn eene wang. Nu wierdt het ſpoedig rugtbaar, dat de Rusman, herwaarts gekoomen, om den Scheepsbouw te leeren, zijne Czaarſche Majeſteit zelve was. Dit niettegenſtaande verkoos hij bij geen anderen naam, dan dien van *Pieterbaas* genoemd te worden, op den Timmerwerf, welken hij met den zelfden ijver als een gemeen werkman bezogt, laatende zich onderrigten in alles, wat tot het zamenſtelzel van een Schip behoort. Voorts bezigtigde hij de Lijnbaanen, Smeederijen, Zeilmaakerijen, Molens en verdere Handwerken. Zijne bedreevenheid in de Hollandſche taale, in welke de Czaar zich reeds vóór zijne reize hadt geoeffend, ſtelde hem in ſtaat, om met lieden van allerlei ambagten onmiddelijk te verkeeren. Te *Amſterdam*, werwaarts hij met zijne Boeier dikmaals overſtak, deedt hij,

hij, onder zijn eigen opzigt, een Oorlogſchip van den tweeden rang bouwen. Geduurende dit alles ſchuwde de Czaar geenzins den omgang der Amſterdamſche Grooten. Vooral hieldt PETER gemeenzaame verkeering met den Scheepsbouwkundigen Burgemeester WITSEN.

Naa de wederkomst van Koning WILLEM DEN III uit het Leger in *'s Hage*, begaf Czaar PETER zich insgelijks derwaarts, om dien Vorst te begroeten, en kennis met denzelven te maaken. Dikmaals hielden zij zeer vertrouwelijke geſprekken: blijken van de wederzijdſche agtinge, welke zij voor elkander hadden opgevat. Tot in de maand Januarij des Jaars 1698 vertoefde de Czaar in Holland, wanneer hij na *Engeland* overſtak, om 'er zijne verkreegene kundigheden nog verder uit te breiden. Even eens als te *Amſterdam* en *Zaandam*, was hier zijne leevenswijze. Czaar PETER vertoefde in *Engeland* tot in de maand Maij, wanneer hij wederom na Holland overſtak, om het, naa een verblijf van ſlagts veertien dagen, te verlaaten, en na zijn eigen Gebied de wederreize aan te neemen, zeer voldaan over het onthaal, welk hij allerwege hadt ontmoet.

Andermaal gaf de Czaar een bezoek aan Holland, in den Jaare 1716, doch thans meer openlijk en ſtaatelijker, als verzeld van zijne Gemaalinne, die zeer op hem geſteld was. Op den zeventienden December kwam hij te *Amſterdam*, en wierdt begroet door vier Gemagtigden der Staaten van Holland, benoemd om hunne Majeſteiten, geduurende derzelver verblijf in hun Gewest, te verzellen. Den tijd zijns vertoevens maakte hij zich nu wederom ten nutte, door het bezoeken van Scheepstimmerwerven, Magazijnen, Werkplaatzen, gemeenzaame verkeering met aanzienlijke Kooplieden, en het waarneemen van alles, 't geen dienen konde tot nut zijner heerſchappijen en onderdaanen. In het begin van April des Jaars 1717 deedt de Czaar eenen keer na *Parijs*, laatende inmiddels zijne Gemaalin in Holland, alwaar hij, in 't begin van Augustus, over *Spa*, wederkeerde; hebbende, op zijne reize door *Frankrijk*, verſcheiden waarneemingen gedaan, van welke hij vervolgens een heilzaam gebruik maakte. In het begin van September verliet de Czaar, nevens zijne Gemaa-

maalinne, de Nederlanden, en voleindigde zijne uitlandigheid met het begin van Februarij des Jaars 1718. Met Spiegelgevegten en andere vermaaklijkheden, hadt men hunne Czaarſche Majeſteiten, geduurende derzelver verblijf te *Amſterdam*, geene kleine eere beweezen. Gaarne zouden de Algemeene Staaten met den Vorst een redelijk Verdrag van Koophandel hebben willen ſluiten; doch hier omtrent konden zij hun oogmerk niet bereiken. Czaar. PETER, bijgenaamd de *Groote*, *Vader des Vaderlands*, overleedt op den achtſten Februarij des Jaars 1725.

Zie *Gedenkſchriften der Regeeringe van Petrus den Grooten*; *Europiſche Merkurius*; TINDAL en anderen.

PETRI, (CUNERUS) beklom, ter gelegenheid der oprigtinge van verſcheiden nieuwe Bisdommen, in de Nederlandſche Gewesten, in den Jaare 1560, den Biſchoplijken Stoel van *Leeuwaarden*. Hij was een ijverig voorſtander der Spaanſche Regeeringe: reden, waarom de Landvoogd Graaf VAN RENNENBERG hem deedt vatten, en gevanklijk overvoeren na het Klooster te *Bergum*; achthonderd Guldens wierden hem aldaar tot zijn jaarlijksch onderhoud toegeleid. Doch den Biſchop verveelde wel haast deeze opgeſlootene leevenswijze: weshalven hij eene gelegenheid ter ontvlugtinge hebbende waargenomen, de wijk nam na *Keulen*, alwaar hij het overſchot zijner dagen eindigde, in den Jaare 1580.

Zie FRESINGA, *Memorien*; BOR, *Ned. Hiſt.*

PETRI, (RUDOLFUS) volgens een verlatijnde naambuiging, eigenlijk ROELOF PIETERSZ genaamd, hadt tot geboorteplaats *Amſterdam*, in den Jaare 1585. Door zijne Ouders tot het Predikampt zijnde opgeleid, wierdt hij Leeraar onder de Hervormden te *Zaandam*, en van daar, in den Jaare 1612, na zijne Vaderſtad verroepen. Hij was een beſcheiden en zagtmoedig Godgeleerde, en welſpreekend Leeraar. Van zijne uitgebreide kennisſe getuigen 's Mans uitgegeeven Schriften. Hij overleedt, op den vierden Junij des Jaars 1649, in den ouderdom van vierenzestig jaaren.

PETRI,

PETRI, (SUFFRIDUS) gebooren te *Leeuwaarden*, in den Jare 1527, bezogt, in zijne vroege jeugd, het zeer vermaarde Hoogeſchool te *Leuven*, en verworf 'er, door zijne naarſtigheid en uitgebreide kennis van nutte weetenſchappen, zo beroemden naam, dat men, al vroeg, op hem het oog liet vallen, als een dienſtig voorwerp ter herſtellinge van 't Hoogeſchool te *Erfort*, 't welk thans in een diep verval was. Met veel vrugts gaf hij aldaar onderwijs in de Griekſche en Latijnſche Taalen. Om de beoeffening der Griekſche Letterkunde aan te moedigen, deedt hij vijf Redevoeringen, welke hij door den druk gemeen maakte. Naa eenige jaaren verblijfs te *Erfort*, wierdt hij, door voorſpraak van zijnen beroemden landgenoot VIGLIUS VAN ZUICHEM AB AYTA, Geheimſchrijver en Opziener der Boekerije van den Kardinaal DE GRANVELLE. Doch vermids het Hofleeven niet met zijne geaartheid ſtrookte, leide hij zijnen post neder, en vertrok na *Leuven*, alwaar hij in 't huwelijk tradt. Inzonderheid maakte hij nu zijn werk van de beoeffeninge der Regtsgeleerdheid, met zulk een goeden opgang, dat het Meesterſchap hem wierdt opgedraagen. Zedert maakte hij zijn werk, om 'er de hand te bieden, tot het geeven van Leſſen over de Griekſche Taale, aan den Hoogleeraar LANGIUS, door ziekte en ouderdom daar toe onbekwaam geworden. Zijne Voorleezingen hadden voornaamelijk ten onderwerpe, eenige Griekſche Schrijvers; als mede het boekje van ATHENAGORAS, Verdeediging der Christenen. Om de Nederlandſche onlusten te ontgaan, nam PETRI de wijk na *Keulen*, derwaarts beroepen zijnde tot Hoogleeraar in de Regten. Hoewel buitenslands woonagtig, vereerden, egter, de Staaten van *Friesland* hunnen geleerden inboorling met den titel van Hiſtorieſchrijver van hun Gewest, en leiden hem daar voor eene Jaarwedde toe. SUFFRIDUS PETRI was zeer geagt en bemind bij de geleerdſte Mannen zijner Eeuwe; zelfs verſcheiden Kardinaalen, ja de Pausſen GREGORIUS DE XIII en SIXTUS DE V verëerden hem met hunne vriendſchap. Hij overleedt te *Keulen*, aan de Waterzucht, in den Jaare 1597, het zeventigſte zijns ouderdoms. Behalven verſcheiden andere Werken, allen in 't Latijn geſchreeven,

ven, heeft men van hem eene Verhandeling *over den Oorſprong der Friezen.*

Zie THUANUS; MECHIOR ADAM; VALERIUS ANDREAS, *Bibl. Belg.*

PETRONELLE, dogter des Hertogs van *Saxen*, halve Zuster van Hertog LOTHARIUS, die naderhand met de Keizerlijke waardigheid bekleed wierdt, was de Echtgenoote van FLORIS DEN II, Graave van Holland, niet lang naa het beging der Twaalfde Eeuwe. In den Jaare 1122 bleef zij Weduwe zitten, met drie Zoonen: DIRK, FLORIS en SIMON, en eene dogter, HADEWIG genaamd. Haar oudſte Zoon, bij 't overlijden van haaren Gemaal, nog te jong zijnde om het Graaflijk bewind te aanvaarden, nam zij hetzelve waar, geduurende deszelfs minderjaarigheid. Zij was eene Vrouw van mannelijken moed: van hier, dat zij, in den twist tuſſchen haaren broeder LOTHARIUS, Hertog van *Saxen*, en Keizer HENRIK DEN V, de zijde des eerſten met zo veel ijvers koos, dat zij den Keizer noodzaakte, met een Leger in Holland te vallen, en door geweld van wapenen haar naar zijne hand te zetten, door het Leen van Holland van het Rijk te verheffen, en alzo zich daar van afhankelijk te erkennen. Om de magt en het gezag van haaren Zoone te vermeerderen, verworf zij op haaren broeder, naa deszelfs verheffing op den Keizerlijken troon, dat de Graaffchappen *Oostergo* en *Westergo* met de Graaflijkheid van Holland vereenigd wierden. Het Graaffchap van *Vlaanderen*, in den Jaare 1127, door het kinderloos overlijden van Graave KAREL DEN GOEDEN, zijnde opengevallen, ſtelde zich Vrouwe PETRONELLE onder de mededingers na de opvolging. Verzeld van haaren Zoon en een aanzienlijk gevolg, reisde zij, in den aanvang des Jaars 1127, na *Brugge*. Geene middelen liet zij onbeproefd, en ſpilde zeer veel gelds, om de gunſt der Vlaamſche Heeren te winnen. Noghans ſlaagde zij niet in haar ontwerp; onverrigter zaake keerde zij, eerlang, met haaren Zoon te rug. De twist, omtrent het Jaar 1131, ontſtaan, tuſſchen haaren oudſten en tweeden Zoon, wierdt, meent men, kunſtiglijk door Vrouw PETRONELLE

NELLE gevoed, om gedurende denzelven 't Graaflijk bewind in handen te houden, 't welk zij zo lang mogelijk zogt te rekken. Nogthans moest zij hetzelve, naa verloop van tijd, uit de hand geeven. Zedert ſchijnt zij haar voornaam verblijf gehouden te hebben in het Klooster van *Rhijnsberg*, 't welk door haar geſtigt, of, volgens anderen, merkelijk verbeterd en begiftigd was. Vrouw PETRONELLE overleedt aldaar, in den Jaare 1144, en wierdt 'er insgelijks begraaven.

PETTEN, eene Vrije Heerlijkheid en Dorp, in *Kennemerland*, tusſchen de Zijp en de Noordzee, groot in haare uitgeſtrektheid niet meer dan ruim tweehonderdveertien Morgens Lands. Het Dorp *Petten* is zeer oud, en reeds in de Schriften der Elfde Eeuwe, indien nog niet vroeger, bekend. Volgens zommigen zou Bisſchop WILLEBRORD, die in 't laatst der Zevende Eeuwe leefde, aldaar eene Kerk geſtigt hebben. Het tegenwoordige *Petten* legt niet meer op den grond, op welken men het eerſte Dorp van dien naam gebouwd heeft. Ingevolge van hooge Watervloeden en Overſtroomingen, heeft men het, meer dan eens, dieper landwaarts moeten verplaatzen. De grond van het Oude *Petten* wordt thans door de golven der Zee bedekt. De vierde is reeds de tegenwoordige Kerk; zij wierdt in den aanvang deezer Eeuwe gebouwd, en is evenredig aan het gering vermogen der Plaatze. Veele Ingezeetenen geneeren zich met de vaart op de Groote en Kleine Visſcherij of op Koopvaardijſchepen. Doch de hoofdneering is het vangen van verſchen Visch. Eer deeze na elders wordt verzonden, moet hij op de plaats afgeſlagen, en daar van tweemaal de Veertigſte Penning betaald worden: de eene ten behoeve van de Kerk en Paſtorij nevens Kosterij, de andere tot onderhoud der Vuurbaaken, als mede ter handhaavinge van eene Asſurentie-Kas, uit welke aan de naagebleevenen van verongelukte Visſchers, of die in 's vijands handen vallen, eenige onderſteuning wordt toegereikt. Te *Petten* ſtaat een Gemeenlandshuis, dienende tot eene Vergaderplaatze voor de Heeren van den *Hondsboſſche*. Even als weleer de Rhijn bij *Katwijk*, dus hadt, in oude tijden, een ander water bij *Petten* zijnen uitloop. Want dat men voor dit water den Rhijn, of, met andere, de Vliet *Kinhem*

zou

zoude moeten houden, vindt, bij veelen, geen geloof. Een weinig vóór het midden der voorgaande Eeuwe nam men in overleg, om hier wederom eene uitwatering te openen. Doch om de verſcheidenheid der gevoelens, raakende de nuttigheid daar van, heeft men het ontwerp laaten vaaren.

PEURSUM, een Ambagt in de *Alblasſerwaard*, in de Baronnij van *Liesveld*, ten tijde van Graave FLORIS DEN V als eene Hooge Heerlijkheid bekend, beſlaat ongeveer driehonderd tachtig Morgens Lands. Men telt in het Ambagt om en bij de veertig Huizen; doch het heeft geene Kerk; de opgezeetenen moeten hunnen openbaaren Godsdienst te *Giesſen-Oudekerk* verrigten.

PIAAM, een Dorp, in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergo*, onder de Grietenij van *Wonseradeel*, ſlegts weinige honderden Roeden van den Zeedijk tuſſchen de Stad *Workum* en het Vlek *Makkum*. Het getal der Huizen is zeer gering, en de Kerk van weinig aanziens. De Predikant van het naburig Dorp *Idzegahuizen* neemt hier ook den predikdienst waar.

Zie WINSEMIUS.

PIER, (GROOTE) of *Lange Pier*, was een Frieſche Boer, en wierdt dus genoemd wegens de ongemeene grootte of langte, (want *groot* beteekende toen en betekent nog in *Friesland* zeer dikwijls *lang*,) van zijn lichaam, dewijl hij merkelijk boven de gemeene, en, zelfs boven zeer rijzige menſchen, in langte uitſtak. Zo kloek als hij was van lichaamsgeſtalte, zo ſterk was hij ook van kragten, zo groot van moed, en zo vaardig van onderneemingen. Die ongemeene dapperheid wierdt evenwel aan den anderen kant ook door verſcheiden gebreken opgewoogen; hij was bij zijne onverſaagdheid en vaardigheid trotsch en oploopend, en bij zijne ſterkte wreed en wraakzugtig: inzonderheid moest, wanneer zijne gramſchap aan 't zieden was, het medoogen geheel wijken.

Hij was, gelijk wij reeds gezegd hebben, van geboorte en bedrijf, een Frieſche Boer, en in dat beroep in goede doen

geweest, tot dat hij door de verwarringen des oorlogs in groote ongelegenheden geraakte. Toen namelijk de Saxen en de Gelderſchen, in de Zestiende Eeuw, malkanderen over het bezit van *Friesland* over en weder zo bij aanvielen, en dat geheele land, door vijandlijke benden, afgeloopen, geplunderd, gebrandſchat, en vernield wierdt, konde het niet misſen, of veele welgeſtelde landlieden, op welken deeze rampen altoos met de zwaarſte kragt vallen, moesten daar door geheel bedorven worden; onder dit getal nu was GROOTE PIER, die van alles ontzet, en tot den Bedelzak gebragt wierdt. Zo veel hoon en verongelijkingen, om van de verliezen niet te ſpreeken, waren onverdraaglijk voor een Man van zijne fierheid. Toen derhalven de Frieſche Boeren, in dien Jaare 1514, op de aftrekkende Saxen aanvielen, bragt hij eene bende van omtrent zeshonderd man bij malkanderen, meest beſtaande uit zulken, die even eens als hij, of in eigen perſoon, of in hunne onderen, beroofd en uitgeplunderd waren; hij ſtelde zig aan 't hoofd van deeze bende, met een vast voorneemen, om den vijand alle mogelijke afbreuk te doen: Hij had een Neef of Zusters Zoon, met naame *Wijerd*, *Wierd*, of *Wijard*, een man naar zijn hart en hand, en die hem in kloekte des lighaams, in ſterkte, ſtoutmoedigheid en roekeloosheid, bijna evenaarde. Deze *Wierd* was mede bevelhebber van dat opgeraapte leger, het welk zich, door zulke twee hoofden geleid, een pligt en ſpreekwoord maakte „geen „mensch of duivel te ontzien", en gereed was, om, gelijk men zegt, een roof van voor de helle weg te halen. En naardien het Dorp *Kimswert*, met veele andere Dorpen en Vlekken, door de Saxen was afgebrand, en de Hertog van *Gelder* de wapenen kwanswijs voor de vrijheid der Friesen aangeſchoord hadt, ſpoorde het eerſte hen tot meerdere geweldigheden, en zomtijds wreedheden, aan, welke zij, onder begunstiging van de laatſte omſtandigheid, te ruimer en onverſchrokkener uitvoerden. Zij gingen allerwegen op den vijand los, verklaarden zich openlijk voor den Hertog van *Gelder*, en ſloegen alle Saxen dood, die zij magtig wierden.

GROOTE PIER, ziende, dat het geluk hem, zelfs boven zijne verwagting, diende, droeg wel zorg van zich de tog te

WCOE-

PHILIP'S GUILLAUME,
by der gratie Gods,
Prinse van Oranje,
Grave van Nassau, etc.
Baron van Breda, Dietz, Grimbergen, etc.
G. F. Fritsch fecit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

woordige gelegenheid, die hem zo gunſtig was, niet vrugteloos te laten ontſlippen: en gelijk hij een Man van eene grootſche ziel was, waren geene ontwerpen of vooruitzigten hem ligtelijk te hoog. De Gelderſchen, om de Zuiderzee voor hunne partij vrij te maaken, en hunne tegenpartij allen toevoer uit Holland af te ſnijden, hadden een goed getal enkele en dubbele Seinſchepen toegerust. Over deeze Seinſchepen wierdt GROOTE PIER, nu door verſcheiden verrigtingen te lande in zijn waarde bekend geworden, onder den grootſchen tijtel van Admiraal, tot Hoofd aangeſteld. Hij kweet zich zo wel van zijnen last, hij roofde met zo veel onverſagdheid en geluk, op allen die van de partij der Saxen of Burgundiërs waren, dat hij de ſchrik van Holland, en de geeſsel der Zuiderzee genaamd wierdt. Gelijk hij in dit bedrijf noodwendig grooten buit moest behaalen, zo verdeelde hij denzelven eenpaarig onder het ſcheepsvolk; het welk zijn gezag bij zijne Landslieden de Frieſen, die van ouds her bekend zijn geweest op hunne vrijheid te ſtaan, en die dus bekoord moesten zijn door deeze ſoort van gelijkheid met hunne hoofden, zeer veel deedt toeneemen, en alle zijne manſchap te gereeder tot de gevegten maakte.

De Saxen hadden in Holland, onder den zeevoogd HIERONYMUS SNEES, eene Vloot van zes en dertig ſchepen uitgerust, om hunne Krijgsknegten, die om wanbetaaling, en uit gebrek aan mondkost, aan het muiten ſloegen, geld en leevensmiddelen te doen bekoomen. Geen aangenaamer nieuws konde GROOTE PIER in de ooren klinken, dewijl hij die Vloot reeds als overmand beſchouwde. Hij trok inderdaad die zesendertig ſchepen, met zestien welbemande en wel toegeruste Seinſchepen, tegen, en hij bemagtigde van dezelve, na een hardnekkig en bloedig gevegt, alle die zig in den ſtrijd hadden durven houden: want acht ontvlugteden het, terwijl hij bezig was met zich meester van de overige te maaken.

Het geluk, dat hem en de zijnen als ten dienst ſcheen te ſtaan, maakte hem allengs zo ſtout, dat hij niemand, dan zijne eigen Bondgenooten, ſpaarde. Alle ſchepen van vreemde Kooplieden, (want zij veegden niet ſlegts de Zuiderzee, maar zworven ook in de Noordzee) zo veelen als 'er in

hunne handen vielen, die van hunne Bondgenooten alleen uitgezonderd, wierden prijs verklaard. Dit maakte zulk een ſchrik onder de nabuurige Volkeren, dat GROOTE PIER, dit bemerkende, en daar door opgeblaazen, genoemd wilde zijn, *de verwoester der Deenen*, *de wreeker der Bremeren*, *de aanhouder der Hamburgeren*, *het kruis der Hollanderen*; en om zich nog ontzaglijker te maaken, voerde hij op zijn wapen Galg en Rad.

Hij hadt nu 150 ſchepen bij malkanderen gekreegen, en deedt, in den Jaare 1517, een inval in *Medenblik*, dat hij bij verraſſing innam, plunderde, en deerlijk verbrandde. Hij overwon, in den Jaare 1519, de Hollanders in een vinnig zeegevegt, bij *Hoorn*, en liet veelen derzelver over boord werpen; hij maakte zich daarop, met 1200 man, meester van de Steden *Hoorn*, *Alkmaar*, *Beverwijk*, *Nieuwpoort*, en eenige andere, welke hij zwaar brandſchatte. Inzonderheid hadt hij het geweldig op de Hollanders gelaaden; zie hier met welk eene veragting en haat hij dezelve beſchouwde, in een zeer kreupel vers, waar in hij zig belagchelijk grootſche tijtels geeft.

Ik GROOTE PIER, Koning van *Friesland*, Hertog van *Sneek*, Graaf van *Slooten*, Vrijheer van *Hindeloopen*, Kapitein-Generaal van de Zuider-Zee.

Een ſtuijerman ter doot,
Agt de Hollanders bloot;
Al zijn ze groot van raade,
Zij zijn ſlap van daade,
Sterk van partijen,
Crank in 't ſtrijen,
Hoog van glooria,
Crank in victorie,
Maar die Gelderſche ſterk van Teeringe,
Slap van Neeringe,
Cloek in den velde,
Maar derre van gelde,
Vroom van moede,
Maar cleyn van goede,

Dog

Dog onverſaagd in 't ſtrijden,
Dus wilt u verblijden,
Ende den Hollanders niet agten,
Want zij moeten verſmagten
Want zij zouden 't becoopen,
Waar 't beſtand uytgeloopen; 1
Tegens mijn danck,
Ist zes maanden beſtand.

Toen hij eindlijk zag, dat de ſchoone woorden van den Hertog van *Gelder*, die voorgaf de Vrijheid der Frieſen te willen verdedigen, ſlegts ijdele klanken waren, en dat hij zo wel den voet op den nek der Frieſen zogt te krijgen, als de Burgundier en de Sax; en daar bij bedagt, hoe wuſt de gunst der Vorsten is, en wat dank hij misſchien voor zijne trouwe dienſten te wagten hadt, heeft hij zijn affcheid van den krijg genoomen, is te *Sneek*, gerust op zijn bedde, en in een goeden ouderdom, den achttienden October des Jaars 1520, overleeden. Men ziet nog tegenwoordig op het Nieuwe Stadhuis te *Leeuwarden*, boven het Portaal, twee zeer lange blanke zwaarden, welke men zegt die van GROOTE PIER, en van zijn Neef GROOTE WIERD te zijn.

PIERSHIL, eene Heerlijkheid en Dorp, in *Zuidholland*, in het *Land van Putten*. De uitgebreidheid wordt begroot op negentienhonderd achtentwintig Gemeten en tweehonderd zevenëndertig Roeden Lands, en het getal der Huizen, volgens de jongſte opneeming, geſchat op eenëntachtig. Het Dorp legt aan een Vaarwater, uitloopende in *het Spuy*, 't welk met het *Haringvliet* en de *Oude Maaze* gemeenſchap heeft. De vaart van kleine Schepen, op de Hollandſche en Zeeuwſche Steden, wordt hier door bevorderd. *Piershil*, hoewel niet groot, is nogthans een tamelijk welvaarend Dorp. Van wegen de lustigheid van den Oord, plagt men 't, eertijds, *het klein Haagje* te noemen. De Heer der Heerlijkheid heeft 'er een fraai Huis, met aangenaame beplantingen. De Kerk, een goed gebouw, pronkt met een hoogen ſpitzen Toren; zij wordt door een eigen Leeraar bediend.

PIERSON (CHRISTOFFEL) geſprooten uit een deftig geſlagt in den Burgerſtand van *'s Graavenhage*, wierdt in die Hofplaats gebooren op den negentienden Februarij des Jaars 1631. Overeenkomſtig met zijne opleiding tot den Koophandel, ontving hij, in zijne jeugd, daar toe de noodige onderrigtingen. Doch de Schilderkunst bleef altoos zijne heerſchende zucht, en maakte hij daar in eenige vorderingen, door den omgang met BARTHOLOMEUS MEYBURG. Zo ſterk werkte, in 't einde, deeze zucht op zijn hart, dat hetgeen hem, eenigen tijd, ſlegts tot uitſpanninge hadt gediend, allengskens in zijn hoofdbedrijf veranderde. Hij wierdt een leerling van zijnen ſtraks genoemden vriend. Naa verloop van een jaar, verkoos PIERSON de Stad *Schiedam* tot zijne woonplaats, en gaf 'er zich over aan het ſchilderen van Portretten en Hiſtoriën. Ter bevorderinge van zijn kunstvermogen, deedt hij, in den Jaare 1653, op raad en in gezelſchap van MEYBURG, eene reize na *Duitschland*. Op de wederreize hunnen weg neemende door het *Zweedſche* Leger, 't welk toen bij *Bremerveurde* lag, raakten de beide Kunſtſchilders in kennis met den Veldmaarſchalk WRANGEL. Zij ſchilderden zijne afbeelding en die van andere Legerhoofden, en wierden 'er rijklijk voor betaald. Zo wel voldaan was de Veldmaarſchalk over de uitvoering, dat hij de Kunſtenaars na het Hof van Koninginne CHRISTINA zogt te lokken, met belofte van Brieven van Voorſchrijvinge, en het waarſchijnlijk vooruitzigt van den post van Hoffchilders te zullen bekleeden. Doch zij weezen deeze aanbieding van de hand. Van *Schiedam* verhuisde PIERSON, met zijn Gezin, (hij was onlangs getrouwd) na *Gouda*. Ontwaar wordende, dat Jagttuig, Vogelkouwen en Schietgeweer, geſchilderd door LERMANS, thans in bijzondere agting waren, en wel betaald wierden, beſloot hij die manier van ſchilderen bij de hand te neemen. Zo gelukkig ſlaagde hij daar in, en wist de natuur zo wel te treffen, dat meenig een, ziende zijne Schilderſtukken aan den wand hangen, meenende iet weezenlijks te zullen aanvatten, daar door bedroogen wierdt. Daarenboven heeft hij de glazen, in de groote Kerk te *Gouda*, door de vermaarde CRABETTEN geſchilderd, op Pergament, in 't klein, nageteekend; hij ſtelde dezelve in handen van Burgemeesteren,

THE NEW YORK
PUBLIC
ASTOR, LENOX &
TILDEN FOUNDATIONS

PETRUS PLANCIUS.

ren, om op 't Stadhuis bewaard te worden. Na het overlijden zijner Huisvrouwe, begaf hij zich in een tweede huwelijk, met eene Vrouw van *Schiedam*, en nam aldaar, andermaal, zijn verblijf, doch vertoefde 'er niet langer dan tot in den Jaare 1691, wanneer hij, voor de tweede reize, na *Gouda* verhuisde. Hier oefende hij de kunst tot in een hoogen ouderdom; hij ſtierf, op den elfden Augustus des Jaars 1714, in den ouderdom van ruim drieëntachtig jaaren.

Zie HOUBRAKEN.

PIETERSBIERUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Barradeel*, onder 't Kwartier van *Westergo*. De Kerkbuurt is klein, doch 'er behooren tot het Dorp verſcheiden aanzienlijke Boerderijen. Weleer lagen hier de Adelijke Staten *Kronenburg* en *Hottinga*. De eerſte is niet meer in weezen. Op den grond van de laatſte deedt de Heer EPEUS WIELINGA, Raadsheer in 't Hof Provinciaal, voor een goed aantal jaaren, eene zeer fraaije Hofſtede aanleggen.

PLAAS, (DAVID VAN DER) gebooren te *Amſterdam*, alwaar hij het eerſte daglicht aanſchouwde op den elfden December des Jaars 1647, was een der vermaardſte Portretſchilders zijner Eeuwe. Daarenboven hadt hij de hand in het vervaardigen van de verbeterde uitgave der bekende Bijbelſche Tafereelen, bij den Kunſtkooper PIETER MORTIER in 't licht gegeeven. Hij eindigde zijne dagen in zijne geboortestad, op den achttienden Maij des Jaars 1704.

Zie HOUBRAKEN.

PLANCIUS, (PETRUS) in den Jaare 1552 in *Vlaanderen* gebooren, verdient, nogthans, eene plaats op de lijst der Vaderlandſche Godgeleerden, van wegen zijn aandeel in de Kerkgeſchillen, welke, in het vroegſte gedeelte der voorgaande Eeuwe, den Hollandſchen Kerk- en Burgerſtaat beroerden. Ouders hebbende, den Hervormden Godsdienst toegedaan, en

door dezelve tot het Predikampt geſchikt, wierdt hij gezonden na *Duitschland* en *Engeland*, om zich tot dien post bekwaam te maaken. Naa zijne bevordering tot den gewijden Dienst, predikte hij, eenigen tijd, onder 't kruis, nu hier, dan elders, in *Brabant* en *Vlaanderen*, met groot gevaar zijns leevens. Ten tijde als *Meenen*, door de Malcontenten of Misnoegden, wierdt ingenomen, bevondt hij zich binnen die Stad, en redde zijn leeven, met zwemmen over de *Leije*, met agterlaating van al wat hij bezat, met naame zijne Boeken, die te *Yperen* openlijk verbrand wierden. In den Jaare 1578 wierdt hij tot Leeraar te *Brusſel* beroepen; hij verliet die Stad, in Soldaatengewaat vermomd, toen dezelve door den Hertog VAN PARMA bemagtigd wierdt. Thans zogt PLANCIUS eene ſchuilplaats in Holland; hij vondt dezelve te *Amſterdam*, en wierdt 'er, bovendien, tot Leeraar beroepen.

In den Jaare 1604 raakten de *Lutherſchen*, in laatst genoemde Stad, in merkelijke moeite. Op bevel der Wethouderſchap wierden hunne godsdienſtige zamenkomſten verbooden, en hunne Vergaderplaats geſlooten. Men wil dat zulks geſchied was op aandrijven van PLANCIUS, misnoegd op de *Lutherſchen*, om zeker Boek, op hun aandrijven, door den Hamburger Leeraar PHILIPPUS NICOLAUS tegen hem geſchreeven. Dit Boek was gerigt tegen eene Leerrede van PLANCIUS, op Hemelvaartsdag des Jaars 1603, in de Oude Kerk gedaan, waar in hij openlijk hadt beweerd „ hoe uit eenige leeringen „ der Ubiquiſten bleek, dat ze een goed deel van de twaalf „ Artikelen des Algemeenen Christlijken Geloofs eensdeels „ verduiſterden en in twijfel trokken, en anderdeels zo veel „ als verlochenden en verzaakten, niettegenſtaande zij met „ woorden verklaarden, dat zij alle Artikelen des Algemeenen „ Christlijken Geloofs volkomenlijk geloofden." Naderhand liet hij openlijk zijnen afkeer blijken van de leerbegrippen der zulken, die de gevoelens van ARMINIUS waren toegedaan. Inzonderheid kwam hij in een hevig geſchil met CONRADUS VORSTIUS. Deeze, te gader met JOANNES UITENBOGAARD, den Amſterdamſchen Leeraar hebbende hooren prediken, hieldt, naderhand, in tegenwoordigheid van de Burgemeesteren, met hem een mondgeſprek, waar in hij klaagde over 's Mans bitter uit-

uitvaaren tegen hem, in verſcheiden Predikatien, en vooral de laatſte. Naa eenige woordenwisſeling, deedt PLANCIUS eene uitvoerige rede over de noodzaakelijkheid van het geloof in de Drieëenheid, gebruikende voorts de vrijheid, aan VORSTIUS te vraagen, of hij over dat Leerſtuk regtzinnig dagt? VORSTIUS, over deeze vrijpostigheid ontroerd, voerde hem, met eenige hevigheid, te gemoete „ niet gekoomen te zijn om zich aan „ een Geloofsonderzoek te onderwerpen, maar om zijn be„ klag te doen over PLANCIUS lasteren en ſchelden, en om „ te onderſtaan, of men hem zou kunnen beweegen, om in „ 't toekoomende Christlijker te handelen;" hem voorts vermaanende, „ zich voortaan van ſchelden te onthouden, als „ geenen Christen Leeraar betaamende."

Eene ontmoeting, in den Jaare 1613, tusſchen PLANCIUS en UITENBOGAARD voorgevallen, baarde merkelijk geſpreks door 't gantſche Land. De *Haagſche* Leeraar het kind van eene Voordogter zijner Huisvrouwe, te *Amſterdam* getrouwd, zullende ten doop houden, wierdt de plegtigheid bediend door PLANCIUS. Deeze, in ſtede van, volgens 't toen aangenomen formulier, aan den Doopheffer te vraagen „ of hij de Leere, „ die in het Oude en Nieuwe Testament en in de Artikelen des „ Christlijken Geloofs begreepen is, en dienvolgende in de „ Christlijke Kerk geleerd wierdt, niet bekende de volkomene „ Leere der Zaligheid te weezen?" veranderde, op eigen gezag, de vraag aldus: „ Ik vraage, of gij *deeze Leere, die hier* „ *geleerd wordt*, en verder in 't O. en N. Testament en in de „ Artikelen des Christlijken Geloofs begreepen is, niet bekent, „ de waaragtige en volkomene Leere der Zaligheid te weezen?" UITENBOGAARD, de verandering niet gemerkt, en de vraag met *Ja* beantwoord hebbende, kwam hier door in merkelijke opſpraake, als hadde hij zijne voorgaande gevoelens herroepen: hij verzuimde niet, naderhand aan PLANCIUS zijne meening rondelijk te verklaaren. Naa den afloop van het Dordrechtſche Sinode, wierdt hij mede benoemd onder de *Reviſeurs* of Overzieners der nieuwe vertaalinge van den Bijbel.

Nutter bezigheid, dan het voeren van Godgeleerde geſchillen, verſchafte, onder dit alles, aan PLANCIUS het beoeffenen der Aardsrijkskunde, nevens de Zeevaart- en Starrekunde, en

andere daar mede verknogte Weetenſchappen. Zo veel vermogt hij bij de Admiraliteit, dat op zijn aanraaden de eerſte Scheepstogten, door 't Noorden, na *China* ondernomen wierden. Om de Vaart op de *Oostindiën* te bevorderen, vervaardigde hij Paskaarten; den weg, op dezelve aangeweezen, volgden de Schepen, welke derwaarts ſtevenden. Zo groot was de vermaardheid, welke hij hier door bekwam, dat de Franſche Gezant JEANNIN, zijnen meester zoekende te beweegen tot de Oostindiſche Scheepvaart, zich meer dan eens bij PLANCIUS vervoegde, als den perſoon, uit welken hij meende hier omtrent het meeste licht te zullen kunnen ſcheppen. PLANCIUS overleedt op den vijfentwintigſten Maij des Jaars 1622, nalaatende vijf Zoonen, allen het Leeraarampt bekleedende. Men wil dat PLANCIUS, op zijn ſterfbedde, zou verbooden hebben, zijne ſtoffelijke overblijfzelſs in eenige Kerk te begraaven. Zeker is het, dat 's Mans Lijk op het Zuider Kerkhof wierdt ter aarde beſteld.

Zie VEERIS, *Kerkelijk Alphab.*; J. BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

PLEMP, (KORNELIS GYSBERTSZOON) geſprooten uit een aloud Geſlagt, eertijds te *Zaandam* vermaard, doch van daar verhuisd, in den perſoon van den Overgrootvader van het onderwerp deezes Artikels, na *Amſterdam*, wierdt hier geboóren, op den vijfentwintigſten Augustus des Jaars 1574. Hij oeffende zich, op onderſcheidene tijden, in zijne Geboorteſtad, te *Haarlem* en *Leiden*, in de Latijnſche en Griekſche Talen, Welſprekendheid en Digtkunde. VONDEL geeft elders te kennen, dat hij, nog jong, eenigen tijd, ter oeffeninge, zich bij den *Donauſtroom* onthouden heeft. In rijpen ouderdom ſleet hij eenigen tijd aan 't Hoogeſchool te *Leuven*, als Student in de Geneeskunde. Zedert, de beoeffening deezer weetenſchap, met die der Regtsgeleerdheid verwisſeld hebbende, reisde hij na *Frankrijk*, nam onderwijs te *Douai*, en beklom te *Orleans* den trap van Licentiaat. Naa zijne wederkomst in Holland, zette hij zich neder in *'s Graavenhage*, bezogt

aldaar

zaar de Pleitzaal, doch hield zich voornaamelijk bezig met het beoefenen der Latijnſche Dichtkunde en andere takken van Geleerdheid. Een bondel Latijnſche Gedichten, welke in den Jaare 1630 het licht zag, was 'er de vrugt van. Al vroeger hadt PLEMP eene proeve van zijn Dichtvermogen gegeeven, in zijne onderneeming wegens eene Beſchrijving van *Amſterdam*, in Latijnſche Vaerzen, *Amſterodamum Monogrammon* geëijteld. De opkomst en oude gedaante der Stad worden 'er fierlijk in beſchreeven. Doch het Dichtſtukje, welk in den Jaare 1616 het licht zag, beſlaat ſlegts dertig bladzijden in quarto. WAGENAAR gist dat PLEMP de voortzetting van zijnen arbeid ſtaakte, omdat, onzeker om welke redenen, de toegang tot Stads Regiſters voor hem niet open ſtondt. PLEMP, gelijk wij ſtraks aanmerkten, weinig lust hebbende tot het pleitbezorgen, verhuisde uit *'s Hage* na *Amſterdam*, alwaar hij in den echt tradt met GEERTRUID DOBBES. Hier ſleet hij zijne dagen in eene aangenaame rust, kennis en vriendſchap houdende met de geleerdſte mannen van zijnen tijd, onder andere met den Drosſaart PIETER KORNELISZOON HOOFT, en met deszelfs Vader KORNELIS PIETERSZOON HOOFT. Hij volgde hier in den last zijns Vaders, die hem dikmaals hadt vermaand, het Geſlagt der HOOFTEN in eere en waarde te houden. PLEMP overleedt omtrent het einde des Jaars 1638. Hij was, hoewel een gemaatigd, nogthans ijverig voorſtander van den Roomſchen Godsdienst; 't welk VONDEL hem van zich zelven doet zeggen:

Doch boven Poezy en ſnaar
Omhelsde ik yvrigh 't Roomsch altaar,
En hing om ſteet noch ſnoot genot
Mijn hart aan niemant dan aen Godt,
En Jesus nimmer feilbre ſteun.
Hier rust nu PLEMP. *Ay, bidt voor hem.*

PLEMP liet, misſchien, nog andere kinderen, althans twee Zoonen na. Een van hun was, even als de Vader, een Regtsgeleerde. Beiden ſchijnen werk gemaakt te hebben van de Dichtkunde: immers vinden wij hen vermeld onder de gemeenzaame Vrienden van JOOST VAN DEN VONDEL.

PLEMP,

PLEMP, (VOPISCUS FORTURATUS) 't zij een Zoon, of ander bloedverwant van den bovengemelden, zag het licht te *Amſterdam*, aan het einde des Jaars 1601. Te *Gend* en *Leuven* oeffende hij zich in de Voorbereidende Weetenſchappen, en naderhand aan 't Hoogeſchool te *Leiden* in de Geneeskunde. Zedert eene buitenlandſche reize hebbende ondernomen, bezogt hij, onder andere, *Italie*, en wierdt te *Bononie* tot Leeraar in de Geneeskunde bevorderd. Naa zijne wederkomst zette hij zich neder in zijne Geboorteſtad, om 'er de kunst te oeffenen, ten dienſte zijner medeburgeren. Zo gelukkig ſlaagde hij ten dien opzigte, dat de Aardshertogin IZABELLA KLARA EUGENIA, door 's Mans vermaardheid bewoogen, in den Jaare 1633, hem beriep tot Hoogleeraar in de meergemelde Weetenſchap aan 't Hoogeſchool te *Leuven*. Hier tradt hij in 't huwelijk met ANNA MARIA VAN DIVE, en eindigde 'er zijne dagen in de maand December des Jaars 1671. Geene kinderen, voor zo veel wij weeten, maar wel eenige Geneeskundige Werken, zijn van hem naagebleeven.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

PLUYMER, (JOAN) van geboorte een Amſterdammer, en niet onvermaard Tooneeldigter, waar van getuigenis draagen verſcheiden zijner Stukken, welke een reeks van jaaren ten Amſterdamſchen Tooneele gevoerd zijn geworden. In den Jaare 1681 was hij, met nog twee anderen, Dr. LODEWYK MEYER en PIETER DE LA CROIX, huurder van den Schouwburg, voor den tijd van drie agtervolgende jaaren, voor een jaarlijkſchen huur van twintigduizend guldens. Naa verloop van dien tijd, wierdt de huur nog drie jaaren verlengd, hoewel tot klein voordeel der onderneemeren. De tijd van PLUYMERS overlijden is ons niet geblecken.

POEDEROYEN, een Dorp en Heerlijkheid, in *Gelderland*, in de *Bommelerwaard*, hebbende eene eigen Kerk en Predikant. Zijne meeste vermaardheid, in de aloude Gelderſche Geſchiedenisſen, ontleent het Dorp van een zwaar en ſterk Kaſteel, welk

welk men hier eertijds ontmoette. Eenige honderden jaaren verſchillen SLICHTENHORST en PONTANUS omtrent den tijd der ſtigtinge. De eerſte ſtelt dien in den Jaare 914, de andere in 1357. Misſchien kunnen zij over een gebragt worden, door het eene tijdſtip aan te merken als dat der eerſte grondleggінge, het ander dat van herbouwinge of verbeteringe. Hoe 't zij, zeker is het, dat het Kaſteel, geduurende de Oorlogen in de Zestiende Eeuwe, meenig een ſtreng beleg heeft doorgeſtaan. Opdat 'er de Franſchen niet in zouden neſtelen, wierdt het, in den Jaare 1672, tot den grond toe afgebroken. Het Huis, in de tegenwoordige Eeuwe, op de oude fondamenten gebouwd, is van veel minder aanziens.

POELDYK, weleer een Dorp, doch thans niets meer dan eene Buurt, in *Delfland*, in de nabuurſchap van *'s Graavenhage*, een half uur gaans van *Monſter*. Nog heden ten dage wijzen de inwooners de plaats aan, op welke, volgens eene aloude overlevering, de Kerk eertijds zou geſtaan hebben. Zeer vermaaklijk is deeze Buurt, uit hoofde der nabijheid van verſcheiden Lustplaatzen, en de omringende vrugtbaare Bouw- en Teellanden. De Veldvrugten, die hier vallen, hebben, in ſmaaklijkheid, naauwlijks haar wedergae. De meeste Opgezeetenen zijn Roomschgezinden. In fraaiheid en grootte overtreft hunne Kerk alle andere in *Delfland*.

POELENBURG, (KORNELIS) een vermaard Nederlandsch Kunſtſchilder, gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1586, deedt, even als veelen zijner Kunstbroederen, ter volmaakinge zijner behandelinge van 't penſeel, eene reize na *Rome*. Een geruimen tijd behaagde hem de zagte behandeling van RAPHAËL, inzonderheid omtrent zijne naakten. Doch hij verkoos, eerlang, eene bijzondere manier, hem eigen, en maakte daar in zo groote vorderingen, dat hij, in zijne ſoort, de meesten zijner tijdgenooten voorbij ſtreefde. Menigmaalen genoot hij de eere van een bezoek van Kardinaalen en andere Grooten op zijne Schilderkamer. Naa zijne wederkomst in het Vaderland, ontboodt hem KAREL DE I, Koning van *Engeland*, om voor hem eenige Kabinetſtukken te ſchilderen;

waar

waar voor hij rijklijk wierdt betaald. Zedert nam hij zijn vast verblijf in zijne Geboorteſtad, en eindigde 'er zijne dagen in den Jaare 1660.

Zie HOUBRAKEN.

POELGEEST, (*Het Geſlagt van*) een der oudſten van Holland, waar van het begin de gedagtenis der Nederlandſche Geſchiedenisſen te boven gaat. GERRIT was de gewoone voornaam der Hoofden daar van, en vindt men eene volgreeks van dezelve vermeld, ten getale van vijftien. De laatſte van dezelve was Heer GERRIT VAN POELGEEST, Major onder een Regiment Ruiterije, in dienst der Algemeene Staaten. Hij overleedt, ongehuwd, binnen *'s Hertogenbosch*, in den Jaare 1713, en wierden, met hem, naar Lands gebruik, de Wapenen van zijn Geſlagt in het Graf geleid. De POELGEESTEN waren, van ouds, zeer vermogend, bezaten veele Heerlijke Goederen, en waren, weinig minder dan vier agtervolgende Eeuwen, eigenaars van de Ambagtsheerlijkheid van *Koudekerk*. Ook behoorde aan dezelve de Grondheerlijkheid van *Hoogmade*. Zij verkogten ze, nevens andere Heerlijke Goederen, in den Jaare 1692. Zeer bekend, in 's Lands Geſchiedenisſen, is de ongelukkige ALEID VAN POELGEEST, Bijzit van Hertog ALBREGT, Graave van Holland, uit nijd en naijver tegen haar alvermogen ten Hove, in de maand September des Jaars 1390, door eenige Edelen omgebragt.

POELGEEST, (*Klein*) eene Ridderhofſtede, thans leenroerig aan de Staaten van Holland, wierdt oorſpronklijk geſtigt door eenen der jongere Zoonen des Geſlagts VAN POELGEEST, gelegen aan den zo genaamden Agterweg, omtrent *Koudekerk*. Het Gebouw, door verandering van eigenaars, telkens in aanzien toegenomen, is thans zeer luisterrijk, zijnde een regelmaatig vierkant, pronkende ter wederzijden met een fraai Paviljoen met leijen daken. Voorts ontmoet men 'er ſchoone Vijvers, nevens welaangeleide Hovingen en vermaaklijke Wandelwegen.

POEL-

Poelgeest, (*Oud*) ook wel 't *Huis te Alkemade* genaamd, legt in *Rijnland*, niet verre van het Dorp *Oegstgeest*. Men houdt het voor het Stamhuis van het boven vermelde Geſlagt van dien naam. Geen ſteen, intuſſchen, ſtaat 'er thans van het oude gebouw, dan alleen aan de fondamenten, op welke het tegenwoordige Huis, in den aanvang deezer Eeuwe, zeer heerlijk wierdt opgetimmerd. Eigenaar daar van was, 't eenigen tijde, de vermaarde Leidenſche Hoogleeraar HERMAN BOERHAVE; de tuin, in welken het Slot ſtaat, acht Morgens groot, verſchafte hem de gelegenheid, om daar binnen te verzamelen eene groote menigte uitlandſche boomen en vreemde Gewaſſen en Planten. De Graaf FREDERIK DE THOMAS, gehuwd aan 's Hoogleeraars eenige dogter, wierdt 'er, in den Jaare 1738, eigenaar van.

Polanen, een der drie dus genaamde *vrije Ambagten*, toebehoorende aan de Stad *Amſterdam*, gelegen tuſſchen deeze Stad en *Haarlem*, en is meest bekend bij den naam van *Halfwegen*. Zo wel het Gemeene Landshuis van *Rijnland*, *Zwanenburg* genaamd, ten Westen, als de Buurt Huizen ten Oosten van den Dam, welke hier het Y van het Haarlemmer Meir ſcheidt, ſtaan op den grond van dit Ambagt. Men ontmoet hier een zeer fraai Huis, aan den Ykant, weleer door den Heere NIKOLAAS KALF, een vermogend' Koopman van *Weſtzaandam*, tot eene Buitenplaats aangeleid. Hij gaf 'er insgelijks den naam aan van *Polanen*, welken het Gebouw nog heden draagt. —— Een ander Huis, mede *Polanen* genaamd, ontmoette men, eertijds, in *Delfland*. 't Was het Stamhuis der Heeren van dien naam, uit den Huize van WASSENAAR afkomſtig. Thans is het niet meer dan eene Boerewooning, tuſſchen de Dorpen *Monſter* en *Loosduinen*, in de nabuurſchap van *'s Graavenhage*.

Poll, (van de) een deftig Amſterdamsch Geſlagt, verſcheiden van welks Leden, zo wel aan de Raadzaal als aan de Beurſe der Stad, tot ſtevige Steunpilaaren gedient hebben. Een van hun, en de vrpegſte, dien wij op de Regeeringslijst vermeld vinden, was HARMEN GYSBERTSZOON VAN DE POLL; hij wierdt

wierdt in den Jaare 1593 Kommisſaris, twee jaaren daar na Raad, en vervolgens, in den Jaare 1599, voor de eerſte maal, Schepen der Stad, welke waardigheid hij maderhand acht maalen heeft bekleed, de laatſte in den Jaare 1614. Zedert ſchijnt hij in de ongenade des Stadhouders te zijn vervallen. Althans vindt men aangetekend, dat wanneer Prins MAURITS, in den Jaare 1618, binnen *Amſterdam* de Regeering kwam verſtellen, HARMEN GYSBERTSZOON VAN DE POLL een van de zeven Raaden was, die van hunne Vroedſchapsplaatzen verlaaten bleeven. Eenigen tijd naa 's Prinsſen overlijden, in den Jaare 1629, wierdt hij in zijnen rang herſteld, en op den eed, in den Jaare 1595 gedaan, in de Vroedſchap van nieuws aangenomen. 's Jaars te vooren hadt hij reeds wederom zitting gekreegen in Schepensbank, en zat 'er, vervolgens, nog driemaalen, in den Jaare 1629, als Voorzittende, in 1631, en andermaal als Voorzittende in den Jaare 1632. —— JAN VAN DE POLL, in den Jaare 1638 Kommisſaris, in 1640 Schepen, zes jaaren daar naa Raad, en eindelijk, in den Jaare 1653, tot de Burgemeesterlijke waardigheid verheven. Zesmaalen bekleedde hij, zedert, dien hoogaanzienlijken post, de laatſte reize in den Jaare 1672. Merkelijk deel hadt de Heer VAN DE POLL, in dat rampzalig jaar, aan de verſterking der Stad, tegen de aannadering der Franſchen, toen men dezelve dagelijks in 't hart van Holland, misſchien voor de poorten van *Amſterdam*, verwagtte. Veel onaangenaams wedervoer den Burgemeester in dat jaar, ter zaake van het bewaaren der Sleutels van Stads Poorten en Boomen. Gewoonlijk wierden dezelve bewaard aan 't huis van eenen der Burgemeesteren; doch de Burgerij, voorgeevende dezelve aldaar niet veilig te agten, wilde dat ze op de Hoofdwagt in 't Stadhuis zouden gebragt worden. Dit geſchiedde eenigen tijd; doch wanneer, in de maand Augustus des gemelden jaars, de beurt, om de Sleutels te bewaaren, op den Heer VAN DE POLL viel, vonden Burgemeesteren geraaden, het oude gebruik wederom te volgen. Doch naauwlijks hadt het gemeen hier van de lucht bekoomen, of 'er ontſtondt onder hetzelve merkelijke beweeging. Tegen 't afgekondigde bevel, bragten de Schutters de Sleutels op 't Stadhuis, uitgezonderd die van den Nieuwenbrugsboom;

boom; agtervolgens den bekoomen last, namen de daar toe afgevaardigde Burgers gang met dezelve na het huis van Burgemeester VAN DE POLL. Muitende ſtreeft hier op het Volk derwaarts, eiſchende de Sleutels. Toevallig bevondt zich de Burgemeester HENRIK HOOFT ten huize van zijnen Amptgenoot. Ten huize uit getreeden, brengt hij der menigte onder 't oog, dat de Sleutels aldaar volkomen veilig waren; dat Burgemeesteren 'er niets mede konden uitvoeren, zo lang de Burgerij de Poorten bewaakte; en genomen, een Burgemeester wilde den ſchelm ſpeelen, door de Poorten voor den vijand te openen, zo als men dwaaslijk waande, niets ware gemaklijker, dan zulks te beletten. Vrugtloos waren alle deeze redenen; de oproerigheid groeide 'er tegen aan. De Burger-Kapitein FREDRIK BEEREWOUTS, gehuwd aan eene dogter van Burgemeester VAN DE POLL, geſterkt met eenige gewapende Schutters en Vrijwillige Ruiters, moest voor den muitenden aandrang wijken. 't Stondt nu geſchapen tot eene plondering, en vloogen de ſteenen reeds door de glazen, wanneer de Burgemeester, om dien ramp te voorkoomen, met de Sleutels aan de deur verſcheen, vraagende *wie dezelve moest hebben?* Een dronkaart greep daar na; doch een ander man, wat beſcheidener, zogt ze hem te ontweldigen, tot dat ze, eindelijk, door eenige Schutters aangenomen, en op 't Stadhuis gebragt wierden. De opſchudding voor 't Huis van den Heere VAN DE POLL nam hier mede een einde. De grond van alle deeze beweegingen, was, misnoegen der Gemeente op zommige Regenten, onder andere op onzen Burgemeester, tegen welke men een vermoeden hadt opgevat, als meenden zij het niet eerlijk met de Stad en 't Vaderland. Dit bleek uit de Adreſſen, in de Doele ontworpen, welke duidelijk oogden op verandering in de Regeering. In een vinnig Schimpſchrift wierdt de Heer VAN DE POLL bij naame genoemd. Nevens de overige Burgemeesteren en Raaden, wierdt hij daar in betigt „ als hebbende „ helpen ſmeeden de verdoemde zamenzweering van het Eeu„ wig Edikt, en de Acte van Seclufie, en gearbeid aan de „ gruwelijke verraaderije van DE WITTE Loeveſteinſche factie, „ alleen uit eigen regeerzucht en genot van de Souvereini„ teit, zoekende het loffelijk Huis van *Oranje en Nasſau* tot

„ de grond toe uit te rooijen, en om (zeggen de Stellers) „ 'er onze kinderen tot Slaaven en *Contrabustarisſen van* „ *Vrankrijk* te maaken." Het oogmerk, met dit zot geſchrijf bedoeld, wierdt met 'er daad bereikt. Volgens aanſchrijven van Prinſe WILLEM DEN III, wierden de Heeren VAN DE POLL en Mr. LAMBERT REINST van de Burgemeesterlijke waardigheid en van hunne Vroedſchapsplaats ontzet. Andere ondergingen een diergelijk lot. — Behalven de reeds gemelden, hebben nog anderen van dit geſlagt in het Burgemeesterlijk geſtoelte gezeeten: te weeten, de Heer HARMEN HENRIK VAN DE POLL, in den Jaare 1745, en Mr. PIETER VAN DE POLL in den Jaare 1748. De laatstgenoemde, buitenstijds, in de plaats van den overleedenen Mr. DIRK TRIP, aangeſteld, wierdt, bij de buitengewoone verandering, in de maand September van dat jaar, door den Stadhouder van zijnen post verlaaten. De Heer JAN VAN DE POLL, thans nog in leeven, wierdt, bij de merkwaardige verandering, in den Jaare 1787, door zijne Hoogheid den Prins Stadhouder, nevens andere tot Burgemeester aangeſteld. Andere Regeeringsposten worden nog door leden van dit Geſlagt bekleed.

POLSBROEK, onderſcheiden in *Noord-* en *Zuid-Polsbroek*; het eerſte is een Schout-Ambagt, in de Baronnij van *Vijfſtein*, het ander eene Vrije Heerlijkheid. *Noord-Polsbroek* legt, in de lengte van een uur gaans, langs eenen weg, met Huizen bebouwd en met Boomen beplant. De uitgebreidheid van het Ambagt wordt op ruim zeshonderdzestig Morgens, en het getal der Huizen op bijkans vijftig begroot. In het Kerkelijke heeft het gemeenſchap met, en draagt een derde deel in de laſten daar toe behoorende, van *Zuid-Polsbroek*, bevattende weinig minder dan zevenhonderd Morgens Lands, en nog geene vijftig Huizen. In de Kerk ziet men verſcheiden fraai beſchilderde glazen, geſchonken zo van eenen der Prinſen van *Oranje*, als van de Stad *Amſterdam* en de Ambagtsheeren. De Roomschgezinden, van de Gezinte der Janſenisten, hebben hier eene Statie. Al zints een groot aantal jaaren is het Amſterdamsch Geſlagt DE GRAAF eigenaar geweest van deeze Vrije Heerlijkheid.

POL-

POLYANDER, (JOANNES) een zeer vermaard Godgeleerde, beroemd in de Nederlandſche Kerkgeſchiften, wierdt geboren te *Metz*, in den Jaare 1568. Zijn Vader, onder de Hervormden het Leeraarampt bekleedende, vondt zich genoodzaakt, kort naa de geboorte van zijnen Zoon, van daar te wijken, ter zaake der vervolgingen om den Godsdienst. Hij zette zich neder te *Frankendaal*, in de Paltz, van waar hij, eerlang, tot Leeraar in de Walſche Gemeente te *Embden* wierdt beroepen. In 't nabuurig *Bremen* oeffende zich nu JOANNES, onder CHRISTOPHORUS PERELIUS, in de Wijsbegeerte en Hebreeuwſche taale. Op de gronden, aldaar geleid, zette hij de beoeffening der Godgeleerdheid voort te *Heidelberg*, onder TOSSANUS, JUNIUS en andere voornaame Mannen. Naa een verblijf van vier jaaren aan dit Hoogeſchool, deedt hij eene reize na *Geneve*, om 'er THEODORUS BEZA te hooren. In den Jaare 1588 beriep hem de Walſche Gemeente te *Dordrecht* tot haaren Leeraar. Bijkans vierentwintig jaaren hadt POLYANDER dier post bekleed, en, daarenboven, volgens beſluit der Regeeringe, de Jeugd, eenige jaaren, in de Zedekunde onderweezen, wanneer de keuze der Verzorgeren van 't Leidſche Hoogeſchool op hem viel, om hem te beroepen tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, in de plaats van den vermaarden CONRADUS VORSTIUS. POLYANDER ſtondt bekend voor Contraremonſtrantsgezind, doch tevens gemaatigder en beſcheidener dan veelen zijner tijdgenooten. Zijne geleerdheid wierdt, bovendien, hoog geroemd. Weinige maanden naa zijne intrede bekwam hij tot Ampтgenoot SIMON EPISCOPIUS, met welken hij, ondanks hunne verſcheidenheid van gevoelens, doorgaans in vriendſchap leefde, en wiens vredelievendheid hij hoog waardeerde. In den Jaare 1618 vertrok hij na *Dordrecht*, om zitting te neemen in het Sijnode. Naa het afloopen van hetzelve wierdt hij benoemd onder de Overzieners der nieuwe Vertaalinge van den Bijbel. POLYANDER overleedt in den Jaare 1646, en legt in de Pieters Kerk begraaven. Men ziet aldaar een heerlijk gedenkteken, ter zijner eere opgerigt. In zijn Nachtgewaat legt hij, leevensgrootte, uitgehouwen, in wit Marmer, op een verheven Rustbedde.

Zie VITÆ *Profeſſor. Leidenſium.*

PONTANUS, (JOANNES IZAAK) van *Haarlemſche* Ouders, doch ter waereld gekoomen te *Elzeneur*, in *Deenemarken*, werwaarts dezelve, om zaaken, hen bijzonder betreffende, zich voor eene wijl tijds begeeven hadden. Zijne jeugd fleet hij voornaamelijk te *Amſterdam*, met het beoeffenen der Geneeskunde en Wijsbegeerte. In de laatstgemelde Weetenſchap beriepen hem de Verzorgers van het Gelderſche Hoogeſchool tot Hoogleeraar. Dit moet voorgevallen zijn in den aanvang der voorgaande Eeuwe. Althans was hij te *Harderwijk*, in die hoedanigheid, woonagtig, toen hij, in den Jaare 1611, eene Latijnſche Beſchrijving van *Amſterdam* in het licht gaf. Daarenboven was PONTANUS Hiſtorieſchrijver van den Koning van *Deenemarke* en van de Provincie van *Gelderland*. Behalven de gemelde Beſchrijving, heeft hij verſcheiden andere Werken naagelaaten, onder andere *Discuſſionum Hiſtoricarum* Libri II, of *Hiſtoriſche Uitweidingen*, in 2 Boeken, handelende, onder andere, over de vrije of onvrije Scheepvaart, of in hoe verre de Zee kan gezegd worden voor eenig volk open te ſtaan of geſlooten te zijn. PONTANUS overleedt te *Harderwijk*, in den Jaare 1740.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

POORTLAND, zomtijds ook de *Poorterij* genaamd, is eene ſtreek Lands, even buiten *Delft*, in 't Zuidoosten der Stad, en aan haar Regtsgebied onderhoorig. Haare uitgeſtrektheid wordt begroot op ruim vijfhonderd zesenvijftig Morgens. Merkelijk is de bloei en bewooning dier landſtreeke, zedert de eerſte op de laatſte opneeming, toegenomen. Van elf Huizen, welke men 'er in den Jaare 1632 telde, was derzelver getal, in den Jaare 1732, geklommen tot zesenveertig, en nog daarenboven vermeerderd met twaalf Bleekerijen en twee Molens. Over deeze Landſtreek is een afzonderlijke Ontvanger der Verpondingen aangeſteld; hij doet jaarlijks rekening aan de Burgemeesters van *Delft*. De Abtdij en de Proostdij van *Koningsveld*, nevens het Paleis van den Roomſch' Koning, Graave WILLEM, *'s Konings Uithof* genaamd, op bijzondere Artikelen

leen in ons *Woordenboek* vermeld, plagten in *Poortland* te ſtaan.

POORTVLIET, eene Heerlijkheid en Dorp, in *Zeeland*, op het Eiland *Tholen*, eene der grootſten op het Eiland, beſlaande in de lengte omtrent anderhalf, en in de breedte ruim een half uur gaans. Volgens overlevering, zouden de Heeren VAN VOORN hier eertijds eene Sterkte of Kaſteel gehad hebben. Verſcheiden Voorregten genooten eertijds die van *Poortvliet*, deels tot eere, deels tot voordeel dienende. Onder de eerſte behoorde, de gewoonte om voor de Tent der Graaven van Holland, wanneer zij te velde lagen, als Lijſtrawanten, de wagt te houden. Het Dorp *Poortvliet*, omtrent een uur gaans van de Stad *Tholen* gelegen, tamelijk groot en welbebouwd, heeft eene aanzienlijke Kerk met een hoogen Toren, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. De Landbouw en handel in Graanen is de voornaame bron van het beſtaan der Ingezeetenen. De uitgebreidheid der Heerlijkheid wordt begroot op ruim negenënveertighonderd en twintig Gemeten Lands.

POPKENSBURG, een oud Ridderlijk Slot en Lustbuis, in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, omtrent een half uur gaans ten Noorden van de Stad *Middelburg*. De ſtigter daar van was, in den Jaare 1353, KLAAS VAN BORSELEN, Ridder, Heer van *Brigdamme*, *Koudekerk*, *Zoutelande*, enz. Zoon van Heere WOLFERD VAN BORSELEN, Heere van *ter Veere*, enz. Het Slot *Popkensburg* heeft tot heden toe zijne oude gedaante behouden. Het is een ſterk vierkant gebouw, leggende rondsom in diepe en vischrijke Vijvers, omtrent vier Roeden wijd. Ter wederzijde van den Ingang van het Slot ſtaan twee ronde vaste Torens. Van binnen ontmoet men verſcheiden zeer goede vertrekken, allen ruim en luchtig. Voor het Huis legt een ruim Plein; op hetzelve ſtaat, behalven eene ruime Stalling, de groote ſteenen Voorpoort, welke den Kaſtelein of Slotbewaarder tot eene wooninge verſtrekt. Eene Buitengraft omringt de Bloem- en Moestuinen. Ook vindt men 'er eene Diergaarde. Behalven andere bosſchaadjen, be-

hooren aan *Popkensburg* honderdtwintig Gemeten Lands, in den Jaare 1401, door Graaf ALBREGT *van Zeeland*, geſchonken aan Heere KLAAS VAN BORSELEN, den tweeden van dien naam, tot een onverſterflijk Erfleen, te verheergewaden met een rooden Valk, of in de plaats daar van een Nobel. De Kerk van een Dorpje, nabij *Popkensburg* gelegen, *St. Laurens* genaamd, wierdt, door Heer KLAAS VAN BORSELEN, in het zelfde jaar als het Slot gebouwd.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland.*

POPMA, (A of DE) weleer een aanzienlijk Geſlagt in *Friesland*, 't welk zich gevestigd hadt in de kleine Stad *Ylst*. Vier Leden van hetzelve, indien geene broeders, immers nabeſtaande bloedverwanten, vindt men daar van vermeld, allen vermaard door hunne geleerdheid en vlijtige beoefening der Regtsgeleerdheid en aloude Latijnſche Schrijveren. Zij leefden in 't laatst der Zestiende en in 't begin der Zeventiende Eeuwe. AUSONIUS A POPMA was een vermaard Regtsgeleerde, gelijk ook SIXTUS; hij ſchreef aanmerkingen op het Werk van CORNELIUS CELSUS *de Arte dicendi*. CYPRIANUS ſtierf in den Jaare 1582, hebbende geſchreeven *Emendationes in Sallustium*. TITUS, eindelijk, liet, in den aanvang der Zeventiende Eeuwe, drukken *Asconius Pedianus*, als mede eene Verhandeling *de Operæ Servorum*. 't Meest van allen, egter, heeft de eerstgemelde, AUSONIUS, geſchreeven. Men heeft van hem eene Verhandeling de *Differentia Verborum*; eene andere, *de Ordine et Mora Judiciorum*; als mede *de Uſu antiquæ locutionis* Libr. II. Daarenboven ſchreef hij aantekeningen op VARRO, PATERCULUS en andere.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica*; ALTFRIDUS PETRI, *de Scriptor. Friſ.*

POPPINGAWIER, een Dorp in *Friesland*, in de Griesenij *Reuwerderhem*, onder 't Kwartier van *Oostergo*, van geene groote uitgeſtrektheid, doch van oude vermaard, om de menigte Sie-

zen

zen of adelijke Geſtigten, die men 'er plagt te ontmoeten. Het Geſlagt van HESLINGA was hier zeer vermogend, inzonderheid zints het zich, door huwelijk, hadt vereenigd met dat van ALBADA, waar van het insgelijks den naam aannam. — Onder *Poppingawier* lag eertijds het Klooster *Engwird*, in den Jaare 1478 geſtigt door eenige Zeeuwſche Monniken, doch, van wegens hunne armoede, naderhand wederom verlaaten. Een Fries, met naame FETZE, bleef 'er egter, en hieldt het Klooster op; door de aankomst van eenige Geestlijke Zuster kwam het vervolgens in tamelijken bloei.

POPPIUS, (EDUARDUS) Remonſtrantsch Predikant te *Gouda*, Schrijver van het vermaarde Boek, *de Enge Poort*, behelzende, in etlijke Leerredenen, een ernſtigen aandrang tot Godsvrugt, als het middel ter zaligheid. De Remonſtrantsgezinden liepen zeer hoog met het Geſchrift, terwijl de andersdenkenden het even ſterk veroordeelden, onder andere de vermaarde TRIGLANDIUS, die 'er de pen tegen opvatte. Dit deedt den Heer DE GROOT ſchrijven.: „ terwijl het Boek van POPPIUS uitermaa„ te goed is, zo kan het Boek van TRIGLANDIUS, daar tegen „ geſchreeven, niet anders dan uitersmaate ſlegt zijn." Zedert wierdt hij, nevens andere Predikanten van zijnen aanhang, het voorwerp van den gemeenen haat: zo dat hij, op last der Staaten van Holland, gezonden, om de openſtaande plaats te *Oudewater*, eenigen tijd, te vervullen, en hoewel verzeld van Bailjuw, Burgemeesters en Schepenen, verhinderd wierdt, den predikſtoel te beklimmen. Naa de veroordeeling der Remonſtranten, door het Dordrechtſche Sijnode, week POPPIUS buitenslands, en wierdt aldaar aangeſteld tot een der zes Directeurs of Beſtierders, welke zorge moesten draagen dat de Gemeenten in Nederland heimelijk van Leeraars van hunne denkwijze bediend wierden. Zedert, nevens CAROLUS NIELLIUS, het gewaagd hebbende, om in Holland te rug te keeren, wierdt hij te *Haarlem* ontdekt, gevangen genomen, en vervolgens verweezen tot eene eeuwige hegtenisſe op 't Kaſteel *Leeveſtein*, alwaar hij, naa eenige jaaren zittens, overleedt.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

PORTLAND, (HANS WILLEM BENTINK, *Graaf van*) Zoon van BERNHART BENTINK, Heere tot *Diepenheim* en Proost van *Deventer*, en van ANNA VAN BLOEMENDAAL, wierdt geboóren in de maand Maart des Jaars 1651. In zijne jeugd diende hij Prinſe WILLEM DEN III als Paadje, en wierdt vervolgens een der Kamerheeren van zijne Hoogheid. De gemeenzaamheid, welke hier uit ontſtondt, veranderde, allengskens, in eene naauwe vriendſchap, zints Prins WILLEM, in den Jaare 1675, van eene gevaarlijke Kinderziekte was aangetast. Zo zorgvuldig en tederhartig hadt BENTINK, geduurende al den tijd der ziekte, den kranke opgepast en bediend, blijvende geſtadig, dag en nacht, bij het bed, en alles, wat 'er verlangd wierdt, met eigen hand toereikende, dat zijne Hoogheid, naderhand, verklaarde „ niet te weeten, of BENTINK ooit ge„ ſlaapen hadt of niet, dit wel, dat hij in zestien Etmaalen „ niet geroepen hadt, zonder door deezen getrouwen dienaar „ vaardiglijk beantwoord te zijn." Naderhand ſtortte BENTINK in de zelfde ziekte, doch genas 'er van, hoewel met dreigend lijfsgevaar. Hij bekleedde thans reeds den post van Drosſaard van *Lingen*. Om hem, voor betoonde trouwhartigheid, zijn genoegen te doen blijken, beſchreef hem zijne Hoogheid, met voorbijgaan van een Hollandſchen Edele, in de Orde der Ridderſchap van Holland. In den Jaare 1677 deedt hij, op last van Prinſe WILLEM, eenen keer na *Engeland*, met oogmerk om voorſlagen te doen tot een huwelijk, tuſſchen zijne Hoogheid en de Prinſeſſe MARIA, oudſte dogter van den Hertog VAN JORK; 't welk zedert geſlooten en voltrokken wierdt. Ter gelegenheid van eenen opſtand in *Engeland*, zondt Prins WILLEM zijnen vriend BENTINK derwaarts, om zijnen Schoonvader zijne hulp aan te bieden. In den beſaamden overtogt na dat Koninkrijk, was hij zijnen Meester en Vriend telkens op de zijde, en deedt vervolgens het zijne, om hem de Kroon van *Groot-Britannie* op het hoofd te zetten. Niet onbeloond bleef deeze trouwe en aankleeving. Prins WILLEM, nu met Koninklijke magt voorzien, benoemde den Gelderſchen Edelman tot Pair van 't Rijk, ſtelde hem aan tot eenen zijner Geheime Raaden en eerſten Edelman van zijne Bedkamer, en, naa verloop van eenigen tijd, tot Báron van *Civencester*, Burg-

Burggraaf *van Falconberg* en Graaf *van Portland*. Bij alle deeze eerbetooningen voegde zijne Majeſteit, eenige jaaren later, een aanzienlijk geſchenk van zeer uitgebreide landgoederen in het Prinsdom *Wales*, als mede de Ridderorde van den Kouzeband.

Niet lang naa de verheffing van Prinſe WILLEM op den Engelſchen troon, ontſtondt in Holland merkelijk geſchil omtrent den Graaf VAN PORTLAND, zo als de Heer BENTINK, zedert het Koninklijk gunstgenoot, genoemd wierdt. Te weeten, in den aanvang des Jaars 1690 wierdt de Graaf in Holland te gemoete gezien, en veelal verwagt, dat hij, even als voorheen, zitting zoude neemen in de Staaten van dat Gewest. *Amſterdam* verklaarde zich daar tegen, beweerende, op grond van vroegere voorbeelden, dat alwie in eed of dienst was van eene vreemde Mogendheid, of van iemand anders, dan van welken hij ter Dagvaart wierdt gezonden, onbevoegd was om zitting te neemen in de Vergadering van Holland. Zo goed hun doenlijk was, wederleiden Ridderſchap en Edelen het Vertoog van *Amſterdam*; 't welk, egter, zich geenzins daar door liet omzetten, verlaatende deszelfs Afgevaardigden den Dagvaart, wordende alleen de Penſionaris gelast te blijven, om te zien en te hooren. Op den achtienden Januarij des Jaars 1690 kwam de Graaf VAN PORTLAND, en nam, twee dagen laater, ondanks de tegenverklaaringen van *Amſterdam*, zitting in de Vergadering van hun Edele Groot Mogenden. Het geſchil duurde bijkans twee maanden. PORTLAND woonde, van tijd tot tijd, de Vergaderingen bij, tot dat de Afgevaardigden van *Amſterdam*, naa het bijleggen van den twist, van nieuws ter Dagvaart verſcheenen. Onder dit alles konde het niet uitblijven, of de gunst, waar mede een Vreemdeling, door een uitlandſchen Koning, overlaaden wierdt, moest argwaan en wangunst verwekken bij de Engelſche Grooten. Volgens zommigen moet de reden der ongenade, in welke de Hertog VAN MARLBOROUGH, in den Jaare 1691, bij Koning WILLEM verviel, daar in gezogt worden, dat hij, met te veel vrijmoedigheids, zijner Majeſteit hadt onder 't oog gebragt het misnoegen van eenigen, over de buitengemeene gunst, met welke zommige Nederlanders bejegend wierden. Behalven den

Graaf VAN PORTLAND, wierdt hier mede de Heer VAN ZUILENSTEIN bedoeld. Geduurende de Rijswijkſche Vredehandeling bediende zich Koning WILLEM van den Graave, om met *Frankrijk* eenige punten te vereffenen, voor 't Huis van *Oranje* van de hoogſte aangelegenheid, en die geoordeeld wierden, de voltooijing van het Werk van den Vrede voornaamelijk tegen te houden. Hij hieldt, ten dien einde, op last van zijne Majeſteit, eenige geheime zamenkomſten met den Franſchen Maarſchalk DE BOUFLERS, en bragt het, in eene van dezelven, zo verre, dat den Gevolmagtigden te *Rijswijk* een gereede weg gebaand wierdt. De verwijdering van den geweezen Koning van *Engeland*, JAKOB DEN II, van 't Franſche Hof, was 't voornaame onderwerp der ſtraks gemelde Onderhandelingen. Om dezelve te bevorderen, zondt Koning WILLEM, in den Jaare 1698, den Graaf VAN PORTLAND na *Frankrijk*. Het gezantſchap, hoewel het niet boven de vijf maanden duurde, en, daarenboven, de bedoelde uitwerking niet bereikte, kwam, meent men, zijner Britanniſche Majeſteit op tachtigduizend ponden ſterlings te ſtaan. Nimmer hadt men eenen Engelſchen of anderen Gezant zo veel pragts zien ten toon ſpreiden. 't Zij om het mislukken der bezendinge, of om eenige andere reden, zeker is 't dat de Graaf VAN PORTLAND, naa zijne wederkomst, een groot deel der Vorſtlijke gunſte verloor, in welke hem, intuſſchen, hadt vervangen ARNOUD JOOST VAN KEPPEL, Zoon van den Heere VAN PALLAND, naderhand tot Graaf VAN ALBEMARLE verheven. PORTLAND leide zijne bedieningen ten Hove neder, en wierdt, zedert, alleenlijk tot eenige gewigtige Staatshandelingen gebezigd; ſlijtende voorts het overſchot zijner dagen op een zijner Landgoederen, alwaar hij, op den vierden November des Jaars 1709, in het tweeënzestigſte jaar zijns Ouderdoms overleedt. Tweemaalen was hij gehuwd geweest: eerst met eene Staatjuffer van Koninginne MARIA, en vervolgens met SARA MARTA TEMPLE. Van de vier dogters, in den eerſten echt verwekt, was de oudſte getrouwd, eerst met den Graave VAN ESSEX, en naderhand met den Graave VAN DARRY in *Engeland*; eene andere, in *Holland*, met ARENT VAN WASSENAAR *tot Duivenvoorde*; de derde, met WILLIAM, *Lord Biron*; de vierde, met den Her-

Hertog VAN KINGSTON. Een Zoon, insgelijks in 't eerſte huwelijk verwekt, erfde den graaflijken tijtel, en wierdt Gouverneur van *Jamaica*. Bij zijne tweede Echtgenoote verwekte PORTLAND insgelijks vier dogters en twee Zoonen.

PORTUGAL, een Dorp en Ambagt, in *Zuidholland*, in het Land *van Putten*, te zamen begroot, nevens een onderhoorigen Polder, op ruim veertienhonderd Gemeten Lands en achtennegentig Huizen. Het Dorp *Portugal* legt niet zeer verre van de Oude Maaze, met welke het, door middel van eene Have, gemeenſchap heeft. Het heeft eene eigen Kerk en Predikant.

POST, (FRANS) Zoon van JAN POST, een beroemd Glasſchilder te *Haarlem*, gednurende het eerſte gedeelte der naastvoorgaande Eeuwe. Deeze hadt, behalven FRANS, nog eenen Zoon, een vermaard' Bouwkundige, bekend bij Graave MAURITS, Gouverneur van *Braſil*. FRANS, langs dien weg, in kennisſe geraakt met den Graave, wierdt door denzelven aangezogt, om hem na de Westindiën te verzellen, ten einde, om door het beoeffenen van nieuwe Landgezigten, zijn Kunstvermogen verder aan te kweeken. Hij vertrok derwaarts in den Jaare 1647, en vertoefde 'er verſcheiden jaaren. Met een rijken voorraad van tekeningen keerde hij te rug, en bediende zich van dezelve in 't beſchilderen van Vertrekken, in verſcheiden Huizen. Op 't Huis *Rijsdorp*, buiten *Waſenaar*, ontmoet men 'er eene menigte van. Wijders is van hem nog een groot Schilderſtuk in weezen, op het Huis *Hansholredijk*. FRANS POST overleedt te *Haarlem*, in de maand Februarij des Jaars 1680.

Zie HOUBRAKEN.

POTESTAAT. Deezen tijtel voerde, eertijds, in *Friesland*, een zeer aanzienlijk Ampteman, met de hoogſte magt bekleed, ter handhaavinge van geregtigheid en de vrijheden der Landzaaten. Wat den tijd der inſtellinge van deeze waardigheid be-

betreft; SCHOTANUS meent dat dit zou geſchied zijn, reeds ten tijde van Keizer KAREL DEN GROOTEN; doch WINSEMIUS en de meeste andere Frieſche Hiſtorieſchrijvers zijn van gevoelen, dat het Potestaatſchap van laatere herkomſte is, en zijnen oorſprong heeft genomen, ten tijde als het Franſche Rijk, onder Keizer KAREL'S Opvolgers, begon te verzwakken.

De Vrije Friezen, naamelijk, door deeze verzwakking de handen een weinig ruimer hebbende, om, naar eigen goedvinden, het bewind van zaaken te regelen, en door ondervinding geleerd zijnde, dat eene Regeering, zo zamengeſteld en verdeeld onder veele leden als de hunne was, door onderlinge oneenigheden, en bijzondere inzigten, ligtelijk van een gereeten konde worden, wierden te raade, uit het midden hunner iemand te kiezen, die, opdat wij, met de woorden van SCHOTANUS, het oogmerk zijner waardigheid beſchrijven, „ wat „ hooger van magt ware (dan de overige Edelen of Grooten), „ en dieswegen de ſteekende ſtemmen mogt effenen en deelen; „ de oneenigheid wegneemen en weeren, de misgaande, naar „ inhoud der Wetten, tegenſtaan en ſtraffen; zijnde de band „ van goede Wetten en Ordonnantien, of Gewoonheden, de „ toom van losheid in zo eene vrije en gemeene breede Regee„ ring, uit zo veele hoofden beſtaande." Van zeer veel aangelegenheids was dus dit Ampt. De perſoon, daar mede bekleed, vertoonde de Hoogheid des Lands, en zat voor in alle Vergaderingen; de handhaaving van regt en geregtigheid, het bewaaren van het evenwigt in de Regeeringe en het voeren van het opperbewind in den Oorlog, waren zijner zorge aanbevolen. Opdat, evenwel, een Potestaat zijne magt misbruiken, noch zijn eigen gezag, tot nadeel der Frieſche Vrijheid, zou overſchreeden, was hem een Raad toegevoegd, beſtaande uit achtien of meer leden, welke men *Regters* noemde. Zulk eenen Raad, met den Potestaat aan 't hoofd, beſchouwde men als den Hoofdregtbank, of Opperſten Raad, in alle zaaken, de goede orde en de handhaaving van geregtigheid betreffende. Zo wel de Potestaat als de Regters wierden verkoozen door de leden van 's Lands Regeeringe, ten overſtaan van eenige Geestlijken, terwijl de ſtemmen door eenen Notaris wierden opgenomen. Bij hunne aanſtelling waren zij gehouden, ten aanhooren van het

het geheele Volk, in handen van 's Lands Staaten bij eede te belooven, hunne onderſcheidene bedieningen getrouwelijk en ten beste des Lands te zullen waarneemen. Twee- of driemaal 's jaars kwamen de Poteſtaat en Mederaaden gewoonlijk bij een, ter afdoeninge van zaaken van aangelegenheid. Heilzaam voor het Land bleek deeze inrigting te weezen. Want, zo als zich SCHOTANUS hier omtrent uitdrukt, „ dit is uit de Geſchiedenis„ ſe zeker, ſoo lange als 't Potestaatſchap duyrde ende ſyn „ kracht na behooren hadde, is de Staet van de Provincie bin„ nen 't Flie ende de Lauwers in 't geheel ende bloeijende ge„ bleven: Maar daer men deſe macht (ſoo wyſelyk gevonden) „ onder de voeten bracht, is, om dattet fundament onder-myn„ was, het geheele werck geſtort ter aerden." Wij laaten hier volgens eene lijst der Potestaaten, zo als wij dezelve in de Frieſche Hiſtorieſchrijvers vermeld vinden.

1. MAGNUS FORTIMA.
2. TAKO of FOKKO LUDIGMAN.
3. ADALBRICUS ADELEN.
4. HESSELUS HARMANA.
5. IGLO GALEMA.
6. GOSSE LUDIGMAN.
7. SAKO REINALDA.
8. SIKKO of SIXTUS SIARDEMA.
9. REGNERUS KAMMINGA.
10. J. HESSELUS MARTENA. Naa 't overlijden van deezen, bleef Friesland, eenigen tijd, zonder Poteſtaat.
11. JUW JUWINGA.
12. SIVERT of SUFFRIDUS WIARDA, en
13. HARING HARINXMA. Op éénen tijd bekleedden deeze het Potestaatſchap, de eerſte over *Oostergo*, de andere over *Westergo*, gedurende het heetſte van den twist tusſchen de Schieringers en Vetkoopers.
14. JUW of JULIUS DEKAMA. Naa het overlijden van deezen, was het Potestaatſchap niet meer verkiesbaar door 's Lands Edelen, maar wierdt erflijk verklaard, door den bemagtiger Hertog ALBERT VAN SAXEN. Deeze hadt tot opvolger zijnen Zoon HENRIK, welke het overdroeg op zijnen broeder GEORG. Deeze, geenen kans ziende om zich in zijne waar-

waardigheid te handhaaven, verkogt zijn regt aan Keizer KAREL DEN V, welke vervolgens Stadhouders aanſtelde, en alzo deezen Voormuur der Frieſche vrijheid om verre worp.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS en andere *Frieſche Hiſtorieſchrijvers.*

POTMA, (JAKOB) een der weinige vermaarde Kunſtſchilders, welke *Friesland* heeft voortgebragt. Hij wierdt geboóren te *Workum*, doch in welk jaar, vinden wij niet aangetekend. Zijne zucht bepaalde zich vooral tot het ſchilderen van Hiſtoriën en beelden. Hij was, daarenboven, een man van meer dan gemeene welleevendheid, en, als zodanig, zeer gezien aan het Hof te *Weenen*. Hij eindigde aldaar zijne dagen, waarſchijnlijk aan den Rooden Loop, in den Jaare 1684.

POTTER, (PAULUS) van de zijde zijner Overgrootmoeder geſprooten uit het Oud Adelijk geſlagt van EGMOND, wierdt geboóren te *Enkhuizen*, in den Jaare 1625. Zijn Grootvader, PIETER SIMONSZOON POTTER, was Penningmeester van de *Hooge en Laage Swalue*; zijn Vader, insgelijks PIETER geheeten, oefſende de Schilderkunst te *Enkhuizen*. Van daar vertrok hij, met zijnen Zoon, eerst na *Amſterdam*, vervolgens na *'s Graavenhage*. Hier tradt PAULUS, eerlang, in 't huwelijk, met eene dogter van zekeren VAN BALKENENDE, die een Man van eenig aanzien moet geweest zijn, vermids POTTER, door aanprijzing van zijnen Schoonvader, bekend wierdt met verſcheiden aanzienlijke Grooten in de Hofplaatze. Dikmaals verëerden hem deeze met een bezoek op zijne Schilderkamer, om zijne fraaie kunstbehandeling te zien en te bewonderen. Voor de oude Prinſeſſe VAN SOLMS ſchilderde hij een Stuk, redelijk groot, woelig en vol werk, om geplaatst te worden voor den Schoorſteen op het Oude Hof. Doch vermids een zeker perſoon de Prinſeſſe in 't oor blies, dat het te onſtigtelijk was, om dagelijks te dienen tot een voorwerp van beſchouwinge, wierdt het van de hand geweezen. Dit zeggen ſloeg op eene pisſende Koe, welke in de Schilderij verbeeld wordt, en waar bij het Stuk

Stuk bekend is. Het kwam dus in andere handen, en wierdt sedert tot een zeer hooger prijs verkogt. Nog heden betreuren de kunstenaars het verlies van het beroemde Schilderſtuk, eertijds berustende in de vermaarde Verzameling van wijlen den Heere BRAAMKAMP, doch uit dezelve gekogt zijnde voor rekening van haare Ruskeizerlijke Majeſteit, in den overtogt na *Petersburg*, door het verongelukken van het Schip, voor altoos verlooren is geraakt. POTTER overleedt, niet meer dan negenëntwintig jaaren Oud, aan de Teeringe, veroorzaakt, meent men, door zijn aanhoudend zittend leeven. Zijne Overblijfzels wierden te *Amſterdam*, in de Groote Kapel, begraven.

Zie HOUBRAKEN.

PRINSENLAND, eene Heerlijkheid onder Staats *Brabant* begreepen, aan 't Huis van *Oranje* toebehoorende, gelegen tuſſchen de *Willemſtad* en *Steenbergen*, aan het *Volke Rak*, door 't welk de Vaart uit *Holland* na *Zeeland* loopt. Onder de Heerlijkheid, welke in de lengte omtrent twee uuren gaans beſlaat, en in de breedte de helft daar van, zijn verſcheiden kleine Polders begreepen. Niet meer dan één Dorp vindt men in *Prinſenland*, *Dinteloord* genaamd, zijnde tamelijk groot, en hebbende eene Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bedienđ. De Regeering beſtaat uit Schout, zeven Schepenen en eenen Sekretaris.

PROUNINK, (GERARD VAN) gezegd DEVENTER, was een inboorling en welgezeeten Burger van *'s Hertogenbosch*, tot op den tijd, dat de Stad aan de Spanjaarden overging. Thans begaf hij zich met der woon na *Utrecht*, en wierdt 'er gebruikt tot verſcheiden bedrijven, onder andere het waarneemen van het Theſaurierſchap Generaal; waar in hij zich onopſpraakelijk gedroeg. Doch hem bezielde een ondraaglijke hoogmoed, die in zijne taal, gang en gebaaren doorſtak. Ten tijde van LEICESTERS komſte te *Utrecht* was hij buiten bewind. Nu meende hij, hem den kans ſchoon te ſtaan, om zich den weg tot Stads- en Staatsbewind te baanen. Met deze

En-

Engelſchen Graave was PROUNINK in kennisſe en vriendſchap geraakt, door middel van den Engelſchen Raadsheer KILLEGREY, die, zo dikmaals des Landvoogds Hof *Utrecht* kwam bezoeken, bij hem zijnen intrek hadt. Gunſtig voor zijne bedoelingen was deeze gemeenzaamheid. In weerwil der Voorregten van *Utrecht*, die geenen Uitlander aldaar in de Regeering duldden, verkoos LEICESTER, op den dag der gewoone Wetverſtellinge, in den Jaare 1586, PROUNINK tot tweeden Burgemeester. Niet lang naa zijne verheffing vertrok hij na *'s Hage*, om zitting te neemen in de Vergadering der Algemeene Staaten. Op hem was daar toe de keuze gevallen, omdat de Staaten van zijn Gewest hem aanmerkten als den perſoon, die 't meest zoude ijveren voor het doorzetten van een beſluit, onlangs bij die van *Utrecht* genomen, de Opdragt van de Hooge Overigheid over de Nederlanden aan de Engelſche Koninginne ELIZABETH. *Zeeland* en *Holland* moesten bijzonderlijk daar toe worden overgehaald. Eene zeer vernederende afwijzing onderging PROUNINK in *'s Hage*. In de maand November des boven genoemden jaars ter Algemeene Staatsvergaderinge verſcheenen zijnde, weigerde men aldaar hem toe te laaten, als hebbende hij het Burgemeesterſchap verkreegen in weerwil van de Privilegien der Stad, volgens welke geen Brabander aldaar in de Regeering kon worden toegelaaten. Zelf verklaarden de Staaten van Holland, geene Afgevaardigden ter Vergaderinge van hunne Hoog Mogenden te zullen zenden, zo lang de Wettigheid van PROUNINKS Burgemeesterſchap niet gebleeken was. In zwaare woede over deeze afwijzing ontſtoken, voer PROUNINK daar over uit in hevige bewoordingen, en begeerde, eindelijk, dat van zijnentwegen in de Staatshandelingen zou worden aangetekend: „ Dat hem niet zouden te wijten zijn alle de onheilen, welke „ hier uit den Lande zouden kunnen overkoomen, en zo groot „ waren, dat ze (volgens zijne uitdrukking) niet te *ontmonden*, „ noch te begrijpen waren van de tegenwoordig zijnde Heeren, „ genomen dat ze zo veele vernuften hadden, als hairen op „ het hoofd." Zo zwaar tilde hij zijne afwijzing, en beſchouwde die als van zo rampzalige gevolgen zwanger, dat hij 'er nevens voegde: *Deeze was de dag, dit het uur, die de Landen beſchreien zouden.* PROU-

PROUNINK, intusschen, was de man niet, om zich ligt te laten afzetten. Vruchtloos bestaan hebbende om zijn beklag te doen bij de Vergadering van Holland, wendde hij zich tot den Landvoogd LEICESTER. Deeze, 's Mans bezwaar gehoord hebbende, ontboodt eenige Leden der Algemeene Vergadering, nevens den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, om uit hun de reden te verstaan, waarom men weigerde, PROUNINK tot te laten. Het antwoord behelsde hoofdzaakelijk, dat PROUNINK een Brabander, geen Burger te *Utrecht*, en in 't Stichť niet gegoed, en overzulks tot het Burgemeesterschap niet verkiesbaar was. Een der Leden voegde 'er nevens, hoe PROUNINK, in de Vergadering der Staaten van *Utrecht*, zich hadť laten ontvallen; dat, om den ijver van zommigen, in 't verdeedigen der Voorregten, nog bloedige Koppen zouden zwaaijen: eene taal, niet strookende met den Oorlog tegen *Spanje*, allermeest ondernomen ter handhaaving van Vrijheid en Voorregten. PROUNINK, naa deeze opening, binnen getoepen zijnde, verdeedigde zich zo goed hem mogelijk was, doch niet zo voldoende, of de Algemeene Staaten gaven hem te verstaan, *hij hadde zich na Utrecht te begeeven; om te besorgen dat een ander in zijne plaats gemagtigd wierdt.*

Dus afgeweezen, gaf nogthans PROUNINK den moed niet verloren. Met LEICESTER na *Dordrecht* gereisd, verkreeg hij aldaar voorschrijven, aan de Staaten van *Utrecht*, van den Landvoogd, waar bij deeze begeerde, zij zouden PROUNINK handhaaven, doch met de meeste bescheidenheid, invoege dat noch de Algemeene Staaten verbitterd, noch PROUNINKS agtbaarheid verkort wierdt. Niet lang daar naa kwam PROUNINK te *Utrecht*, verzoekende, in de Vergadering der Staaten, verslag te mogen doen van zijn wedervaaren. Dit wierdt hem geweigerd: weshalven hij zich wendde tot de Vergadering der Vroedschap. Bitter klaagde hij hier over de Afgevaardigden 's Lands van *Utrecht*, als zijnde geweest zijne hardste tegenstreevers ter Algemeene Staatsvergaderinge, en de voornaamste bewerkers dat hij niet was toegelaaten. Nogthans verklaarde hij zich ijverig tegen het afzetten van den Eersten Staat, of het Lid der Geëligeerden, waar voor thans zommigen driftig ijverden. Hij vreesde, dat in gevalle zulks ge-

beurde, de voornaame ſchuld daar van aan hem zou geweeten worden.

Bekend is 't verraad, in den Jaare 1587, door den Engelſchen Overſte WILLIAM STANLEI gepleegd, in het overleveren van de Stad *Deventer* in de handen der Spanjaarden. Een zwaare kreet ging hierom op over de Engelſchen, en wierden dezelve algemeen voor Landverraaders geſcholden. Om hunne eer, en LEICESTERS agtbaarheid te handhaaven, welke hier door niet weinig was gekrenkt, ſchreef PROUNINK een boekje, en deedt het, met verlof der Vroedſchap van *Utrecht*, drukken, waar in hij, door het vermelden van verſcheiden voorbeelden van trouwloosheden van Nederlandſche Heeren, zogt te beweeren, dat men, naar deezen en geenen Verraader, den gantſchen landaart niet behoorde te ſchatten.

PROUNINK, nu buiten de Vergadering der Algemeene Staaten gehouden, zogt elders wederwerk, vooral in *Gelderland*, *Friesland* en *Groningerland*; hij zogt aldaar te bewerken, dat de Gewesten een beſluit namen tot de opdragt van de Hooge Overigheid der Landen aan ELIZABETH, Koninginne van *Engeland*. Ook ijverde hij ſterk voor het beleggen van bijzondere bijeenkomſten binnen *Utrecht*, waar op ook Afgevaardigden van andere Gewesten zouden beſchreeven worden. Om LEICESTER te vleien, en de Staaten van Holland nogmaals zijn ongenoegen, over de weering buiten de Algemeene Vergadering, te doen gevoelen, bragt hij te wege, dat door die van *Utrecht* een Berigt aan de gemelde Staaten wierdt gezonden, waar van men PROUNINK voor den Opſteller hieldt, in 't welk rondelijk beweerd wierdt „ dat de meeste deelen der „ Opperſte magt aan LEICESTER waren afgeſtaan, en de overige aan het welbehaagen van haare Majeſteit van *Engeland* „ gelaaten; dat het ligter gezegd dan beweezen was, dat „ *Utrecht* alle Brabanders en Vlamingen uit de Regeering „ floot; dat ze in *Zeeland* wierden toegelaaten, en de Advokaat VAN OLDENBARNEVELD nevens vijf Penſionarisſen der „ voornaamſte Steden van *Holland*, buiten het Gewest geboo„ ren waren."

Ondanks deeze woelingen, naderde, egter, de tijd, dat PROUNINKS rijk een einde zoude neemen. Binnen *Utrecht* be-

gon-

gonnen de zaaken eenen keer te neemen, ten voordeele der Regenten, welke, zints eenigen tijd, buiten bewind waren gehouden. Duidelijk zag de thans nog boven drijvende partij haare wankelheid, ten zij de Koningin van *Engeland* haar onderſchraagde. Van nieuws zonden de Staaten eenen Afgevaardigde aan haare Majeſteit, om dezelve tot het aanvaarden van de Hooge Regeering over de Nederlanden te beweegen. Van hunnen kant zouden insgelijks de Burgerhoplieden lemand derwaarts, om bij de Koningin en LEICESTER te bewerken, dat PROUNINK door dezelve mogt worden aangeraaden, de Burgemeesterlijke waardigheid te willen behouden, die hij voorgaf te willen van de hand wijzen, indien ze, bij de aanſtaande Regeeringsverandering, hem van nieuws wierdt aangebooden. Een looze trek was deeze van PROUNINK, om alzo aan 't bewind te blijven. Niet onverhoord bleef dit verzoek; het wierdt, eerlang, gevolgd van voorſchrijven aan den Graave VAN NIEUWENAAR, Stadhouder van 't Gewest, om PROUNINK te doen aanblijven. Doch de Graaf ſtondt in andere begrippen; hij was thans in geheime onderhandeling, over de herſtelling der verlaatene Regenten. De Engelſche brieven, inhoudende het bovengemelde verzoek, vertoond hebbende aan de Staaten, verklaarde hij zijne ongezindheid om daar aan te voldoen. Zelf klaagde hij bij de Koninginne over PROUNINKS ondraaglijke heerschzucht. Tot ongeluk van deezen overleedt inmiddels de Graaf VAN LEICESTER, en verloor hij dus eene ijverige voorſpraak. Onder dit alles naderde de tijd der Wetverſtellinge. Van weerkanten liep men nu te wapen, en verzamelden zich de Burgers onder hunne onderſcheidene aanhangen. PROUNINK, met eenige andere Raaden, in den nacht, zich na 't Stadhuis begeeven hebbende, deedt eenige Burgers in hegtenisſe neemen; die, egter, hoewel met grooten tegenzin, kort daar op door hem wierden losgelaaten. Thans vervoegde zich bij PROUNINK de geweezen Burgerhopman HENRIK JANSZOON VAN RATINGEN, aan 't hoofd van een grooten hoop Burgers, hem aanzeggende, zich op ſtaanden voet bij den Stadhouder te vervoegen. Voor de overmagt bukkende, liet bij zich na de wooning van den Graave leiden, in welke hij eene wijle tijds bewaard wierdt. Terwijl PROU-

NINK in bewaaring wierdt gehouden, bragten de Staaten van Holland verſcheiden punten van bezwaar tegen hem in, ten getale van wel eenëndertig. Daarenboven ſtelde de Schout van *Utrecht*, Jonkheer NIKOLAAS VAN ZUILEN VAN DRAKENBURG, een ſchriftlijken eisch tegen hem, beſtaande uit vierhonderd Leden. Met een doorſleepen vernuft begaafd, verdeedigde zich PROUNINK tegen de meesten van dezelve. Nogthans twijfelt men, of hij, beladen met den algemeenen haat, den hals, welken de Schout hadt geëischt, 'er wel zou afgedraagen hebben, indien niet de Engelſche Koningin, nevens verſcheiden aanzienlijke Engelſche Grooten, zich tot voorſpraaken geſteld hadden. Nu kwam hij vrij, met ballingſchap uit *Utrecht* en de Vrijheid der Stad, en onbekwaam verklaaring tot alle Ampten en bedieningen. Dit gebeurde in de maand Julij des Jaars 1589. Hij begaf zich hierop na *Engeland*, doch vertoefde 'er ſlegts tot in 't volgende jaar. Toen keerde hij weder na *Holland*, met Brieven der Koninginne, om in zijne agting herſteld te worden. Hij nam zijn vast verblijf in dat Gewest, den tijd doorbrengende, onder andere, met Godgeleerde oeffeningen. De vrugt daar van was eene Verhandeling, in de Franſche Taale, over de *uitneemendheid van 't Gebed onzes Heeren.* Hij boodt het, in den Jaare 1601, den Staaten van Holland aan, en bekwam daar voor eene verëering van tweehonderd Guldens. In den Jaare 1605 wierdt het in 't Nederduitsch in 't licht gegeeven. Waar of wanneer PROUNINK overleeden zij, is ons niet gebleeken.

Zie HOOFT, BOR, *Reſolutien van Holland*, enz.

PURMER, (*De*) een der drie groote drooggemaakte Waterlandſche Meiren, (zijnde de twee overige *de Beemſter* en de *Wormer*,) gelegen tuſſchen de Steden *Edam*, *Monnikendam* en *Purmerend.* In het begin der voorgaande Eeuwe beraamden eenige ingezeetenen der twee eerſtgenoemde Steden een Ontwerp, om het Meir droog te maaken. Bij meeting, over Ys, bleek hetzelve te beſtaan tweeëntwintighonderd Roeden in de lengte,

lengte, twaalfhonderd in de wijdte, en zesduizend tweeëntveertig Roeden in den omtrek. Niet lang daar naa maakte men eenen aanvang van het droogmaaken. In den Jaare 1622 was het Meir in Dijk gebragt, en wierdt toen deszelfs inhoud gemeeten op negenëntwintighonderd eenëntachtig Morgens vijfhonderd drieënnegentig Roeden. Tien jaaren naa de bedijking telde men, in het drooggemaakte Meir, vijf Huizen; welk getal, honderd jaaren laater, tot op honderdentwee was aangegroeid. Men tek daar onder verſcheiden fraaie Landhoeven en Lustplaatzen; vooral munt onder dezelve uit het Huis *Ilpenſtein*, gemeenlijk het *Hof van Ilpendam* genaamd, geſtigt door den Heer Mr. VOLKERT OVERLANDER, *Heer van Purmerland en Ilpendam*, Burgemeester, Schepen en Raad van *Amſterdam*. Hoewel binnen den Dijk, ſtaat het, egter, niet op den drooggemaakten grond van het Meir, maar op een ſtuk Lands, *de Nek* genaamd, 't welk als een voor uit ſteekende punt aan de *Purmer* gelegen was, en, zedert de bedijking, daar binnen beſlooten is geworden. Het Huis *Ilpendam* is een fraai vierkant gebouw, ſtaande rondom in het water, en hebbende op ieder hoek eenen Toren. De Regeering van de *Purmer* beſtaat uit Dijkgraaf en Hoofdingelanden, midsgaders drie Heemraaden, een uit ieder der Steden *Monnikendam*, *Edam* en *Purmerend*. Aan dit Kollegie is een Sekretaris en een Penningmeester toegevoegd.

PURMEREND, de laatſte in rang onder de zeven ſtemmende Steden van het Noorder-Kwartier, en gevolglijk ook ter Vergaderinge van *Holland*, legt, als 't ware, aan het *einde* van het ſtraks beſchreevene *Purmermeir*, en mag dus geoordeeld worden, van die ligginge den naam ontleend te hebben. Niet vroeger dan omtrent het midden der Veertiende Eeuwe, vindt men *Purmerend* vermeld, in onderſcheiding van het Dorp *Purmer*, 't welk, zedert, te niete gegaan, of, veelligt, daar mede vereenigd is geworden. *Pumerend*, ondanks deszelfs toeneemenden bloei, langen tijd, een Dorp gebleeven, en, hoewel, in 't laatst der Vijftiende of het begin der Zestiende Eeuwe, met Stedelijke Voorregten begiftigd, bleef nog lang onbemuurd. Niet vroeger dan naa het beleg van *Haarlem*,

In den Jaare 1572, beſloot men tot het leggen van eenen Wal en het graaven van eene Graft. In het volgende jaar verſcheenen 'er, voor de eerſte maal, op verzoek van Prinſe WILLEM DEN I, Afgevaardigden der Stad in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden van het Noorder-Kwartier, en vervolgens ook in de Vergaderinge der Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*.

Purmerend was, eenen langen reeks van jaaren, als eene afzonderlijke Heerlijkheid, de eigendom van bijzondere bezitters, onder welke het, 't zij bij erfenis of koop, van den eenen tot den anderen overging. Wij zullen hier, als der opmerkinge wel waardig, de volgreeks der *Heeren van Purmerend* laaten volgen.

1. De eerſte Heer daar van was WILLEM EGGERT, een man van groot vermogen te *Amſterdam*. Hij verkreeg de Heerlijkheid, bij wijze van Erfleen, van Hertog WILLEM VAN BEYEREN, in vergelding voor de menigvuldige dienſten, van hem genooten, vooral geduurende zijne voortvlugtigheid om zijn medeweeten van den moord, gepleegd aan ALEID VAN POELGEEST, Bijzit van 's Hertogen Vader ALBERT VAN BEYEREN. De Giftbrief was gedagtekend den vierden November des Jaars 1410. Kort daar na begon Heer EGGERT aldaar een Slot te bouwen; 't welk, eerlang, voor een der ſterkſten van 't gantſche Land gehouden wierdt. Tot in 't begin der tegenwoordige Eeuwe bleef het nog, voor een groot gedeelte, in weezen, en wierdt eerst voor vijftig jaaren afgebroken. Men ziet nog daar van den platten grond, in het Weſteinde der Stad. Koetshuis en Stalling zijn nog in weezen, onder de gedaante van een Pakhuis.

2. JAN EGGERT, Zoon des bovengemelden, wierdt, in den Jaare 1417, door Vrouw JAKOBA VAN BEYEREN, met de Heerlijkheid van *Purmerend* verlijd. Doch deeze, ziende den opgaanden brand van tweedragt tuſschen de Nederlandſche Grooten, en derzelver afgunst vreezende, begaf zich, eerlang, met der woon na *Gent*, hebbende alvoorens de Heerlijkheid verkogt aan zijnen Zwager,

3. GERRIT VAN ZYL, die, insgelijks bij verkoop, in den Jaare 1439, de Heerlijkheid afſtondt aan

4. JAN,

4. JAN, Burggraave van *Montfoort*, van welken dezelve, bij erfopvolging, overging op zijnen Zoon

5. HENRIK VAN MONTFOORT, die, op zijne beurt, bij zijn overlijden, *Purmerend* naliet aan zijnen Zoone

6. JAN VAN MONTFOORT. In merkelijke oneenigheid geraakte deeze met de Ingezeetenen. Daarenboven verviel hij, om zijne Hoeksgezindheid, in de ongenade van den Aardshertog MAXIMILIAAN; welke, diensvolgens, de Heerlijkheid verbeurd verklaarde, en voorts opdroeg aan eenen Oostenrijkſche Veldoverſte,

7. BALTHAZAR VAN VALKESTEIN. Hij bleef 'er niet lang eigenaar van, maar verkogt zijn regt, in den Jaare 1473, aan

8. JAN VAN EGMOND, Stadhouder van *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland*. Deeze ſchonk aan die van *Purmerend* verſcheiden Voorregten, en wierdt, in de Heerlijkheid, opgevolgd van zijnen Zoone

9. JAN VAN EGMOND, den tweeden van dien naam. Hem en zijne Heerlijkheid trof het ongeluk, dat een felle brand de Kerk en het meerendeel der Huizen in de aſche leide. Heer JAN zich thans in *Italie* onthoudende, alwaar hij ook overleedt, ſchonk zijne Moeder, in naame van haaren Zoon, verſcheiden Voorregten aan de burgers, om dezelve tot den herbouw van hunne Huizen aan te moedigen.

10. KAREL VAN EGMOND, oudſte Zoon des ſtraks genoemden, wierdt, na zijns Vaders afſtijvigheid, Heer van *Purmerend*, en na hem zijn broeder

11. LAMORAAL, *Graaf van Egmond*, de zelfde, welke, op last van den Hertog VAN ALVA, in den Jaare 1568, te *Bruſſel*, onthalsd wierdt.

12. PHILIPS VAN EGMOND was, als oudſte Zoon, de opvolger van zijnen ongelukkigen Vader. Doch deeze, zedert, de Spaanſche zijde gekoozen hebbende, wierdt de Heerlijkheid verbeurd verklaard ten behoeve der Graaflijkheid, en de Wethouderſchap van den eed aan den Huize van EGMOND ontſlagen. 't Is twijfelagtig, of de Heerlijkheid naderhand bezeeten is door eenen broeder van PHILIPS, LAMORAAL VAN EGMOND, die in den Jaare 1617 overleedt, dan of zij, zints de Verbeurdverklaaring, met *Holland* onmiddelijk vereenigd is geworden.

De Stad *Purmerend*, op dat wij nu tot eene meer bijzondere beſchrijving overgaan, wordt omringd van de vrugtbaare en aangenaame Meiren, de *Beemſter*, de *Purmer* en de *Wormer*. Langs de Wallen, die met boomen fraai beplant zijn, heeft men een verrukkelijk gezigt op den omliggenden oord. Men heeft 'er vijf Poorten; de Hoornſche Poort, de Purmer Poort, de Amſterdamſche Poort, de Nekker Poort en de Beemſter Poort. Het getal der Huizen wierdt, bij de jongſte opneeminge, geſchat op zeshonderd en dertig, die Verponding betaalden, en dat der Inwoonders op ruim zesentwintighonderd. Aanzienlijke gebouwen, behalven eenige zindelijke Burgerwooningen, vindt men 'er bijkans geene. Het *Stadhuis* is een oud gebouw, en bezit weinig luisters, dan zijnen ſtand op een ruim Marktveld, tegenover de *Groote Kerk*, een fraai gebouw, eertijds aan ST. NIKOLAAS gewijd. Twee Predikanten verrigten aldaar den predikdienst. De *Lutherſchen* hebben 'er eene Kerk, welke door éénen Leeraar wordt bediend. Ook is 'er eene Vergaderplaats van *Doopsgezinden*, doch het getal van deeze zo gering, dat zij niet in ſtaat zijn om eenen Leeraar te onderhouden. Uit nabuurige plaatzen worden zij hierom bediend, vooral in den Zomer. Eindelijk hebben 'er ook de *Roomschgezinden* een Statie. Tot onderhoud van Ouderlooze kinderen heeft men 'er een *Burger-Weeshuis* en een *Armen-Weeshuis*. Vóór het droogmaaken der boven genoemde Meiren, was de Visſcherij eene voornaame bron van 't beſtaan der Ingezeetenen. Men ving 'er veel Paling, en voerde dezelve, in Kaaren, heel na *Engeland*. Zints de ruime Waterplasſen in vrugtbaare Weilanden zijn veranderd, heeft men zich voornaamelijk op de Kaasneering toegeleid. De weeklijkſche Markt, die elken Dingsdag wordt gehouden, is alomme vermaard. Reeds omtrent het midden der Zestiende Eeuwe verkreegen die van *Purmerend* vrijheid tot eene jaarlijkſche Leermarkt; nog heden wordt dezelve gehouden. Wijders wordt 'er, in 't Voor- en Naajaar, rijklijk Vee ter markt gebragt. Op 't Art. NIEUWENTYT hebben wij reeds aangemerkt, dat deeze beroemde man te *Purmerend* zijnen meesten leeftijd heeft geſleeten. Eindelijk beſtaat de Regeering der Stad uit Schout, vier Burgemeesters, zeven Schepenen en vijftien

Vroed-

Vroedſchappen. Onder *Purmerend* behoort *de Nek*, eene kleine Buurt, in 't Zuidwesten der Stad, even buiten de Nekker Poort gelegen.

Zie GOUTHOEVEN, *Oude Holl. Kronijk*; JUNII *Batavia*; ZOETEBOOM, *Zoet, lemmende Zwaan van Waterlandt*.

PURMERLAND, met *Ilpendam*, eene Vrije Heerlijkheid in het *Baljuwſchap van Waterland*, in de nabuurſchap van de Stad *Purmerend*; eene landſtreek van merkelijke uitgeſtrektheid, als wordende begroot op zeventienhonderd drieëntachtig Morgens en vijfhonderd achtenzeventig Roeden Lands. Het getal der Huizen in de Heerlijkheid wordt op ruim driehonderd begroot. Het Dorp *Purmerland*, 't welk geheel in de lengte is gebouwd, ſtrekt tot aan *Landsmeer*, en mag als eene voortzetting daar van worden aangemerkt. De Huizen ſtaan ter wederzijden van eene doorloopende Vaart. De Kerk, zijnde een half Kruisgebouw, heeft een hoogen ſpitzen Toren, geheel van ſteen opgemetzeld. Al voor een groot aantal jaaren trof een Onweder den Spits van den Toren; hij wierdt daar van af gerukt, en op een merkelijken afſtand in 't vlakke veld nedergezet. Het Regthuis van het Dorp ſtaat nevens en naast de Kerk.

PUNT, (JAN) geſprooten uit een deftig geſlagt in den burgerſtaat, wierdt geboren te *Amſterdam*, op den tweeden April des Jaars 1711. Eene overhellende zucht tot de Tekenkunst, als mede de Graveerkunde, deedt de Ouders beſluiten, om zijner heerſchende neiginge bot te vieren, hem te beſteeden bij den vermaarden Plaatſnijder VAN DER LAAN. Door zijne gemeenzaame verkeering en vriendſchap met den beroemden Schilder JAKOB DE WIT, maakte hij zich deszelfs behandeling eigen, en gaf meer dan één proeve van zijne vorderingen in de naavolging diens vermaarden Meesters; hij ſchilderde Platſonden en Graauwen, welke, met die van DE WIT, veel overeenkomst hadden.

Intuſſchen bezogt PUNT, om zijnen geest te verpoozen,

menigmaalen den Schouwburg. Langs dien weg wierdt hij bekend met de beroemde Tooneelſpeelſter ANNA MARIA DE BRUIN, en vatte voor dezelve eene genegenheid en liefde op, die hem noopte, haar ten huwelijk te verzoeken. Hij ſlaagde in zijn aanzoek, en rekende zich gelukkig. Dit baande hem, met een, den weg ten tooneele, alwaar hij, zedert, eene ſchitterende vertooning maakte, en algemeen wierdt toegejuicht. PUNT en DUIM, mededingers, beiden uitmuntende in verſchillende Karakters, doch met dit alles getrouwe boezemvrienden, waren thans fierraaden van den Amſterdamſchen Schouwburg. Men verhaalt, dat PUNT, overtuigd van zijne eigen verdienſten, op zekeren tijd de waarde en voortreffelijkheid van zijnen vriend aankondigde, met eene zeer aandoenlijke uitboezeming van den bekenden digtregel:

Acht was ik Ceſar niet: 't zou Cato willen zijn.

In de maand Maij des Jaars 1744 ontviel den Heere PUNT zijne tedergeliefde echtgenoote. Niet lang daarna verliet hij insgelijks het Toneel, om zich meer opzettelijk op het graveeren toe te leggen. De vrugt van dien arbeid waren, onder andere, de zesendertig overheerlijke Kunstplaaten, gedaan naar de oorſpronklijke tekeningen, door den boven genoemden JAKOB DE WIT, van de ſchilderijen van den onſterflijken RUBBENS, weleer berust hebbende in de Kerk der Jeſuiten te *Antwerpen*, doch in den rampzaligen brand van den Jaare 1718 verteerd. De Plaaten in den *Abraham de Aardsvader* van den Dichter HOOGVLIET, zijn gewrogten van zijn eigen vernuft. Intusſchen tradt PUNT, andermaal, in 't huwelijk, in den Jaare 1748, met ANNA MARIA CHICOT, en verwekte bij dezelve verſcheiden kinderen, allen vroeg geſtorven. Vijf jaaren daar naa verſcheen PUNT wederom op het Toneel, op het herhaald aanzoek van zijne vrienden, ook van Heden van geen geringen rang, met welke hij gemeenzaamen omgang hieldt. Op den tweeëntwintigſten September des Jaars 1753, deedt hij zijn intrede, in het karakter van ACHILLES: waar op hem, in den Jaare 1755, de voordeelige post van Kastelein van den Schouwburg wierdt opgedraagen. Hoewel hem nu een

ruim

ruim beſtaan toevloeide, verzuimde hij daarom de kunst niet. Hij behandelde zo wel het Penſeel als het Graveerijzer, en vormde, in beide kunſten, aanzienlijke leerlingen. De beroemde en met regt hooggeſchatte REINIER VINKELES is een Leerling van dit School. In den Jaare 1771 verloor PUNT zijne tweede Echtgenoote, welker plaats, in de maand April des volgenden jaars, wierdt aangevuld door eene echtverbintenis met de beroemde Tooneelſpeelſter CATHARINA ELIZABETH VOKKE. Een deerlijke ramp trof het vergenoegde paar, niet meer dan eene maand naa hunne echtelijke vereeniging. Een vreeslijke brand leide den Schouwburg in de aſche, en vernielde met een 's Mans kostbaaren inboedel, klederen, boeken, papieren, prenten, tekeningen, bootfeerzels en eene fraaie verzameling van Schilderijen.

Naa het bedaaren van den eerſten ſchok van dien zwaaren ſlag, was nu PUNT bedagt op nieuwe middelen van beſtaan. Hij vondt deeze in de aanbieding, hem gedaan, om te *Rotterdam* zijne Tooneelbegaafdheden te werk te ſtellen, als hoofd en beſtuurder van de overige Amſterdamſche Akteurs en Aktrices, welke, gemeenlijk, in den Zomer, de inwooners van die Stad vermaakten. Kort vóór zijn vertrek derwaarts, wierdt hem, op eenen morgen, van eene onbekende hand, een nieuw Romeinsch kleed thuis gezonden. PUNT vertoefde te *Rotterdam* tot in den Jaare 1777; eenige onmin, en daar uit voortſpruitende onaangenaamheden, bewoogen hem, na zijne Geboorteſtad te rug te keeren. Bij zijne aankomst was de nieuwe Schouwburg onder handen of reeds voltooid. Algemeen was nu het verlangen, dat hij de nieuwe ſtigting door zijne ongemeene gaven zou verſieren. Doch dit gebeurde niet. Eerst hieldt eenig misverſtand de vervulling van deezen wensch tegen. Daar naa beſpeurde men aan hem eene merkelijke verzwakking van leevenskragten; hij overleedt, op den achttienden December des Jaars 1779, en wierdt in de Westerkerk begraaven.

PUTEANUS, (ERICIUS) een vermaard Nederlandsch Geleerde, gebooren te *Venlo*, op den vierden November des Jaars 1574, leide de gronden der Taalkennisſe te *Dordrecht*, die

der

der Redeneerkunde en Wijsbegeerte in het Kollegie der Jeſuiten te *Keulen*, en der Regtsgeleerdheid te *Leuven*. In den Jaare 1597 beklom hij, in de laatstgenoemde Stad, den trap van Baccalaureus. De vermaarde JUSTUS LIPSIUS vereerde hem met zijne hoogagting en vriendſchap, en was hem van veel nuts in 't géeven van onderrigtingen. In het ſtraks genoemde jaar deedt PUTEANUS eenen keer na *Italie*; hij vertoefde eenigen tijd bij JUAN FERNAND DE VELASCOS, Gouverneur van 't Milaneeſche, en vervolgens te *Padua* bij den beroemden PINELLI. Vier jaaren daar naa verkreeg hij den aanzienlijken post van Hoogleeraar in de Welſpreekendheid te *Milaan*. De hoogagting en vermaardheid, welke hij, in 't waarneemen van dit ampt, verworf, deedt hem de hooge waardigheid van Hiſtorieſchrijver van zijne Katholijke Majeſteit bekoomen. De Stad *Rome* vereerde, daarenboven, hem en zijne naakoomelingen met het Burgerregt en dat van Patricen.

Van geen langen duur was het verblijf van PUTEANUS te *Padua*. Naa aldaar in 't huwelijk te zijn getreeden, met MARIA MAGDALENA CATHARINA DE LA TOUR, vertrok hij na *Leuven*, om 'er de plaats van wijlen zijnen Vriend en Leermeester JUSTUS LIPSIUS te vervullen. Eene algemeene agting was de vrugt en 't gevolg zijner naarſtigheid, en de waardigheid van Raadsheer van den Aardshertog ALBERTUS een blijk des vertrouwens, waar mede zijne Hoogheid hem vereerde. Boven dit alles was hij Slotvoogd van het Kaſteel van *Leuven*. PUTEANUS ſtierf, op den zeventienden September des Jaars 1646, en wierdt begraaven in de Kapelle van KAREL BORROMEUS, in de St. Pieters Kerk te *Leuven*. Hij gaf verſcheiden Boeken in 't licht, onder andere een, in 't Jaar 1633, getijtelt *Statera belli et pacis*, waar in hij den vrede tusſchen *Spanje* en de Verééngde Nederlanden ernſtig aanraadde, en duidelijk deedt zien, dat hij de belangen van 't Spaanſche Hof beter kende, dan verſcheiden Staatsleden. Ondertusſchen berokkende hem dit Werk eenige moeite, die hooger zou geloopen hebben, zonder de tusſchenkomst van eenige vermogende vrienden.

PUTTEN, (*Het Land van*) eene Landſtreek van merkelijke uit-

uitgebreidheid, in *Zuidholland*, voor een gedeelte gelegen ten Zuiden van de Oude en de Nieuwe Maaze. Ongetwijfeld is dit een der oudſte Heerlijke goederen van Holland. Reeds voor bijkans zevenhonderdenvijftig jaaren vindt men van de *Heeren van Putten* gewag gemaakt. Geduurende een tijdverloop van ruim vierhonderd jaaren vindt men eenen volgreeks van Heeren van dien naam vermeld. Naa lang in de magt van bijzondere eigenaars geweest te zijn, wierdt de Heerlijkheid, ten langen laatſte, met de Graaflijkheid vereenigd. De grond der Landſchaps is zeer vrugtbaar; men ontmoet 'er zeer veele voortreffelijke Koorn- en Weilanden, een ruim beſtaan geevende aan de werkzaame Opgezeetenen. De Regeering beſtaat uit den *Ruwaard*, zijnde gemeenlijk een Perſoon van hoogen rang, en negen Leenmannen; dezelven is een Sekretaris toegevoegd. De Vierſchaar wordt geſpannen te *Geervliet*, in het Hof van *Putten*. Daarenboven heeft men 'er een Kollegie, het Dijkgeregt betreffende, van Opperdijkgraaf en Hoogheemraaden, die insgelijks ten hunnen dienſte eenen Sekretaris hebben. Het *Land van Putten* wordt verdeeld in 1. *Putten* binnen den Ringdijk; 2. *Putten* buiten den Ringdijk; 3. *Putten* over de Maaze; en 4. *Putten* over Flakkée. *Geervliet* is de eenige plaats, binnen deeze Landſtreek, die den naam van Stad voert. Men vindt 'er, daarenboven, een groot getal Dorpen en Heerlijkheden. In overoude tijden vondt men 'er een Dorp, insgelijks *Putten* geheeten, 't geen, waarſchijnlijk, aan 't geheele Land zijnen naam heeft medegedeeld; doch, zints eene geweldige overſtrooming, legt hetzelve, eeuwen lang, onder het water begraaven.

PUTTERSHOEK, eene der vier Ambagtsheerlijkheden van het dus genaamde *Moerkerkerland*, of, volgens anderen, van de Hoekſche Waard, in *Zuidholland*, gelegen aan de Oude Maaze. Haare uitgeſtrektheid wordt begroot op ruim twee honderd vijfennegentig Morgens Lands. Van het Dorp van den zelfden naam wordt getuigd, dat het eertijds eene geringe Buurt, of dien naam nauwlijks waardig was, als beſtaande uit ſlegts twee of drie Huizen. Thans is het een der fraaiſte Dorpen in dien oord, als zijnde regelmaatig bebouwd met Straaten,

pron-

pronkende met verſcheiden fraaie en welbetimmerde Huizen. Het heeft eene bekwaame Haven aan de Oude Maaze, en daar door veel doortogts, na binnen en buiten, van kleine Vaartuigen. De Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, heeft eenen hoogen en ſchoonen Toren.

PYNAKER, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Delfland*, ten Oosten van de Stad *Delft*, groot, in haare uitgebreidheid en omvang, achttienhonderd zevenenzeventig Morgens en tweehonderd zevenënzeventig Roeden. Een groot gedeelte daar van beſtaat uit Veenland, zijnde het overige gedeelte meestal uitgeveend. Het Dorp beſlaat eene vrij groote uitgeſtrektheid, als zijnde meest in de lengte gebouwd. Men ziet 'er verſcheiden zindelijke wooningen. Huizen van minder aanzien ſtaan landwaarts, langs eenen weg, die na de Kerk loopt, een vrij goed gebouw, met een taamelijk hoogen ſpitzen Toren. Als eene zeldzaamheid tekenen wij hier aan, dat *Pijnaker* zijn eigen Ambagtsheer is, als hebbende dat regt gekogt, nu omtrent zeventig jaaren geleeden, uit de Domeinen der Staaten van Holland, voor elfduizend vijfhonderd Guldens.

PYNAKER, (ADAM) dus genaamd naar zijne geboorteplaats, zo even vermeld, in den Jaare 1621, was door de Natuur tot de Schilderkunst gevormd. Ter verdere voortzettinge van zijne begaafdheden en verkreegene vorderingen, deedt hij eene reize na *Rome*. Hier vertoefde hij drie jaaren, zijnen tijd zeer vlijtig beſteedende, met het tekenen naar 't leeven en het ſchilderen. Verſchelden van zijne kleine Stukken hebben tot heden toe hunne agting en waarde behouden. Vooral muntte hij uit in het ſchilderen van bosſchen, en 't ſtoffeeren van dezelve met licht en donker. PYNAKER overleedt in den Jaare 1673.

Zie HOUBRAKEN.

PYNAKER, (KORNELIS) geboóren te *Delft*, in den Jaare 1570, was een der beroemdſte Regtsgeleerden van zijnen tijd, en Hoogleeraar in die Weetenſchap aan 't Hoogeſchool der Provincie

gie *Stad en Lande van Groningen*. Vreemd is het, dat schoon deeze Man zich steeds verklaarde tegen het uitgeeven van Boeken, *om dat men niets nieuws konde zeggen*, men, egter, onder zijne naagelaatene Schriften, onder andere, aanmerkingen op de *Pandekten*, en een groot aantal Regtsgeleerde Advizen heeft gevonden. Hij overleedt in den Jaare 1645.

Zie *Vit. Professor Groning.*

Q.

QUINKHARD, (JAN MAURITS) hoewel buiten de Veréénigde Nederlanden gebooren, verdient, nogthans, eene plaats op de Lijst der Nederlandsche Kunstschilders, zo om zijn langduurig verblijf te *Amsterdam*, en zijn sterven aldaar, als om dat deeze Stad met eene menigte gewrogten van zijn Kunstpenseel pronkt. Zijn Vader en Grootvader, beide Portretschilders, woonden te *Rees*; hier wierdt JAN MAURITS op den achtentwintigsten Januarij des Jaars 1688 gebooren. Volgens de bestemming zijner Ouderen, wierdt hij tot de Letteroeffeningen opgeleid. Doch voor 's Jongmans onweerstaanbaare drift na de Schilderkunst, moest deeze bestemming plaats maaken. Naa de eerste gronden geleid te hebben onder 't oog en opzigt zijns Vaders, vertrok QUINKHARD na *Amsterdam*. Hier genoot hij het onderwijs, eerst van A. BOONEN, vervolgens van CHRISTOFFEL LUBIENITSKI. Wijders hadt hij eenige onderrigting van NIKOLAAS VERKOLJE. Verre genoeg was QUINKHARD, wel haast, in de kunst gevorderd, om voor eigen bestaan te kunnen zorgen; en wierdt hij te raade, zich te *Amsterdam* te vestigen. Zedert heeft hij eene verbaazende menigte Portretten geschilderd van beroemde en geleerde Mannen, allen wel gelijkende, natuurlijk gekoleurd en kragtig. HOUBRAKEN en TANJE hebben de meeste in 't koper gebragt. Daarenboven schilderde hij eene menigte Regenten- en Gildenstukken. Eene geheele Lijst daar van, in

Am-

Amſterdam voorhanden, zouden wij kunnen opnoemen. QUINKHARD oefende de kunst tot in zijnen hoogen ouderdom van ruim vierentachtig jaaren, in welken hij, op den negenden November des Jaars 1772, overleedt. Niet lang vóór zijnen dood hadt hij het welgelijkend portret van den Predikant T. VAN SCHELLUINEN geſchilderd. Hij liet eenen Zoon na, JULIUS QUINKHARD, die zijns Vaders voetſtappen met roem betradt.

QUIRYN DIRKSZOON, anders genaamd, met een verlatijnden uitgang, QUIRINUS TALESIUS, een man van geleerdheid, ſchrijver, huisgenoot en vriend van ERASMUS, die, in zijne Brieven, meermaalen van hem gewag maakt. Naderhand verkoos hij *Haarlem* tot zijn verblijf, en bekleedde 'er de Burgemeesterlijke waardigheid. Hij was buiten bewind, ten tijde als de ſtraks genoemde Stad, in den Jaare 1573, door de Spanjaards belegerd wierdt. Op zeker vermoeden, misſchien, onder anderé, om dat hij ijverig Roomschgezind was, hádt men hem, zints eenigen tijd, in hegtenisſe gehouden. Nu moest hij tot een middel van wederwraake dienen op de Spanjaards, wier belang en meen, veelligt, waande dat hij was toegedaan. De Belegeraars, eenige Haarlemmers gevat, en, in 't gezigt der belegerden, aan de keele of bij de beenen hebbende opgehangen, planten de Verweerders eenen Galg op den Wal. Straks looperi zij om den Oud-Burgemeester QUIRYN, om hem daar aan te hangen, buiten wettige beſchuldiging en zonder form van regtspleeginge. Vergeefs kantten zich de Wethouders daar tegen, aanwijzende, hoe dusdanig een bedrijf nooit konde verantwoord worden, en de bewerkers en uitvoerders, bij het naageſlagt, met oneere zou bedekken. Doof voor alle deeze redenen, vaart de woedende menigte voort met de regtspleeging; hangende, nevens Mr. QUIRYN, nog eenen Oud-Burgemeester, LAMBERT JAKOBSZOON, met nog vijf Soldaaten, eenen Priester, en een Jongen van vijftien jaaren. Onder 't gaan na de plaats, alwaar 't lasterlijk ſtuk zou volvoerd worden, volgde Mr. QUIRYN zijne dogter, eene Bagijn, haaren veegen Vader geduurig moed in ſpreekende, om voor het Roomſche Geloof ſtandvastiglijk het uiterſte te lijden. Staande onder den Galg, toen nu Mr. QUIRYN reeds geworgd was, verhief zij ſtem en

oog,

QUIRIJN DIRKSZ, BURGEMEESTER VAN HAARLEM, AAN EEN GALG, OP DE WAL OPGEHANGEN.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

oog, met gebeden, om nevens haaren Vader zo zalig te mogen ſterven. Desgelijks liet zijne Huisvrouw niet af van kermen en ſchreien, zonder zich aan gevaar of dreigementen te ſtooren. Aan de noodkreet van Moeder en Dogter maakte het woedende geſpuis een einde, door dezelve met ſteenigen en ſtooten in eene Graft te drijven, waar in ze beiden verdronken.

Zie HOOFT, *Nederl. Hiſtorien.*

R.

RAAD VAN STAATE, eene Vergadering van Afgevaardigden der zeven Verééniged Provincien, tot de gewigtigſte belangen, den algemeenen welvaart des Lands betreffende, doch tegenwoordig minder uitgebreid in magt en bewind, dan bij de eerſte oprigting. Ondanks der vereeniginge, in den Jaare 1579, tuſſchen de Gewesten geſlooten, beſtondt de Raad, bij deszelfs eerſte opkomst, in den Jaare 1583, uit de Afgevaardigden van ſlegts drie Provincien, *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht*; de overige, hoewel insgelijks aangezogt, konden, deswegen, tot geen beſluit koomen. Twaalf Leden maakten in 't eerst de Vergadering uit, ieder op eene wedde van vijftienhonderd Guldens. *Holland* zondt zes, de twee overige ieder drie Afgevaardigden. Prins WILLEM DE I was aan 't hoofd van den Raad, en voerde 'er het hoogſte gezag. Na diens overlijden, vervulde MAURITS de opengevallene plaats. De Opperheerſchappij van 't geheele Land was nu genoegzaam aan den Raad opgedraagen, en zo wel het beſtieren van den Oorlog, als van 's Lands penningen in deszelfs handen geſteld; met de verpligting, egter, om aan de bijzondere Landſchappen, van tijd tot tijd, rekenſchap en verantwoording te moeten doen. Men moet hier bij aanmerken, dat de Raad van State, in deeze vroege tijden, de plaats bekleedde van de Algemeene

Staaten, als welke tot nog toe geene aanhoudende Vergaderingen hielden, maar flegts van tijd tot tijd bij een kwamen. Zedert wierdt het gezag des Raads merkelijk verminderd, en de Regeering der Verééniigde Gewesten, in alles wat derzelver beſcherming en onderlinge verbintenis betrof, welke dezelve dus lang geoeffend hadt, merkelijk ingekort en bepaald. Dit geſchiedde vooral bij de Inſtructie van den Jaare 1651, die nog tegenwoordig, immers in de voornaamſte bijzonderheden, gevolgd wordt. Nog tegenwoordig, zo wel als bij de eerſte oprigting, beſtaat de Raad van Staate uit twaalf Leden. *Gelderland* zendt 'er een, *Holland* drie, *Zeeland* twee, *Utrecht* één, *Friesland* twee, *Overijſſel* één, en *Groningen en Ommelanden* twee Afgevaardigden. De meeste Leden zitten 'er drie jaaren, of langer, naar 't welbehagen hunner Provincie. Alleen het Lid, welk wegens de Ridderſchap van *Holland* verſchijnt, en de twee Zeeuwſche Afgevaardigden, zitten 'er voor hun geheele leeven. In den Raad van Staate ſteme men niet bij Provincien, maar hoofd voor hoofd. De Thesaurier Generaal en de Griffier van hun Hoog Mogende hebben 'er insgelijks zitting, doch flegts eene raadpleegende ſtem. Zints de waardigheid van Stadhouder erfelijk is verklaard, is dezelve het eerſte Lid van den Raad van Staate, en heeft 'er eene beſliſſende ſtem. De voornaame bezigheid van den Raad van Staate bepaalt zich tegenwoordig tot de Krijgszaaken en de beſtiering der Geldmiddelen van den Staat, zo wel in tijden van Oorlog als van Vrede. Over de middelen van beſcherminge wordt doorgaans geraadpleegd met Afgevaardigden der Algemeene Staaten, en het beſluit door de Staatsgenoemden in hunne Vergadering gebragt. Jaarlijks maakt de Raad van Staate eenen ſtaat op van de gewoone uitgaven voor het daar aan volgende jaar, het algemeene Krijgsweezen betreffende, en alles 't geen daar onder begreepen is. Onder de benaaming van *Gewoone Staat van Oorlog* brengt de Raad van Staate, met den Stadhouder aan 't hoofd, deeze begrooting over in de Vergadering der Algemeene Staaten. Jaar op jaar vertrekken 'er Afgevaardigden van den Raad van Staate na de Generaliteits Landen, ter bezigtiginge van de Vestingwerken en Magazijnen, en het doen van Verpagtingen.

tingen. Een groot Jagt hebben ze ten hunnen dienſte, op hunne togten na *Brabant* en *Vlaanderen*. Daarenboven zendt de Raad van Staate, in tijden van Oorlog, eenen Afgevaardigde te velde, onder andere om zorge te draagen voor de Oorlogs- en Mondbehoeften. Merkelijke voordeelen verſchaffen deeze Kommiſſien, grooter dan de Leden van eenige andere Kollegien genieten. De Leden van den Raad van Staate voeren den tijtel van EDEL MOGENDE HEEREN.

Zie *Groot Plakaatboek*, D. IV. AITZEMA, *Herſtelde Leeuw.*

RAADPENSIONARIS *van Holland*; zie het Art. HOLLAND, Deel XX. bl. 712. enz.

RAADPENSIONARIS *van Zeeland*; zie ZEELAND (*Regeering van*).

RAAMSDONK, een Ambagt en Dorp, in *Zuidholland*, in het gewest, genaamd de *Langeſtraat*, groot ruim twaalfhonderd Morgens, en bevattende, volgens de jongſte opneeming, tweehonderdzesenvijftig Huizen. In den ſchroomlijken Watervloed van den Jaare 1421 wierdt het Dorp onder de Golven meestendeels begraaven, doch kwam, van nieuws, ten voorſchijn, door het zakken van den vloed en het aanwenden van menſchelijke hulpmiddelen. De Kerk pronkt met een fraaien Toren, gebouwd in de plaats van eenen voorgaanden, die, op den zevenëntwintigſten Julij des Jaars 1716, van het blixemvuur getroffen, geheel was afgebrand. Aan de Oostzijde, een weinig buiten het Dorp, heeft de Ambagtsheer eene fraaie Wooning, met aangenaame beplantingen en vischrijke Vijvers.

RAAP, (DANIEL) een man, zeer bergt in de laatere Geſchiedenisſen van het Vaderland, en uit hoofde van wiens bedrijf, zijnde den Porceleinhandel, niemand van hem zo uitgeſtrekte en welſlaagende bemoeijingen met Stads en Staatsbelangen zou verwagt hebben. Toen, in den Jaare 1747, *Amſter-*

dam, zo wel als 't geheele Land, weergalmde van het geroep om de verheffing van Prinſe WILLEM DEN IV tot de waardigheden van voorgaande Vorſten uit het Huis van *Naſſau*, vondt RAAP zich opgewekt om dien galm nog ſcheller te doen klinken. 't Zij uit eigen beweeging, of door anderen aangezet, men zag, in de maand November des gemelden jaars, ten voorſchijn koomen een Verzoekſchrift aan de Vroedſchap der Stad, bij 't welk vier zaaken begeerd wierden: I. Het erflijk verklaaren van het Stadhouderſchap en Kapitein- en Admiraalſchap Generaal zo wel in de Vrouwelijke als Mannelijke Linie van zijne Hoogheid WILLEM DEN IV. II. Het openlijk verkoopen van de openvallende Ampten, aan de meest biedenden, ten voordeele van den Lande. III. Het verkiezen van de Burger-Kapiteinen, niet uit de Regeering, maar uit de Burgerij. IV. De herſtelling der Gilden in de Oude Voorregten. Op dit Verzoekſchrift zogt RAAP, langs allerlei wegen, tekenaars te winnen; doch hij ſlaagde daar in niet naar genoegen, vooral niet, zints 'er, van de zijde der Regeeringe, een geſchrift in 't licht kwam, waar bij het tweede en derde artikel des Verzoekſchrifts wederleid wierden. Zedert liep hij merkelijk in 't oog, naa dat men eenige oproerige briefjes, ginds en elders, aangeplakt hadt gevonden, en waar in men vermoedde dat RAAP mede de hand gehad hadt. Doch hij ontkende het, daar over ondervraagd zijnde door eenen der Burgemeesteren, doch niet dat hij met een Verzoekſchrift hadt rond geloopen; 't welk hem tevens verbooden wierdt. Van hier dat hij, eerlang, met eenigen zijner vrienden, zich vervoegde op 't Stadhuis, bij Burgemeesteren, om den inhoud van 't Verzoekſchrift bij monde voor te draagen: waar op, evenwel, geen ander antwoord volgde, dan dat de Heeren hun alle redelijk genoegen zouden geeven.

Zedert vernam men weinig van RAAPS bedrijven, tot naa de verheffing van Prinſe WILLEM tot het Erfſtadhouderſchap. In de algemeene bemoeijing, tot wegneeminge van bezwaarnisſen, hadt hij rijklijk zijn aandeel. Veel gerugts maakte bovenal zeker Geſchrift, behelzende *drie Artikelen*, gemeenlijk het *Request van Raap* genaamd. Voor den eerſten opgeſteller daar van hieldt men den befaamden Rotterdamſchen Koekebakker

LAU-

LAURENS VAN DER MEER. RAAP, het Opſtel ter Drukperſſe gegeeven hebbende, zette daar aan meer openbaarheid bij. Het Request behelsde een verzoek aan Burgemeesters en Raaden om de Opdragt der Posterijen aan den Erfſtadhouder; wegneeming van alle wettige redenen van bezwaarnisſen, over misbruiken, in 't ſtuk der Ampten ingeſloopen; midsgaders herſtelling van de Voorregten der Burgeren, zo in 't ſtuk der Gilden, als omtrent het verkiezen van Burger-Kolonellen en Kapiteinen. RAAP verſcheen met dit Request in de Doele, welke een deel der Burgerije hadt ingenomen, las hetzelve der Vergaderinge voor, en verworf eenige tekenaars; die vervolgens ſterk aangroeiden. Op den dertienden Augustus verſcheen RAAP, van eenige Doelisten verzeld, met het Request in Burgemeesters Kamer. Met het oorſpronklijk papier reisden zij, dien zelfden dag, na *'s Hage*, en ſtelden het in 's Prinſen handen, bij wien RAAP gehoor hadt weeten te verwerven. Bij zijn verſlag in de Doele, verhaalde hij dat zijne Hoogheid hen minzaam bejegend, hun verzoek gebillijkt, doch hen tot ſtilte en onderwerping aan de Overigheid vermaand hadt. Andermaal maakte RAAP zijne opwagting bij den Stadhouder, ter gelegenheid van deszelfs komſte te *Amſterdam*. Verzeld van eenigen van zijnen aanhang, ging hij zijne Hoogheid aan de tweehonderd Roeden, buiten de Stad, begroeten. Behalven de reeds gemelde middelen, door RAAP te werk geſteld, om 's Prinſen grootheid te bevorderen, deedt hij daar toe nog eene pooging, in den Jaare 1750. Gemeenſchap houdende met zekeren JAN PIGGE, Heelmeester te *Oostzaandam*, hadt hij denzelven aan de hand gegeeven het Ontwerp van een Verzoekſchrift, waar bij begeerd wierdt, dat de Ambagtsheerlijkheid van *Oostzaanen* en *Oostzaandam*, voor etlijke jaaren door de Regenten gekogt, aan den Prinſe Erfſtadhouder, en deszelfs wettige Opvolgers in de Stadhouderlijke waardigheid, zou worden opgedraagen. PIGGE liep rond met het Verzoekſchrift, en won eenige tekenaars. Men beloofde zich daar van groote voordeelen, met opzigt tot den Scheepsbouw en den handel in gezaagd hout. Doch wanneer eenige Afgevaardigden zich, met het Verzoekſchrift, bij zijne Hoogheid vervoegden, wierden dezelve met verontwaardiging afgezet.

Met het overlijden van Prinſe WILLEM DEN IV nam RAAPS vermaardheid en opgang onder de menigte een einde, en veranderde in zo fellen haat, dat wanneer hij in de maand Januarij des Jaars 1754 overleeden was, het gemeen hem de eere eener gewoonlijke begraafenisſe ontzeide. De Lijkbaar wierdt vernield, en de Wethoudersſchap vondt zich genoodzaakt, de ſterke hand te leenen, om het Lijk, ter middernacht, op een Vragtſlede, na de Oude Kerk te doen ſleepen.

RAAPHORST, (*Huis te*) een oudadelijk geſtigt, in *Rhijnland*, tuſſchen *Leiden* en *'s Graavenhage*, bij het Dorp *Waſſenaar*, gedurende een tijdverloop van vierhonderd jaaren het Stamhuis van het eertijds luiſterrijk en aanzienlijk Geſlagt der Edelen van dien naam. Het moet al in den beginne der Dertiende Eeuwe geſtigt zijn, naardien men reeds op het Jaar 1238 van eenen KERSTAND VAN RAAPHORST melding vindt. De Echtgenoote van den Engelſchen Graave RADOGAN herſtelde het Huis, in laatere tijden, uit den vervallen ſtaat, en voegde daar nevens veele aangenaame beplantingen.

RAAPHORST. (*Het Geſlagt van*) Onder de doorluchtige Edelen, welke eertijds den luiſter der Nederlandſche Ridderſchap onderſchraagden, behoorde ook dit Geſlagt. Daar hetzelve reeds voor lang is uitgeſtorven, zullen wij deszelfs naagedagtenis tragten te bewaaren, door eene opgave der Leden, in zo verre wij dezelvé hebben kunnen opſpooren.

De eerſte, welken wij van dit Ridderlijk Geſlagt ontmoeten, was,

KERSTAND, of, gelijk men heden ten dage dien naam ſpeldt, CHRISTIAAN VAN RAAPHORST, Ridder; hij leefde in den Jaare 1238, en zal, waarſchijnlijk, de ſtigter van het *Huis te Raaphorst* geweest zijn.

De eerstvolgende, welke wij vermeld vinden, doch onzeker of zij Zoonen of Kleinzoonen van Heere KERSTAND geweest zijn, waren

DIRK en GERRIT VAN RAAPHORST, Riddets en broeders. In den Jaare 1272 verzelden zij FLORIS DEN V, Graaf van Holland, op eenen togt tegen de Weſtfriezen, en lieten, nevens veele

veele andere Edelen, het leeven in den Veldſlag, die op de Geest bij *Heilo* voorviel. Een van beiden, onzeker wie, doch waarſchijnlijk de eerstgemelde, liet drie kinderen na:

1. GERRIT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Kerſtand* of *Christiaan van Raaphorst*. Deeze ſchijnt geweest te zijn in dienst van EDUARD DEN I, Koning van Engeland. Immers vindt men hem genoemd onder de Gezanten, door gemelden Vorst, na Holland gezonden, om de huwelijksvoltrekking tusſchen Graaf JAN DEN I, Zoon van Graave FLORIS DEN V, en eene Koninklijke Prinſesſe te bevorderen.

3. *Catharina van Raaphorst*, de Echtgenoote van *Hugo van Velsen*, broeder van Heere Gerrit, en om diens medepligtigheid aan den moord van Graave FLORIS, ingelijks gebannen.

GERRIT VAN RAAPHORST, Ridder, in den Jaare 1300 vermeld als borg van Graave JAN DEN II van Holland, en in den Jaare 1306 als Baljuw van Kennemerland. Heer Gerrit overleedt, in den Jaare 1328, in den ouderdom van vijfenzeventig jaaren; nalaatende, bij zijne Echtgenoote *Agnes van Duivenvoorde*, dogter van Arend van Duivenvoorde, de volgende kinderen:

1. DIRK VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Alida van Raaphorst*, getrouwd met Gerrit van Poelgeest, Gerritszoon, in den Jaare 1300 vermeld, en moeder van *Dirk van Poelgeest*.

3. *Sophia van Raaphorst*, die de Echtgenoote wierdt van Willem van Naaldwijk, Ridder, Maarſchalk van Holland, en bij hem Moeder van verſcheiden kinderen. *Zie het Art.* NAALDWYK.

4. *Hadewij van Raaphorst*, van Bloemeſtein, getrouwd aan Alferaan van der Horst, vermeld op de Jaaren 1335 en 1345. Zij was bij hem moeder van *Elizabeth van der Horst*, getrouwd met Wouter van Mateneſſe.

DIRK VAN RAAPHORST, Ridder, Hoogheemraad van Rhijnland in den Jaare 1331, en geſtorven in den Jaare 1350, huwde, bij zijne Echtgenoote *Machteld van Oudshoorn*, verwekte:

1. *Dirk van Raaphorst*, in den Jaare 1319, kinderloos geſtorven.

2. BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST, die volgt.

3. *Jenne van Raaphorst*, getrouwd met Jan van Egmont, Schildknaap, Zoon van Jan van Egmont, Ridder, en van Guidijn van Amſtel.

BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST, Ridder geſlagen, in den Jaare 1367, in Henegouwen, in 't beleg van *Edingen*, wordt vermeld, in den Jaare 1388, als Houtvester van Holland, en in de Jaaren 1390 en 1394 als Hoogheemraad van Rhijnland. In den Jaare 1396 verzelde hij ALBRECHT VAN BEYEREN, Graaf van Holland, op zijnen togt na Friesland, en bragt het zijne toe tot het behaalen van de overwinning. In hoogen ouderdom overleedt Heer BARTHOLOMEUS, in den Jaare 1406, zijnde getrouwd geweest met CATHARINA VAN EGMONT, dogter van Jan van Egmont, Ridder, en Guidijn van Amſtel. Zijne kinderen waren:

1. ADRIAAN VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Machtelt van Raaphorst*, getrouwd met Floris van Borsſelen, Heere van Cortgeen, in Zeeland, zonder kinderen geſtorven.

ADRIAAN VAN RAAPHORST, was eigenaar van *Oudshoorn* en *Aarlanderveen*, in den Jaare 1455, en bekleedde, twee jaaren laater, het Schoutsampt te Haarlem. Bij zijne Huisvrouwe AGNES VAN NIEVELT, hadt hij verwekt:

1. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Steven van Raaphorst*, ongehuwd geſtorven.

3. *Bartholomeus van Raaphorst.* Deeze nam ter Echtgenoote *Machtelt Pots*, van Antwerpen, dogter van Pieter Pots, Heere van Bouterſem, in Brabant, en wierdt bij haar Vader van

a. *Pieter van Raaphorst*, buitenslands ongehuwd overleeden.

b. *Machtelt van Raaphorst*, overleeden in den Jaare 1479, zijnde getrouwd geweest met Henrik van Naaldwijk, wien zij kinderen baarde.

c. *Maria van Raaphorst*, Nonne van *Mariendale*, te Diest.

d. *Agnes*

d. *Agnes van Raaphorst*, getrouwd met Jakob van Borſſelen, Heere van Brigdamme, in den Jaare 1483 geſtorven, kinderen nalaatende.

e. *Margareta van Raaphorst*, Nonne te Antwerpen.

f. *Catharina van Raaphorst*, getrouwd met Otto van Egmont, Heere van Kenenburg, hebbende kinderen nagelaaten.

ALBERT VAN RAAPHORST, overleeden in den Jaare 1474, hadt, bij eene dogter van den Heere van Beverwaarde, verwekt, behalven *Gijsbert van Raaphorst*, die, bij Jacoba van der Woude, Vrouwe van Warmond, geene kinderen hadt geteeld, en in den Jaare 1503 overleedt,

HENRIK VAN RAAPHORST. Deeze hadt in huweliſk *N. N. Maurijnſe*, dogter van Gerard Maurijnſe, van Sonneveld, te Leiden, en verwekte uit dezelve:

1. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Gerrit van Raaphorst*, befaamd om zijnen Vrouwenroof, welke aldus verhaald wordt. Smoorlijk verliefd zijnde op *Catharina de Grebber*, dogter van Pieter de Grebber, van Leiden, ſlegts dertien jaaren oud, doch tot het huwelijk de toeſtemming niet kunnende verwerven, ligtte hij, in de maand September des Jaars 1509, met behulp van vijf zijner vrienden of dienaaren, de jonge Juffer uit eenen Wagen, op den weg van Waſſenaar, niet verre van het Huis te Raaphorst, in tegenwoordigheid haarer Ouderen, terwijl zij met dezelve na de Kerk reedt. *Raaphorst*, eenen Priester bij de hand hebbende, deedt zich door denzelven trouwen, en week voorts buitenslands, alwaar hij, eenigen tijd, in ballingſchap leefde. In den Jaare 1515 verworf hij vergiffenis van zijne misdaad, en verlof om in 't Vaderland te mogen wederkeeren, op de volgende voorwaarden. Op een geſtelden dag, van zijne medepligtigen verzeld, moest hij verſchijnen voor 't Hof van Holland, in linnen klederen, met ongedekten hoofde, houdende in de hand eene brandende Waschkaars, van een pond gewigt. Aldus uitgerust, moest hij God en het Geregt om vergiffenis ſmeeken. Voorts moest hij, op den volgenden Zondag, zich laaten vinden in de St. Pieter-kerk, te Leiden, even eens als te vooren uitgedoscht, om den boven genoemden *Pieter*

de Grebber en deszelfs Huisvrouwe, indien zij verkoozen aldaar te verſchijnen, of anders, als derzelver plaatsbekleeder, den Bewindsman der Kerke, in tegenwoordigheid van allen, die daar bij wilden tegenwoordig zijn, insgelijks om vergiffenis te bidden. Dit verrigt hebbende, moest hij de Waschkaars brengen voor het H. Sakrament aldaar, en vervolgens aan de Kerkmeesters van *Waſſenaar* betaalen honderd Philips Guldens, om binnen een half jaar beſteed te worden tot het vervaardigen van een Glas, om geplaatst te worden in de Kerk van *Waſſenaar*, alwaar het feit geſchied was, beſchilderd met het Wapen van den Graave van Holland, en beſchreeven met de volgende woorden: *Dit Glas is alhier doen maaken, uyt condemnatie van den Hove van Hollandt; bij Gerrit van Raaphorst, in beeteringe van de Vrouwe-ſchaak, bij hem gedaan*, enz. 't Geen het Glas minder zou kosten, dan de gemelde ſomme, moest, door de genoemde Kerkmeesters, gezet worden op renten, tot onderhoud van het Glas, ten eeuwigen dage.

3. *Bartholomeus van Raaphorst*, zonder kinderen overleeden.

4. *Adriaan van Raaphorst*, ongetrouwd geſtorven.

5. *Kornelis van Raaphorst*, insgelijks kinderloos.

6. *Hubert van Raaphorst*, zonder kinderen.

7. *Anna*, en

8. *Elizabeth van Raaphorst*, beide Geestlijken.

ALBERT VAN RAAPHORST, getrouwd met *Maria van Foreest*, dogter van Herpert van Foreest, Ridder, en van Maria van Cats, uit Zeeland, was Vader, behalven *Herpert van Raaphorst*, die ongehuwd ſtorf, van

HENRIK VAN RAAPHORST. Deeze is tweemaal gehuwd geweest: eerst met KLARA VAN RENESSE, dogter van Jan van Renesſe, en vervolgens met *Emme van Roorda*, uit Friesland. Het laatſte huwelijk was kinderloos. In het eerst hadt hij verwekt:

1. *Herpert van Raaphort*. Hij was een der eerſte Ondertekenaaren van het Verbond en Smeekſchrift der Edelen, in den Jaare 1565; alwaar wij, egter, zijnen naam *Huibert* geſpeld vinden. Zedert de verſpreiding van het Bondgenootſchap, doorliep hij, met eenige benden, het platte land van Holland,

en

en hulp vederhande verwoestingen aanregten. Eindelijk week hij buitenslands, na *Embden*, alwaar hij doorſtoken wierdt. Hij liet geene kinderen na, bij zijne Huisvrouwe N. N. van Honſchaar.

2. ALBERT VAN RAAPHORST, die volgt.

3. *Alida van Raaphorst*, getrouwd met Albert van Bemmel, uit Gelderland, doch kinderloos.

4. *Maria van Raaphorst*, ongehuwd overleeden.

ALBERT VAN RAAPHORST, geſtorven in den Jaare 1594, was getrouwd geweest met *Agatha van Kuilenburg*, anders gezegd *van Pallaſtein*. Na 's Mans overlijden, kogt zij, van den Heere van Kruiningen, de Heerlijkheid van *Haamſtede*, in Zeeland. Zij ſtoff in den Jaare 1612, hebbende haaren Echtgenoot gebaard:

1. HENRIK VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Kiara van Raaphorst*, Vrouwe van Haamſtede, eerst getrouwd, in den Jaare 1609, met Jakob van den Eijnde, Gouverneur van Woerden, overleeden in den Jaare 1614, op het Huis te Haamſtede, en vervolgens, in den Jaare 1616, met Jakob de Witt, van Zierikzee.

HENRIK VAN RAAPHORST. Hij wierdt, in den Jaare 1618, beſchreeven onder het Lid der Ridderſchap van Holland, 't welk, op begeerte van Prinſe MAURITS, met vijf nieuwe Edelen vermeerderd wierdt. Heer HENRIK hadt in huwelijk *Kornelia van den Eijnde*, Zuster van den Echtgenoot van bovengemelde zijne Zuster, en verwekte bij haar:

1. ALBRECHT VAN RAAPHORST, die volgt.

2. *Agatha van Raaphorst*, getrouwd met Adriaan van der Mijl, Heer van Mijl, Bakkum, Dubbeldam, Alblas, Biesenbroek, St. Anthonijpolder, en Gouverneur van Willemſtad, en bij hem Moeder van

Kornelia van der Mijl, Vrouwe van Raaphorst, naderhand gehuwd met Philips Jakob van den Boetſelaar, Baron van Asperen, die bij haar verwekte

Philips Jakob van den Boetſelaar, Heer van Raaphorst, getrouwd met Jakoba Margareta van Hardenbroek, en in den Jaare 1686, zonder kinderen, overleeden.

ALBRECHT VAN RAAPHORST, Heer van Spanbroek, nam ten Vrouwe

Vrouwe Catharina van Cats, dogter van Theophilus van Cats, Heere van Heilo, Koelſter, en van Deliana van Brederode. Hij liet geene kinderen naa. In hem eindigde derhalven het aloud geſlagt in de manlijke linie. Nevens Heere ALBRECHT wierden, te *Wasſenaar*, naar Lands gebruik, de Geſlagtwapens in het Graf geplaatst.

Zie GOUTHOEVEN, *Oud Holl. Kronijk*,
S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illuſtr.*

RAASDORP, is de naam van een kleine Streek Lands, in *Kennemerland*, grenzende aan den Ban van *Osdorp*, ten Zuiden van den Trekvaart, tuſſchen *Amſterdam* en Halfwegen *Haarlem*. Niet meer dan ruim honderdendertien Morgens Lands beſlaat deeze Streek in zijne uitgeſtrektheid. Eertijds telde men 'er acht Huizen, doch hun getal is thans niet bepaald, dewijl zij onder *Sloten* gebragt zijn. Nogthans heeft *Raasdorp* eenen afzonderlijken Regtbank, beſtaande uit drie Schepenen.

RABUS, (PIETER) afkomſtig uit *Vlaanderen*, van waar zijne Voorouders, om de vervolgingen tegen de Onroomſchen, de wijk genomen hadden na *Rotterdam*, wierdt in deeze Stad gebooren, op den twaalfden December des Jaars 1660. De ongemeene zucht tot weetenſchappen, die al vroeg in hem doorblonk, bewoog de Ouders, hem eene Opvoeding te geeven boven hunnen ſtaat, die middelmaatig, of liever bekrompen was. Doch hunne liefde, met braafheid en deugd gepaard, deedt hun alle vermogens inſpannen, om in de beſtemming van hun kind den weg te volgen, dien de Natuur hun aanwees. Zij zonden hem dan, al vroeg, na 't Latijnſche School, alwaar de vorderingen aan de verwagtinge evenredig waren. Het ongelukkig Jaar 1672 ſtoorde den loop zijner Schoolſche oeffeningen, en wierdt RABUS, zedert, geplaatst bij eenen Notaris. Ook hier maakte hij zo gelukkige vorderingen, dat hij, op zijn achttiende jaar, door het Hof van Holland, tot het waarneemen van het Notarisampt bekwaam verklaard wierdt.

Onder

Onder dit alles hadt RABUS, door naarſtige tijdbeſteeding, middel gevonden om zich in de Griekſche en Latijnſche taale te oeffenen, met oogmerk om anderen, bij tijd en wijle, in dezelve te onderwijzen. De vermaarde J. OUDAAN boodt hem daar toe zijne hulp. Niet ijdel was hier zijne hoop. In den Jaare 1680 verkoozen hem de Bezorgers van 't Erasmiaanſche School tot Præcepter van het Eerſte School, van waar hij, binnen kort, na het Tweede opklom. Inmiddels vertaalde hij den Griekſchen Hiſtorieſchrijver HERODIANUS in 't Nederduitsch, en liet het werk in den Jaare 1685 drukken. Reeds in den Jaare 1678 hadt hij eene proeve gegeeven van zijn Dichtvermogen, in eene Verzameling, nevens die van den Heere DAVID VAN HOOGSTRATEN, onder den tijtel van *Rijmoeffeningen*, in 't licht gegeeven. Twee jaaren laater hadt hij het *Leeven van den Apostel Paulus*, als mede den *Brief aan de Galatiërs*, in dichtmaat doen uitgeeven. Het Leeven van den vermaarden DIRK RAPHAELS KAMPHUIZEN volgde kort op de uitgave van HERODIANUS.

De agting, welke RABUS, in het waarneemen van zijnen post, inleide, bewoog de Wetbouderſchap van *Rotterdam*, in den Jaare 1684, om hem, boven het gewoone getal, tot Notaris aan te ſtellen. In dat jaar vertaalde hij uit het Latijn de *Zamenſpraaken van Erasmus*, doch gaf, dertien jaaren laater, daar van eene verbeterde uitgave in 't licht. Thans kreeg hij aanzoek tot een zeer laſtigen arbeid; 't was, om de *Metamorphoſis* van OVIDIUS, in den ſmaak van MINELLIUS, met aantekeningen te voorzien. Uit aanmerking van het nut, welk men oordeelde, daar mede te zullen gedaan worden aan 't Erasmiaanſche School, nam hij die taak op zich, en volvoerde ze in den Jaare 1686. Met meer vermaaks en lusts arbeidde hij aan eene Verzameling, die in den Jaare 1688 ten voorſchijn kwam, onder den tijtel van *Griekſche, Latijnſche en Nederduitſche Vermaaklijkheden der Taalkunde.* De Haarlemſche Doopsgezinde Leeraar en Artz, ANTONIUS VAN DALE, vervaardigde daar van eene vermeerderde Uitgave, in in den Jaare 1692. Den overtogt van Prinſe WILLEM DEN III na *Engeland*, en deszelfs verheffing op den troon van *Groot-Britannie* bezong RABUS in een Heldendicht, onder den naam

van

van *Verlost Britannie*. Ten blijke van zijn genoegen, beſchonk de Vorst onzen Dichter met een Gouden Gedenkpenning.

In den Jaare 1692 maakte RABUS eenen aanvang met de uitgave van zijne *Boekzaal van Europa*. De Maanden Julij en Augustus dienden daar van tot eene eerſte proeve. Het Werk verſchoen, in 't eerst, zonder naam des Verzamelaars; hij openbaarde dien, en ſtelde hem op den tijtel, na verloop van zes maanden. Om zijnen geest te verpoozen van den eenzelvigen arbeid, vervaardigde hij een bondel gewijde liederen, aan welke hij den tijtel gaf van *Zegen- en Vlaghdichten na den val der hertstochten berijmt*. Van den geweldigen Oproer, in den Jaare 1696, ter gelegenheid van de Keure op het begraven, te *Amſterdam* voorgevallen, ſchreef RABUS een beknopt verhaal, doch zonder melding van zijnen naam; het boekje wierdt zedert in het Fransch vertaald.

Intuſschen maakte zijne Boekzaal meer en meer opgang. Hij moest, ten dien einde, eene menigte Boeken, in uitheemſche talen geſchreeven, naazoeken. Dit gaf hem gelegenheid tot het maaken van eene menigte aantekeningen, omtrent veelerhande onderwerpen; doch dit bragt hem tevens op den inval, aangaande het opſtellen van een Woordenboek in de Nederduitſche taale, in den ſmaak van het Franſche van MORERI. Zijn plan was, om het Werk in verſcheiden Deelen in folio af te geeven. Nader overleg en de raad van goede vrienden deedt hem eenige verandering maaken in zijn Ontwerp. In den Jaare 1698 maakte hij een begin met de afgifte, in kleine ſtukjes, onder den tijtel van *Groot Naamboek*.

Onder den geſtadigen opbouw van zijne *Boekzaal*, raakte RABUS in geſchil met den Uitgeever. Hij zogt daarom eenen anderen, en vondt dien ſpoedig. De *Boekzaal van Europa* nam dus, onder dien tijtel, een einde met de maanden Maij en Junij des Jaars 1700, om wijders vervolgd te worden onder den naam van *Tweemaandelijke Uittrekſels*. Onder het vervaardigen van deeze, vertaalde hij de *Kerkelijke Hiſtorie van Sulpitius Severus*, en verrijkte dezelve met zijne aanmerkingen. Dit was het laatſte volledig Werk, welk van hem het licht zag. Zijn lichaam, door zo veel werkens afgemat, bezweek onder den

den last der ziekte, in de maand Januarij des Jaars 1702., in den ouderdom van ruim eenënveertig jaaren. In den Jaare 1684 was RADUS in 't huwelijk getreeden met ELIZABETH OSTENS, dogter van IZAAK OSTENS, een deftig Koopman. Van vier kinderen, in dien echt verwekt, maakte de oudſte Zoon, WILLEM, zich vroeg vermaard door zijne Latijnſche Poëzij. Van 's Mans ongemeene naarſtigheid en gierige tijdbeſteedinge kunnen overgenoeg getuigenis draagen, de opgetekde Schriften.

RADBOUD DE I, Zoon van ADGILLUS, Koning van *Friesland*, volgde zijne Vader op in de heerſchappij, doch geenzins in manier van denken en handelen. ADGILLUS was een Vorst van vredelievenden inborst en een ijverig Voorſtander van den Christlijken Godsdienst; RADBOUT, daarentegen, wreed en oorlogzuchtig van aart, en een vijand der Euangeliepredikers. In zijnen leeftijd waren de Friezen nog onbeſchaafd, en aan de Heidenſche bijgeloovigheden verknogt. WIGBERT, een Engelsch zendeling, en vervolgens een andere, meer vermaard, WILLEBRORD, verkondigde, in het begin van RADBOUDS regeeringe, omtrent het jaar zeshonderdnegentig, de Leere des Euangeliums, volgens de begrippen van dien tijd, in *Friesland*. Doch de Koning toonde zich gantsch ongenegen, om aan de voorgeſtelde vermaaningen het oor te leenen. WILLEBRORD zich deswegen beklaagd hebbende bij PIPYN, Groothofmeester van *Frankrijk*, zal dit, veelligt, tot eene medewerkende reden gediend hebben, om den Frieſchen Koning den Oorlog te verklaaren. PIPYN, met den aanvang des jaars 692, een magtig Leger verzameld hebbende, viel daar mede op RADBOUD aan, die zich insgelijks hadt gewapend. In eenen Veldſlag, welke daar op volgde, bekwam de Frieſche Koning eene zo zwaare nederlaag, dat hij genoodzaakt was, door een Gezantſchap, PIPYN om een Verdrag te verzoeken, bij 't welk de Friezen aan het Frankiſche Rijk onderworpen wierden.

Diep ging RADBOUD de ſpijt in 't hart, over deeze vernederingen; en hij zag zo dra geen open, om daar aan ademtogt te geeven, of hij maakte zich de voorkoomende gelegenheid ten

ten nutte. Met zekeren EVERARD, Heere van een Dorp of Landgoed, in de *Betuwe* gelegen, een verbond hebbende geſlooten, deedt hij, van tijd tot tijd, invallen in het Frankiſche Rijk, en rigtte 'er eenige verwoestingen aan. Dit verwekte PIPYN tot toorn, en deedt hem beſluiten, andermaal de Friezen te beoorloogen. Omtrent de Vesting *Duurſtede* (want *Friesland* breidde zich toen uit heel tot in *Utrecht*) kwamen de Legers aan elkander, tot groot nadeel der Friezen; RADBOUD wierdt op de vlugt gedreeven, en moest diep in *Friesland* zijne veiligheid zoeken. Intusſchen zal RADBOUD, bij deezen Oorlog, geen nadeel geleeden hebben, ten aanzien der verminderinge van zijn Regtsgebied. Veel meer is 'er grond om te denken, dat een minnelijk verdrag een einde maakte aan de wederzijdſche vijandelijkheden. Immers vindt men aangetekend, dat een der Zoonen van PIPYN, GRIMOALD, omtrent deezen tijd, in 't huwelijk tradt met RADBOUDS dogter THEUDESINDE. Doch dit huwelijk nam een ongelukkig einde. GRIMOALD, omtrent het Jaar 714, in eene Kerk te *Luik*, zijne Gebeden doende, wierdt, door eenen van RADBOUDS Trawanten, verraaderlijk omgebragt, op last van THEUDESINDE, uit eigen beweeginge, of op aandrijven van haaren Vader daar toe aangezet.

Niet lang naa deezen moord, overleedt de Groothofmeester PIPYN; hij hadt tot Opvolger zijnen Zoon KAREL MARTEL. Omtrent deezen tijd hadt RADBOUD een verbond aangegaan met eenen RAGARFRID, die zich, in tegenſtelling van KAREL, Groothofmeester deedt noemen. Te gader beſlooten ze, den Franschman aan te vallen. RADBOUD voerde zijne Krijgsmagt, te ſcheep, langs den Rhijn, tot aan *Keulen*. Hier deedt hij zijne Troepen aan land treeden; en KAREL, bij de gemelde Stad, ontmoet hebbende, raakten ze aan elkander, in de maand Maart des Jaars 716. KAREL bekwam hier de nederlaag, met een zwaar verlies, en vondt, ter naauwer nood, in de vlugt zijne veiligheid. Des vijands zorgeloosheid verſchafte hem tijd, om zijne Troepen te herzamelen, en met een veel grooter getal aan te vallen op de Friezen, welke thans, op hunne beurt, de wijk koozen, en, waarſchijnlijk, na hun Vaderland den hertogt aannamen. Men wil dat de vijandlijkheden thans eindigden, met het ſluiten van een Verdrag, bij 't welk RADBOUD zich

zich verbondt, de Euangelieprediking niet te zullen verhinderen, en daarenboven den Christlijken Godsdienst aan te neemen. Een onvoorzigtig antwoord van Bisschop WOLFRAN, een der Geloofsonderwijzers, was oorzaak dat de Koning zijn woord niet hieldt. RADBOUD, te *Hoogtwoud*, of, volgens anderen, te *Medenblik*, gereed staande om zich te laaten doopen, en zijnen eenen voet reeds in de Vont gezet hebbende, vraagde aan den Bisschop, *wat 'er geworden ware van zijne afgestorvene Heidensche Voorvaderen?* WOLFRAN gaf hier op tot beschеid, *dat ze zekerlijk verlooren waren.* Thans trok de Vorst zijnen voet te rug uit de Doopvont, zeggende, *met zijne Voorouderen liever te willen zijn in Wodan, dan met den geringen hoop Christenen in den Hemel.* Het wonderdaadige, welk zommigen in den kort daar op gevolgden dood van Koning RADBOUD zoeken, wordt geheel weggenomen, door het verhaal der aloude Schrijveren, getuigende dat de Vorst al zints lang aan eene uitteerende ziekte hadt gekwijnd. RADBOUD overleedt in den Jaare 719. Zijn ingewand wierdt te *Medenblik* begraaven, doch het overig Lichaam staatelijk na *Stavoren* overgevoerd.

Zie UBBO EMNIUS *Rer. Frisc. Hist. Oude Vurische Kronijk.*

RADBOUD, vijftiende Bisschop van *Utrecht*, van een doorluchtig Geslagt, als zijnde gesprooten uit Koninklijken bloede; zijne Moeder was geweest eene Agterkleindogter van den straks vermelden Frieschen Koning RADBOUD. Opgevoed aan het Hof van Koning KAREL DEN KAALEN, en vervolgens aan dat van deszelfs Zoon LODEWYK, hadt hij aldaar de geleerdste mannen van dien tijd tot leermeesters, onder andere, in de Wijsbegeerte, den vermaarden MANNO. Naa den dood van EGILBOLD, beklom RADBOUD, tegen zijnen zin, den Bisschoplijken Zetel, door bestelling van Keizer ARNULPHUS. De *Deenen* rigtten thans schroomlijke verwoestingen aan, en noodzaakten den Bisschop, om de Stad *Utrecht* te verlaaten. Hij bragt den Stoel des Bisdoms over na *Deventer*, van waar hij den

geestlijken banbliksem op hen schoot; die, evenwel, niet zo veel uitwerkte, als de ijver der Utrechtsche burgerije, welke, den overlast moede geworden zijnde, de alles verteerende *Deenen* met geweld ter Stad uitjaagden. Van RADBOUD vindt men aangetekend, dat wanneer de Koning van *Frankrijk* ernstig bij hem aan hieldt, om zich tot het bewind van zaaken te laaten gebruiken, hij dit aanzoek volstandig van de hand wees, voor reden geevende, dat een Bisschop zich eenigljk moest bezig houden met bidden voor den Koning en het Volk, en het winnen van zielen. Voorts was hij een ijverig voorstander van de uitbreidinge der Christlijke Leere, begeevende zich, in eigen persoon, na *Friesland*, om den nog overgebleevene Ongeloovigen het Euangelium te prediken. Voor het overige was onze Kerkvoogd een geleerd man, den tijd, in welken hij leefde, in aanmerking genomen zijnde, en maakte werk van de Dichtkunde. Op den H. LEBUINUS maakte hij een Herdersdicht, en deedt eene Leerrede op den H. SUIBERTUS, Apostel en Bisschop der Friezen. Ook heeft men van hem een kort Kronijk. RADBOUD overleedt, op den negenëntwintigsten November des Jaars 918.

Zie TRITHEMIUS, *de Scriptor. Eccleſiaſt.* VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belg.* BAILLET, enz.

RADEMAKER, (ABRAHAM) gebooren te *Amſterdam*, in den Jaare 1675, was door de Natuur tot de Teken- en Schilderkunst gevormd. Zonder het onderwijs van eenigen Leermeester, maar door eigen vlijt en opmerking genoopt, maakte hij zo groote vorderingen, dat hij, door den tijd, een beroemden naam verworf. Naa in zijne Geboorteplaats verscheiden Zaalen en Kamers te hebben beschilderd, vertrok hij met der woon na *Haarlem*, in den Jaare 1730, om 'er de kunst te oeffenen. Weinige jaaren hadt hij aldaar gewoond, wanneer eene gantsch onaangenaame ontmoeting zijn einde verhaastte. In den vroegen morgenstond van den berugten St. Jans- en Sakramentsdag, in dit Jaare 1734, in 't open veld zittende te tekenen, wierdt hij gezien

gezien van eenige boeren. Deeze, naar alle waarſchijnlijkheid, hem verdenkende van medepligtigheid aan het Ontwerp, waar mede de Roomschgezinden toenmaals betigt wierden, vielen op RADEMAKER aan met Kneppels en Vlegels. Ter naauwer nood ontkwam hij de handen der doldriftige menigte, doch wierdt deswegen van eene zo zwaare ontſteltenisſe bevangen, dat hij in eene ziekte ſtorte, die, in de maand Januarij des Jaars 1735, hem uit het leeven rukte.

Zie VAN GOOL.

RADEMAKER, (GERARD) een tijd en- ſtadgenoot, doch, meent men, geen bloedverwant des ſtraks genoemden, kwam insgelijks te *Amſterdam* ter waereld, in den Jaare 1672. Zijn Vader een Timmerman zijnde, oeffende hij zich insgelijks in dat bedrijf. Hij verliet het, den ouderdom van tweeëntwintig jaaren bereikt hebbende, om zich op de Schilderkunst toe te leggen. Hij genoot het onderwijs van den vermaarden Portretſchilder VAN GOOR. Zedert in kennis geraakt zijnde met den vermaarden PETRUS CODDE, Biſchop van *Sebaste*, nam deeze hem aan om zijne Nicht in het tekenen te onderwijzen. CODDE, vervolgens, na *Rome* ontbooden zijnde, om zich van de beſchuldiginge van toegedaanheid aan de gevoelens van JANSENIUS te zuiveren, volgde RADEMAKER hem derwaarts. De Biſchop vervolgens in hegtenisſe genomen zijnde, zondt men onzen Kunstſchilder na *Holland*, om te bewerken dat CODDE, als een onderdaan van den Staat der Verëënigde Gewesten en als Burger van *Amſterdam*, wierdt opgeëischt. Gelukkig ſlaagde hij in zijne bezending; CODDE wierdt op vrije voeten geſteld. Tot loon voor deezen dienst verkreeg RADEMAKER ter Vrouwe, de boven gemelde nicht van den Biſchop; haar naam was CATHARINA BLOEMAART. Zedert nam onze Kunstſchilder zijn vast verblijf te *Amſterdam*. Hier ſchilderde hij eene menigte Zolder- Deur- en Schoorſteenſtukken. Het uitmuntendſte en uitgebreidſte van alle zijne Stukken is, het ſchilderwerk aan de Kap of het Verhemelte van de Groote Zaal van het Amſterdamſche Stadshuis, door RADEMAKER en

den beroemden JAN HOOGZAAD te gader vervaardigd. Nog een ander Stuk, verbeeldende de *Stads Regeering*, op de zelfde Zaal, boven den grooten Ingang, is het Kunstgewrogt van de zelfde Meesters. RADEMAKER overleedt in den bloei zijns leevens, pas negenëndertig jaaren oud, in den Jaare 1711.

Zie VAN GOOL.

RAMMEKENS, anders ook genaamd *Zeeburg*, zijnde *Rammekens* de eigenlijke benaaming van de Scheepsree, is een ſterk Kaſteel, in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*. De ſtigteresſe daar van was, MARIA, Koningin van *Hungarije*, Landvoogdesſe der Nederlanden, uit last van haaren broeder Keizer KAREL DEN V. De opbouw geſchiedde in den Jaare 1547. Het Kaſteel heeft eene driehoekige gedaante; met de eene punt loopt het in Zee uit, met de twee andere beſtrijkt het de Dijken, loopende na *Vliſſingen* en *Middelburg*. Gelegen aan den mond der Haven van laatstgenoemde Stad, dient het aan dezelve, aan die zijde, tot eene ſterke Vestinge. De muuren zijn zeer hoog, en van onderen zwaar en dik. Geduurende den Spaanſchen Oorlog beſchouwde men *Rammekens* als het ſtevigſte Bolwerk van 't Eiland *Walcheren*. In den Jaare 1573 beſchoot en veroverde KAREL BOISOT, in naam der Staaten, het Kaſteel, 't welk, nevens de Steden *Vliſſingen* en *Brielle*, in den Jaare 1585, in pandſchap wierdt gegeeven aan de Engelſche Koninginne ELIZABETH, in vergoeding der kosten, in het voeren van den Spaanſchen Oorlog gedaan. 's Lands Advokaat JOAN VAN OLDENBARNEVELD, door zijn ſchrander vernuft, den Engelſchen Koning JAKOB DEN I, verſchalkt hebbende, ontſloeg de binnenlandſche Sterkten van buitenlandſche bezettingen. Het Kaſteel, minder ſterk dan in vroegere dagen, wordt nog door eenige Manſchap bewaard.

Zie REIGERSBERG en SMALLEGANGE.

RAM-

RAMPENBOSCH, een bosch, gelegen in de Vrije Heerlijkheid van *Bergen*, in *Kennemerland*, dus genaamd naar het Geslagt van RAMP, door welk hetzelve in de Zestiende Eeuw, indien niet vroeger, wierdt aangeleid. In het Bosch staat een deftig Huis, hebbende de gedaante van een oud Slot, voorzien van een hoogen vierkanten Toren. Het Gebouw legt rondom in Vijvers, die uit de aanleggende Duinen met helder en zoet water voorzien worden.

RANDWYK, een Dorp in *Gelderland*, in de *Overbetuwe*, aan den Rhijndijk; hoewel niet groot, heeft nogthans het Dorp eene eigen Kerk en Predikant. Het Geslagt VAN RANDWYK, zeer vermaard in de Geschiedenissen van *Gelderland*, heeft daar van zijnen naam ontleend.

RANSDORP, gemeenlijk *Raarop* genaamd, is een Ban en Dorp, in 't gedeelte van Noordholland, bij den naam van *Baljuwschap van Waterland* bekend. De Ban, strootende ten Oosten aan de Zuiderzee, en ten Zuiden aan het Ye, bevat vier Kwartieren: *Bloemendaal*, *Dungerdam*, *Holijsloot* en *Poppendam*. Voor iets meer dan elf honderd vijfenzeventig Morgens Lands draagt de Ban van *Ransdorp* in de Dijkslasten, hoewel het waare getal daar boven loopt. Bij de jongste opneeming telde men 'er tweehonderd tweeëntachtig Huizen. Het Dorp *Ransdorp* legt een klein half uur gaans van *Dungerdam*, en gevolglijk van het Y. Het is van hooge oudheid, gelijk duidelijk is af te leiden uit het zonderling maakzel van den Toren, zijnde een hoog vierkant, met ongemeen dikke en zwaare muuren, van boven plat, en dus het voorkoomen hebbende, alsof men het gebouw onvoltooid hadt gelaaten, of, 't geen niet onwaarschijnlijk is, dat de top, door een of ander toeval, is afgebroken. In deezen Toren worden de Handvesten van *Waterland* bewaard, in eene Kist, staande in een uitgehouwen Gat van het Muurwerk, 't welk met drie Deuren, de eene van Koper, de andere van Yzer en de derde van Hout, wordt geslooten. Van ieder deezer Deuren berust een Sleutel in de Dorpen *Ransdorp*, *Zuiderwoude* en *Landsmeer*. De Kerk is een gebouw van de tegenwoordige Eeuwe, niet bree-

der dan de Toren, en nogthans van merkelijke ruimte. Het Raadhuis, een vrij aanzienlijk gebouw, wierdt geſtigt in den Jaare 1732. *Ransdorp*, welks inwooners zich thans voornaamelijk met de Veefokkerij en het venten van zoete Melk te *Amſterdam* geneeren, was voormaals eene zeer bloeiende plaats, en veel uitgebreider dan tegenwoordig. Volgens eene zekere overlevering, zouden 'er eertijds wel negenhonderd Huisgezinnen gewoond hebben, en het getal der zeevaarende lieden zo groot geweest zijn, dat tusſchen het Dorp en *Schellingwoude*, alwaar thans geen enkel huis ſtaat, tweeëndertig buitenslands vaarende Schippers hunne Wooningen hadden. Onder andere Neringdoende lieden, welke 'er thans weinig zijn, telde men ook Zilverſmeden en Lakenkoopers.

RAMUS, (JOHANNES) een vermaard Regtsgeleerde der Zestiende Eeuwe, was van geboorte een Goezenaar. In de Welſpreekendheid en Griekſche Taale oeffende hij zich te *Weenen*, alwaar hij zeer gezien was, en een aanmerkelijk gedeelte van zijnen leeftijd heeft verſleeten. Van zijne geſchiktheid tot de Latijnſche Dichtkunde gaf hij eene proef in zijne Lofdichten op de Daden der Aardshertogen van *Oostenrijk*, getijteld *Elegiæ de geſtis Archiducum Auſtriæ*. Het *Scutum Herculis* vertaalde hij uit het Grieksch in het Latijn. Voorts heeft hij verſcheiden Regtsgeleerde Werken geſchreeven.

Zie LA RUE, *Gelett. Leeland.*

RAPHELINGIUS, (FRANCISCUS) geboren, in den Jaare 1539, te *Lanoi*, een ſtedeken onder *Rijnſel* behoorende, was een man van groote geleerdheid, en, eenigen tijd, een ſieraad van 't Leidſche Hoogeſchool. Te *Gend* leide hij de gronden der Taalkennisſe. Het vroegtijdig overlijden van zijnen Vader bewoog zijne Moeder, hem bij eenen Koopman te beſteeden. Naa verloop van eenigen tijd zondt deeze hem na *Neurenberg*, tot het waarneemen van zaaken, den Koophandel betreffende. Hij vertoefde aldaar twee jaaren, den tijd, welke hij van zijne hoofdbezigheden konde uitbreeken, beſteedende

tot

tot het voortzetten van zijne afgebrokene Letteroefeningen. Na zijne wederkomst te *Gend*, zondt hem zijn Meester na *Parijs*. Het Hoogeſchool dier Stad was thans in luisterrijken bloei. Deeze gelegenheid maakte RAPHELINGIUS zich ten nutte, om den loop der weetenſchappen verder voort te zetten. Voornaamelijk leide hij zich toe op de Hebreeuwſche en Griekſche taale. Zo volkomen was zijn hart thans ingenomen met de zucht voor geleerdheid en weetenſchappen, dat hij den Koophandel vaaren liet. RAPHELINGIUS vertoefde te *Parijs*, tot dat de binnenlandſche onluſten des Koninkrijks hem deeden geraaden vinden, elders een geruster verblijf te zoeken. Na *Engeland* zijnde overgeſtoken, begaf hij zich na *Cambridge*, alwaar hij, eenigen tijd, onderwijs gaf over de Griekſche Taale.

Onder dit alles leefde nog de Moeder van RAPHELINGIUS, en bekroop hem de zucht om dezelve te gaan bezoeken. Alleen met dit oogmerk vertrok hij na de Nederlanden. Zijnen weg neemende door *Antwerpen*, vervoegde hij zich aldaar bij den vermaarden Boekhandelaar PLANTINUS, om 'er eenige Boeken te koopen, in *Engeland* niet gemaklijk te bekoomen. Thans veranderde hij van beſluit, aangaande de wederreize na *Cambridge*; hij maakte eene verbintenis met PLANTINUS, om hem behulpzaam te zijn in het toezigt over de uitgave der Werken, die bij hem gedrukt wierden. Wel haast won hij, door zijne naarſtigheid, kunde en goed gedrag, de hoogagting van den Boekhandelaar: in zo verre, dat deeze hem, in den Jaare 1565, zijne oudſte dogter MARGARETA ter Huisvrouwe toeſtondt. Met verdubbelde moeite en oplettendheid arbeidde hij zedert aan den opbouw en luister van zijns Schoonvaders Drukkerije. De voornaamſte Werken, onder andere de *Biblia Regia*, gingen door zijne handen, en ontvingen van zijn keurig en naauw toeziend oog, het ſieraad en de naauwkeurigheid, met welke zij ten voorſchijn kwamen.

Inmiddels bewoogen de Nederlandſche Onluſten PLANTINUS, om met een gedeelte zijner Drukkerije zich te begeeven na *Leiden*, deels om aldaar een geruster verblijf te hebben, deels ook, misſchien, om met het opgerigte nieuwe Hooge-

ſchool zijn voordeel te doen. Van toen af rustte de zorge voor de Drukkerij te *Antwerpen* geheel op RAPHELINGIUS. In den Jaare 1585 keerde PLANTINUS te rug tot zijne voorgaande woonplaats, doch met agterlaating van zijne Drukkerije te *Leiden*. Zijn plan was, dat zijn Schoonzoon hem in 't waarneemen daar van zoude vervangen, gelijk ook met 'er daad gebeurde.

Niet lang hadt RAPHELINGIUS in *Holland* gewoond, of het wierdt kenbaar, dat hij tot een hooger ſtand, dan het drukken en uitgeeven van Boeken, alle vereischte bevoegdheden bezat. De Bezorgers van het Leidſche Hoogeſchool beriepen hem tot Hoogleeraar in de Hebreeuwſche Taale. Dit viel voor in of kort naa het Jaar 1585. Met lof bekleedde hij dien post. Doch hij begreep wel haast, dat tot eene grondige kennisſe der Hebreuwſche Taale, vooral om dezelve aan anderen te onderwijzen, het verſtand der Arabiſche Spraake niet kan gemist worden. Tot het verkrijgen van deeze kennisſe beſteedde hij dan zijne ledige uuren; hij wierdt daar in geholpen, door de Boeken, hem bezorgd door POSTELLUS en ANDREAS MASIUS, vooral ook door den gemeenzaamen omgang met den doorgeleerden SCALIGER. Onder deeze oeffening werkte hij tevens aan een *Arabisch Woordenboek*, met oogmerk om het, 't eenigen tijde, in 't licht te geeven. Doch terwijl hij hier aan arbeidde, verheften zich de toevallen van de Jigt, verzwaard door zijne droefheid over 't verlies zijner Huisvrouwe, voor drie jaaren geſtorven. RAPHELINGIUS overleedt in den Jaare 1597, het achtënvijftigſte van zijnen ouderdom. Eerst vijftien jaaren naa zijnen dood kwam het Arabisch Woordenboek in 't licht. Behalven dit maakte hij ook een Hebreeuwsch Woordenboek. Daarenboven vervaardigde hij *Variæ Lectiones et Emendationes in Chaldaicam Bibliorum Paraphraſin*, en nog eenige andere Werken. Onder andere liet hij eenen Zoon naa, FRANCISCUS genaamd; deeze ſchreef aantekeningen op de Treurſpelen van SENECA.

Zie MEURSII *Athenæ Batav.* MELCHIOR ADAMI *Vitæ*; BAYLE, *Dict. Critique.*

RAU-

RAUWERD, gemeenlijk, bij verkorting, *Raard* genaamd, een Dorp in *Friesland*, onder het Kwartier *Oostergo*, in de Grietenij *Rauwerderhem*, welke daar van den naam ontleent. De Kerk en Toren, weleer aan ST. LAURENS gewijd, ſtaan op eene hoogte. Niet verre van het Dorp legt eene Buurt, *Flanſum* genaamd. Weleer ſtondt hier eene Kapel, in welke een Priester, van eenige andere plaats daar toe benoemd, eenmaal 's jaars de Mis kwam doen. 't Was 'er thans eene ſoort van Kermis; van wijd en zijd kwam eene menigte volks aldaar zamenſchoolen, gelokt door de gewoonte, om de toegevloeide menigte op warmen Ham en een vat Biers te vergasten, zo dra de Dienst verrigt was. Veelen vertoefden 'er nog etlijke dagen, op eigen zamengeſchooten penningen zich vermaakende, en drinkende ter eere van den inſteller deezer gewoonte. Van de Stinzen of Staaten, welke, eertijds, hier lagen, is nog alleen in weezen *Jongama-State*, de woonplaats van den Grietman, eertijds die van EDE JONGEMA, een ijverig voorvegter der Frieſche vrijheid, en niet onbedreeven in 's Lands Geſchiedenisſen. Als eene zeldzaamheid heeft WINSEMIUS aangetekend, hoe hij, in den Jaare 1622, op eene Boerderij onder *Rauward* twee echte lieden, Man en Vrouw, ontmoette, die, in hun achttiende jaar getrouwd zijnde, toen reeds negenënzeventig jaaren in 't huwelijk geleefd hadden, en voorts nog beiden over de honderd jaaren oud wierden.

Zie WINSEMIUS.

RAUWERDERHEM, de laatſte in rang onder de elf Grietenijen van het Frieſche Kwartier *Oostergo*, en op de grenzen daar van, in het Zuidwesten. De Rijdweg van *Leeuwarden* na *Overijsſel* loopt door deeze Grietenij, welker grond, op de meeste plaatzen, laag en tot den Akkerbouw ongeſchikt is. Hier en daar, egter, ontmoet men hooge landen; voor de vrugtbaarſten in 't Gewest behoeven deeze niet onder te doen. In gevolge van eene verſtandiger behandelinge van de Landerijen, dan in vroegere dagen, begint men de laage gronden van het overtollig water te ontdoen, door het leggen van

kleine Binnen- of Molendijken. Voorts telt men in de Grietenij zes Dorpen, welke door drie Hervormde Leeraars bediend worden, één zamengevoegde Gemeente van Doopsgezinden, en één Statie van Roomsch-Katholijken.

RAVENSTEIN, eene Heerlijkheid en Stad, in Staats Braband, ten Westen van het *Land van Kuik* en de Stad *Grave*. Geen ander gezag oeffenen hier de Algemeene Staaten, dat dat zij aan zich hebben behouden, het regt om in de Stad van dien naam, die van weinig aanzien is, Bezetting te mogen leggen, en 'er eene Gereformeerde Kerk te hebben. Het eerſte geſchiedt niet altijd, maar wél het laatſte.

REAAL. (JAKOB LAURENSZOON) Onder den naam van REAAL ontmoet men, in onze Geſchiedenisſen, verſcheiden Mannen, vermaard om hunne zucht voor de Vaderlandſche vrijheid, zo ten aanzien van den Burgerſtaat, als in het Godsdienſtige. Wij ontmoeten 'er een aanzienlijk getal van op de Regeeringslijst van *Amſterdam*. De perſoon, welken wij thans aankondigen, Sekretaris der Admiraliteit in even genoemde Stad, onderſcheidde zich, in den aanvang der voorgaande Eeuwe, door zijnen ijver voor de begrippen der Remonſtranten. Men leest zijnen naam, nevens dien van verſcheiden zijner Stadgenooten, onder eenen Brief, geſchreeven aan eenige Leidſche Predikanten, inhoudende een verzoek om een Leeraar naar hunnen ſmaak, en die voor hun in 't bijzonder den Dienst zoude waarneemen. De Brief was getekend den dertigſten Januarij des Jaars 1617. Nog in dat zelfde jaar was hij tegenwoordig in eene Vergadering van lieden van zijne denkwijze, in eenen Spijker of Pakhuis, op *Dwarsboomſloot*, die door 't Graauw geſtoord, en alwaar zeer groote baldaadigheden gepleegd wierden. Niet lang daar naa hing zijn huis het gevaar van plonderinge boven 't hoofd; doch de bewooners kwamen vrij met den ſchrik. Volgens beſluit van den Kerkeraad wierdt den Heere REAAL, omtrent dien tijd, het Avondmaal ontzegd, en hij naderhand, door het afkondigen van den Ban, van de Gemeente afgeſneeden. Wat zedert van hem geworden zij, vinden wij nergens aangetekend. De Heer JAKOB

LAU-

LAURENSZOON REAAL was de Zoon van LAURENS JAKOBSZOON REAAL, van wien beneden breder zal geſproken worden.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

REAAL, (LAURENS) een Amſterdammer, uit het aanzienlijk geſlagt van dien naam, doch onzeker, in welk jaar hij geboo-ren zij. In zijne jeugd en jongelingſchap leide hij zich vlij-tig toe op de beoefening van de fraaie Letteren, beſchaaven-de Weetenſchappen, en vooral ook de kennisſe van de Reg-ten, met zulk eenen vlijt, dat hij, eerlang, den trap van het Meesterſchap beklom. Hoewel dus van de Natuure tot eene andere loopbaane geroepen, verliet hij, egter, voor eene wijle tijds, het vaste Land, om het onſtuimig Element te be-ploegen. In de maand Maij des Jaars 1611 liep hij, uit *Texel*, in Zee, als Bevelhebber van vier Schepen, na de Oostindiën beſtemd. In den Jaare 1615 bekwam hij den post van Gouverneur over de Molukſche Eilanden, en beklom, in 't volgende jaar, de hoogſte waardigheid in die afgelegene Gewesten, die van Gouverneur Generaal van Nederlands In-diën. Niet langer, evenwel, bekleedde hij dien post, dan tot op den eeëndertigſten October des Jaars 1617; hij verzogt op dien dag zijn ontſlag, doch moest op de bevestiging daar van toeven, tot in 't midden van het volgende jaar. Zedert ver-toefde hij nog ruim een jaar in de Indiën, daar toe verzogt van zijnen Opvolger den Heere KOEN, om hem behulpzaam te zijn, met goeden raad, in het beraamen van dienſtige maat-regelen tegen de Engelſchen en Javaaren, de gemeene vijan-den der Hollanders. Eindelijk vertrok de Heer REAAL van Batavia, in 't begin van Augustus des Jaars 1619, en bereikte gelukkig den Vaderlandſchen oever in de maand Januarij van 't Jaar 1620. De Maatſchappij erkende 's Mans dienſten, met eene maandelijkſche beſoldiging van zeshonderd Guldens, ge-rekend van den dag der aanvaardinge van het hoog gezag tot op dien van deszelfs wederkomſte in het Vaderland. Daaren-boven ontving hij ten geſchenke, eene ſomme van vierdui-

zend

zend Guldens, nevens een fraaien gouden Gedenkpenning, in een loflijk opſchrift zijne verdienſten meldende.

Zich nu als een gezeeten Burger aanmerkende, beraamde de Heer REAAL een leevensplan, met zijne neigingen ſtrookende. Deeze helden, onder andere, over tot de beoeffeninge der Nederduitſche Taale en Dichtkunde. Van hier dat hij een Letterkundig gezelſchap aanleide met den Ridder PIETER KORNELISZOON HOOFT en andere fraaie vernuften. VONDEL was 'er insgelijks een Lid van, en genoot, nevens die des Drosſharts, ook de hulp van REAAL tot eene Nederduitſche Vertaaling der *Troades* van SENECA.

Wel haast, egter, wierdt REAAL geroepen, uit deeze ſtille leevenswijze, op een woeliger tooneel. In den Jaare 1625 vertrok hij, als Vice-Admiraal, met eene Vloot van tien Schepen na *Engeland*, alwaar hij, door Koning KAREL DEN I, tot den Ridderſtand wierdt verheven. De voorſpoed der Keizerlijke Wapenen langs de Oostzee, en de vreeze voor verloop van den Oosterſchen handel, waar aan de Verééнigde Gewesten zeer veel gelegen legt, bewoog, in den Jaare 1627, de Algemeene Staaten den Deenſchen Koning eene aanbieding te doen van tweeduizend man, om dezelve, op hunne kosten, in de *Zond* bezetting te doen houden. Met den voorſlag, hier toe betrekkelijk, wierdt REAAL na *Denemarken* gezonden, en met een, om op de ſterkte en inwendigen toeſtand van het Deenſche Rijk naauwkeurig agt te geeven. CHRISTIAAN DE IV ontving onzen Gezant heuſchelijk, doch wees zijnen voorſlag van de hand. Op zijne wederreize na *Holland*, met het Oorlogſchip, welk hem overvoerde, leedt hij ſchipbreuk op de Jutſche Kust, op eene plaats, alwaar Keizerlijke bezetting lag. Deeze nam onzen Gezant in verzekering; en wierdt hij, na eenigen tijd zittens in deezen oord, gevankelijk na *Weenen* gevoerd. Veele moeite hadden en deeden de Staaten om zijn ontſlag te bewerken; niet vroeger gelukte dit, dan in de Lente des Jaars 1629. Naa zijne wederkomst bekleedde de Heer REAAL verſcheiden aanzienlijke posten in het Stadsbewind. In den Jaare 1630 wierdt hij Schepen en Raad; in het volgende jaar was hij Commisſaris van de Wisſelbank, en twee jaaren laater Commisſaris van de Weeskamer. Zints de eerſte

eerſte reize, hadt hij zitting in Schepensgeſtoelte in de Jaaren 1632, 1634 en 1636. Waarſchijnlijk zou hij het Burgemeesterlijk geſtoelte, eerlang, beklommen hebben; doch hij overleedt, op den eenëntwintigſten October des Jaars 1637. Als Bewindhebber der Oostindiſche Maatſchappije, hadt hij aan dezelve zeer gewigtige dienſten gedaan.

REAAL, (LAURENS JAKOBSZOON) Vader van JAKOB LAURENSZOON, boven vermeld, Man, wiens naagedagtenis, bij alle Vrijheidminnende Amſterdammers, in zegening verdient bewaard te worden, om zijne kloeke poogingen ter afſchudding van het Roomſche juk, en trouwe zorge voor de rust, den welvaart en bloei der Stad. Hij was een aanzienlijk Burger en Koopman, woonende op het Water, in een huis, daar *de gouden Reaal* uithing, en waar van LAURENS JAKOBSZOON, nevens zijne naakoomelinſchap, veelligt, den toenaam zal ontleend hebben. Een ijverig Voorſtander zijnde van de gezuiverde geloofsbegrippen, haakte hij, met verſcheiden zijner Stadgenooten, na de gelegenheid om hunne gevoelens openlijk te mogen belijden. Op het Artikel JAN ARENTSZOON hebben wij verhaald, hoe deeze, zijnde een der eerſte Hervormde Leeraaren hier te Lande, door onzen REAAL en nog vijf andere voornaame burgers, in den Jaare 1566, van *Kampen* na *Amſterdam* ontbooden zijnde, deeze lieden, gezamentlijk, buiten de St. Antonijspoort, in het riet, eene heimelijke bijeenkomst hielden, om middelen te beraamen op het doen van openbaare Preeken. 't Gevolg der raadpleegingen, was, zich niet aan eene enkele plaats te bepaalen, maar nu hier, dan elders, naar dat de omſtandigheden medebragten, godsdienſtige zamenkomſten te houden. In een dier bijeenkomſten, die gehouden wierdt te *Overveen*, buiten *Haarlem*, verſcheen REAAL, nevens ongeveer vijfduizend zo mannen als vrouwen. Na 't eindigen der Preeke wierdt hij gezonden na *Amſterdam*, om te onderſtaan, hoe het werk bij de Regeering aldaar wierdt opgenomen. Hier vernam hij, uit den mond van eenen ANTHONIS VAN HOUF, Vroedſchap, doch der Hervorminge heimelijk toegedaan, dat een beſluit was genomen, in gevalle de Preek voor de Stad wierdt gebragt, zich te zullen ſchikken

naar

„ in 't water"; en vervolgens REAAL met bedaardheid: „ Al „ zagt, Heer Burgemeester: de zaaken, hoope ik, zullen „ zulk eenen keer neemen, dat de Burgemeesters nog al te „ ſamen bij ons ter preeke zullen koomen." De Burgemeester, thans zijn geduld ten einde, berst hier op uit in deeze onbeſcheidene taale: *Ik zat liever in 't Bordeel tuſſchen zeven hoeren.*

Intuſſchen gingen de zaaken der Onroomſchen te *Amſterdam* rugwaarts. Men hadt, ter handhaavinge van den Openbaaren Godsdienst, aanmerkelijke kosten gedaan, en zich hier door in ſchulden geſtoken. Om deeze af te doen, hadt men elkander beloofd, bij eere en mannen waarheid, den honderdſten penning hunner goederen te zullen opbrengen. Om deeze te ontvangen, was 'er ten huize van LAURENS JAKOBSZOON REAAL een kist geſteld, met een gat in het dekzel, om 't geld daar door te werpen. Doch de geldzameling voldeedt niet aan de verwagtinge. Veele Gereformeerden namen nu de vlugt, uit vreeze voor de Bloedplakaaten. REAAL, hoewel buiten dien reeds beraaden om te vertrekken, wierdt, uit naam van Burgemeesteren, verzogt, zich voor eenen tijd aan kant te ſchikken, om te zien, welk eenen keer de zaaken wilden neemen. Dit verzoek bewoog REAAL om aan te houden op een eerlijk Getuigſchrift onder Stads Zegel, om hem tot een Vrijen Reisbrief te verſtrekken. Het antwoord was, dat, om de menigte van bezigheden, aan Burgemeesteren zulks thans niet gelegen kwam, maar dat zij, op hunne eigen kost, het Geſchrift zouden naazenden, indien REAAL hun meldde, werwaarts zijne reize ſtrekte. Het antwoord was, *na Medenblik.*

Door den nood der tijden geperst, verliet nu REAAL zijne Vaderſtad. In 't laatst van April des Jaars 1567, ging hij ſcheep in eene Boejer, met VRANK DE WAAL, MATTHYS JANSZOON en ADRIAAN KROMHOUT, met zijne Huisvrouw en een dogtertje van veertien jaaren. Gekoomen te *Medenblik*, wierden ze aldaar gewaarſchuwd, dat 'er eenige Ruiters van *Alkmaar* in aantogt waren. Straks lieten ze zich, met een Haringſchuit, op de Ree roeien, vonden aldaar, nevens andere Schepen, met gevlugte goederen belaaden, een Karveeltje, heb-

hebbende alleen een kleinen Jongen aan boord. Nogthans zeilden ze voort tot onder *Wieringen*, daar de Schipper 's anderendaags bij hen kwam, en verhaalde, dat ze naauwlijks onder zeil geweest waren, of de Ruiters kwamen in hunnen herberg, om hen te zoeken. Zelf hadden ze in de Haven een Vaartuig gezogt, om hen naa te zeilen. Deeze, zeide REAAL, zouden het Vrijgeleide zijn, welk de Burgemeesters beloofd hadden, hem te zullen naazenden. Van onder *Wieringen* bragt de ſtraks genoemde Schipper onzen REAAL met de zijnen na 't Eiland *Vlieland*, alwaar ze aan land traden. Hier bevonden ze zich in groote verlegenheid, alzo 'er Schuit, Schip noch Pink aan 't Eiland was, om hen verder voort te helpen. Daarenboven kwam 'er ſchrijven van Burgemeesteren van *Amſterdam* aan den Schout van *Vlieland*, inhoudende verzoek om zekere vier perſoonen, zijnde, volgens beſchrijving, REAAL en de zijnen, in gevalle zij aldaar kwamen, aan te houden en in verzekering te neemen. De menschlievendheid van zekeren Burger van *Alkmaar* redde hen uit den nood. Deeze was ADRIAAN KORNELISZOON, een Goudſmid, thans op *Vlieland* woonagtig, en, bij voorraad, het Schoutsampt waarneemende, alzo de Schout, voor weinige dagen, overleeden was. Hij hadt den Amſterdamſchen brief in handen gekreegen, vertoonde dien aan de Vlugtelingen, en raadde hun om te vertrekken. Straks was het uitzien na eenig Vaartuig. Eindelijk vonden ze eenen ouden Krabbeſchuit, van drie lasten, die wel een half jaar in den grond hadt gelegen. In den nacht wonden ze deezen boven water, en ſtaken 'er, 's anderendaags, mede van het Eiland. Doch het Vaartuig te lek zijnde om Zee te kunnen houden, wierdt men te raade, den ſteven te wenden na *Harlingen*. Een afſchrikkend verſchijnzel belette hun hier het landen; 't was dat van een Schip met Krijgsvolk, 't welk een ander aan boord lag: om naamelijk, gelijk ze zedert vernamen, de Heeren VAN BATENBURG en andere Edelen gevangen te neemen. In weerwil van den toeſtand van hun Vaartuig, zetten ze thans koers na de *Wadden*. Hier ſtopten ze, zo goed hun doenlijk was, bij nacht, met het Linnen, welk zij bij zich hadden, de gaten van het kranke Schip. Naa veel zukkelens en gevaars kwamen ze

eindelijk, op den tweeëntwintigſten Maij des genoemden jaars, behouden te *Embden*, alwaar zij veelen hunner Medeburgeren vonden, die, na hun vertrek, de Stad verlaaten hadden.

LAURENS JAKOBSZOON REAAL vertoefde buitenslands, tot op de verandering van zaaken, in den Jaare 1578, te *Amſterdam* voorgevallen. Naa zijne wederkomst in het Vaderland bekleedde hij verſcheiden aanzienlijke posten: van Schepen en Raad der Stad, Kapitein en vervolgens Kolonel der Burgerije, alsmede van Raad ter Admiraliteit in *Zeeland*. Ter gelegenheid der komſte van den Graave VAN LEICESTER te *Amſterdam*, in den Jaare 1587, de wagt hebbende bij de Regulierspoort, om den Graaf te ontvangen, hadt hij het hart vol zorgen, dewijl de vallende avond hem belette, de grootheid van 't gevolg te onderſcheiden, en hij vreesde, dat de binnen trekkende ſtoet ligt te groot zijn konde voor de veiligheid der Stad. De onverzaagdheid van zijnen Serjant, WILLEM VAN BUIL genaamd, redde hem uit die verlegenheid. Voor de eerſte maal beklom LAURENS JAKOBSZOON REAAL het Schepensgeſtoelte in den Jaare 1582, vervolgens in de Jaaren 1585, 1586, 1589 en 1590. Misſchien zal hij niet lang daar naa overleeden zijn. De vermaarde JAKOBUS ARMINIUS hadt zijne dogter ter Echtgenoote.

Behalven de bovengemelden, vinden wij, op de Regeeringslijst van *Amſterdam*, van het Geſlagt van REAAL, aangetekend de volgende perſoonen: BARTHOLOMEUS JANSZOON REAAL, Rekenmeester, of Commisſaris van de Rekenkamer, in de Jaaren 1628 en 1629; Dr. FRANS REAAL, Schepen, in de Jaaren 1647, 1651, 1654, 1655, 1657 en 1658, Raad geworden in den Jaare 1659, Burgemeester, in den Jaare 1669, buitenswijds, in de plaats van GERRIT HASSELAAR, die Schout was geworden; Dr. JAKOB JANSZOON REAAL, Raad, in den Jaare 1623, als mede, in dat zelfde jaar, Schepen, en vervolgens in 1626 en 1628; JAN PIETERSZOON REAAL, Schepen, in den Jaare 1579, Raad, in den Jaare 1603, en Burgemeester, in de Jaaren 1604 en 1612; JAN REAAL, Schepen, in de Jaaren 1723, 1726, 1727, 1731 en 1732; JEAN REAAL, Commisſaris, in den Jaare 1658; PIETER JANSZOON REAAL, Schepen, in de Jaaren 1609 en 1618; PIETER REAAL, Raad, in den

Jaare

Jaare 1683, Schepen, in den Jaare 1685; REINIER REAAL JANSZ, Theſaurier Extraordinaris, in 1621 en 1632.

REDANUS, (PETRUS) of REIDANUS, een vermaard Geneesheer van de Zestiende Eeuwe, was geboozen te *Deventer*, welks Doorluchtig School, ten dien tijde, alomr vermaard was, en zeer veele geleerde Mannen uitleverde. Onder andere Werken ziet van hem het licht *Queresla Medicinæ Dogmaticæ*, of Klagte der Leerſtellige Geneeskunde. De vermaarde JAKOBUS CURIO voegde daar nevens eene Zamenſpraak, getijteld *Hermotimus*.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belgica*.

REEDE. (*Het Geſlagt van* VAN) Gaarne gunnen wij, in ons *Woordenboek*, eene plaats aan aloude Vaderlandſche Geſlagten. Zij ſtrekken tot een ſieraad der Nederlandſche Natie, en zijn een bewijs, dat het haar, zo min als andere volken, niet ontbreekt aan eenen volgreeks van aanzienlijke takken, uit eenen zelfden Geſlagtboom voortgeſprooten. Onregt deeden wij aan het Geſlagt van VAN REEDE, indien wij het hier over 't hoofd zagen. Zo in oudheid als menigte van vermaarde Telgen behoeft het voor geene andere Vaderlandſche familiën te wijken. Men rekent het afkomſtig uit *Munſter*, en zich van daar door *Gelderland*, *Twente* en vooral het Sticht van *Utrecht* verſpreid te hebben.

Te weeten, in het begin der Dertiende Eeuwe leefden FREDERIK, ARNOLD en GERARD VAN REEDE, broeders, dus genoemd naar een Vlek of Heerlijkheid in het gemelde Bisdom. Reeds in hunnen leeftijd moeten ze lieden van geen gering vermogen en aanzien geweest zijn, maardien men dezelven afzonderlijk, of allen te zamen, meermaalen vermeld vindt, bij plegtige verdragen, of andere onderhandelingen, tuſſchen Vorſten en Grooten van hunnen tijd. Heer FREDERIK koomt voor, in den Jaare 1226, als een der Scheidsmannen, door GERARD VAN NASSAU, Graaf van Gelder en Zutfen, gekoozen, ter vereffeninge der onëenigheden, tuſſchen hem en OTTO VAN DER LIPPE, Biſſchop van Utrecht, over eenige Goederen in *Sal-*

land gereezen. In dat zelfde jaar wordt hij nogmaals vermeld, als getuige, in zekere uitſpraak, door den Pauslijken Gezant, tusſchen den gemelden Biſſchop en FLORIS DEN IV, Graaf van Holland. Daarenboven ſtondt hij, in 't volgende jaar, als getuige over de Vrijheden, door GERARD, Graaf van Gelder, aan de Opgezeetenen van de *Veluwe* verleend. Tien jaaren laater ondertekende hij, als getuige, eenen Brief, raakende eene Overeenkomst, tusſchen OTTO, Graaf van Gelder, en HENRIK VAN DEN BERG, wegens het regt van Voorſpraak of Advokaatſchap van de Kerk van *Embrik*. Alle de drie broeders ſtonden, in den Jaare 1233, over den Briéf, bij welken OTTO, Graaf van Gelder en Zutfen, aan de Stad Arnhem eenige Stedelijke Privilegien toeſtondt. Nogmaals vinden wij hen gezamentlijk vermeld, in eenen Brief van den Jaare 1250, bij welken OTTO VAN GELDER zekere Giſt, door zijne Voorouders, aan het Klooster Bethlehem; bij Deutekom gedaan, bekragtigde. Opmerkelijk is het, dat, in de twee laatſte handelingen, FREDERIK in de tweede plaats genoemd wordt. 't Zij dat zijne broeders ongehuwd, of kinderloos zijn geſtorven, zeker is het, dat Heer FREDERIK als de Stamvader des Geſlagts vermeld wordt. Van hem zullen wij dan met onze berigten eenen aanvang maaken.

FREDERIK VAN REEDE hadt in huwelijk eene dogter uit het Geſlagt van *Munſter*, en verwekte bij haar,

BITTER, *Heer van Reede*. In eenen ongedrukten Brief, van den Jaare 1260, bekent deeze, dat *Machtelt*, Weduwe van Steven van Munſter, en haar Zoon *Zweder*, voor 't Geregt van Boekholt, ten behoeve van den Kommandeur en de Ridders van het Duitſche Huis te Utrecht, aan hem hadden opgedraagen de goederen, op Raven, bij Utrecht, gelegen. Nogmaals wordt hij vermeld, in den Jaare 1274, als getuige, in zekeren ongedrukten Opdragtsbrief. Heer BITTER was getrouwd met eene dogter des Graaven *van Loon*, en bij dezelve Vader van

HENRIK, *Heer van Reede*. Volgens eenen onuitgegeeven Brief van den Jaare 1296, hadt deeze aan Reijnold, Graave van Gelder, opgedraagen het Huis van Nijenbeek, gelegen op de Veluwe. Zijne huisvrouw was *Christina van Romberek*, en deeze bij hem Moeder van

FRE-

FREDERIK, *Heer van Reede*, getrouwd met eene dogter uit het Munſtersch Geſlagt van Gammekle, behalven eene dogter, *Catharina van Reede*, getrouwd met Roelof van Bevere.

BITTER, *Heer van Reede*, nam ter Vrouwe eene dogter van BERNT DROSTE, afkomſtig uit het Munſterſche, en verwekte bij haar:

1. *Goert*, *Heer van Reede*, gehuwd met Sibijlla Klencke, en bij haar Vader van

Catharina, *Vrouwe van Reede*, die vervolgens de Echtgenoote wierdt van Everd van Rhemen, tot Dravenhorst, en alzo de Heerlijkheid Reede aan het Geſlagt van Rhemen bragt.

2. BERND VAN REEDE, die volgt.

3. *Frederik van Reede.*

BERND VAN REEDE, tradt in den echt, in den Jaare 1385, met Soldelina, eenige dogter van Goert, Heere van Saasveld, en van N. Klencke. Het Huis te Saasveld kwam aldus in zijn Geſlagt. BERND was Vader van

HENRIK VAN REEDE, Heer van Saasveld; hij trouwde eene dogter van Goert van Thije, Ridder, kogt het Huis Brandlicht, in het Sticht van Munſter, en liet de volgende kinderen naa:

1. GOERT VAN REEDE, Heer van Saasveld en Brandlicht, die volgt.

2. *Goosſen van Reede.*

3. *Henrik van Reede.*

4. *Johanna van Reede*, getrouwd met Johan, Heer van Almelo. In den Jaare 1452 voorzagen deeze die van het Vrieſeveen van Handvesten; Heer *Henrik*, de Vader van Johanna, ſtondt daar over als getuige.

GOERT VAN REEDE, tradt in den echt met *Jutta*, of *Judith van Ruitenberg*, en verwekte daar bij:

1. ADRIAAN VAN REEDE, die volgt.

2. *Frederik van Reede*, getrouwd met Anna van Rosſem, dogter van Jan, Heere van Rosſem, Mijnerswijk, enz. en van Odeler van Zuijlen, Vrouwe van Nijvelt, Broekhuizen, enz. Naa 's Mans overlijden hertrouwde deeze met Fredrik van den Boetſelaar, Zoone van Dirk van den Boetſelaar, Heere van Schulenborg en ter Mollen.

ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasveld en Brandlicht, was, in den Jaare 1497 en vervolgens, ten tijde van Fredrik van Baden, Biſchop van Utrecht, beſchreeven onder de Edelen van het Landſchap Overijſſel, wegens Twente; als mede onder Biſchop Frederiks opvolger. Die van Zwolle thans van den Biſchop afgevallen zijnde, en zich onder de beſcherming van den Hertog van Gelder begeeven hebbende, namen, op den tienden Julij des Jaars 1521, Heer ADRIAAN gevangen. Twee jaaren laater bekwam hij zijne vrijheid, ten koste van het Huis Saasveld, welk hij aan den Biſchop opdroeg. In den Jaare 1527 wordt hij vermeld als een der Geheimraaden van HENRIK VAN BEYEREN, Biſchop van Utrecht. Daarenboven bekleedde hij den post van Huis-Maarſchalk bij eenige der Utrechtſche Kerkvoogden. Bij zijne huisvrouwe *Lucia van Goor*, dogter van Jan van Goor, Heere van Heel, en van Johanna, dogter van den Burggraave van Montfoort, verwekte hij de volgende kinderen:

1. GOERT VAN REEDE, Heer van Saasveld, die volgt.
2. *Lucia van Reede.*
3. *Agnes van Reede*, getrouwd met Menſo van Heiden, tot Astrup, in het Sticht van Osnabrugge.
4. *Maria van Reede*, gehuwd met Herman van Westerhold, tot Koppel, in het Sticht van Munſter.
5. *Johan van Reede*, Drost van Haaxbergen, Diepenhem en Laaghe, in den Jaare 1549 en vervolgens.
6. *Botter van Reede*, Kanunnik te Utrecht.
7. Eene dogter *N. N.*
8. HENRIK VAN REEDE, Heer tot Brandlicht. Na de opgave der naakoomelingen van zijnen oudſten broeder, zal van deezen breeder geſproken worden.

GOERT VAN REEDE, Heer van Saasvelt, gebooren in de maand September des Jaars 1516, bekleedde het ampt van Hoofdſchout van Utrecht, zints de maand October des Jaars 1555 tot in de maand April des Jaars 1564, wanneer hij daar van vrijwilligen afſtand deedt. Intusſchen wierdt Heer GOERT met de Ridderhofſtad *Amerongen* beleend, en, uit dien hoofde, in de Ridderſchap des Lands van Utrecht beſchreeven. In den Jaare 1544 was hij in den echt getreeden, met *Geertruid*

van

van Nijenrode, dogter van Ernst van Nijenrode, Heere van Zuileſtein, en van Margareta van Renesſe. Ingevolge dien Huwelijks wierdt Heer GOERT insgelijks beleend met de Ridderhofſtad Zuileſtein, in den Jaare 1558; hij wierdt, in den Jaare 1580, door aankoop, eigenaar van de Ridderhofſtad ter Horst, of Nederhorst. In den Jaare 1584 was hij een der Gemagtigden, door 's Lands Staaten benoemd, om met HENRIK DEN III, Koning van Frankrijk, over de Opdragt der Nederlanden aan zijne Majeſteit te handelen. Terwijl de Gezanten, die de reize te Zee doen zouden, in den Briele op eene gunſtige gelegenheid wagtten, wierdt Heer GOERT onpaſſelijk. Hij keerde dan te rug, en overleedt, op den negentienden April van het volgende Jaar 1585. Bij zijne Huisvrouw, die hem bijkans twintig jaaren overleefde, hadt hij de volgende kinderen verwekt:

1. *Gijsbert van Reede*, ongehuwd in Italie overleeden.

2. ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasvelt, die volgt.

3. FREDERIK VAN REEDE, Heer van Amerongen, volgt insgelijks.

4. *Johanna van Reede*, getrouwd met Jan van den Bongaart, Zoone van Bernd, Heere van Bongaart, ter Lucht, enz. en van Elizabeth Turk, Vrouwe van Nijenrode.

5. *Maria van Reede*, gehuwd, in den Jaare 1600, met Bernd, Heere van Bongaart, broeder van den Man van haare Zuster.

6. *Lucia van Reede*, getrouwd, eerst met Adolf van Rechteren, Zoone van Johan van Rechteren en van Agnes van der Clooster: vervolgens met Floris Hartard van den Boetſelaar, Heere van Odekirchen, Zoone van Floris van den Boetſelaar, Heere van Karnis, en van Odilia van Flodorp, Vrouwe van Odekirchen.

7. *Johan van Reede*, ongehuwd in Frankrijk geſtorven.

8. *Bernd van Reede.*

9. GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, van wien, na zijne twee ouder broeders, zal geſproken worden.

10. *Alijd van Reede*, Vrouwe van Zuileſtein, getrouwd, in den Jaare 1586, met Thomas Maria Wingfeld, Ridder, Heere van Grenu, een Engelſch Kolonel.

11. *N. N.* een Zoon, jong geſtorven.

, ADRIAAN VAN REEDE, Heer van Saasveld, is geweest Groothofmeester van ERNST VAN BEYEREN, Prinſe-Biſchop van Luik. Hij nam ter Vrouwe *Anna van Duras*, Weduwe van Enatten, en verwekte bij haar deeze kinderen:

1. GERARD VAN REEDE, Heer van Saasvelt, van wien ſtraks nader.

2. *Willem van Reede*, Heer van Heurm, Teijchelerijen, enz. getrouwd met Maria van Cortenbach, en Vader van de volgende kinderen:

a. *Maria Catharina van Reede*, gehuwd aan François Philippe d'Ive, Heere van Soije en Godion.

b. *Veronica van Reede*, Kloosterjuffer in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

c. *Maria van Reede*, insgelijks Kloosterjuffer.

d. *Adriana van Reede*, Geestlijke in het Klooster te Herkenrode.

e. *Margareta van Reede*, Kanunnikesſe van St. Maria, te Keulen, getrouwd met Ivo van Hoen van Chatiel, Heere van Stokkum.

f. *Margareta van Reede*, Geestlijke in het Klooster te Mijlen.

3. *Godard Adriaan van Reede*, Heer van Printhagen; hij was Edelman van de Kamer van den Prinſe-Biſchop van Luik, en Groot-Droſaart van het Graafſchap van Loon. Zijne Echtgenoote was Maria van Merode, en hij bij dezelve Vader van:

a. *Margareta Iſabella van Reede*, getrouwd met Ferdinand van Lijnden, Baron van Froidcourt, Zoone van Karel Ernst van Lijnden, Groot-Hofmeester van den Prinſe-Biſchop van Luik en Gouverneur van Franchimont.

b. *Maria Johanna van Reede*, Geestlijke in het Klooster van Herkenrode.

c. *Johanna Eleonora van Reede*, getrouwd met Johan van Heijnsdale, Heere van Wikveld en Wechmaal.

d. *Anna Françoiſe van Reede*, Kloosterjuffer te Vrouwendaal, bij Hoei.

e. *Barbara Robertina van Reede*, Geestlijke in het ſtraks genoemde Klooster.

f. *Maxi-*

f. *Maximiliaan van Reede*, Geestlijke in het Klooster *Patx de Dieu.*

g. *Machtelt van Reede*, Geestlijke te Mijlen, bij St. Truien.

4. *Ernestina van Reede.*

5. *Lucia Margareta van Reede.*

GERARD VAN REEDE, Heer van Saasvelt, nam ter Vrouwe, in den Jaare 1609, *Maria van Wijhe*, Vrouwe van Herne, Nijenrode en ter Lucht, en verwekte de volgende kinderen:

1. *Anna Margareta van Reede*, getrouwd, eerst, met Robbert d'Mijenteau, Heere van Ochem, Paire, enz. wiens moeder was Anna van Groesbeek; naderhand, met Albert Eugene de Lanoij, Baron van Clervaux, d'Enerij, Heere van Wermerange, Bletange, Bolland, Zuilemont, Trembleur, Kapitein.

2. *Joachim van Reede*, Heer van Saasvelt, getrouwd met eene dogter uit het Geſlagt van Spies van Heinsberg, bij welke hij verwekt heeft eenen Zoon, *Gerard Adriaan van Reede*, Heer van Saasvelt, en, naa het overlijden van zijne Grootmoeder, ook Heer van Nijenrode, en gehuwd met eene dogter uit het Geſlagt van Drosten.

3. *Cornelia Agnes van Reede*, Kanunnikeſſe te Nivelle.

4. *Reinard Adriaan van Reede*, Heer van Herne, Drost van 't Land van Raveſtein; getrouwd met Anna van Lijnden, dogter van Dirk van Lijnden, Baron van Hemmen, Heere van Blitterswijk, en van Heilwig Vijch.

5. *Bernardina van Reede*, Kanunnikeſſe te Nivelle.

FREDERIK VAN REEDE, Heer van Amerongen, boven vermeld, als de Zoon van *Goert van Reede* en *Geertruid van Nijenrode*, gebooren op den veertienden Julij des Jaars 1550, wierdt Kanunnik in het Kapittel ten Dom, te Utrecht, in de maand September des Jaars 1564, en deedt afſtand van zijne Kanunnikdije, in de maand October des Jaars 1594. In de maand Junij des Jaars 1597 wierdt hij beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Hij is tweemaal getrouwd

geweest: eerst met *Kornelia van Oostrum*, dogter van Johan van Oostrum en van Maria van Oostrum, in den Jaare 1600 overleeden; vervolgens, in den Jaare 1610, met Catharina van Mervelt, Weduwe van Bartholomeus van Waal, Heere van Moersbergen, dogter van Adolf, Heere van Mervelt, en van Johanna van Dorth. Heer FREDERIK overleedt in de maand Julij des Jaars 1611, hebbende verwekt, bij zijne eerſte Huisvrouwe:

1. GODARD VAN REEDE, Heer van Amerongen en Ginkel, die volgt.

2. *Dirk Adolf van Reede*, Geestlijke.

3. *Geertruid van Reede*, getrouwd met Henrik van Brederode, Heer van den Bolle, Drost van Ameiden.

4. *Margareta Maria van Reede*, Kloosterjuffer in het Adelijk Klooster van Oudwijk, bij Utrecht.

5. *Ernst van Reede*, Kapitein, en vervolgens Maarſchalk van Eemland, in het Sticht van Utrecht, gehuwd met Kornelia van Renesſe van Wilp, dogter van Johan van Renesſe, Heere van Wulven en Wilp, en van Hester van Hattum, en bij haar Vader van

a. *Frederik van Reede*, getrouwd met eene dogter uit het Geſlagt van ter Beek, bij welke hij twee Zoonen verwekte.

b. *Hester Willemina van Reede.*

c. *Kornelia van Reede*, eerst getrouwd met N. N. van Camons, Heere van Vuren, vervolgens met N. N. van Bronkhorst, Heere van Hulsden.

GODARD VAN REEDE, Heer van Amerongen en Ginkel, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht, en in den Jaare 1641 Afgevaardigde in het Leger der Algemeene Staaten. Terwijl hij dien last bekleedde, wierdt hij ziek, en na Bergen op den Zoom gevoerd zijnde, overleedt aldaar, in de maand October des gemelden jaars, in den ouderdom van bijkans negenënveertig jaaren. Bij zijne Huisvrouwe *Anna van den Boetſelaar van Fautenburg*, die vervolgens nevens hem te Amerongen begraaven wierdt, hadt hij verwekt:

1. *Frederik Adolph van Reede tot Amerongen*, Kanunnik van den Dom te Utrecht, en Kornet, tradt in 't huwelijk met Ernestina van den Boetſelaar, Vrouwe van Fautenburg, dogter van

van Ratger van den Boetſelaar, Heere van Fautenburg, en van Beatrix Muilert. Hij overleedt zonder kinderen, in 't vierentwintigſte jaar zijns ouderdoms. Zijne Weduwe hertrouwde, zedert, met Antoni van Haarſolte, Heere van Herxen.

2. *Kornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen*, gehuwd, in den Jaare 1633, met Philibert van Tuil van Serooskerken, Heere van Wulven, Serooskerken, enz. beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht, en in de maand Januarij des Jaars 1661 overleeden. Zijn Lijk wierdt begraaven te Amerongen, met deeze zestien Kwartieren en het volgende bijſchrift.

TUIL VAN SEROOSKERKEN. VAN ZYNDE. WYNGAARDEN. ZUILEN VAN NYVELD.
MICAULT. WELLE VAN CATS. SPRUIT. SONNEVELD.
SANDELYN. BRIMEU. CROESING. CRUININGEN.
VAN DE WERVE. CUIK. BOURBONNOIS. TEILINGEN.

Hier onder leyd het ſtof en d'aſſche
Van d'Edele PHILIBERT VAN TUIL,
Hy was voor land en kerk een kop're zuil.
Zijn ziel, in Christus bloed gewaſſche,
Leeft eeuwig en blyft onverdurven.
Soo deugt, en trouw, en dapperheit van geest
Had ſchend-vry van de bleke doodt geweest,
Heer PHILIBERT *waar nooit geſtorven.*
O. 7 Jan. 1661.

Zijne Huisvrouw, geſtorven in den Jaare 1666, legt te Houten begraaven, met de volgende zestien Kwartieren en Bijſchrift.

REEDE.	GOER.	BOETSELAAR.	SMULLENIK.
NYENRODE.	RENESSE.	SCHENK.	REBERSRUIT.
OOSTRUM.	ABKOUDE VAN MEERTEN.	MEERVELDT.	LANGEN.
OOSTRUM.	SPRUIT VAN KRIEKENBEK.	DORTH.	HESWYN.

Vrouw Cornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen,
Vrouwe Douariere van Wulven, Serooskerken, &c.
O. 23 Aug. 1666.

3. *Anna*

3. *Anna Walburg van Reede tot Amerongen*, gehuwd, in den Jaare 1645, met Johan van Tuil van Serooskerken, Heere van Soelekerke, Philipsland, enz. Zoone van Arend van Tuil van Serooskerken, Heere van Soelekerke, en van Catharina Ockerſen. Zij overleedt te Zierikzee, haare Geboorteplaats, in 't einde van het Jaar 1661, in haar vijfenveertigſte jaar, en wierdt te Amerongen begraaven.

4. *Catharina van Reede van Amerongen*, eerst getrouwd met Arend van Randwijk, Ritmeester, en naderhand met Karel Alexander van Berk, bij welken zij in het Kraambedde ſtorf, in de maand November des Jaars 1651.

5. GODARD ADRIAAN, Baron van Reede, Vrijheer van Amerongen, die hier naa volgt.

6. *Geertruid van Reede van Amerongen*, ongehuwd overleeden.

7. *Margareta Maria van Reede van Amerongen*, insgelijks ongetrouwd geſtorven.

GODARD ADRIAAN, *Baron van Reede, Heer van Amerongen*, Ridder van de Orde van den Olifant, in Januarij des Jaars 1642 Maarſchalk geworden van de Stad en den Lande van Montfoort, in het Sticht van Utrecht, doch ſtraks daar op van dien post afſtand gedaan hebbende, wierdt in de maand Maart van dat zelfde jaar beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht, en van wegen dezelve afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten in 's Hage. Naadat hij, in den Jaare 1655, een Gezantſchap in Deenemarke hadt waargenomen, vertrok hij, in de zelfde hoedanigheid, na Spanje. Tweemaalen deedt hij, zedert, eenen keer na Deenemarke, in de Jaaren 1665 en 1667, de laatſte reize om de uitrusting van veertig Oorlogſchepen te bevorderen, waar in hij gedeeltelijk ſlaagde. In den Jaare 1672 eene Commisſie aan het Berlijner Hof, bij den Keurvorst van Brandenburg, hebbende waargenomen, zonden hem de Algemeene Staaten wederom derwaarts, in den Jaare 1679, om den Keurvorst af te trekken van vijandelijke bedoelingen tegen den Staat. De Heer van REEDE vertoefde thans een geruimen tijd aan dat Hof. Gedurende zijn verblijf betoonde hij zijnen ijver voor de belangen van den Vaart der Nederlanders op de Kust van Afrika,

rik, ter gelegenheid dat de Keurvorst een plan beraamd hadt, om eene Afrikaanſche Maatſchappij te Embden op te rigten. Ondanks zijne hooge jaaren, naa zijne wederkomst van Berlijn, aanvaarde de Heer van Reede van nieuws een Gezantſchap na Deenemarke, vóór of in den Jaare 1690. In het volgende jaar bewerkte hij aldaar een Verdrag van Koophandel, tuſſchen den Koning van Groot-Britannie en de Algemeene Staaten aan de eene zijde, en den Koning van Deenemarke aan den anderen kant. Hij overleedt, niet lang daar naa, te *Koppenhagen*, op den negenden October des Jaars 1691, in den ouderdom van zeventig jaaren. Het Lijk wierdt met een Oorlogſchip herwaarts gevoerd, en te Amerongen begraaven. Bij zijne Echtgenoote, *Margareta Turnor*, liet hij geene kinderen naa, behalven

GODARD, Graaf van Athlone, Baron van Reede, Ginkel en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Heer van Lievendaal, enz. Ridder van de Orde van den Olifant, Landcommandeur van de Balije der Duitſche Orde te Utrecht, Veldmaarſchalk van de Legers van den Staat der Verééuigde Nederlanden, Gouverneur van de Provincie van Utrecht, en Dijkgraaf van den Lekkendijk bovendams. Daarenboven wierdt hij, in de maand April des Jaars 1674, door Prins WILLEM DEN III, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht, doch nam eerst zitting naa zijns Vaders overlijden; ruimende, naa verloop van etlijke jaaren, zijne plaats in voor zijnen oudſten Zoon. Hij verzelde Prins WILLEM DEN III op deszelfs overtogt na Engeland, en deedt aan denzelven geene kleine dienſten, onder andere door het behaalen van aanzienlijke voordeelen, op de vijanden, in Ierland, 't welk, door zijn beleid, voornaamelijk, tot onderwerping genoodzaakt wierdt. Koning WILLEM erkende 's Mans verdienſte, door het ſchenken van de tijtels van *Graaf van Athlone* en *Baron van Agrim*. Het Parlement van Ierland begiftigde hem, daarenboven, met eenige landerijen. Toen de Franſchen, in den Jaare 1702, eenen toeleg maakten om Nieuwmegen te verraſſen, noodzaakte hij dezelven, van hun voorneemen af te zien. Heer GODARD was gehuwd met *Urſula Philippota van Raasveld*, Vrouwe van Middagten, Hervelt, Rouenburg, Nienburg, enz.

dog-

dogter van Reinier van Raasveld en Margareta van Leefdaal. Hij overleedt te Utrecht, in de maand Februarij des Jaars 1703, wierdt te Amerongen begraaven, en liet de volgende kinderen naa:

1. *Margareta*, Baronesſe van Reede tot Amerongen, getrouwd met Johan Henrik van Iſendoorn van Blois, Heere van Kannenberg, Kolonel van het Stichtſche Regiment te paerd, geſneuveld, in den Slag van Ekeren, op den dertigſten Junij des Jaars 1703.

2. FREDERIK CHRISTIAAN, Graaf van Athlone, Baron van Reede en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Ginkel en Elſt, Heer van Lievendaal, Lieutenant Generaal over de Ruiterij van den Staat der Verëénigde Nederlanden, Gouverneur van de Stad Sluis en onderhoorige Steden en Sterkten in Staats-Vlaanderen, en, zints den vrijwilligen afſtand van zijnen Vader, in de maand December des Jaars 1701 beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Hij overleedt te Sluis in Vlaanderen, op den vijſtienden Augustus des Jaars 1719, het eenënvijftigſte jaar zijns ouderdoms, en wierdt te Amerongen begraaven, naalaatende, bij zijne Echtgenoote, *Henrietta van Naſſau tot Zuilenſtein*, dogter van Willem van Naſſau, Graave van Rochefort, Heere van Zuileſtein en Wageſtein, de volgende kinderen, van welke de naakoomelingen nog heden, in het Sticht, met luister bekend zijn:

a. *Godard Adriaan*, Graaf van Athlone, Baron van Reede en Agrim, Vrijheer van Amerongen, Ginkel en Elſt, Heer van Lievendaal.

b. *Frederik Willem*, Baron van Reede tot Amerongen.

c. *Urſelina Chriſtina Reinira*, Baronesſe van Reede tot Amerongen.

3. *Anna Urſula*, Baronesſe van Reede tot Amerongen, getrouwd met Dirk Wolter van Lijnden, Baron van Hemmen, Heere van Blitterswijk, Amptman, Regter en Dijkgraaf tusſchen Maas en Waal.

4. *Renira*, Baronnesſe van Reede tot Amerongen.

5. *Jacoba*, Baronnesſe van Reede tot Amerongen, getrouwd met N. N. Corswaren, Graaf van Nijlle, Brigadier in dienst der Algemeene Staaten.

6. *Ge-*

6. *Godard Adriaan*, Baron van Reede, Heer van Herreveld, beſchreeven, wegens het Kwartier van de Veluwe, in de Ridderſchap van Gelderland, Landdrost van de Veluwe, Lieutenant Opperjaagermeester van Gelderland, Ridder van de Duitſche Orde in de Balije van Utrecht, en, als zodanig, Kommandeur te Maasland. Hij was getrouwd met Maria van Naſſau tot Zuileſtein, zuster van zijns broeders Echtgenoote, en liet bij zijnen dood, voorgevallen op den tweeden Maij des Jaars 1730, de volgende kinderen na:

a. *Urſulina Philippina*, Baronneſſe van Reede tot Herreveld, gehuwd, in den Jaare 1730, met François van Randwijk, Heere van Beek, Lieutenant Kolonel van een Regiment Voetvolk in dienst van den Staat.

b. *Willemina*, Baronneſſe van Reede tot Herreveld.

c. *Godard Adriaan*, Baron van Reede tot Herreveld.

7. *Agnes*, Baronneſſe van Reede tot Amerongen, gehuwd met Johan Philips Christoffel, Baron van Keppel tot Stoevehaar, van wegens het Kwartier van Twente, in den Jaare 1712, beſchreeven in de Ridderſchap van Overijſſel.

8. *Willemina*, Baronneſſe van Reede tot Amerongen, ongetrouwd overleeden.

9. *Reijnhard*, Baron van Reede, Heer van Ginkel, Middagten, Zuilenburg en Rouenburg, Burgman tot Nienburg, Ridder van de Malteeſer Orde, en Kommandeur te Werden, Generaal Majoor van de Ruiterij en Generaal Kwartiermeester der Legers van den Staat, Kolonel onder het Stichtſche Regiment Paerdevolk, Gouverneur van Venlo en onderhoorige Forten, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht, en Prooſt van Elst.

10. *Willemina*, Baronneſſe van Reede tot Amerongen, ongehuwd geſtorven.

11. *Jakob*, Baron van Reede tot Amerongen, Kapitein ter Zee, in de maand Augustus des Jaars 1724, ongetrouwd overleeden.

12. *Willem*, Baron van Reede tot Amerongen, Kapitein onder het Voetvolk, ongehuwd geſneuveld, op den drieëntwintigſten Augustus des Jaars 1706, in het beleg van Menen.

13. *Hes-*

13. *Hester*, Baronnesſe van Reede tot Amerongen, getrouwd met den Heer van Asbeek.

14. *Dorothea*, Baronnesſe van Reede tot Amerongen.

GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, op N°. 9. vermeld onder de kinderen van GOERT VAN REEDE, Heere van Saasveld, wierdt Kanunnik ten Dom te Utrecht, op den vijftienden October des Jaars 1575, en in de maand Maij des Jaars 1595 beſchreeven onder de Geëligeerden, ter Vergaderinge van de Staaten des Lands van Utrecht. Hij deedt daar van afſtand in de maand November des Jaars 1611, en is niet lang daar naa overleeden. Bij zijne huisvrouwe, *Machtelt van Diest*, dogter van Jan van Diest, was hij Vader van

1. *Johanna van Reede van Nederhorst*, Abdisſe van het Klooster te Mariendaal, bij Utrecht.

2. *Lucia van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in de maand Augustus des Jaars 1616, met Ernst van Aboude van Meerten, Schout van Amersfoort, Drost van Vianen, en Kapitein. Zij ſtierf kinderloos, in de maand October 1635.

3. *Regina van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in den Jaare 1616, met Hugo van Zuilen van Nijvelt, Zoone van Amelis van Zuilen van Nijvelt en van Catharina van Blois van Treslong.

4. *Margareta van Reede van Nederhorst*, in April 1611 gehuwd met Henrik Zoudenbalch, Dijkgraaf van den Lekkendijk bovendams.

5. GODARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, enz. die volgt.

6. ERNST VAN REEDE, Heer van Vuerſche en Drakeſtein; van deezen zal in 't vervolg geſproken worden.

7. *Geertruit van Reede van Nederhorst*, gehuwd, in den Jaare 1612, met Dirk van der Does van Noordwijk, Heere van Bergeſtein, Zoone van Jan van der Does, Heere van Noordwijk, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Zij overleedt, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1684.

8. *Maria van Reede van Nederhorst.*

8. JOHAN

9. JOHAN VAN REEDE, Heer van Renswoude, van wien, agter zijne twee gemelde broeders, nader verſlag zal gedaan worden.

10. *Sara van Reede van Nederhorst*, getrouwd, in den Jaare 1622, met Adriaan van Roſſem, Kapitein van eene Kompagnie Voetvolk en Maarſchalk van het Overſticht van Utrecht.

11. *Elizabeth van Reede van Nederhorst*, ongehuwd overleeden.

12. *Anna Maria van Reede van Nederhorst*, eerst getrouwd met Thomas Williams, een Engelſch' Edelman, daar naa met Maurice de la Baije, Ridder, Baron van Theijl, Heere van Ninée, Pont ſur Vaune, enz. Kapitein van eene Kompagnie Voetvolk.

13. *Beernt Adolph van Reede tot Nederhorst*, Edelman van Prinſe Fredrik Henrik, daar na Maarſchalk van Eemland, in het Sticht van Utrecht. Bij zijne Echtgenoote Conſtantia Magnus was hij, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1667, Vader van

a. *Gerard van Reede*, getrouwd met Geertruid van der Mark.

b. *Jakob van Reede*, Kapitein, getrouwd met Kornelia Gisberta Botter van Snellenberg, dogter van Philips Botter van Snellenberg, Heere van Maarſenbroek en Boeleſtein.

c. *Machtelt van Reede*, getrouwd met Huibert Vork van Lijnden, Kapitein.

d. *Elizabeth van Reede.*

e. *Petronella van Reede.*

f. *Pieter van Reede.*

g. *Anna van Reede*, getrouwd met N. N. van de Perre.

h. *Godard van Reede.*

i. *N. N.* overleeden in 1638.

GODARD VAN REEDE, Heer van Nederhorſt, Kortehoef, Vreeland, Overmeer, Zoon van Heére GERARD VAN REEDE, N. 5. vermeld, gebooren 30 September 1588, wierdt Kanunnik ten Dom van Utrecht in den Jaare 1600, doch deedt 'er afſtand van in den Jaare 1618. Kort daar naa wierdt hij beſchreeven onder de Ridderſchap 's Lands van Utrecht, en nam

als zodanig zitting in de Vergadering der Algemeene Staten. Op de Vredehandeling te Munſter, in den Jaare 1646, verſcheen hij als een der Gevolmagtigden van hun Hoog Mogenden, en overleedt op den vijfentwintigſten Junij 1648. Hij is tweemaal getrouwd geweest: eerst met *Emerentiana Oom van Wijngaarden*, dogter van Gerrit Oom van Wijngaarden; vervolgens met Catharina van Utenhoven. Het laatſte huwelijk was onvrugtbaar; doch in 't eerſte hadt hij de volgende kinderen verwekt:

1. *Machtelt van Reede tot Nederhorst*, getrouwd, in 't Jaar 1640, met Beernt van Oostrum, Heere van Broekhuizen, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht.

2. *Sandrina van Reede tot Nederhorst*, in den Jaare 1644 gehuwd aan Anſem Boll, Heere van Rijnſtein, Hoofdſchout der Stad Utrecht, en geſtorven in den Jaare 1697.

3. GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, die hier naa zal volgen.

4. *Maria van Reede tot Nederhorst*, getrouwd met David van Zuilen, Heere van Natewisch, beſchreeven in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht.

5. *Hendrina van Reede tot Nederhorst*, ongehuwd overleedene.

6. *Margareta van Reede tot Nederhorst*, getrouwd met haaren Neeve GERARD VAN REEDE, Heere van Vuerſche en Drakeſtein, die hier naa zal volgen.

7. *Frederik Henrik van Reede tot Nederhorst.*

8. *Emerentia van Reede tot Nederhorst*, eerst getrouwd met Jakob van Zuilen van Natewisch, en naderhand met Hubert Vonk van Lijnden, Heere van Tollenberg.

GERARD VAN REEDE, Heer van Nederhorst, Kortehoef, Vredeland, Overmeer, Horstweert, enz. in den Jaare 1644 Kanunnik van de Kerk van Oud-Munſter te Utrecht, en in den Jaare 1648 beſchreeven onder het Lid der Geëligeerden 's Lands van Utrecht. Tweemaalen is hij getrouwd geweest: eerst, in den Jaare 1649, met *Anna Elizabeth van Lokhorst tot Zuilen*, dogter van Adam van Lokhorst, Heere van Zuilen, Westbroek, enz. en van Zwana van Ledenberg; vervolgens, in den Jaare 1657, met Agnes van Reede tot Drakeſtein, zijne volle Nicht, dogter van ERNST VAN REEDE, die ſtraks zal volgen. Hij overleedt,

leedt, in den Jaare 1670, nalaatende, bij zijne eerſte Echtgenoote,

Anna Elizabeth van Reede tot Nederhorst, Vrouwe van Zuilen, Westbroek, Zwefereng, enz. gehuwd, in den Jaare 1665, met Henrik Jakob van Tuil van Serooskerken, Zoone van René van Tuil van Serooskerken, Heere van Stavenisſe, Rijnhuizen, enz en van Agnes van Reede tot Drakeſtein, en beſchreeven, in den Jaare 1667, in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht. Zij overleedt in den Jaare 1682.

ERNST VAN REEDE, Heer van Vuerſche en Drakeſtein, onder de kinderen van Heere GERARD VAN REEDE, Heere van Nederhorst, N. 6. vermeld, wierdt, in den Jaare 1619, Lieutenant Houtvester 's Lands van Utrecht, en, drie jaaren laater, Maarſchalk van het Overkwartier van het Sticht; van welken post hij, egter, in den Jaare 1625, vrijwilligen afſtand deedt, en van den eerſten in het volgende jaar. Naderhand kogt hij de Ambagtsheerlijkheid van de Vuerſche en de Ridderhofſtad Drakeſtein, en wierdt daar mede beleend in den Jaare 1634. In 't einde van zijn leeven, 't welk inviel in den maand Octobet des Jaars 1640, hadt hij zitting in 't Kollegie ter Admiraliteit te Amſterdam. Zijne Echtgenoote was *Elizabeth van Utenhove*, dogter van Antonij van Utenhove, Heere van Rijneſtein, en van Agneta van Renesſe van Baar, en hij bij haar Vader van de volgende kinderen:

1. GERARD VAN REEDE, Heer van Vuerſche en Drakeſtein, die volgt.

2. *Maria van Reede tot Drakeſtein*, in 1630 overleeden.

3. *Agnes van Reede tot Drakeſtein*, eerst getrouwd, in den Jaare 1636, met René van Tuil van Serooskerken, Heere van Rijnhuizen, Tienhoven, Stavenisſe, enz. Zoone van Henrik van Tuil van Serooskerken en van Jacoba Oom van Wijngaarden tot Beerthuizen, beſchreeven in het Lid der Edelen 's Lands van Utrecht, en van wegens hetzelve afgevaardigd ter Vergaderinge van de Staaten Generaal; vervolgens, in den Jaare 1657, met haaren Neef *Gerard van Reede*, Heere van

Nederhorst, boven vermeld. Zij overleedt in de maand Maij des Jaars 1692.

4. *Johan van Reede van Drakeſtein*, Vaandrig in dienst van den Staat, ongehuwd geſtorven.

5. *Machtelt van Reede van Drakeſtein*, getrouwd, in den Jaare 1642, met Bartholomeus van Panhuis, Heere van Voorn, Hoofdſchout der Stad Amersfoort, en Preſident van het Hof van Utrecht.

6. *Frederik van Reede van Drakeſtein*, Kapitein, in een gevegt tegen de Portugeezen, in den Jaare 1649, in Brazil, ongehuwd geſneuveld.

7. *Margareta van Reede van Drakeſtein*, in den Jaare 1652, ongehuwd overleeden.

8. *Anthoni van Reede van Drakeſtein*, zijnde geweest Pagie bij den Prins van Oranje.

9. *Maria van Reede van Drakeſtein*, gehuwd, in den Jaare 1655, met Dirk van Baar.

10. *Karel van Reede van Drakeſtein*, Ridder van de Johanniter Orde, en Overſchenk van den Keurvorst van Brandenburg.

11. *Henrik Adriaan van Reede van Drakeſtein*, naa aankoop beleend met de Ridderhofſtad Mijdrecht, in den Jaare 1680, en, diensvolgens, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Bij zijne Echtgenoote *N. N.* hadt hij eene dogter,

Francina van Reede, Vrouwe van Mijdrecht, getrouwd met Anthoni Karel van Panhuis tot Voorn.

GERARD VAN REEDE, Heer van Vuerſche en Drakeſtein, boven genoemd, wierdt, in den Jaare 1642, beſchreeven in de Ridderſchap 's Lands van Utrecht. Tweemaalen is hij getrouwd geweest: eerst met *Catharina van Teilingen*, daar naa met zijne Nigt Margareta van Reede tot Nederhorst, boven genoemd. Hij overleedt in den Jaare 1669. De kinderen, in het tweede huwelijk verwekt, vinden wij niet genoemd; die van het eerſte waren:

1 *Ernst van Reede tot Drakeſtein.*

2. *Florentius van Reede tot Drakeſtein.*

3. *Ernestina Elizabeth van Reede tot Drakeſtein*, in 1669 ongetrouwd overleeden.

4. *Flore*

4. *Florentia van Reede tot Drakeſtein*, in 1656 ongehuwd geſtorven.

5. *Godard van Reede tot Drakeſtein.*

6. *Regina Elizabeth van Reede tot Drakeſtein.*

7. *Henriëtte van Reede tot Drakeſtein.*

JOHAN VAN REEDE, *Heer van Renswoude*, onder de kinderen van GERARD VAN REEDE, Heere van Nederhorst, N. 9. vermeld, wierdt Kanunnik ten Dom van Utrecht, in den Jaare 1611, tot Deken van het Dom-Kapittel verkoozen in den Jaare 1620, en door koop eigenaar geworden zijnde van de Ridderhofſtad Renswoude, in den Jaare 1623 daar mede beleend. Zedert nam hij zitting onder het Lid der Geëligeerden, in de Vergadering der Staaten van Utrecht. In den Jaare 1644 vertrok hij, als Gezant der Algemeene Staaten, na Engeland, en wierdt, 's jaars daar aan, door Koning KAREL DEN I tot de waardigheid van Baron verheven. In den Jaare 1652 wierdt hij Preſident van de Vergaderinge der Staaten van Utrecht. In de maand December des Jaars 1671, den ouderdom van bijkans tachtig jaaren bereikt hebbende, ontdeedt hij zich van alle openbaare ampten en bedieningen. Nogthans wierdt hij, in de maand April des Jaars 1674, door Prins WILLEM DEN III, tot Preſident van 's Lands Staaten en Supernumerair Geëligeerde Raad aangeſteld. Boven dit alles hadt hij ook een Gezantſchap, van wegen de Algemeene Staaten, waargenomen bij den Koning van Deenemarke, die hem met de Ridderorde van den Oliſant begiftigde. Hij overleedt in de maand Februarij des Jaars 1682. Bij zijne huisvronwe *Jacoba van Eede*, met welke hij ruim vijfenvijftig jaaren in den echt geleefd heeft, hadt hij verwekt de volgende kinderen:

1. GERARD, *Baron van Reede*, Heer van Renswoude, die volgt.

2 *Jacoba*, Baronnesſe van Reede tot Renswoude, getrouwd met Gijsbert van Hardenbroek, Heere van Heer-Jansdam, Maarſchalk van het Nederkwartier van Utrecht. Zij overleedt in de maand October des Jaars 1646.

3. *Machtelt*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, getrouwd met Gijsbert van Hardenbroek, Luitenant Kolonel van een Regiment Voetvolk, en Gouverneur van de Stad Hulst. Zij ſtierf in de maand April des Jaars 1692.

4. *Maria Magdalena*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, getrouwd met Otto Pijnſen van der Aa, Heere van Deijl.

5. *Amelia Catharina*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1657 ongetrouwd overleeden.

6. *Henrik*, Baron van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1656, van wegen de Algemeene Staaten, in Gezantſchap vertrokken na 't Hof van Spanje, alwaar hij een geruimen tijd vertoefde. Naa zijne wederkomst kogt hij de Ridderhofſtad Schonauwen, en, in de maand April des Jaars 1667 daar mede beleend zijnde, wierdt hij, nog in 't zelfde jaar, beſchreeven in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht. Hij ſtierf ongehuwd, in de maand September des Jaars 1669.

7. *Frederik*, Baron van Reede tot Renswoude, en, naa zijns broeders overlijden, Heer van Schonauwen, was Lieutenant Kolonel van een Hollandsch Regiment Voetvolk, en Kanunnik ten Dom, in November des Jaars 1691. In de maand Februarij des Jaars 1672 nam hij zitting, onder het Lid der Geëligeerden, ter Vergaderinge der Staaten 's Lands van Utrecht, en wierdt, in de maand November des Jaars 1674, als Heer van Lier, beſchreeven onder de Ridderſchap van Holland. In de maand Maart des Jaars 1676 tradt hij in 't huwelijk met Klara Elizabeth van der Mijl, dogter van Adriaan van der Mijl, Heere van der Mijl, Bakkum, Dubbeldam, Alblas, Bleskensgraaf, St. Antonipolder, enz. en van Petronella van Wasſenaar Duivenvoorde; hij liet bij dezelve eene dogter naa, die de Echtgenoote wierdt van Wigbolt van der Does, Heere van Noordwijk, Oshem, enz.

8. *Geertruit Margareta*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, in den Jaare 1653 ongetrouwd overleeden.

GERARD, *Baron van Reede*, Vrijheer van Renswoude, beſchreeven, in den Jaare 1642, in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht; nam ter Vrouwe Machtelt van Zuilen van Nijveld, dogter van Hugo van Zuilen van Nijveld en van Regina

gina van Reede van Nederhorst, boven vermeld. Hij ſtierf in de maand December des Jaars 1666, nalatende:

1. *Johan, Baron van Reede*, Vrijheer van Renswoude, Ritmeester, ongehuwd geſtorven in den Jaare 1670.

2. *Jacomina Maria*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, getrouwd, in den Jaare 1664, met Steven van Lijnden, Heere van Hoogſaken, in den Jaare 1662 Kanunnik ten Dom te Utrecht, en in de maand October des volgenden jaars verkoozen tot Geëligeerde Raad in het eerſte Lid der Staaten des Lands van Utrecht. Doch vermits hij op dien tijd Rentmeester der Domeinen des Lands van Utrecht was, nam hij niet eerder dan in den Jaare 1668 zitting in de hooge Vergaderinge. Hij overleedt in den Jaare 1669. Meer dan zestig jaaren overleefde hem zijne Weduw, ongehuwd.

3. *Godard Adriaan*, Baron van Reede, Vrijheer van Renswoude, Kapitein, ongetrouwd overleeden.

4. *Lucia Elizabeth*, Baronneſſe van Reede tot Renswoude, insgelijks ongehuwd geſtorven.

5. *Frederik Adriaan*, Baron van Reede, Vrijheer van Renswoude, in den Jaare 1684 beſchreeven in het Lid der Edelen des Lands van Utrecht, en wegens dezelve afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden. Daarenboven verſcheen hij als Gevolmagtigde van hun Hoog Mogenden op de Vredehandeling te Utrecht, in den Jaare 1712. In den Jaare 1685 trad hij in 't huwelijk met Maria Duist van Voorhout, Weduwe wijlen den Heere Dirk van Hogeveen.

HENRIK VAN REEDE, *Heer van Brandlicht*, Zoon van *Adriaan van Reede*, Heere van Saasveld en Brandlicht, onder diens kinderen N. 8. vermeld, was eerst Domheer te Munſter, doch trad zedert in 't huwelijk, in den Jaare 1574, met Elizabeth, Graaviane van Mansveld-Arnſtein, dogter van Jan Albert, Graave van Mansveld-Arnſtein. Hij overleedt in den Jaare 1592, nalatende:

1. *Anna Magdalena van Reede*, getrouwd met Johan Turk tot Lengerich, te vooren Domheere te Munſter.

2. JOHAN ALBRECHT VAN REEDE, die volgt.

3. *Lucia Elizabeth van Reede*, getrouwd met Kasper Diderik Schoorlemmer tot Overhagen.

4. *Adriaan Henrik van Reede.*

5. *Dorothea Elizabeth van Reede*, Geestlijke in het Klarisſen-Klooster te Munſter.

6. *Willem Frederik van Reede*, eerst Domheer te Munſter, en naderhand getrouwd met Elizabeth Turk tot Lengerich, bij welke hij verwekt heeft eene Erfdogter,

Wilhelmina Frederica Urſula van Reede, Vrouwe van Lengerich en Langen, getrouwd met haaren Neef *Johan Henrik van Reede*, van wien ſtraks nader.

JOHAN ALBRECHT VAN REEDE, *Heer van Brandlicht*, tradt in 't huwelijk met *Anna Sibilla van Asbeek te Goeren*, en verwekte bij haar deeze kinderen:

1. *Johan Henrik van Reede*, eerst Domheer te Munſter, naderhand getrouwd met zijne Nicht Wilhelmina Frederica Urſula van Reede, boven vermeld.

2. *Adriaan Diderik van Reede.*

3. *Adolph Frederik van Reede*, Ridder van Malta, naderhand verkoozen tot Groot-Prioor van Duitschland, Prins en Vorst van Hestersheim.

4. *Agnes Dorothea van Reede.*

5. *Joachim Adriaan van Reede.*

6. *Johannes Pleghelmus van Reede.*

7. *Elizabeth Anna van Reede.*

REEWYK, met *Randenburg*, of, gelijk men 't gemeenlijk, bij verkortinge, noemt, *Raamburg*, is een Dorp, in het Baljuwſchap van *Voshol*, in het gedeelte van Holland, *Rijnland* genaamd. Onder *Reewijk* behooren elfhonderd vijfendertig Morgens en vierhonderdvijfentwintig Roeden Lands; het getal der Huizen wordt begroot op honderdvijfentwintig. De Kerk is oud, met een laagen ſpitſen Toren, doch wordt door haaren eigen Leeraar bediend. In den *Tempel*, een klein Diſtrikt onder *Reewijk*, heeft nog heden de Heer het *Jus primæ noctis*, of *Regt van den Eerſten Nacht*. Dikmaals wordt, in

de

de aloude Geſchiedenisſen, van dit Regt geſproken. Men verſtaat 'er gemeenlijk door, een zo genaamd Voorregt van de Heeren der Plaatzen, Dorpen of Heerlijkheden, om de Bruiden den eerſten Nacht te mogen beſlaapen, doch 't welk met geld wierdt afgekogt. Zeker is het, dat de jonggetrouwden, in den *Tempel*, en misſchien ook nog elders, aan den Heere zeker Losgeld betaalen, hoewel dit inzonderheid plaats heeft, wanneer de Bruid niet binnen het Diſtrikt gebooren is, maar van elders gehaald wordt. Intusſchen ontmoeten wij, bij den Heer VAN LOON, een aanneemelijker berigt, wegens den afkoop van den *Eerſten Nacht*, dan het raauwe algemeene gevoelen aan de hand geeft. De Heer VAN LOON naamelijk beweert, dat in de vierde Kerkvergadering van *Karthago*, gehouden in den Jaare 398, bevolen wierdt, dat alle nieuwgetrouwden, uit eerbied voor den ontvangen Kerkelijken Zegen, den eerſten nacht in onthouding moesten doorbrengen: welke onthouding, zedert, door de Franſche Koningen, tot op drie nachten wierdt verlengd. In gevolge hier van zou dus de afkoop van het *Regt van den Eerſten Nacht* niet dienen, om de Bruiden te bevrijden van het bijſlaapen der Heeren van Dorpen of Heeerlijkheden, maar om de nieuwgetrouwden te ontſlaan van de Onthoudinge, in welke zij de drie eerſte nachten, zedert hunnen Trouwdag, moesten doorbrengen.

Zie PARS, *Katwijkſche Oudheden*; G. v. LOON, *Aloude Regeeringswijze van Holl.*

REGIUS, (HENRICUS) gebooren te *Utrecht*, aan het einde der Zestiende Eeuwe, was een vlijtig beoeffenaar der Geneeskunde, en wierdt Hoogleeraar in die Weetenſchap in zijne Geboorteſtad. Hij bereikte een zeer hoogen ouderdom, ſtervende in den Jaare 1679. Van hem zien verſcheiden Werken het licht, onder andere *Gronden der Natuur- en der Geneeskunde*; als mede eene *Verhandeling over de Menſchelijke Ziel.*

Zie WITTE, *Diarium.*

REDERYKERS. Bij deezen naam waren eertijds, hier te Lande, bekend de Dichters, welke zich tot zekere Genootſchappen verzamelden, die men Kamers noemde. Zij ontleenden dien naam van het Griekſche woord *Rhetorica*, 't welk eigenlijk de kunst van Welſpreekendheid betekende, doch van hun in den zin van Dichtkunde wierdt genomen. *Rhetorijnen* of *Rethorijkers* was de eigenlijke benaaming, zedert in *Rederijkers* verbasterd. De eerſte beoeffenaars der Dichtkunde waren Kerkelijken. Om de geleerdheid voor een geheelen ondergang te behoeden, bewaarden zij dezelve in hunne Kloosters. Ook waren deeze de oudſte bekende Tooneelſpeelers. Om het domme gemeen eenig denkbeeld te geeven van de Bijbelſche geſchiedenisſen, vertoonde men dezelve onder de gedaante van Tooneelſpelen; van welk gebruik men nog lang de overblijfzels heeft gezien in de Bijbelſche Tooneelſtukken van laatere meer beſchaafde Dichters. De Vertoonplaats was gemeenlijk een Kerkhof, terſtond naa de Godsdienſtoeffening. Door het ſtreelen van Muzijk zogt men het gemeen te lokken. In vervolg van tijd hielden ook de Leeken zich met deeze oeffening bezig. Zij hielden bijeenkomſten, ter onderlinge oeffeninge, op plaatzen, door de Regeering verſchaft, *Kamers* genaamd. Van hier dat men den Leeden, bij wijlen, den naam van *Kameriſten* gaf. Elke Kamer hadt haar *Blazoen* en *Zinſpreuk*. Aanzienlijke Voorregten en Vrijheden genooten deeze Broederſchappen van de Regeering, in verſcheiden Nederlandſche Steden en Dorpen. Zij waren gebonden aan regels en wetten, door hen zelve opgeſteld, en zomtijds door de Regeering bekragtigd. Hier uit blijkt de agting, in welke eertijds deeze Kamers ſtonden. Vorſten rekenden het niet beneden hunne waardigheid, daar van Leden te zijn. Prins WILLEM DE I was Lid van eene *Kamer* te *Antwerpen*, *Violieren* ten Zinſpreuke voerende. De Heeren VAN NOORDWYD waren Leden der *Noordwijkſche Kamer*, de *Lely onder de doornen*. Allengskens kreeg het oogmerk der Rederijkers eene verdere uitgebreidheid. Zij hadden ten doelwit, nu boertende, dan ernſtig, de zeden te beſchaaven, en elk zijnen pligt onder 't oog te brengen. Hierom noemde men ze *Spelen van Sinne*, waar van men naderhand *Zinneſpelen* heeft gemaakt. Tot nog andere

andere bedoelingen dienden de vrugten deezer Genootſchappen. Toen de *Rederijkers* inzonderheid uit Kerkelijken beſtonden, ſchroomden zij niet, op het waereldlijk gebied uit te vaaren, wanneer dit hunne bedoelingen in den weg ſtondt. Ook vindt men aangetekend, dat in de hitte der geſchillen tusſchen de Hoekſchen en Kabeljauwſchen, deeze, over en weder, zich van de Rederijkers bedienden, om hunne partij zwart te maaken. De kans keerde, naa dat de Leeken-Rederijkers geworden waren; zij verſtoutten zich, de Kerkelijken, in hunne vertooningen, aan te tasten, door hunne gebreken voor het volk open te leggen, het misbruik der Leere nevens de onredelijkheid der vervolginge ten toon te ſtellen. Vooral bediende men zich van dit middel, om de Hervorming, reeds kort naa derzelver opkomst, ſmaaklijk te maaken, door het ten toon ſtellen van de ondeugden der Geestlijkheid. Reeds in den Jaare 1533 wierden negen Leden van eene Kamer te *Amſterdam* veroordeeld tot eene bedevaart na *Rome*, omdat zij in een Battement of Blijſpel, op de Geestlijkheid geſchimpt hadden. Dit gaf aanleiding tot een Plakaat van Koning PHILIPS DEN II, in den Jaare 1559, verbiedende het ſpeelen van Kamerſpelen, *waar in eenige questten, propoſitien of materijen, betreerende de religie of geestelijke luiden, 't zij aangaanden heure perſoonen of ſtaaten gemengd waren.* Daarenboven wierdt verbooden het vertoonen van *ſpelen van Sinne of moraliteit, of andere dingen, die gedaan of geſpeeld worden ter eere Gods, of van zijne Heiligen, of tot vermaakinge en eerlijke recreatie van den Volke*, ten zij ze alvoorens, door daar toe geſtelde perſoonen, naagezien en goedgekeurd waren. Van hier dat de Kameristen dikmaals de toevlugt namen tot refereinen, liedekens, en andere ſoorten van gedigten, die in druk of geſchrift van hand tot hand verſpreid wierden. Nu en dan hielden verſcheiden Kamers algemeene zamenkomſten, daar toe beſchreeven bij zekere *Kaarten*, behelzende het onderwerp, waar over men eene Vertooning, Zinnespel, of Gedigten hadt te ontwerpen, en den tijd der zamenkomſte, nevens den uitgeloofden prijs. *Intreden* noemde men deeze zamenkomſten, die veelal met grooten pragt en ſtaatelijkheid geſchiedden. Van de uitgeſchreeven onderwerpen volgt hier

hier een en ander voorbeeld. In den Jaare 1561 ſtelde de Kamer te *Antwerpen* tot het onderwerp van een Ebattement of Blijſpel de Vraag

Hoe eirboirlyck ons ſyn die cloecke engienen
Cooplieden, die rechtvaerdich handelen eenpaer?

en van een Zinneſpel:

Wat den menſche aldermeest tot conſte verweckt?

Bij eene andere gelegenheid was de prijsvraag.

Welck handtwerck eirboirlijckſte is van doene
En eerlyckſte, nochtans ſeer cleyn gheacht?

en het eenpaarig antwoord was de Landbouw.

Van meerdere of mindere waarde waren de uitgeloofde prijzen, zomtijds van Zilver, dikmaals ook van Tin, naar gelange van 't vermogen der Kamer, die de beſchrijving deedt.

Intuſſchen verſtrekten deeze Kamers, allengskens, tot Kweekſchoolen ter beoeffeninge en beſchaavinge der Nederlandſche Dicht- en Letterkunde. Mannen van aanzien bemoeiden zich daar mede, om de barbaarsheid te verdrijven. Te *Amſterdam* waren, in den Jaare 1581, Leden van de Kamer, *de Egelentieren* tot Zinſpreuk voerende, vijf Burgemeesters, acht Schepenen en verſcheiden Raaden. HENRIK LAURENSZOON SPIEGEL, DIRK VOLKERTSZOON KOORNHERT en ROEMER VISSCHERS waren 'er Hoofdbeſtnurders van. „ Hun ampt was," zeiden ze, „ het Duits op te helpen, te vercieren en te verrijken. Men „ had, meenden ze, de Kamers van Rederijk als gemeene „ ſchoolen der landtaale te agten. Het rijmen alleen niet, „ maar ook de opbouw der ſpraake, was haar werk. — „ Die deeze oefening ter harte ging, had hier vrijen toegang." Gelukkig ſlaagde decze Kamer in haar ontwerp. Al zo vroeg als in den Jaare 1584, bragt zij ten voorſchijn een *Tweſpraack van de Nederduitſche Letterkunſt*, en in 't volgende jaar een *Kort begrip des Redekavelings*. Daarenboven waren de eerstvolgende ſieraaden der Vaderlandſche Dichtkunde, HOOFT, VONDEL, COSTER en anderen, Kweekelingen van deeze Kamer. Men weet, hoe uit deeze en nog andere Kamers, vervolgens de Amſterdamſche Schouwburg is voortgekoomen. Voor 't

overi-

overige was 'er, omtrent dien tijd, bijkans geene plaats van eenig belang in Holland, alwaar men geene Rederijkers vondt. De Dichter POOT was, in zijne jeugd, Lid van eene Kamer in het Dorp *Schipluiden*.

't Lust ons, om een denkbeeld te geeven van den ſmaak der Tooneelſtukken van dien tijd, hier te melden eenige trekken uit een dier ſtukken, gemaakt, in den Jaare 1583, door zekeren LAURENS JANSZ., Lid van de Haarlemſche Kamer onder de Zinſpreuk *Liefd' boven al*. Het voerde den zonderlingen tijtel *Cluyt van onſen lieven Heers Minnevaer*. De vertooners daar van waren, *Onſe lieve-Heers-Minnevaer*, *Lubbeken* zijn wijf, *Goed-onderwijs*, *de Koster*, *de Portier* en *de Paus*. *Minnevaer* klaagt dat hij belast is met zeven kinderen, die vrij wat lusten, en nooit verzadigd zijn, zodat hem dunkt, *haer maech moet geen grond hebben*. In zijne verlegenheid barst hij uit in deezen wensch:

Ick wouw in ons huys eens quaem die peſt,
En naem 'er een deel met haer op die ſtaert.
Maer ſy moeſten niet lang liggen, of 't waer een neſt;
Want langhe ſiecte ben ick of vervaert.

Goed-onderwijs, thans te voorſchijn koomende, zoekt hem te troosten, zeggende:

Betrout den Heer, laat 'er hem mee bewerden.
Hij ſal voor uwe kinderen ſorgen, want ſy hooren hem toe.

Verwonderd zegt hier op *Minnevaer:*

Immers heet ik vaer, waer ick ga reyſen.

Hierop vertoont hem *Goed Onderwijs*, hoe onze lieve Heer de rechte Vader is van alle menſchen en kinderen. *Minnevaer* beſluit hier uit, dat indien onze lieve Heer de rechte Vader is van zijne kinderen, hij dan ſlegts als Minnevader over hen geſteld is, en de rechte Vader dus ook voor de Opvoeding behoort te zorgen. Hier over verheugd, loopt hij na zijne Vronw, en zegt: *Wijf*-

Wyfke weest te vroen, 't ſal nu wel lukken:
Elkjder ſtukken hoorde ghy nooyt ontrouwen
Een ander ſal nu onſe kinderen houwen.

Op de vraag van *Lubbeken*, *zijn 't niet onſe kinderen*, is 't antwoord dat hij ſlegts Minnevaer is.

LUBB. *Wie is 'er dan voor af?*
MINN. *Maer onſe lieve Heer,*
Zoo ghy 'er wel breer ſult ſien betraepen:
LUBB. *Ick heb bij onſen Heer niet geſlaepen*
Om kinderkens te raepen, door eenich onthiet.
MINN. *Maer wyf 't mach in u droom wel ſyn geſchiet,*
Al weet ghy daer of niet, dat en is geen wonder.
In den droom geſchiet altemet wel ſwicken plonder
Van boven tot onder; dat en hout u niet vreemt.
Hier' door en wert u eer niet verleemt.
Maer ſoo ment voorneempt, ſoo ist ons propyt.

Lubbeken voldaan over dit berigt, maaken ze te zamen de rekening op, wat de kinderen hun gekost hebben, en gaan daar op na de Parochiekerk, alwaar, volgens 't zeggen van *Minnevaer*, *onze lieve Heer woont*. Op de vraag des *Kosters*, wat zij begeeren, zegt *Lubbeken*:

Wy ſouden gaerne onſen lieven Heer ſpreeken.
KOST. *Jae, goede Vrieden, onſe lieve Heer is nu uyt,*
Om een ſaak ſeer ruyt, wel om te beclaegen.
MINN. *Hoe ſoo toch vrient?*
KOST. *Die Geuſen hebben hem van hier gaen jaegen.*
Godt ſalſe noch plaeghen, ſyt dat gewis.
Ick weet ook niet te wyſen waer hy nu is.

Hier op verlegen ſtaande, wijst hen de *Koster* na onze lieven Heers Stedehouder, den Paus. Zij trekken daar op na *Rome*, en kloppen aan eene Poort, boven welke de naam der Stad geſchreeven ſtaat. De *Portier*, op hun verzoek, den *Paus* gegroepen hebbende, zeggen zij hem hunne boodſchap, biddende dat

dat vermits onze lieve Heer van huis en niet te vinden is, en zij tegen geene schade kunnen,

Of hy wil verschieten
Dees penninghen voor hem, sonder eenich verdrieten.
Ghy meechtse weer genyeten, als daer ghelt verschynt.

Niet begrijpende, hoe onze lieve Heer kinders kan ter minne hebben, verhaalen zij den *Paus*, wat *Goed-Onderwijs* hun gezegd hadt. Thans herneemt de *Paus*:

Nu verstae ick u en ick sal u berechten.
U som is groot, en hier is in 't landt
Gheen ghelt voor de handt, dat mij doet beswaeren.
Maer bogheerdy te hebben eenyge Roomsche waeren?
Die sullen wy niet spaeren, maer goethertich u jonnen.

Minn. *Wat waeren soudent syn?*

Paus. *Maer veelderley diensten met schoone pardonnen,*
By lasten by tonnen hebben wy die veyl,
Eick een seer noodelijk; want sy syn die peyl
Van 's menschen heyl. Waert dat dees vervielen,
So waert elendich gestelt met die scaemele sielen,
Dier nu nae cryelen, als leeuwen die brullen.

Lubb. *Heer, mach men wel kinderen buycken mee vullen.*

De *Paus* hier op gezegd hebbende, dat het geestlijke dingen zijn, en zij daar op, dat zij liever geld begeeren, wijst hen de H. Vader van de hand, met te zeggen dat hij 't niet heeft, en het ook zijne gewoonte niet is, geld te geeven: want, voegt hij 'er bij,

Wy syn wel ontfangers, maer niet om uit te keeren
Al die met ons accordeeren syn oick van dien aert.

Hier op gaan *Minnevaer* en *Lubbeken* ongetroost heenen, en 't spel eindigt.

Zie W. Kops, *Schets eener Geschiedenisse der Rederijkeren*, geplaatst in de *Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leijden*, D. II. bl. 215 enz.

Rec-

REGTEREN, (ADOLF HENRIK, *Graaf van*) geſprooten uit het aloud geſlagt van dien naam, 't welk langer heugt, dan 'er Vaderlandſche Gedenkſchriften gevonden worden, en, van ouds, in de Provincie *Overijſſel*, het regt van Oorlog en Vrede zou bezeeten hebben. Het ontleent zijnen naam van, of heeft dien gegeeven aan een adelijk Huis of Slot, in het Kwartier van *Salland*, in de ſtraks genoemde Provincie. Verſcheiden leden van het doorluchtig Geſlagt hebben den Vaderlande gewigtige dienſten gedaan, zo door het waarneemen van aanzienlijke Regeeringsposten, als door het beſchermen van het Vaderland met de wapenen. Heer ADOLF HENRIK, in den Jaare 1712, zitting hebbende in de Vergadering der Algemeene Staaten, verſcheen, wegens dezelve, als Gevolmagtigde op de Vredehandeling te *Utrecht*. Een zonderling voorval was oorzaak, dat hij van dien aanzienlijken post verlaaten wierdt. Geduurende de Vredehandeling was 'er een gevegt voorgevallen, bij *Denain*, tuſſchen het Franſche Leger en dat der Bondgenooten, waar in de laatſten de nederlaag bekoomen hadden. Eenige bedienden van den Franſchen Gezant MENAGER, hier van verwittigd, en hooghartig op de zege van hunnen Koning, zommige bedienden van den Graave VAN REGTEREN ontmoetende, hadden dezelve daar over ſchamperlijk bejegend. Deeze klaagden zulks aan hunnen Heere, die vergeefs daar over bij den Heere MENAGER om voldoening aan hieldt. Het geſchil bleef dus leevende. Van hier dat de bedienden van den Graave, op zekeren tijd, wandelende in de Maliebaan, en de bedienden van den Franſchen Gezant aldaar ontmoetende, met dezelve in woorden raakten, die wel haast van daadelijkheden gevolgd wierden. VAN REGTERENS volk hadt den eerſten ſlag gegeeven. De Graaf, hier van verwittigd, hadt het gedrag van de zijnen goedgekeurd, met te zeggen, „ dat vermits hij „ zelve geene voldoening van den Heere MENAGER hadt kunnen „ bekoomen, zij hun geſchil onder elkander moesten afdoen." Gantsch anders, egter, beſtondt 'er de Franſche Gezant over. Zo euvel nam hij dit bedrijf, dat hij het overbriefde aan den Koning, zijnen Meester; die ſtraks daar op, van de Staaten, vorderde, het opontbod van den Graave VAN REGTEREN, en het zenden van eenen anderen Gemagtigde: met laſt aan zijnen Gezant,

zant, om zich niet in te laaten in eenigerlei onderhandelingen, zo lang de Graaf te *Utrecht* zou vertoeven. De ſlinkſche handel der Engelſchen, ten aanzien van de Algemeene Staaten, bragt deeze in de noodzaakelijkheid om den Franſchen Koning te ontzien. Naa lang onderhandelens, beſloot men, eindelijk, hoewel tegen den zin van *Gelderland*, *Overijſſel* en *Groningen*, zijner Allerchriſtlijkſte Majeſteit genoegen te geeven. VAN REGTEREN wierdt niet meer gebruikt in de Vredehandeling, en verliet, eerlang, de Stad *Utrecht*. Hoewel de gunst van Koning LODEWYK DEN XIV, VAN REGTEREN hadt daarom het vertrouwen der Hooge Vergaderingen, zo in zijn eigen Gewest, als in *'s Hage*, niet verlooren. Dit bleek uit den aanzienlijken en gewigtigen post, welke, kort daar op, in den Jaare 1714, aan hem wierdt opgedraagen; wordende hij, nevens de Heeren VAN DER DUSSEN, GOKKINGA en VAN BORSELEN, benoemd, om, met de Keizerſchen, over een *Verdrag van Barriere*, te *Antwerpen*, in onderhandeling te treeden. Om de oneenigheden, omtrent deezen tijd, tuſſchen de Gewesten, ontſtaan, wierdt men te raade tot het houden van eene buitengewoone bijeenkomst van Afgevaardigden der Provincien. De Graaf VAN REGTEREN ijverde inzonderheid voor dit ontwerp. De Vergadering kwam bij een, op den achtëntwintigſten November des Jaars 1716. De Graaf, thans voorzittende van hun Hoog Mogenden, opende dezelve met eene deftige aanſpraak. Veelen, zó in als buiten de Regeeringe, ſpraken, ten deezen tijde, van het aanſtellen van eenen Stadhouder, als het middel om de onderlinge twisten gevoegelijkst te kunnen bijleggen. VAN REGTEREN tradt niet in dit begrip. Van hier dat hij in zijne Aanſpraak ernſtig aandrong op de noodzaakelijkheid van eendragt tuſſchen de Gewesten, en de wijze om dien te bewerken en ſtaande te houden. Met het zelfde oogmerk ſprak hij over de Omkoopingen, en drong zeer ernſtig op de uitvoering van een Plakaat tegen dezelve, 't welk onlangs was afgekondigd, en hij inzonderheid hadt helpen doordrijven. Men moest, zeide hij, de ſterke hand houden aan dit Plakaat, al ware het alleen om het volk te overtuigen van de eerlijkheid der Regenten, welke men gewoon was ſtraks verdagt te houden, wanneer men eenige verandering in de Regeering in den zin hadt. Zints deezen tijd

vinden wij niets buitengewoons vermeld wegens den Graaf VAN REGTEREN, die, behalven de nu reeds vermelde posten, in zijne eigen Provincie de waardigheid bekleedde van Vrijheer van *Almelo* en *Vriezen-Veen*, en Landdrost van *Zalland*.

REIERSKOP-KREUNINGEN en REIERSKOP-MEERLO, twee Heerlijkheden, in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*; de eerſte wordt begroot op driehonderdachtentwintig, de andere op ſlegts zevenënzestig Morgens Lands. De eerstgenoemde behoort aan een bijzonderen Heere, de laatſte aan het Kapittel van St. Pieter te *Utrecht*. Ieder Heerlijkheid heeft eene Buurt van ſlegts weinige huizen.

REIGERSBERGEN, (MARIA) was de trouwhartige en kloekmoedige Echtgenoote van den doorluchtigen HUGO DE GROOT, die, uit liefde voor haaren Gemaal, zich nevens hem in het geduchte *Loeveſtein* hebbende laaten opſluiten, door een geestigen inval, deszelfs ontkooming bevorderde, onder den ſchijn van Boeken, welke in een Koffer wierden uitgedraagen. Mevrouw DE GROOT vertoefde, naa den gelukkigen uitſlag van haaren vond, nog etlijke dagen in de Staatsgevangenisſe, doch wierdt, eerlang, ontſlagen, vermids zij geene misdaad hadt gepleegd, en vervoegde zich bij haaren Echtgenoot te *Parijs*.

REIMERSWAAL, eertijds eene vermaarde Stad, in *Zeeland*, op het Eiland *Zuidbeveland*. Zints onheugelijke tijden hadt *Reimerswaal* afzonderlijke Heeren, zijnde Leenmannen van *Zeeland*; ten tijde van Hertoge ALBREGT VAN BEYEREN, en dus aan 't einde der Veertiende Eeuwe, kwam zij aan de Graaflijkheid. Zedert wierdt zij geteld onder de *vijf goede Steden* van *Zeeland*, en hadt zelf den voorrang boven *Goes* en *Tholen*. Een Voorregt, gegeeven door Graaf WILLEM DEN III, genoot deeze Stad, welk tot haaren bloei kragtdaadig medewerkte: alle Koopmanſchappen, welke uit *Zeeland* na *Brabant*, of van daar te rug gevoerd wierden, moesten te *Reimerswaal* te markt gebragt worden. Bij vergunning van eenen Utrechtſchen Biſchop oeffende zij Geeſtlijk Regtsgebied over gantsch *Zuidbeveland*. Nog zo laat, als ten tijde van Keizer KAREL DEN V, in den

Jaare

Jaare 1528, verkreeg de Stad het Voorregt, dat de Schepenen, in plaats van driemaalen ter weeke, dagelijks te regt zouden zitten. Aan de menigte van zaaken, ontſtaande uit den grooten toevloed van vreemde Kooplieden, welke Schepenen om handen hadden, wordt dit toegeſchreeven. Twee zwaare Overſtroomingen, in de Jaaren 1555 en 1557, baanden den weg tot ondergang. In het laatstgenoemde jaar ſtortten zeer veele huizen, zelf het Stadhuis en de Godshuizen, ter aarde. Een zwaare Brand, in den Jaare 1558, gevolgd van twee andere Watervloeden, in de Jaaren 1561 en 1563, verwoeſtten veele nog overgebleevene Gebouwen. De inwooners, uit vreeze voor verdere verwoestingen, en 't geen hun nog was overgebleeven zoekende te behouden, vertrokken na elders met huune dlbaare have. Ook verloor de Stad haaren rang onder de Goede Steden, en zondt niet meer Afgevaardigden ter Vergaderinge van het Gewest. Haaren laatſten doodſteek ontving de Stad, naa dat de nog overige inwooners, drie jaaren te vooren, van daar vertrokken waren, in den Jaare 1634, wanneer de Straatſteenen, op last van 's Lands Staaten, openlijk verkogt wierden. Zij bragten nog op vijfhonderdveertig Guldens achttien Stuivers.

Zie BOXHORN.

REINALDA, (SAKE) een man van groot aanzien in *Friesland*, ten tijde als dit Gewest nog zijne Vrijheid genoot, van welke hij een ijverig voorſtander en handhaaver was. Tot tweemaalen toe tot de hoogſte waardigheid, die van Potestaat, verkoozen zijnde, leide hij telkens, naa dat hij dien post een jaar bekleed hadt, denzelven neder, om reden, gelijk hij zeide, dat het gebruik der Voorvaderen zulks medebragt: waarſchijnlijk, op dat een langduurig waarneemen den perſoon, daar mede bekleed, niet na hooger gezag zou doen ſtreeven, en alzo inbreuk maaken op de Vrijheid. Voorts wordt deeze Edelman beſchreeven als vroom en van een vredelievenden aart, en van hem verhaald, dat hij Gouden Geld-

ſtukken zou hebben doen munten. Hij overleedt in den Jaare 1167.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Vriesland.*

REINAUWEN, eene Ambagtsheerlijkheid, in het Overkwartier des Stichts van *Utrecht*, en daar aan leenroerig, bevat ſlegts tweeëndertig Morgens Lands. In dezelve legt de Ridderhofſtad van den zelfden naam, een vrij groot, en, volgens den ouden ſmaak, aanzienlijk gebouw, omringd van eene ruime Graft. Het Geſtigt was reeds bekend in de Dertiende Eeuwe; zedert kwam het, door verkoop, in verſcheiden handen.

REINGOUD, (JAKOB) man, zeer vermaard in de Utrechtſche Geſchiedenisſen, ten tijde van LEICESTER: een ſpreekend bewijs van den invloed der eer- en ſtaatzucht op 's menſchen hart en handelingen. Eerst diende hij den ouden Graave LAMMORAAL VAN EGMOND voor Geheimſchrijver. Vervolgens holp hem zijne gladde tong in gunst van den Kardinaal VAN GRANVELLE; die, hem doortrapt en ſtout van aart bevindende, tot Commis der Geldmiddelen optrok. Langs zulk eenen weg won hij het vertrouwen van den Hertog VAN ALVA, en naderhand dat van *Don* LOUIS VAN REQUESENS. Na het vertrek der Spanjaarden, beſchuldigde hem de Heer VAN FROMONT, Hoofd der Geldmiddelen, van bedrog, gepleegd in 't behandelen der gemeene penningen, en deedt, deswegen, eenen eisch tegen hem van lijf en eere. Tot zijn geluk overleedt de Heer VAN FROMONT, waar door het regtsgeding aan den ſpijker bleef hangen. Buiten eenig bewind van belang ſleet nu REINGOUD etlijke jaaren. Rustens moede, volgde hij, in den Jaare 1584, zonder aanzoek of last, de Gezanten der Algemeene Staaten na *Parijs*, derwaarts getrokken om den Franſchen Koning de Opperheerſchappij over de Nederlanden op te dragen. Zo veel ingangs vondt hij hier bij zommigen van 's Konings Raad, dat men, van 't Berigtſchrift der Gezanten, 't welk beſlooten, verzegeld, en met belofte van 't alzo te haten, ter plaatze toe, alwaar zij het zijner Majeſteit vertoonen zouden, hun geleverd was, hem heimelijke ope-

ning

ning deedt, met verzoek om zijne gedagten daar op te mogen weeten. Hij voldeedt daar aan, punt voor punt, met aanmerkingen, welke duidelijk aanweezen, hoe geſpitst hij ware op zulk eenen handel. Even eens trok hij na *Londen*, ter gelegenheid van gelijke onderhandelinge met de Engelſche Koninginne.

Tot nu toe hadt REINGOUD den Onroomſchen een kwaad hart toegedraagen. Hij veranderde van gedrag, zedert 's Lands Staaten zich gewend hadden tot eene Protestantſche Mogendheid, vooral naa dat deeze den Graaf van LEICESTER herwaarts hadt gezonden. Niemand wilde hij in zijnen dienst hebben, dan leden der Hervormde Kerke. Die zich bij hem aanbooden, om in zijnen dienst te treeden, zondt hij eerst aan de Predikanten, opdat ze door dezelve, aangaande de zuiverheid in de leere, ondervraagd wierden: *om* (ſchrijft HOOFT) *zijne Godtvreezenheid aan de klokreep te hangen.*

In den Jaare 1586, gelijk bekend is, ontſtondt 'er merkelijke tweedragt, te *Utrecht*, tusſchen de Regeering en de Burgerije. Van deeze gelegenheid oordeelde REINGOUD zich met voordeel te kunnen bedienen, om zijnen trek na heerſchappij en grootheid te verzadigen. Ten dien oogmerke ging hij een driemanſchap aan, met GERARD PROUNINK en DANIEL DE BURGGRAAF, welke wij, op bijzondere Artikels, reeds hebben leeren kennen. Hun doelwit was, met LEICESTER één lijn te trekken, de Gemeente tegen de Regeering op te ſtooken, en alzo in troebel water eene goede zoode te vangen. REINGOUD was aan 't hoofd der misnoegden, die zich, zedert, naar hem, *Reingoudisten* lieten noemen. „ Zij maak-„ ten" ('t zijn de woorden van den ſtraks genoemde Ridder) „ zich pijlen van allerleij hout, en met der haast eenen wel-„ dighen aanhang. Al wat d'opgaande zon aanbad; al wat, „ uit wispeltuurigheit, oft weêrzin in het jeghenwoordigde, „ naa nieuwigheit jookte; wie, ſtaande naa eenigh ampt, ver-„ worpen was, oft afgezet van 't zijne, hoewel uit billijke „ reedenen; wie, om geſchil tusſen zich en de Staaten geree-„ zen, een quaadt hart op hen droegh; wie zijn haave ver-„ quanſelt, verquist, oft in kuffen en kroeghen had omge-„ bracht, en in hachlijke tijden zijn' meeste veiligheit ſtelde;

„ wie zijne reekening op visschen in drabbigh waater maakte;
„ vlijdde zich onder die vlag. Maar de glimp en klem der
„ partije waaren een deel Predikanten, en andre luiden, die,
„ gedreeven van blinden ijver, en onervaaren in wereldsche
„ zaaken, zich aan de schijnheiligheit des Graaven (VAN LEI-
„ CESTER) vergaapten."

Het geheele beloop deezes tweedragts te verhaalen, valt niet in ons plan, maar dit alleen, welk eenen rol REINGOUD daar bij speelde. Hij, gelijk wij boven aantekenden, zijnde geweest, eenigen tijd, Commis der Geldmiddelen, en nu vlammende op het Algemeene Thesaurierschap, maakte den Graave wijs, dat, in dit stuk, onder de Staaten en Ontvangers, groote misbruiken waren ingesloopen; om welke af te schaffen, een Kamer van Geldmiddelen diende opgericht te worden. LEICESTER, smaak vindende in 's Mans voorslag, en naa het stuk, met eenige Raadslieden, ter loops te hebben overwoogen, verscheen, eerlang, in de Vergaderinge, met een papier, vervattende een nieuwen form deezer bedieningen; REINGOUD wierdt daar in tot Thesaurier, en DE BURGGRAAF tot Auditeur benoemd. Beiden kreegen hier door toegang tot den Raad, waar van zij geene leden waren. Breed wierdt, intusschen, opgegeeven van de voordeelen, welke hier uit, voor den Lande, zouden voortvloeien; verklaarende REINGOUD, in zekere bijeenkomst, „ hoe eene menigte van lieden de Plakaaten
„ van de Jaaren 1584 en 1586, hadden overtreeden, met lor-
„ rendraaien, en zenden van goederen na den vijand, onaan-
„ gezien de borgtogten, bij hen gesteld, tot verzekering te-
„ gen bedrog, waar af hij, bij Getuigschriften, bekoomen uit
„ Engeland, kon doen blijken." Hij voegde 'er nevens „ uit
„ deeze misdaadigen, zo als hij zich sterk maakte, twintig
„ tonnen gouds te trekken, indien men, met kwijtschelding
„ van lijfstraffe, hen alleenlijk in geld wilde boeten, en de
„ beschelden der borgtogten in zijne handen laaten koomen,
„ met order dat de zaaken bij geene Magistraaten zouden be-
„ regt worden, maar bij onpartijdige persoonen, geene Koop-
„ lieden zijnde, en bij zijne Doorluchtigheid te kiezen tot
„ Raaden ter Admiraliteit." REINGOUD hadt hier mede het oog op eenige vermogende Hollandsche en Zeeuwsche Koop-

lieden,

lieden, zelf op eenigen, die ter Vergaderinge der Staaten verscheenen, door hem bij den Graaf VAN LEICESTER aangeklaagd, als schuldig aan dien handel, en welke hij zich sterk maakte tot bekentenisse te zullen brengen, indien de Graaf hem geliefde te magtigen, om, met behulp van Onderbewindsluiden, alle Kooplieden, Notarissen, Ontvangers van Tollen en Convoijgelden, tot overleveringe van hunne Reken- en Schrijfboeken te noodzaaken. Voorheen hadt REINGOUD dit middel den Landvoogd *Don* LOUIS DE REQUESENS aan de hand gegeeven, ten aanzien van Kooplieden, die, onder den Spanjaard gezeeten, de Hollanders en Zeeuwen onder de hand gesterkt hadden; doch REQUESENS hadt dit middel, als van te verren uitzigt, verworpen. Naa lang voor en tegenspreekens wierdt, eindelijk, tot de oprichting van de Kamer van Geldmiddelen beslooten, en REINGOUD in het ampt van Thesaurier bevestigd. De Advokaat PAULUS BUIS, tot Commis der Geldmiddelen benoemd, wees dien post van de hand, eerst met voorwending van onervarenheid in zodanige zaaken, doch naderhand de reden van weigeringe nader ontvouwende, met den Graave VAN LEICESTER openlijk aan te zeggen „ dat, al „ ware het dat hij zich zelven bekwaam kende tot de bedie„ ninge van het Thesaurierschap, hij REINGOUD niet kende „ voor eenen man van dien aart, om Commis onder hem te „ willen zijn; en dat hij zelve veel min in die hoedanigheid „ onder REINGOUD wilde staan": woorden, uitgesproken, daarenboven, met eene edele fierheid, welke bij REINGOUD eenen bitteren haat tegen den Heer BUIS verwekten.

Niet lang zat REINGOUD op deeze hoogte. De gevangenneeming van zekeren eerloozen Bankbreeker bragt zijne snoodheid aan den dag, en leide den grond tot zijnen val. STEVEN PARET, voor de Rotterdamsche Wethouderschap, om zekere beschuldiging, zijnde te regt gesteld, hadt men onder zijne papieren verscheiden stukken gevonden, aanduidende zijn heimelijk verstand met REINGOUD, en den snooden toeleg daar van. REINGOUD, weetende waar dit op uit loopen konde, hadt PARETS gevangenis niet vernomen, of hij bezorgde dat de Raad van Staate aan de Staaten van Holland schreef, men hadde PARET terstond na *Utrecht* te zenden, met alle zijne

papieren, om aldaar bezigtigd te worden. Doch deeze brief regtte niets uit: weshalven REINGOUD de toevlugt nam tot LEICESTER. Maar die van Holland zonden eenige Afgevaardigden aan den Landvoogd en den Raad van Staate, om hun de ontdekte ſnoodheden te vertoonen. Intuſſchen was REINGOUD heimelijk uit *Utrecht* vertrokken, hebbende alvoorens zijne papieren verſtoken. Doch men vondt ze evenwel, en vernam 'er ergerlijke ſtukken uit. Behalven de papieren, die den Staat betroffen, ontdekte men eenen brief, geſchreeven door de Vrouwe van LA GUILLAIRE, waar bij deeze hem maande om de volbrenging van trouwbeloſte, acht jaaren te vooren, op verdoemenis zijner ziele, haar gedaan, en vervolgens herhaald, naa dat zij den bedongen tijd van het overlijden zijner huisvrouwe met groot geduld hadt afgewagt. Haaren eisch bondt zij verder aan, met de herinnering van lichaamlijke gemeenſchap, hem toegeſtaan. Zij, die REINGOUD niet gunſtig waren, en deeze vondt men 'er veele, verzuimden niet deezen brief in de waereld te brengen, niet verzwijgende zijne overige ſtukken. De Hollandſche Gemagtigden, den Landvoogd niet gevonden hebbende te *Utrecht*, vervorderden hunne reize na 't Leger, voor *Doesburg*, daar hij zich thans bevondt. De beſchuldigingen tegen REINGOUD en PARET bragten zij hier tot drie punten: *Vooreerst*, „ dat zij getragt „ hadden, zich zelve te verrijken, ten koste van den Lande"; *Vervolgens*, „ dat zij gezogt hadden, de gemeene middelen „ op een bijſteren voet, en alzo te niete te brengen"; *Eindelijk*, „ dat zij eenen toeleg hadden gemaakt, eenen bit„ ſchen haat tuſſchen zijne Doorluchtigheid en de Staaten te „ ſtooken." Op deeze aantijgingen verzogten ze, dat REINGOUD gehoord, en naar verdienſte mogt geſtraft worden. In algemeene woorden gaf de Landvoogd tot beſcheid, dat hij het ſtuk nader zoude onderzoeken, en dan doen zo als behoorde; doende, vervolgens, REINGOUD eerst eenen dag in zijne Tent bewaaren, en daar naa ſtellen in handen van den Provoost Generaal. Hij zat tot op den twaalfden November des zelfden Jaars 1586, wanneer de Graaf van LEICESTER met eenige Gemagtigden van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, behalven andere ſtukken, ook over REINGOUD in onderhandeling ge-

getreeden zijnde, verklaarde, dat hij hem gebruikt hadt tot dienst van den Staat, zo om de geregtigheid van denzelven te bewaaren, als om, door zijn toedoen, voorzien te worden van penningen, noodig tot beſcherminge der Landen, dewijl hij beloofd hadt, eenige tonnen ſchats te zullen doen opbrengen, zonder kwetzing der gemeente, doch d t zijne Doorluchtigheid verſtondt, dat REINGOUD regtelijk zou te werk gaan. Op dit zeggen hielden de Gemagtigden vrijmoediglijk ſtaande, dat REINGOUD, als een oud dienaar des Konings van Spanje, zijne Doorluchtigheid, met zijne voorſtellen, hadt bedroogen; dat hij dingen hadt begonnen, welke dreigden den Staat ten val te brengen, en voorgenomen, zaaken, buiten form van Regten, te drijven door een hoop Vreemdelingen: waarom zij zijne Doorluchtigheid verzogten, dat het Regt tegen hem zijnen gang mogt gaan, naar verdienſte. Hier op begeerde LEICESTER, dat men met geene zaaken, geſchied vóór zijne Landvoogdij, REINGOUD zoude beſchuldigen, noch het uiterſte Regt gebruiken, maar hem, onder borgtogt voor zijn lijf, zijne zaak, buiten banden, zou laaten verdeedigen. Doch de Gemagtigden lieten zich hier door niet omzetten. Zij vertoonden dat men den Staaten geen Regt behoorde te weigeren, over een man, die, zelf onder de Landvoogdij van zijne Doorluchtigheid, genoeg verdiend hadt aan den lijve geſtraft te worden; dat, naar gewoonte deezer Landen, aan de Regters ſtondt te oordeelen, of iemand, aangeſproken over eenige envéldaad, zich buiten of binnen banden moest verantwoorden; dat het (onder verbetering en eerbiedenis) niet betaamde, zulke eerlooze boeven, als REINGOUD en PARET, van welke de Staaten zo vuilaartig en ſmaadelijk waren doorgeſtreeken, boven Regt te begunſtigen. LEICESTER beſloot deeze onderhandeling, met daar op aan te dringen, dat men ten aanzien van hem, en van zijnen last aan REINGOUD gegeeven, denzelven heuſchelijk zoude behandelen; 'er nevens voegende, dat REINGOUD de Regters vreesde, dewijl hij zich reeds bij voorraad verweezen zag. In eene andere zamenkomst wierdt het geſprek over REINGOUD hervat, en bleeven de Gemagtigden even ſterk op de verdiende ſtraffe aandringen. Thans nam LEICESTER, in het vast beraaden voorneemen om

zijnen gunſteling de hand boven 't hoofd te houden, kunſtenaarijen te baate, en middelen om den gevangene aan het Geregt te ontfutzelen. De Landvoogd, gelijk boven verhaald is, hadt REINGOUD, in 't Leger, onder bewaaring van den Algemeenen Provoost geſteld. Deeze, zijnde een Engelschman, liet hem zonder wagt. De Staaten van Holland, hier van verwittigd, deeden hem, door hunnen Prokureur Generaal, in zijne herberg, onder bewaaring van vier Boden van het Hof ſtellen. De Provoost hadt hier van de lucht niet bekoomen, of hij drijft de Boden, met geweld, ten huize uit, zelf den Prokureur Generaal, die met moeite zijne handen ontkwam. De Staaten, neemende dit zeer kwalijk, klaagden het aan LEICESTER, die den Provoost in 't gelijk ſtelde. Zedert wierdt op 's Mans te regtſtelling, meermaalen, aangedrongen, en dat LEICESTER, die nu op zijn vertrek ſtondt na *Engeland*, hem niet wilde medeneemen. Naa verſcheiden uitvlugten beloofde de Graaf, REINGOUD onder den Provoost in *'s Hage* te zullen laaten. Doch hier van kwam niets. Terwijl de Landvoogd na *Dordrecht* reisde, begaf zich REINGOUD na *Brielle*. Op klagten hier over, antwoordde LEICESTER, te zullen zorge draagen, dat REINGOUD, hoewel buiten zijn weeten na den *Brielle* gevoerd, na *'s Hage* zou worden te rug gebragt. Nogthans zondt hij hem na *Utrecht*, en bewilligde in de wederlevering zijner papieren. Hij bekwam een gedeelte daar van, die te Utrecht waren; doch na de andere, berustende onder den Prokureur Generaal, durfde hij niet vraagen. Thans begaf REINGOUD zich met der woon na *Vlisſingen*, van waar hij, naa dat LEICESTER de Landvoogdij hadt opgezegd, ter ſluik na den vijand overliep. „ En zo ſijn „ een man, ('t zijn de woorden van den Drosſaart van *Muiden*) „ die geene dienstbooden, dan van den Hervormden „ Godsdienst, onder zijn gezin plagh te lijden, ſtorf eindelijk „ tot *Bruſſel*, daar hij zich uit vreeze voor zijn' ſchulde„ naars (ſchuldeiſchers) verhoolen moest houden, in 't Roomſche geloof."

Zie HOOFT, *Nederlandſche Hiſtorien.*

REI-

REINIERS, (JELLE) een der weinige Kunstſchilders, welke de Provincie *Friesland* heeft uitgeleverd. Hij was geboore te *Sneek*, en leide zich vooral toe op het glasſchilderen. Op last en kosten van het Huistimmermansgild vervaardigde hij een ſtuk, om geplaatst te worden in de Groote Kerk; het verbeeldde de vlugt van JOZEF en MARIA na *Egijpte*. Kenners getuigden 'er van, dat het de beroemde Kunstſtukken der broederen CRABETH, *te Gouda*, zo niet overtrof, althans evenaarde.

REINIERS, (KORNELIS) of, met een verlatijnden uitgang, CORNELIUS REINERI, wierdt geboore te *Gouda*, in den Jaare 1525. De gronden der Wijsbegeerte, Taalkennisſe en Godgeleerdheid leide hij op 't vermaarde Hoogeſchool te *Leuven*, en behaalde 'er zo een beroemden naam, dat hij aldaar tot *Lector* of Voorleezer in de eerstgemelde Weetenſchap wierdt aangeſteld. In den Jaare 1565 beklom hij den geeretrap van Licentiaat in de Godgeleerdheid, en ontving daar op den post van Beſtuurder van het Bagijnenhof in de reeds gemelde Stad. In het volgende jaar wierdt hij Voorzitter van het Kleine, en twee jaaren daar na van het Groote Kollegie. In dat zelfde Jaar 1568 tot Leeraar in de Godgeleerdheid bevorderd zijnde, bekwam hij vervolgens eene Kanunnikdij, als mede het Leeraarampt bij de zo genaamde nieuwe Stigting. Bij deeze eeren gunstbewijzen kwam de opdragt van de groote Prebende, en daar na van het Dekenſchap van de St. Pieterskerk te *Leuven*. Boven dit alles was hij, in den Jaare 1572, Voorzitter van het Atrechtſche Kollegie, en was, daarenboven, Lid van de zo genaamde nauwe Faculteit van Godgeleerden. Een blijk des vertrouwens, welk de Algemeene Staaten in zijne kunde en ijver voor de Roomſche Leere ſtelden, zag men ter gelegenheid der Gendſche Vredehandelinge. Nevens MOLANUS, BAJUS en HANÆUS naar zijn gevoelen gevraagd zijnde, gaf hij ſchriftelijk te kennen, dat, naar zijn oordeel, de gemelde Vredehandeling, verre van den Roomſchen Godsdienst te beledeelen, voor denzelven zeer heilzaam en noodzaaklijk was. REINIERS overleedt in den Jaare 1609, het vierentachtigſte zijns ouderdoms, en wierdt te *Leuven*, in de St. Pieterskerk,

kerk, begraaven. Men rigtte ter zijner eere eene Graftombe op, met een loflijk Opſchrift.

Zie BOR; WALVIS, *Beſchrijving van Gouda.*

REINST, (*Het Geſlagt van*) is zedert het begin der voorgaande Eeuwe, zo niet langer, bekend en vermaard te *Amſterdam*, en aldaar nog heden ten dage in weezen. De eerſte, welken wij, van dit Geſlagt, ontmoeten, was GERARD REINST, een voornaam Koopman, en een der eerſte oprigters der Oostindiſche Maatſchappije. Hij bekleedde den post van Bewindhebber daar van, in den Jaare 1613, wanneer de Kamer van Zeventienen op hem het oog liet vallen, om in de hoedanigheid van Gouverneur Generaal van Nederlands Indien derwaarts te vertrekken. Om hem tot het aanvaarden te gereeder te doen beſluiten, wierdt hem een Maandgeld toegeleid van zevenhonderd guldens, en daarenboven eene ſomme van duizend Guldens jaarlijks voor Tafelgeld. Naa zijne wederkomst zou hij het Bewindhebberſchap in de Kamer *Amſterdam*, van nieuws, mogen aanvaarden. Op deeze voorwaarden verbondt zich de Heer REINST voor den tijd van vijf agtervolgende jaaren, den tijd, tot zijne uit- en thuisreize noodig, daar niet onder begreepen. Thans beſchonken 's Lands Staaten den benoemden Gouverneur met een Gouden Keten, ter waarde van duizend guldens, een fraaien Eerepenning van het zelfde metaal, en toezegging van belooninge voor de dienſten, welke hij der Maatſchappije zou bewijzen. Op den tweeden Julij des Jaars 1613 ſtak de Heer REINST in Zee, met eene aanzienlijke Vloot. Eenen anderen koers houdende, dan men heden volgt, deedt hij den mond der Roode Zee aan, en gaf last aan eenen zijner Kapiteinen, PIETER VAN DEN BROEK, om dezelve hooger op te zeilen. Inmiddels vervolgde REINST zijne reize na *Bantam*, en wierdt aldaar, op den twintigſten December des Jaars 1614, in zijne waardigheid ſtaatelijk ingehuldigd. Wel haast begaf hij zich na *Jacatra*, floot 'er een Verbond met den Koning, en deedt van daar eenen togt, met elf Schepen, na *Banda*, om

de

de opgezeetenen van dat Eiland te tuchtigen. Van *Amboina* deedt hij de Engelſchen verhuizen, om dat de Eilanders met dezelve begonnen te handelen, in weerwil van het uitſluitend Verbond, den Nagelhandel betreffende, onlangs met de Hollanders geſlooten. In de maand Maij zondt de Gouverneur eenige Schepen, om de Bandaſche Vesting *Pulo-Ay* te veroveren; waar in zij ook gelukkig ſlaagden; doch, door te groote kleinagting van den vijand en door zorgeloosheid, hunne verovering wederom verlooren. Veel hadt nu de Heer REINST te doen met zich zelven, om dat hij, tegen den raad van des kundigen, deezen togt in eigen perſoon niet hadt bijgewoond. De Gouverneur Generaal overleedt nog vóór het einde des genoemden jaars, aan den Rooden Loop, te *Jacatra*. —— HENRICK REINST, in den Jaare 1626, tot Raad der Stad *Amſterdam* verkoozen, wierdt, in het volgende jaar, Schepen, en wederom in de Jaaren 1632 en 1639. — Mr. GERARD REINST, Raad geworden in den Jaare 1646, zat in Schepensbank in de Jaaren 1650 en 1654. — Vervolgens ontmoeten wij, op de Lijst van Commisſariſen, JAKOB REINST. — Tot hooger waardigheden, dan de genoemden, klom Mr. LAMBERT REINST. Hij wierdt Lid der Amſterdamſche Vroedſchap in den Jaare 1649, was Schepen in den Jaare 1655, bekleedde het Schoutsampt, geduurende den tuſſchentijd van den Jaare 1656 tot in den Jaare 1666, en de Burgemeesterlijke waardigheid in de Jaaren 1667, 1668 en 1672. Terwijl hij voor de tweede maal Burgemeester was, hieldt hij, nevens zijne Amptgenooten, de verſterking der Stad *Naarden* tegen, ſtrijdig met het gevoelen des Prinſen VAN ORANJE, welke daar op ſterk geſteld was. Waarſchijnlijk zal deeze wederſtreeving een der redenen geweest zijn, waarom de Heer REINST, in de maand September des Jaars 1672, bij eene buitengewoone verandering der Regeeringe, van zijne Raadplaats en van de Burgemeesterlijke waardigheid ontſlagen wierdt. — De Heer REINST, nog heden ten dage in leeven, bekleedt den aanzienlijken poſt van Vice-Admiraal van *Holland* en *Westfriesland*, geagt bij 's Lands Staaten en den Heere Admiraal Generaal, om zijne bedrevenheid in zaaken, het Zeeweezen betreffende. In zijn

huwe-

huwelijk, met eene Jonkvrouwe BICKER, heeft hij kinderen verwekt, onder andere eene dogter, gehuwd aan den Graave VAN STYRUM.

REKENKAMER. (*Generaliteits*) Behalven de Kollegien, onder den naam van *Rekenkamer* bekend, welke men in deeze en geene Provincie aantreft, is 'er eene algemeene, alle de Bondgenooten betreffende, en daarom die der Generaliteit geheeten. Oorſpronklijk berustten haare werkzaamheden op de Leden van den Raad van Staate. Om de menigte van bezigheden, welke zij om handen hadden, en om van een gedeelte derzelven ontlast te worden, vondt men geraaden, eene Algemeene of Generaliteits Rekenkamer op te rigtten; dit geſchiedde in den Jaare 1607 of 1608. Zij beſtaat uit veertien Afgevaardigde Leden, twee uit ieder Provincie. Hun zijn twee Sekretarisſen toegevoegd, welke verſcheiden bedienden onder zich hebben. De Leden voeren den tijtel van EDEL MOGENDE HEEREN.

Volgens de oorſpronklijke Inſtructie, opgeſteld in den Jaare 1622, en verder uitgebreid in den Jaare 1651, beſtaat het werk der Rekenkamer in de volgende verrigtingen. De Kamer doet onderzoek omtrent het geen de bijzondere Provincien betaald hebben, en wat van de inkoomende en uitgaande Regten op de Koopgoederen in 's Lands Kaſſe koome; houdt aantekening van de Ordonnantien, die door den Raad van Staate op den Ontvanger Generaal worden afgegeeven; ontvangt en onderzoekt de Onkostrekeningen van de Afgevaardigden der Algemeene Staaten en den Raad van Staate, als mede die der buitenlandſche Staatsdienaaren; ziet wijders de Rekeningen na van de bijzondere Ontvangers en Beſtierders der Generaliteits middelen, wegens Verpagtingen, Prandſchattingen, Verpondingen, Geeſtelijke en andere Generaliteits goederen, het Zegel, de Leenen, Oorlogsbehoeften, enz. draagt zorge, dat de ſoldij, maandelijks, onverminderd aan de Troepen worde betaald; geeft agt op de behoorlijke openbaare aanbeſteeding van 's Lands Werken. Boven dit alles beſtaat de voornaamſte bezigheid der Rekenkamer in het hooren en ſluiten van de

De-

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ADRIANUS RELANDUS.

[illegible]ratien der bijzondere Provincien, waar omtrent verschei[illegible] schikkingen zijn beraamd.

Zie AITZEMA; en *Groot Plakaatboek*, Deel IV.

[illegible]LANDUS, (ADRIANUS) gebooren op den zeventienden julij [illegible] jaars 1676, in het bekende Noordhollandsch Dorp *de* [illegible], alwaar zijn Vader, JOHANNES RELAND, onder de Het[illegible]rmden het Leeraarampt bekleedde, zo als hij vervolgens [illegible]dt te *Alkmaar* en *Amsterdam*. Zijne moeder was AGATHA [illegible], dogter van ADWIL PRINS, Heemraad van de uitwate[illegible]rende Sluizen in *Kennemerland* en *Westfriesland*. Nog een kind was ADRIANUS, toen zich reeds meer dan gemeene blij[illegible]en van vernuft openbaarden, en hij zo uitsteekende vorderin[illegible] maakte in de Taalkennisse, dat zijn Vader hem met zijn [illegible] jaar na *Amsterdam* zondt, om 'er den Geleerden [illegible] FRANCIUS en andere voornaame mannen te hooren. Drie [illegible] vertoefde hij aan 't Doorluchtig School; naa verloop [illegible]ezelve vertrok hij na *Utrecht*, en wierdt een Leerling [illegible] Hoogleeraaren GRÆVIUS en LEUSDEN, in de kennisse [illegible]len, en van GERHARDUS DE VRIES en JOANNES LUITSIUS [illegible] Wijsbegeerte. Met zo veel ijvers leide hij zich toe op [illegible] weetenschap, en maakte zulke vorderingen, dat hij op [illegible] zeventiende jaar den Trap van het Meesterschap beklom. [illegible] toen af aan maakte RELAND voornaamelijk zijn werk van [illegible] beoeffeninge der Godgeleerdheid, onder MELCHIOR LEIDEK[illegible], bij welken hij thuis lag, GERARDUS VAN MASTRICHT, [illegible]MANUS WITZIUS en HERMANUS VAN HALEN. Naa een drie[illegible]jarig onderwijs van deeze Hoogleeraaren te hebben genooten, begaf hij zich na *Leiden*, om aldaar FREDERICUS SPANHEIM, JACOBUS TRIGLAND, JOANNES A MARK en andere voornaame mannen te hooren.

Intusschen was het gerugt van RELANDS geleerdheid uitgegaan, niet slegts door Nederland, maar ook daar buiten. Het Hoogeschool te *Lingen* was thans in bloei; en wierdt hem het Hoogleeraarampt aan hetzelve opgedraagen, in de Wijsbegeerte, of in de Oostersche Taalen, of, indien hij zulks mogt goed-

goedvinden, in beiden te gelijk. Niet afkeerig was RELAND van dit aanbod; doch hij wees het van de hand, om zijns Vaders wille, die niet gaarne hem zo verre verwijderd zag. Twee jaaren hadt hij zijn verblijf gehouden te *Leiden*, toen hij door den Graaf VAN PORTLAND, boezemvriend van Prinse WILLEM DEN III, wierdt aangezogt tot Onderwijzer van zijnen eenigen Zoone, den Burggraave VAN WOODSTOCK. Op aanraaden van Professor TRIGLAND gaf de Vader van RELAND daar aan zijne toestemming. Eene ziekte van den ouden RELAND was oorzaak, dat zijn Zoon ADRIAAN niet met deszelfs doorluchtigen Kweekeling na *Engeland* overstak.

Niet lang bekleedde de geleerde Jongeling deezen post. Op zijn vierëntwintigste jaar beriepen hem de Verzorgers van het Geldersche Hoogeschool tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte; hij deedt zijne intrede, op den negenden October des Jaars 1700, met eene Redevoering *Over den aanwas der Wijsbegeerte geduurende deeze* (de Zeventiende) *Eeuwe*. Van korten duur was 's Mans verblijf te *Harderwijk*. Naauwlijks hadt hij een aanvang gemaakt met het geeven van Lessen, of de Vroedschap van *Utrecht* beriep hem tot Hoogleeraar in de Oosterssche Taalen aan haar Hoogeschool. Koning WILLEM DE III hadt hem als zodanig der Utrechtsche Wethouderschap aangepreezen. RELAND deedt zijne intrede, reeds in Februarij des Jaars 1701, met eene Redevoering *Over de Perfische en daar mede vermaagschapte Oosterssche Taalen*. Ten tijde der Utrechtsche Vredehandelinge verscheen aldaar, als Afgevaardigde wegens de Provincie *Friesland*, Jonkheer SICCO VAN GOSLINGA. Het Friesche Hoogeschool, van 't welk de Baron een der Bezorgeren was, hadt onlangs verlooren den geleerden RHENFERDIUS; om diens plaats te vervullen, verzogt hem de gemelde verdienstelijke Edelman. Doch RELAND wees die aanbieding beleefdelijk van de hand. De Utrechtsche Vroedschap, om haar genoegen te toonen over dit besluit, droeg hem den tijtel op van Hoogleeraar in de gewijde Oudheden, en verhoogde zijne Jaarwedde. Ter gelegenheid van het overlijden van den Heere GRONOVIUS, te *Leiden*, in den Jaare 1716 voorgevallen, liep 'er een gerugt, dat men, ter vervullinge van diens plaats aan 't Hoogeschool,

op

op RELAND het oog hadt geworpen. Gevraagd zijnde, wat hij doen zoude, in gevalle het Leidſche Hoogleeraarampt hem wierdt opgedraagen, gaf hij rondelijk tot antwoord, dat hij 'er voor bedanken zoude. Eene verhooging van Jaarwedde was een nieuw bewijs van het genoegen der Stichtenaaren over dit beſluit, en een blijk van hunne hoogagtinge. Niet lang, egter, genooten ze, zedert, 's Mans tegenwoordigheid. Overvallen van de Kinderziekte, overleedt hij aan dezelve, op den vijfden Februarij des Jaars 1718, het eenënveertigſte zijns ouderdoms. Van 's Mans uitgebreide geleerdheid getuigen de veelvuldige Schriften, van hem voorhanden. Het meest bekende daar van is zijne *Beſchrijving van Paleſtina*; als mede eene Verhandeling over den *Mahomethaanſchen* Godsdienst. In zijne jeugd hadt hij eene proeve gegeeven van zijn Dichtvermogen, in de bekende GALATHEA, *Luſus poëticus*. — In den Jaare 1702 was RELAND in den echt getreeden met JOHANNA CATHARINA TEELING, dogter van JOHANNES TEELING, Oud-Burgemeester van *Zierikzee*, en hadt bij dezelve drie kinderen verwekt: twee dogters en éénen Zoon. ADRIANUS RELAND hadt eenen broeder, PIETER genaamd, Advokaat, eerst te *Amſterdam*, vervolgens te *Haarlem*. Een Regtsgeleerd Werk, door deezen, bij zijn overlijden naagelaaten, wierdt door onzen Hoogleeraar, met eene Voorrede en eenige Bijvoegzels, in 't licht gegeeven, onder den tijtel, PETRI RELANDI *Juris Conſulti et Judicis Faſti Conſulares*.

REMONSTRANTEN. Deezen naam voert eene bekende Godsdienſtige Gezinte in ons Vaderland, eertijds vrij talrijk en aanzienlijk, doch tegenwoordig, in vergelijking daar van, in kwijnenden ſtaat; maar, evenwel, eene plaats in ons *Woordenboek* overwaardig. Zij zijn ook bekend bij den naam van *Arminiaanen*, naar hunnen ſtigter JAKOBUS ARMINIUS. Zonder ons in te laaten tot eene menige van bijzonderheden, zullen wij ons bepaalen tot derzelver Leere, opkomst, voortgang en algemeene lotgevallen. Aanleiding tot de opkomst der *Remonſtranten* gaf een geſchil tuſſchen FRANCISCUS GOMARUS en JAKOBUS ARMINIUS, beiden Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid, aan 't Hoogeſchool te *Leiden*, uitgebroken in den Jaare 1609.

Overeenkomſtig met de gevoelens van KALVINUS en dien naavolgers, leerde GOMARUS „ dat door een eeuwig Godlijk „ Raadsbeſluit, was vastgeſteld en onveranderlijk bepaald, „ wie uit de menſchen zalig, wie verdoemd zoude worden; „ dat, dienvolgens, de uitverkoorenen tot zaligheid, tot het „ Geloof en de Godvrugtigheid onwederſtandelijk getrokken, „ en voorts voor afval bewaard wierden: doch dat God alle „ de overigen in de algemeene verdorvenheid der menſche„ lijke Natuure en in hunne misdaaden liet leggen." In tegenſtelling van deeze begrippen, die, daarenboven, reeds van elders, zints eenigen tijd, wederſpraak hadden geleeden, beweerde ARMINIUS „ dat God, insgelijks van eeuwigheid, dit „ onderſcheid hadt gemaakt tuſſchen het in zonden gevallen „ menschdom, dat hij de zulken, die afſtand zouden doen „ van hunne zonden, en op CHRISTUS betrouwen, hunne mis„ daaden zoude vergeeven, en het eeuwig leeven ſchenken, „ doch de onboetvaardigen naar verdienſte zoude ſtraffen; „ doch dat God niemand dwong om zalig te worden." Beide Hoogleeraars kreegen, wel haast, hunne bijzondere Aanhangers; tuſſchen welke, daarenboven, geſchil rees over de Formulieren: beweerende de vrienden van GOMARUS, dat ARMINIUS van dezelve afweek; deeze, daarentegen, dat beide gevoelens met de Formulieren niet gevoegelijk konden worden over een gebragt, en daarom de Formulieren eene naaleezing noodig hadden.

De gevoelens van ARMINIUS waren eenigzins nieuw, als afwijkende van de begrippen, zints geruimen tijd aangenomen. Van hier dat de Predikanten, uit zijn School voortgekoomen, de minderheid uitmaakten, en, gelijk het, in dusdanige verdeeldheden, gemeenlijk gaat, met veele haatlijkheden betigt wierden. Om zich van dien blaam te zuiveren, en tevens de waare natuur hunner Leere te doen blijken, hielden zij, in de maand Februarij des jaars 1610, eene heimelijke zamenkomst. Hier vervaardigden zij eene *Remonſtrantie*, of Vertoog, aan 's Lands Staaten, ingerigt deels ter verontſchuldiginge van 't verwijt, alsof zij verandering in den Godsdienst, en twist en beroerten zogten te verwekken: deels om hunne bijzondere gevoelens, over de betwiste ſtukken, te ontvouwen. Dit laatſte vervatte-

den

den zij in *vijf punten*; wij zullen dezelve hier nederſtellen, als behelzende de Leerbegrippen, in welke de Remonſtranten zich van de aangenomene begrippen meest onderſcheiden, en op grond van welke zij zich naderhand van de heerſchende Kerk hebben afgezonderd. De vergaderde Leeraars, vrienden en aanhangers van ARMINIUS, verklaarden dan 1. „ Dat God van „ eeuwigheid hadt beſlooten, de zulken, die, door zijne ge„ nade, in CHRISTUS zouden gelooven, en in geloove en ge„ hoorzaamheid tot aan het einde volharden, te verkiezen tot „ het eeuwige leeven, en de ongeloovigen en ongehoorzaamen „ verwerpen ter eeuwige verdoemenisſe. —— 2. Dat CHRIS„ TUS geſtorven is voor alle menſchen, in dien zin evenwel, „ dat alleen de geloovigen, daadelijk, door zijnen dood verzoend „ worden. —— 3. Dat de menſchen het zaligmaakend Geloof „ niet hebben uit zich zelven, noch uit hunnen vrijen wil, „ maar Gods genade in CHRISTUS daar toe behoeven. —— „ 4. Dat deeze Genade het begin, de voortgang en de vol„ trekking van 's menſchen zaligheid is, en alle goede daaden „ daar aan moeten toegeſchreeven worden; doch dat deeze „ Genade evenwel niet onweerſtandelijk werkt. —— 5. Dat „ Gods Genade aan de waare geloovigen genoegzaame kragt „ geeft, om het booze te kunnen overwinnen; doch of deeze „ Genade ooit konde verlooren worden, lieten ze tot nog toe „ onbepaald, als de ſtoffe van verder onderzoek." Omtrent dit laatſte verklaarden zij zich naderhand, beweerende „ dat „ een waar geloovige, door eigen ſchuld, van God geheel „ kan afwijken, en het Geloof verliezen." Bij deeze *Remonſtrantie*, van welke hun zedert de naam van *Remonſtranten* aanhing, voegden ze een verzoek, om in een wettig en vrij Sijnode nader gehoord te worden; of, in gevalle dit niet konde geſchieden, dat men, intuſſchen, elkander broederlijk zou verdragen; waar toe zij, van hunnen kant, zich overgenegen toonden.

's Lands Staaten, de Remonſtrantie hebbende overwoogen, kwamen, eerlang, met de meerderheid, tot het beſluit, den Klaſſen aan te ſchrijven, „ dat zij, tot naderen last, niemand „ eene belijdenis boven de vijf punten, in de Remonſtrantie „ nedergeſteld, af te vergen, en men, intuſſchen, hadt te ar-

„ beiden aan het behoud van onderlingen eendragt en vrede." Doch men begreep wel haast, dat dit besluit en aanschrijven niet genoeg was, ter handhaavinge van den Vrede der Kerke. Van hier dat men eerlang besloot tot het houden van een Gesprek, over de vijf punten der Remonstranten, tusschen twaalf Predikanten, zes van elke zijde. Dit Gesprek, naar de plaats alwaar het wierdt gehouden, *de Haagsche Conferentie* genaamd, geschiedde ten aanhooren der Staaten van Holland; die aan geene der partijen de overwinning toeschreeven, maar, aan 't einde der zamenkomste, de zamensprekenden tot vrede en eendragt vermaanden. Niet zo verre waren deeze toen nog verwijderd, of zij noemden elkander, over en weder, *Broeders*. Naar eene *Contraremonstrantie* of Tegenvertoog, in tegenstelling van dat der *Remonstranten*, ten deezen tijde ingeleverd door de anders denkenden, wierden deeze, zedert, *Contraremonstranten* gheeten.

Een geruimen tijd bleeven de zaaken in deezen stand, tot dat Graaf WILLEM LODEWYK, Stadhouder van *Friesland*, in den aanvang des Jaars 1613, aan eenige Predikanten, van beiderlei gezindheid, den voorslag deedt omtrent eene nadere Bijeenkomst, tusschen een kleiner getal, dan voormaals in *'s Hage*, als beter geschikt om aan het werk van vrede en eenigheid te arbeiden. Drie Predikanten, van weerkanten benoemd, vergaderden hier op te *Delft*, in de maand Februarij des straks genoemden jaars. De *Remonstranten* begeerden hier, dat hunne vijf Punten voor verdraaglijk zouden verklaard worden; doch de andere konden daar toe niet verstaan, niettegenstaande JAKOB DE I, Koning van *Engeland*, in zijn schrijven aan de Algemeene Staaten en die van Holland, omtrent deezen tijd, de betwiste Leerstellingen als zodanig hadt voorgedraagen. In tegendeel hadden de *Contraremonstranten* aan de anderen voorgeleid meer dan dertig Punten, waar op zij derzelver verklaaring begeerden. Doch de Staaten zelve ontsloegen hen naderhand van deeze verklaaringe, als van oordeel zijnde, dat men de *Remonstranten* bij wijze van beschuldiginge en bewijs, en niet bij manier van onderzoek, van vreemde Leerstellingen moest tragten te overtuigen. De *Contraremonstranten*, thans reeds Prins MAURITS op hunne zijde heb-

hebbende, volhardden, egter, in hunnen eisch van antwoord op de Punten te *Delft* overgeleverd, en voeren, daarenboven, hevig uit op den predikſtoel. Hierom vervoegden zich de *Remonſtranten*, met een nieuw Vertoog, bij de Hollandſche Staaten, verzoekende dat den anderen mogt belet worden tegen hen uit te vaaren op den Predikſtoel, en hunne Leere voor onverdraaglijk te verklaaren. Nog ſterker drongen de Remonſtranten hier op aan, zedert de Staaten van Holland een beſluit hadden genomen, ter bevorderinge van den Kerkelijken vrede. Het merkwaardig Beſluit, ontworpen, meent men, door HUGO DE GROOT, doch zedert ter Vergaderinge goedgekeurd, was, hoofdzaakelijk, van deezen inhoud: „ De Staaten, uit kragt hunner opperſte magt, belastten daar bij, dat „ men, in 't uitleggen der H. Schriftuure, zou hebben te „ zorgen, der Gemeente in te ſcherpen, dat het begin, midden en einde van 's menſchen zaligheid, met naame ook „ het geloof, niet aan 's menſchen natuurlijke kragten of werken, maar aan Gods Genade in CHRISTUS alleen moest worden toegeſchreeven; dat God geene menſchen ter verdoemenisſe hadt geſchapen, noch noodzaakte tot de zonde, en „ ook niet nodigde tot de Zaligheid, terwijl hij hadt beſloten, hun die niet te geeven. Zij gaven te kennen, dat het „ vrij zoude ſtaan, over het Leerſtuk der Predestinatie op „ de Hoogeſchoolen en onder de Leeraars, vriendelijk te redenwisten en te verſchillen; doch verbooden, dat deeze „ geſchillen op den Predikſtoel of anders, onder 't gemeene „ volk, gebragt zouden worden; en iemand, die niet hooger „ leerde of gevoelde, dan dat God, van eeuwigheid, tot „ de zaligheid verkooren hadt de zulken, die door zijne Genade in CHRISTUS gelooven, en bij dit geloof volharden „ zouden, en daarentegen ter verdoemenisſe verworpen de „ zodanigen, die niet geloofden en in hun ongeloof volhardden, deswegen te moeien, of om hooger te leeren te dringen: *alzo de Staaten deeze Leere voor genoegzaam tot* „ *zaligheid en tot Chriſtlijke ſtigtinge bekwaam hielden*; „ belastende voorts den Kerkendienaaren, in alle andere punten der Leere, zich te houden aan Gods Woord, en aan 't „ geen doorgaans bij de Hervormde Kerken aangenomen, en

„ hier te Lande geleerd was, als mede zich in liefde, eenig-
„ heid en goede ſtigting te gedraagen, naar 't geen bij voor-
„ gaande Staatsbeſluiten was goedgevonden."

Ondanks dit Beſluit, toonden zich verſcheiden *Contraremonſtranten* ongezind, om zich naar hetzelve te gedraagen. Duidelijk bleek zulks uit zekere vaſtſtelling, gemaakt in eene hunner bijeenkomſten te *Amſterdam*, in de maand Januarij des Jaars 1617, inhoudende om voortaan geene verdere Kerkelijke eenigheid te houden met de *Remonſtranten*. Wat laater ſtelden ze als een kenmerk van waare Broederſchap, de zulken alleen te houden voor waare Broeders, die de *Remonſtranten* en *Remonſtrantsgezinden* voor valſche Leeraars verklaarden. Hier door konde het niet uitblijven, of de *Remonſtranten* moesten, van hunnen kant, bedagt zijn op de handhaavinge van hunne zaak. Terwijl hunne partijen te *Amſterdam* werkzaam waren, hielden ze eene zamenkomst te *Rotterdam*, in welke zij een Vertoog opſtelden, om ingeleverd te worden aan de Staaten van Holland, waar bij zij klaagden, dat de andersdenkenden zich niet hielden aan het Beſluit van hun Ed. Gr. Mogenden, en diensvolgens verlof begeerden, om 'er insgelijks van ontſlagen te worden. Daarenboven gingen zij, in dat zelfde jaar, eene nadere verbintenis aan, in *'s Hage*, op zekere punten van eenigheid, om vervolgens ondertekend te worden door Predikanten, die gemeenſchap met hun wilden houden. Onder andere wierdt daar in verklaard, „ dat zij, ziende hoe de *Contraremonſtranten*, welke zij „ *Scheurmaakers* noemden, afweeken van de Beſluiten der „ Staaten, zich ook niet langer aan dezelve zouden kunnen „ houden, maar voorneemens waren, hun gevoelen openlijk „ te leeren, met wederlegging van hunne partijen. Met dit „ alles verklaarden zij, Christlijke eenigheid te willen houden „ met zulke Predikanten van het verſchillende gevoelen, die „ betuigden hen te willen verdraagen."

Tot nog toe hadt men geene afzonderlijke Godsdienstoefeninge gehouden. Dit nam eenen aanvang zints de bovengemelde beſluiten van beiderlei aanhang. Te *Amſterdam* zag men hier van het eerſte voorbeeld, in den Jaare 1617. Naa dat JAKOB BATTELIER, Student in 't Walſche Kollegie te *Leiden*, voor de

de Remonſtranten en eenige Leden der Walſche Gemeente, misnoegd over 't afzetten van eenen hunner Leeraaren, in de Franſche taal gepredikt hadt, lieten de eerstgemelden het oog vallen op CHRISTIAAN SOPINGIUS, Predikant te *Warmond*, om in 't Nederduitsch voor hun te prediken. Voor 't eerst geſchiedde zulks ten huize van eenen Timmerman, woonende op Vlooijenburg. Hoewel deeze zamenkomst niet zonder eenige ſtoornis was afgeloopen, huurden, egter, de Remonſtranten, kort daar aan, een groot Pakhuis, op Dwarsboomſloot, toebehoorende aan HERMAN RENDORP, een aanzienlijk Burger, en voorzaat van den tegenwoordigen Burgemeester JOACHIM RENDORP, *Heere van Marquette*. Merkelijke ſtoornisſen leeden ze hier van 't woeste graauw, opgezet, meent men, door het openlijk prediken van zommige Leeraars daar tegen. Ook wierdt ten zelfden tijde geplonderd het Huis van REM EGBERTSZOON BISSCHOP, Broeder van den Profeſſor SIMON EPISKOPIUS, alwaar de Predikant SOPINGIUS hadt thuis gelegen.

In deezen toeſtand wendden zich de Amſterdamſche Remonſtranten tot de Staaten van Holland, met verzoek om derzelver beſcherming; als mede, dat hun, in de openbaare Kerk, eenige Predikanten van hun gevoelen mogten gegund worden; of, indien zulks niet konde geſchieden, dat men hun dan vrijheid gaf tot het houden van afzonderlijke vergaderingen. Men wees de verzoekers tot de Wethouderſchop van hunne Stad. Doch hier vonden zij kleinen troost. Ter gelegenheid der boven gemelde ſtoornisſen en plonderinge hadt het Geregt ſlappen bijſtand gebooden. Het verzoek om beſcherming van 's Lands Staaten hadden de Afgevaardigden ter Dagvaart *optoerig* genoemd. Ligt is hier uit af te leiden, dat een Verzoekſchrift aan de Regeering der Stad wierdt van de hand geweezen.

De breuke, hoe wijdgaapende reeds, wierdt grooter, zints de *Contraremonſtranten* de Kloosterkerk in *'s Hage* hadden ingenomen, en Prins MAURITS hunne afzonderlijke Vergaderingen bijwoonde. Met een ſchroomlijk gedruis ſloeg, zedert, de afzondering tot veele andere Steden over. Om de wonde te geneezen, was men al vroeg bedagt op het houden van

een *Nationaal Sijnode*. Doch de *Remonſtranten*, hoewel van de zaak zelve niet afkeerig, beloofden zich niet veel goeds van zulk eene Vergaderinge, in den tegenwoordigen toeſtand van zaaken, in welken zij, uit hoofde van hunne minderheid, natuurlijk het onderſpit zouden moeten delven. Vergeefs vertoonden zij dit, in een Vertoog aan de Staaten van Holland, als die, zints het toeneemend gezag van Prinſe MAURITS, thans minder zeggens hadden. Daarenboven ontviel hun een voornaame ſteun, in den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, die hun altoos gunſtig was geweest, om dat zij der Overheid groot gezag in Kerkelijke zaaken toeſchreeven.

Naa lang marrens vergaderde, eindelijk, het Sijnode te *Dordrecht*. Een der eerſte verrigtingen van hetzelve, was, eenige Remonſtrantſche Leeraars daar voor te dagvaarden. Intusſchen waren deeze te *Leiden* vergaderd, en vervaardigden een Vertoog aan de Kerkvergaderinge, waar bij zij begeerden, niet als gedaagden te verſchijnen, maar als Leden te mogen zitting neemen. Doch dit Vertoog wierdt van de hand geweezen. Integendeel liet men brieven afgaan, waarbij dertien Remonſtrantſche Leeraars gedagvaard wierden. Op den vijfden December des Jaars 1618 kwamen zij te *Dordrecht*. De Hoogleeraar SIMON EPISKOPIUS was 'er een van, hoewel hij te vooren als een medelid tot het Sijnode genodigd was. Ook moesten de twee Utrechtſche Leeraars hunne plaats in het Sijnode verlaaten, en zich bij de gedagvaarde Remonſtranten voegen. Twee dagen naa hunne komst te *Dordrecht*, deedt EPISCOPIUS eene fraaie Redevoering, en die bijkans anderhalf uur duurde; zij liep voornaamelijk over de ſchroomvalligheid der *Remonſtranten* in het beſlisſen omtrent duistere leerſtellingen; het wederſpreeken van de harde gevoelens, raakende het ſluk der Godlijke Voorbeſchikkinge; het aanbieden van verdraagzaamheid ten aanzien van de betwiste leerſtellingen; en eindelijk het toeſchrijven van de hoogſte magt aan de Overheid in Kerkelijke zaaken. In eene andere zitting leverden de *Remonſtranten* een Vertoog over, waar bij zij verklaarden, het Sijnode voor geenen wettigen Regter te kunnen erkennen, hoewel zij zich bereidwillig betuigden, om hunne Leere voor hetzelve te verdeedigen. Merkelijk verſchil rees 'er, zedert, tus-

tusſchen de Leden van het Sijnode en de gedaagde *Remonſtranten*, over de wijze van onderhandelen. De laatstgemelden beweerden, nevens de vrijheid om hun eigen gevoelen voor te draagen, ook die van hunne partij te mogen wederleggen. De eerſten weigerden zulks, bij welke zich de Gemagtigden der Staaten voegden. Nogthans verklaarden zich de Remonſtranten ongezind, om het beſluit van het Sijnode te volgen, en gaven ſchriftlijk reden van deeze weigeringe. Daarenboven hadt men eenige Remonſtrantſche Boeken in de Vergadering gebragt, en begonnen de Leden daar over de Remonſtranten te ondervraagen; doch die, evenwel, weigerden, daar op te antwoorden. Eenige dagen verliepen 'er, zedert, met twisten tusſchen het Sijnode en de *Remonſtranten*, naardien met het, over de wijze van onderhandelen, niet eens konde worden: de *Remonſtranten* begreepen, dat men over de uitſtaande geſchillen in redengeding behoorde te treeden, en zij zelven vrijheid hebben, hun eigen gevoelen te verdeedigen, en dat der partijen te wederleggen. Het Sijnode, daarentegen, begeerde hun Vraagen voor te ſtellen, en op dezelve hunne antwoorden te hooren, zonder melding der gevoelens van die van hun verſchilden, veel min dezelve te mogen wederleggen. Stijf en onverzettelijk ſtondt men, over en weder, op zijn ontwerp: tot dat de Voorzitter BOGERMAN, de *Remonſtranten*, voor 't laatst, na hun beſluit gevraagd, en daar op tot antwoord bekoomen hebbende, dat zij, gemoedshalven, in den eisch van het Sijnode niet konden bewilligen, dezelven, met eene ſcherpe aanſpraak, buiten de Vergadering zette, met bedreiging van Kerkelijke ſtraffen; zeggende, tot ſlot: „ Ik geef „ u, uit naam der Heeren Gemagtigden en van het Sijnode, „ uw afſcheid. Men ontſlaat u. Gaat heen." In 't heen gaan gebooden hun de Politike Heeren, tot naderen last te *Dordrecht* te vertoeven. Naa het vertrek der Remonſtranten uit het Sijnode, ging men aldaar over tot het leezen van derzelver uitgegeevene Schriften, en bouwde daar op een vonnis van veroordeelinge, 't welk, naderhand, door de Algemeene Staaten, goedgekeurd en bekragtigd wierdt.

Intusſchen hielden eenige Remonſtrantſche Predikanten, Ouderlingen en Diakenen eene bijeenkomst te *Rotterdam*, om

middelen te beraamen op hunne volgende gedraagingen. Het beſluit viel, voort te gaan met het houden van afzonderlijke Godsdienſtoeffeninge, ondanks de Plakaaten, daar tegen afgekondigd, en wijders, bij een Vertoog aan de Algemeene Staaten en Prinſe MAURITS, zich over de handelwijze van het Sijnode te beklaagen; welk Vertoog, egter, door de gedaagde Leeraars te *Dordrecht* afgekeurd, en dienſvolgens niet wierdt ingeleverd. Ook verklaarde de Overheid de Remonſtrantſche zamenkomst voor oproerig.

Naa het eindigen van het Sijnode, de gedaagde Remonſtrantſche Predikanten in *'s Hage* ontbooden zijnde, wierdt hun, door Gemagtigden der Algemeene Staaten, voorgehouden „ dat zij zich zouden hebben te ſchikken tot een ſtil en ampteloos leeven; in welk geval de Staaten voor hun onderhoud, binnen of buitenlands, ter hunner keuze, zouden „ zorgen." Verder leide men hun voor, zeker Geſchrift, welk men *Akte van Stilſtand* noemde, reeds door eenige Remonſtrantsgezinde Leeraars ondertekend, en waar bij deeze beloofden, zich van prediken te zullen onthouden. Doch zij maakten zwaarigheid om dit te belooven, en weigerden overzulks de Acte te ondertekenen. Straks hierop volgde het vonnis van ballingſchap buiten de Verééнigde Gewesten en het gebied der Algemeene Staaten. Het meerendeel der Predikanten, nevens den geweezen Leidſchen Hoogleeraar SIMON EPISKOPIUS, lieten zich, op wagens, na *Waalwijk*, in *Braband*, brengen. Derwaarts wierden insgelijks gevoerd eenige andere Predikanten, met ballingſchap geſtraft om hun bijwoonen der Rotterdamſche zamenkomſte. Bij dit alles kwam een ſtreng verbod van openlijke of heimelijke vergaderingen, aan de afgezette Leeraaren; die, egter, in ſtilte wierden aangehouden, inzonderheid zedert de heimelijke wederkomst van gebannen en vervoerde Predikanten van deezen aanhang. Voor 't overige wierden niet alleen de Remonſtrantsgezinde Studenten buiten het Staaten-Kollegie te *Leiden* gezet, en de Bezorgers en Hoogleeraars van dat Hoogeſchool, de veroordeelde begrippen toegedaan, van derzelver posten verlaaten, maar ook de Predikanten, in de onderſcheidene Gewesten, *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en *Overijſſel*, van hunnen dienst

dienst geweerd. Hun getal beliep bij de tweehonderd. Bijkans zeventig daar van tekenden de *Akte van Stilstand*, schoon twintig van dezelve naderhand hunne ondertekening herriepen. Zo fel was thans de haat, tegen al wat den schijn hadt van het, met de *Remonstranten* te houden, dat niet slegts verscheiden Schouten en Sekretarissen, uit zulk een vermoeden, afgezet, en de zulken, die, ten behoeve der gebannenen, penningen verzamelden, met geldboeten gestraft, maar zelf Schoolmeesters en Orgelisten tot het ondertekenen der Sijnodaale Kanons gevorderd wierden.

Behalven de Predikanten, die zich na *Waalwijk* hadden laaten brengen, of op last van 's Lands Staaten derwaarts gevoerd waren, vervoegden zich aldaar veele anderen van die gezinte. Hierom besloot men eene Vergadering te beleggen te *Antwerpen*, om orde te stellen op de bediening der Vaderlandsche Gemeenten. Hier rigtte men een Kollegie op van zes Bestuurderen, welke daar over het opzigt zouden hebben. Van toen af keerden verscheiden gebannen of uitgeweekene Leeraars te rug, om de Gemeenten heimelijk te bedienen. Veelen verrigtten zulks met groote vrijmoedigheid en merkelijk gevaar, dewijl de Vergaderingen, dikmaals, geweldigerhand gestoord wierden. Duur kwam, egter, zommigen deeze vrijmoedigheid te staan. Twee van hun, gevat zijnde, wierden door de Algemeene Staaten gevonnist, om in het Rasphuis te *Amsterdam* bewaard, en als de overige Tugtelingen behandeld te worden. Een ander wierdt in het Tugthuis te *Haarlem*, een vierde op de Gevangenpoort in *'s Hage* gezet; een goed getal wierdt op *Loevestein* ter eeuwige gevangenisse verweezen.

De vervolgingen, welke dus tegen de *Remonstranten* wierden aangerigt, groeiden in hevigheid, zints den aanslag, in den Jaare 1623, ondernomen op het leeven van Prinse MAURITS. Van dit gruwelstuk wierdt de schuld geleid op de Remonstrantsche Broederschap, in 't algemeen, zo door zommige Contraremonstrantsche Predikanten, welke, van den Predikstoel, met groote hevigheid daar tegen uitvoeren, als in de openbaare Plakaaten, aan de ontdekkers en aanbrengers der medeplichtigen aanzienlijke beloonings uitloovende. Doch de

Remon-

Remonſtranten zuiverden zich van dien blaam, in 't midden brengende dat de voorgenomen Prinſenmoord op verre na geene algemeene goedkeuring vondt, maar veeleer, bij veelen, ſterk verfoeid wierdt; zij voegden 'er nevens, dat hoewel zommigen van hunnen aanhang deel hadden gehad aan het ontwerp, anderen, daarentegen, van de hunnen, hetzelve hadden aan den dag gebragt. Van geen zeer langen duur waren deeze hardigheden tegen de *Remonſtranten*; vooral zints het overlijden van Prinſe MAURITS, en naa dat deszelfs broeder, Prins FREDERIK HENRIK, het Stadhouderlijk bewind aanvaard hádt. Men hadt hem altoos aangezien voor een begunſtiger dier Gezinte, wien de afzetting der Remonſtrantschgezinde Regenten, in den Jaare 1618, zeer tegen den borst geweest was. Niet ongaarne zag hij, dat deeze lieden, meer en meer, openlijk begonnen te vergaderen, zo als nu, op verſcheiden plaatzen, geſchiedde, zonder ooit te dringen op de uitvoering der Plakaaten. De Sijnoden vielen wel eenigzins klagtig over, en gunde men ook de Gemagtigden van dezelve bij 's Lands Staaten het genoegen, dat de Plakaaten vernieuwd wierden; doch de ſlapheid der handhaavinge toonde duidelijk, hoe men daar mede geenzins bedoelde, aan de vervolginge de hand te leenen.

Inzonderheid, egter, nam de zaak der Remonſtranten eenen gunſtigen keer, zints den tijd dat men te *Amſterdam* tot gemaatigdheid overhelde. Naijver, den Koophandel betreffende, tuſschen deeze Stad en *Rotterdam*, was 'er een voornaame grondſlag van. Oogluikende gedoogde men, in de laatstgenoemde Stad, de heimelijke vergaderingen, zomtijds van tweeduizend menſchen, zo binnen als buiten de Stad. Wel dra wierdt zulks opgemerkt bij die van *Amſterdam*, en daar door de vreeze gaande, dat het vergunnen van meerdere vrijheid, in eene nabuurige welgelegene Koopſtad, ligtelijk het verloop van handel konde ten gevolge hebben. Reeds zo vroeg als in den Jaare 1622 waren te *Amſterdam* eenige perſoonen in 't bewind gekoomen, bekend om hunne gemaatigdheid omtrent de Godsdienſtige geſchillen. Een Plakaat, in den Jaare 1626, tegen het houden van *Remonſtrantſche* Vergaderingen afgekondigd, verklaarde even ernſtig voor ongeoorloofd en ſtraf-

ſtrafbaar het ſtooren van dezelve; verklaarende de Wethouderſchap „ aan den eenen kant wel van meeninge te zijn, de „ waare Christlijke Gereformeerde Religie, gelijk dezelve „ openlijk geleerd wierdt, alleen door openbaar gezag te „ handhaaven; maar ook, van den anderen kant, alles te zul„ len aanwenden, 't geen tot bewaaring van de rust onder „ de Ingezeetenen konde dienen." Naa het antwoord der Staaten op de Vertoogen der Remonſtranten, om vrije Godsdienſtoeffening, dat zij zich aan hunne bijzondere Wethouders hadden te vervoegen, zag men, eerlang, een Verzoekſchrift ten voorſchijn koomen, aan de Regeering van *Amſterdam*, onder 't welk men ongeveer tweehonderdvijftig naamen las, onder andere die van HOOFT, HEEMSKERK, VAN DE POLL, SCHUYT, BICKER, HASSELAAR, CORVER en andere, wier nazaaten nog heden op het Kusſen zitten; die, egter, hier mede niet zo zeer hunne Kerkgemeenſchap met de *Remonſtranten* aanduidden, als hunne genegenheid ter medewerkinge, om aan dezelven vrijheid van Godsdienſtoeffeninge te bezorgen. Bij zommige Predikanten hadt de vrijheid, welke zich de *Remonſtranten* toeëigenden, en de gematigdheid der Regeeringe, ten gevolge, dat hun ijver daar door te meer gaande wierdt, en zij zich veele onbetaamelijkheden op den Predikſtoel veroorloofden. Doch daar tegen groeide de wederſtand der Regeeringe tegen deeze heethoofden, en het betoonen van inſchikkelijkheid jegens de *Remonſtranten*. Uit kragt daar van kogten zij, in den Jaare 1630, een huis op de Keizersgraft, en maakten het gereed tot eene openbaare Godsdienſtige Vergaderplaats. EPISKOPIUS, een der gebannenen, welke men voor het Sijnode hadt gedagvaard, doch thans wederom inlandig, deedt 'er de eerſte Leerrede; gelijk dezelve insgelijks de eerſte Hoogleeraar wierdt aan het Kweekſchool, welk zij, in den Jaare 1634, te *Amſterdam* oprigtten. Veilig mogten de *Remonſtranten* zodanige ſtigtingen onderneemen, zints het merkwaardig Beſluit, in de maand September des Jaars 1631, bij de Vroedſchap genomen, waar bij het vernieuwen en uitvoeren der Plakaaten, tegen dezelve, voor onbeſtaanbaar met de rust der Stad verklaard wierdt.

Lan-

Burgemeester in den Jaare 1746, 1750, 1751, 1754, 1755, 1757, 1758, 1760, doch overleedt, weinige dagen voor het einde des Burgemeesterlijken jaars, op den negenden Januarij des Jaars 1761. Van het Oude-Mannen- en Vrouwen-Gasthuis, in de gedaante zo als het zich tegenwoordig vertoont, hadt de Heer PIETER RENDORP een Ontwerp gemaakt, en wierdt het, daar mede overeenkomstig, voltooid. Daarenboven maakte dezelve, terwijl hij den post van Baljuw van het Watergraafs- of Diemermeir bekleedde, nevens den Schepen en Heemraad van het zelfde Meir, Mr. JAN JAKOB HARTSINK, merkelijke verbetering in de Molens, dienende ter uitmaalinge van het overtollige water. Het zijn Schrijfmolens, van meer dienst en minder kostbaar, dan de vier voorgaande Molens, van welke men zich voorheen plagt te bedienen. — Terwijl wij dit schrijven, bekleedt de Heer en Mr. JOACHIM RENDORP, *Heer van Marquette*, Zoon des laatstgemelden, met luister, de Burgemeesterlijke waardigheid; hebbende eenen Zoon, welke, met lof, zijnen Vader naastreeft in de beoefening van beschaavende weetenschappen, en, in eene vroege Jongelingschap, proeven heeft gegeeven van uitsteekende vorderingen.

RENÉ VAN CHALON, of, naar zijnen Vader, VAN NASSAU, was de Zoon van Graave HENRIK VAN NASSAU, broeder van Graave WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, den Vader van Prinse WILLEM DEN I, en van CLAUDIA VAN CHALON, Zuster van PHILIBERT VAN CHALON, *Prinse van Oranje*. Deeze, zijnde Onderkoning van *Napels*, en Generaal-Lieutenant der Legers van Keizer KAREL DEN V in *Italie*, in het beleg van *Florence*, in den Jaare 1530, ongehuwd, gesneuveld zijnde, hadt tot erfgenaame van alle zijne goederen en Heerlijkheden benoemd, boven gemelde zijne eenige Zuster CLAUDIA VAN CHALON. Zints het overlijden van Graave HENRIK, voorgevallen op den dertienden September des Jaars 1538, was eigenaar der uitgebreide bezittingen geworden zijn eenige Zoon, gemeenlijk bij den naam van RENÉ VAN CHALON bekend. De Stad *Breda* was een gedeelte van zijns Vaders nalaatenschap. Hier bevondt hij zich, in den Jaare 1540, ten tijde als Keizer

KAREL

KAREL DE V eene reize deedt door de Nederlanden, en onthaalde denzelven met vorstlijken toeſtel en pragt. Door het overlijden des Graaven VAN HOOGSTRATEN, was het Stadhouderſchap van *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht* onlangs opengevallen. Deeze aanzienlijke waardigheid droeg de Keizer thans op aan den *Prinſe van Oranje*, met magt „ om, daar 't noo„ dig zijn zoude, de Burgemeesters, Schepens en Wet te ver„ nieuwen, gelijk van ouds; wagt te doen houden in de Ste„ den en Sterkten, en de Staaten, tot verdeedeginge en be„ veiliginge des Lands, te doen beſchrijven." Niet lang te vooren was RENÉ in 't huwelijk getreeden met ANNA, dogter van ANTONI, *Hertog van Lotharingen*. Omtrent een jaar naa zijne aanſtelling, begaf zich de nieuwe Stadhouder, met zijn gezin, na *Holland*, om zijn vast verblijf te neemen in *'s Graavenhage*, alwaar hij, volgens gewoonte, ter Pleitrolle van den Hove zitting nam. Geen klein genoegen betoonden over deeze keuze van verblijf de Staaten, als welken het bijzonder aangenaam was, den Vertegenwoordiger van hunnen Graave dagelijks bij zich te hebben.

In den Jaare 1542 ſtelde zich de Prins VAN ORANJE, als Kapitein-Generaal, aan het hoofd van het Nederlandſche Leger, en trok daar mede na het Hertogdom *Luxemburg*, bijkans geheel veroverd door den Hertog VAN ORLEANS. Eerst ſloeg hij het beleg voor de Stad van dien naam, die ſpoedig aan hem overging, en van de herovering van alle de ſterke Plaatzen des Hertogdoms gevolgd wierdt. Omtrent den zelfden tijd hadt de Koning van *Deenemarke* een vijandelijken toeleg gemaakt op *Holland* en *Zeeland*. Om deezen, zo wel als de aanſlagen der Franſchen ter Zee, te verijdelen, gaf de Stadhouder Beſtelbrieven uit aan eenige Kaspers, die vervolgens op de Franſchen etlijke voordeelen behaalden. Ook plaatste hij Uitleggers, in de Zeegaten van *Texel* en het *Vlie*. Doch het opontbieden der Vischbooten, hem door de Landvoogdes aanbevolen, om het Volk daar van tot verdeedeginge van 't Land te gebruiken, hadt geenen voortgang, alzo de Staaten, om de groote verwijdering dier Vaartuigen, zulks voor onmogelijk hielden.

De Stadhouder, in de maand November des Jaars 1542, terwijl hij te *Utrecht* eenen Dagvaart hieldt, over het doen inwilligen van eene Grasselijke Bede, en, ten zelfde einde, de Staaten, vervolgens, te *Amsterdam* beschreeven hebbende, vernam aldaar de tijding van den inval in *Brabant*, door den Gelderschen Overste MAARTEN VAN ROSSEM. Hierom verleide hij den Dagvaart na *'s Hage*, en begaf zich, in eigen persoon, na zijne Stad *Breda*. Zijne Krijgsmagt bestondt uit slegts vijfhonderd Paerden en acht Vaandelen Voetvolk; hier mede trok hij op de Gelderschen af. Doch deeze, de Stadhouderlijke benden, tusschen *Breda* en *Hoogstraten*, in eene hinderlage gelokt hebbende, bragten dezelve eene zo zwaare schade toe, dat RENÉ zich genoodzaakt vondt, met agterlaating van zijn meeste volk, de wijk te neemen na *Antwerpen*. VAN ROSSEM onthieldt zich, eenigen tijd, in de nabuurschap der Stad, doch moest, uit gebrek aan grof geschut, van eenen toeleg afzien.

Om den Gelderschen Overste den inval in *Brabant* betaald te zetten, en van de geleedene nederlaage schadebetering te bekoomen, viel de Stadhouder, nog in het zelfde jaar, in *Gulikerland* en het Geldersch Kwartier van *Roermonde*. Hier bemagtigde hij verscheide Steden, in persoon of door zijne Bevelhebbers, deedt dezelve gedeeltlijk slegten, en ten platten Lande schroomlijke verwoestingen aanrigten. Eenige Kerken wierden geplonderd, en de Kerksieraaden vernield of geschonden.

Naa het eindigen van den Veldtogt vervoegde zich de Stadhouder te *Dordrecht*, alwaar de Staaten beschreeven waren, om middelen te beraamen op het vinden van penningen, tot verdeediginge van het Land. Met het antwoord der Staaten, 't welk weinig beter dan eene weigering was, vertrok de Prins van *Oranje* na *Brussel*, tot het bijwoonen eener Vergaderinge der Staaten van alle de Nederlanden. Niet lang naa zijne wederkomst van daar, ontving RENÉ eene vermeerdering van aanzien, door het Stadhouderschap van *Gelderland*, 't welk Keizer KAREL DE V, onlangs, bij zijne uitgebreide Nederlandsche bezittingen hadt gevoegd. Eerst te *Nieuwmegen*, vervolgens in de overige Gelderschе Steden, en eindelijk ook te *Amersfoort*,

foort, ontving de Stadhouder, in naame van zijne Keizerlijke Majeſteit, de ſtaatelijke hulde.

In den Jaare 1544 ſloeg Keizer KAREL DE V het beleg voor *S. Diſier*, in Champagne. De Prins VAN ORANJE was daar bij tegenwoordig. Op zekeren dag zich in de Loopgraaven bevindende, wierdt hij, door den ſlag van eenen ſteen, zo zwaar getroffen tegen zijnen eenen ſchouder, dat dezelve geheel verbrijzeld wierdt, en hij, reeds den volgenden dag, aan de wonde overleedt. Geenen hooger ouderdom dan van tweeëndertig jaaren hadt hij bereikt. Bij zijne Gemaalinne ANNA VAN LOTHARINGEN liet hij geene kinderen naa. Dus benoemde hij tot zijnen eenigen Erfgenaam zijns broeders Zoon, WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, zedert bekend bij den naam van WILLEM DEN I, *Prinſe van Oranje*.

RENESSE, (*Het Geſlagt van*) al van ouds inzonderheid in *Zeeland* vermaard, is gewisſelijk een der oudſten en aanzienlijkſten van Nederland, hebbende door de meeste Veréénigde Gewesten zeer uitgebreide Takken geſchooten. Volgens de waarſchijnlijkſte gisſingen ontleent het zijnen oorſprong van de aloude Hollandſche Graaven, met naame van PEREGRINUS of PELGRIM, jongſten Zoone van Graave DIRK DEN VI, die, gehuwd zijnde met eene dogter van den eigenaar van *Renesſe* of *Haamſtede*, bij dezelve eene dogter verwekte, welke vervolgens de Echtgenoote wierdt van *Dirk*, Graave van Sein of Saijn, en daar naa, bij denzelven, Moeder van *Floris*, die de Stamvader wierdt der Heeren van Voorn en Burggraaven van Zeeland, en van DIRK, welken de volgende Heeren VAN RENESSE voor den Vader van hun Geſlagt erkennen.

Heer DIRK dan, van wien wij de Geſlagtrekening beginnen, nam ter Vrouwe een dogter van Henrik, broeder van den Graave van Steinfurt, en liet naa, bij zijn overlijden, voorgevallen in de maand Julij des Jaars 1207,

JAN, den eerſten van dien naam, tweeden Heer van Renesſe, Moermont, Haamſtede en Burgt. Volgens een geſchreevenen Stamboom, zou hij Graaf FLORIS verzeld hebben op eenen togt tegen de *Stadingers*, tegen welke, als zo genaamde Ketters, door aanhitzing van Pauſe GREGORIUS DEN IX, ver-

ſcheiden Vorſten het kruis hadden aangeſchooten. Zijn ſterfjaar wordt niet vermeld. Bij eene dogter van den Graave *van Salms* was hij vader van

JAN DEN II, derden Heere van Renesſe, Moermont, Haamſtede en Burgt. Zijne echtgenoote was eene dogter van den Heere van Diest, in Brabant. Volgens zommigen zou hij in September 1260 overleeden zijn. Anderen, egter, willen, dat hij in den Jaare 1267 nog leefde. Hij liet naa,

KOSTYN, of KONSTANTYN, den eerſten van dien naam, vierden Heer van Renesſe, Moermont, Haamſtede en Burgt. Hij was een moedig Krijgsoverſte, en hadt veel deels in de beroerten van dien tijd. Graave FLORIS DEN V, het beleg hebbende geſlagen voor het Slot te Vreeland, trok hij ter hulpe, met een aantal Zeeuwen, en behaalde, bij Loenen, eene merkwaardige overwinning op Heere GYSBREGT VAN AMSTEL, die zelve hier zijne vrijheid verloor. Niet minder dapper kweet hij zich, in den Jaare 1281, in het beleg van Montfoort. Heer KOSTYN, geſtorven in Augustus 1289, is tweemaal getrouwd geweest: eerst met eene dogter van den Graave van Vernenburg, daar naa met zijne Nigt Hillegond, dogter van den Heere van Voorn en Purggraave van Zeeland. Zijne kinderen, waarſchijnlijk in den eerſten echt verwekt, waren:

1. JAN DE III, die volgt.
2. *Henrik van Renesſe*, volgens zommigen, kinderloos geſtorven, doch, volgens anderen, de Stamvader van het Geſlagt der *Renesſen van den Burgt*.
3. *Kostijn van Renesſe*, zonder kinderen overleeden.

JAN DE III, vijfde Heer van Renesſe, Moermont, Haamſtede en Burgt. Nevens andere Edelen eenen opſtand verwekt hebbende, tegen Graaf FLORIS DEN V, en deswegens, een geruimen tijd, te Geertruidenberg, gevangen gehouden zijnde, verzoende hij zich met den Graave, in den Jaare 1289, mids zijn Zoon met eene dogter van eenen van 's Graaven Raaden zich in den echt moest verbinden. In den Jaare 1295 deedt JAN VAN RENESSE, met driehonderd man, eenen inval in Vlaanderen, verbrandde de Stad *Sluis*, en dreef de Vlamingen te rugge, hoewel ten getale van drieduizend man, op hem afgekoomen. Indien men MELIS STOKE moge gelooven, zou Heer

JAN

JAN kennis gehad hebben van den aanſlag der Edelen op Graaf FLORIS DEN V, en deszelfs moorddaadig einde. Dit niettegenſtaande ſtondt Heer JAN diep in de gunst van Graave JAN DEN I, Zoone en Opvolger van Graave FLORIS. Want niet alleen vergunde de gemelde Graaf, aan Heere JAN en deszelfs huisvrouwe, SOPHIA, *Vrouwe van der Goude*, dat deeze Heerlijkheid, en andere goederen, welke zij van de Graaflijkheid van Holland ter leen bezaten, op de dogters, zo wel als op de Zoonen, uit hunnen echt gebooren, zouden overgaan; maar ſtelde hem ook aan tot Baljuw van Zuidholland: in vergeldinge, meent men, van de dienſten, Graave JAN beweezen, in eenen togt tegen de Friezen, in welken Heer JAN zich dapper gekweeten, en eene zwaare wonde hadt bekoomen. Intuſſchen misbaagde deeze gunst aan Heere WOLFERT VAN BORSELEN, Heere van Veere; die, om hem den voet te ligten, Graaf JAN wist te beweegen om RENESSE te zenden aan den Hertog van Brabant, om eenige geſchillen te beſlegten, en vervolgens den Graave in 't oor blies, dat zijn Gezant met den Brabander eene zamenzweering hadt aangegaan, om zich van zijnen perſoon te verzekeren. JAN VAN RENESSE, uit Brabant te rug gekeerd, en aangaande de opgetijde beſchuldiging onderrigt zijnde, begaf z'ch na zijn Slot te Moermont. Thans dagvaarde hem de Graaf te Veere; doch, vermits hij niet verſcheen, volgde 'er ſtraks een vonnis van ballingſchap, met verbeurdverklaaring van alle zijne goederen: die voorts geſchonken wierden aan WITTE, een bastaart van Graave FLORIS, bij eene dogter van den Heere van Heusden. Naa eenigen tijd zwervens buitenlands, en den dood van den bewerker zijns ongeluks, den Heere VAN BORSELEN, vervoegde zich JAN VAN RENESSE bij Graaf JAN DEN II, met aanbieding om zich van de aangewreevene betigtingen te zuiveren, en borg voor zijnen goeden naam te ſtellen. Graaf JAN bewilligde in de voorwaarde, deedt eenen Borgtogt opſtellen; doch toen dezelve zoude geſlooten worden, kon RENESSE geene borgen vinden. Thans wierdt de onderhandeling afgebroken, en begaf zich RENESSE na Zeeland, alwaar hij, om zich in 't bezit van zijne goederen te herſtellen, een gevaarlijken opſtand verwekte, en wel haast eenen talrijken aanhang kreeg. Graaf JAN hadt naauwlijks hier van berigt ontvangen, of hij ſtak met

genig volk na 't Eiland *Schouwen* over. Doch vermids RENESSES magt de zijne overtrof, konde hij niets verrigten, en maakte de eerstgenoemde zich van bijkans geheel *Schouwen* meester, alwaar zijne meeste goederen gelegen waren. Hierop ontboodt Graaf JAN eene Vloot uit Holland, onder 't geleide van GUY *van Henegouwen*, die op Walcheren moest landen. Maar in 't oogenblik als de landing zou geſchieden, wierden de Schepen van een zwaar onweder overvallen en verſtrooid. Niet lang daar naa, tradt men in onderhandeling over een Beſtand, tusſchen Graaf JAN en RENESSE, onder bemiddeling van KAREL VAN VALOIS, broeder des Konings van Frankrijk. Beiden wierden gedagvaard te *Biervliet*, om Borgen voor 't Beſtand te leveren. De Graaf deedt het, doch RENESSE bleef in gebreke. Nogthans wierdt de Vredehandeling voortgezet, doch wel haast afgebroken, alzo RENESSE vermoedde, dat zijn partij te wel ſtondt bij den Koning.

Op kragtdaadiger middelen was van nu af Heer JAN bedagt, om den Graave den voet dwars te zetten; hij hadt geen minder oogmerk, dan hem van 't Graaflijk bewind te berooven. Ten dien einde vervoegde hij zich ten Keizerlijken Hove, voorgeevende dat het Graafſchap aan het Rijk vervallen was, en bij Graaf JAN onwettiglijk bezeten wierdt. Hij voegde 'er nevens, dat de bemagtiging van het Graafſchap den Keizer zeer gemaklijk zoude vallen; die 'er zo veel ſmaaks in vondt, dat hij tot de volvoering der zaake ſpoedig een beſluit nam. Ten dien einde begaf hij zich met een Leger na *Nieuwmegen*, alwaar hij Graaf JAN dagvaarde; die, intuſſchen, 's Keizers oogmerk vernomen hebbende, zich insgelijks hadt gewapend. Men kwam dus, uit wederzijdſche vreeze, tot geen treffen, maar leide de zaak bij, op voorwaarde, dat JAN het Graafſchap van den Keizer zou te leen bezitten. Onder dit alles hadt JAN VAN RENESSE zich geſteld aan 't hoofd eener Vloote van honderd Schepen, en zich daar mede na de Lek begeeven, van zins om zich met den Keizer te vereenigen. Doch hij was naauwlijks uit Zeeland vertrokken, of de meeste Landzaaten verklaarden zich voor Graave JAN, tastende de goederen aan van vaele Edelen, onder andere die van Heere JAN VAN RENESSE. Graaf JAN, eene aanzienlijke overwinning op de Zeeuwſche Vloot behaald hebbende,

de, begaf zich na Zeeland, alwaar hij RENESSES goederen verbeurd verklaarde, en onder zijne gunſtelingen uitdeelde.

Naa zijne nederlaage, hadt zich RENESSE, nevens anderen, na Vlaanderen begeeven, van waar zij geduurig op de Zeeuwſche Kusten ſtroopten, en op het Slot *ter Goes* eenen aanſlag waagden; doch, om den kloeken wederſtand, welken zij ontmoetten, waren zij genoodzaakt van dit ontwerp af te zien. RENESSES aanhang begon hier door allengskens te verloopen. Geruimen tijd vertoefde Heer JAN onder de Vlamingen; doch wierdt eindelijk te raade, zich te begeeven na Utrecht, 't welk thans jammerlijk verdeeld was. Hij vertoefde aldaar tot op de tijding eener zwaare nederlaage van zijne Vlaamſche Vrienden, die hem dermaate deedt ontzetten, dat hij, zich in zijn tegenwoordig verblijf niet veilig agtende, met verſcheiden zijner Vrienden de wijk nam na de Lek. Doch ook hier waren zij niet veilig. Want de Heer *van Kuilenburg* de Vlugtelingen naazettende, met eenige gewapende manſchap, vondt dezelve op eene Uiterwaard, tegen over Kuilenburg. Om het dreigende gevaar te ontgaan, ſtapten ze in eene Schouwe, om daar mede over de rivier te vaaren. Het Vaartuig, te veel bezwaard, ging te gronde, en te gelijk de Edelen, die in het water jammerlijk verſmoorden. Zulk een einde hadt Heer JAN VAN RENESSE, op den vijftienden of zestienden Augustus des Jaars 1304. Zijn Lijk wierdt naderhand opgevischt, en in een nabuurig Dorp *Beuzichem* begraaven. Tweemaalen was hij getrouwd geweest: eerst met *Sophia*, Vrouwe van der Goude; vervolgens met *Willemina*, dogter van den Heere van Maaſtede. Hij liet twee Zoonen naa, doch onzeker uit het eerſte of uit het tweede huwelijk:

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. *Kostijn* of *Konſtantijn van Renesſe.* Hij was een der voornaamſte Hoekſche Edelen, en hieldt, als zodanig, de zijde van Vrouwe MARGARETA tegen haaren Zoon Hertog WILLEM. In eenen Scheepſtrijd, tuſſchen Moeder en Zoon, op den vijfden Julij 1351, op de Maaze, voorgevallen, ſneuvelde hij als Bevelhebber der Vloote, in den ouderdom van vijfenzeventig, of, volgens zommigen, van negenënzeventig jaaren. Bij zijne Echtgenoote Sophia van Gavre, dogter van

Philips van Gavre, Heere van Liedekerke en Breda, heeft hij geene kinderen naagelaaten.

JAN VAN RENESSE tradt in 't huwelijk met *Aleid*, Erfdogter van Jakob van Lichtenberg, en herſtelde daar door eenigermaate het verlies zijner Vaderlijke goederen, die door den Graaf van Holland waren verbeurd verklaard. Behalven andere goederen, bekwam hij hier door de Heerlijkheid *Rijnauwen*, in het Sticht, en in de Stad het Huis Lichtenberg, door zijne naakoomelingen nog lang daar naa bezeeten. In den Jaare 1336 was hij Overſte of Bevelhebber van Brugge, en overleedt in de maand October des Jaars 1348. Volgens een geſchreeven Stamboom zou hij in de St. Nikolaas Kerk eene Vikarij geſtigt hebben, mids voor hem, weeklijks, twee zielmisſen zouden gedaan worden. Zijne kinderen waren:

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. *Maria van Reneſſe*, getrouwd met Jan, Baron van Guiſtelles.

3. *Margareta van Reneſſe*, getrouwd met den Heer van Praat.

4. *Johanna van Reneſſe*, gehuwd aan Gerrit van Herlaar, Heere van Poederoijen.

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg, Baarland, Stuveland, Bakendorp en Lichtenberg. Bij SMALLEGANGE voert hij ook den tijtel van *Heer van Zeist*. Naa eenen togt tegen de Lithauwers gedaan te hebben, op welken hij Ridder wierdt geſlagen, verzelde hij, nevens andere Edelen, in den Jaare 1395, den Utrechtſchen Biſchop, in deszelfs optogt tegen de Drentenaars en het Slot van Koeverden. In het volgende jaar volgde hij den Biſchop in eenen aanſlag op het Huis Rijneſtein, uit hetwelk JAN, natuurlijke Zoon van eenen der Heeren VAN ARKEL, menigvuldige vijandlijke uitvallen hadt gedaan. Boven dit alles droeg hij mede in de kosten van de Kerk der Minderbroederen te Utrecht, en ſtigtte 'er eene begraafplaats voor zijn Geſlagt. Uit zijne huisvrouwe, *Maria van Arkel*, dogter van Jan van Arkel, Heere van Heukelom, en van Bartha Maria van Hoorn, liét hij naa, bij zijn overlijden, 't geen voorviel in Maart des Jaars 1415, drie Zoonen en eene dogter:

1. JAN

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, van wien insgelijks nader zal geſproken worden.

3. *Jan* of *Henrik van Renesſe.* Hij volgde de zijde van Vrouwe JAKOBA *van Beſſeren*, en ſneuvelde in eenen veldſlag, welken hij, ten haaren behoeve, bijwoonde, tegen Hertog PHILIPS *van Bourgondie*, bij Brouwershaven, op den veertienden Januarij des Jaars 1426. Den naam zijner Echtgenoote vinden wij niet vermeld, zo min als die der vier dogteren, uit dezelve verwekt.

4. *Elizabeth van Renesſe.*

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg, Baarland, enz. wierdt, ter gelegenheid der onlusten, welke, in den Jaare 1426, Utrecht beroerden, uit die Stad gebannen. Om zich van dien hoon te wreeken, kwam hij 's daags vóór Pinxter van dat jaar ter Stad inrijden, verzeld van veertien ſtrijdbaare mannen, gang neemende na de Plaats, in de hoop dat zijne Vrienden zich aldaar bij hem zouden voegen. Niet ijdel was deeze verwagting. Want als de Heer VAN BUREN en anderen zich voor hem verklaard hadden, begaven zich de burgers na hunne wooningen, door het kleppen der Klok te wapen geroepen. Van de geenen, die zijne ballingſchap bewerkt hadden, namen eenigen de vlugt, anderen wierden gevangen genomen, doch op borgtogt ontſlagen. Zijne Echtgenoote was, waarſchijnlijk, (want de Schrijvers zijn 't niet eens) RENE, dogter van Rover van Zuilen van Natewisch. Hij overleedt in Maart des Jaars 1438, naalaatende:

1. FREDERIK VAN RENESSE, die volgt.

2. JAN VAN RENESSE, *Heer van Wulven*, die insgelijks zal volgen.

3. *Jan van Renesſe*, Heer van *Vinningen*, een verdronken Dorp in Zuidholland, hebbende gehad, volgens zommigen, eene dogter, doch, volgens anderen, kinderloos geſtorven.

FREDERIK VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, Hellenburg, enz. wierdt nevens zijnen Broeder Jan, Heer van Wulven, en zijnen Neef Jakob van Gaasbeek, in den Jaare 1449, door Biſchop RUDOLF VAN DIEPHOLT, naa dat deeze de Stad

Utrecht, door list, hadt ingenomen, in de gevangenis geworpen, doch wederom geſlaakt, voor eene boete van tienduizend Guldens, en verzaaking der verwagtinge van de erfenisſe van Jakob, Heere van Gaasbeck, als mede de belofte om het Nederſticht te zullen ruimen, mids in geen vijandlijk land te mogen gaan woonen. Opdat het Huis Rijnauwen, digt bij Utrecht gelegen, den ballingen niet tot eene wijkplaatze zou dienen, wierdt het door den Biſchop verbrand, doch naderhand, aan de Weduwe van Heere FREDERIK en de kinderen, eene jaarlijkſche Lijfrente van duizend en vier ponden daar voor toegeleid. In vrijheid herſteld zijnde, koos Heer FREDERIK tot zijn verblijf het Slot *Hellenburg*, op het Zweeuwſche Eiland Zuidbeveland, en overleedt aldaar in September des Jaars 1452. Zijne Huisvrouw was *Elizabeth van Kruiningen*, dogter van Arend van Kruiningen en Dirkje van Kralingen, en hij bij haar Vader van

1. JAN VAN RENESSE, die volgt.

2. *Arend van Renesſe*, in den Jaare 1468 Burgemeester van Utrecht, doch in dat zelfde jaar na 't H. Land vertrokken. Bij zijne huisvrouwe, Joſina van Zuilen van Nijvelt, heeft hij geene kinderen verwekt.

3. *Jan van Renesſe*, Heer van Oudegein. Men verhaalt, dat zijne Moeder, zes, of volgens anderen, acht weeken, naa de geboorte van haaren voorgaanden Zoon *Arend*, haaren Kerkgang gedaan hebbende, en van daar zijnde thuis gekoomen, ſtraks, van nieuws, van de baarensweeën overvallen wierdt, en deezen Zoon ter waereld bragt. Hoe 't zij, Heer Jan omhelsde den Geestlijken ſtaat, wierdt Kanunnik van het Dom-Kapittel te Utrecht, vervolgens Scholaster van de zelfde Kerk, en overleedt in Maart 1564.

4. *N. N. van Renesſe*, getrouwd met N. van Eijl, Heere van Horst, in 't Land van Kleeve.

5. *N. N. van Renesſe*, Echtgenoote van Dirk van Zwieten, Heere van Leienburg en Loenreſloot.

JAN VAN RENESSE, Heer van Rijnauwen, als mede, naa het overlijden van zijnen broeder *Jan*, *Heer van Oudegein*, hadt in huwelijk *Kornelia*, dogter van Jan, Heere van Bokhoven, en overleedt in de maand Maij des Jaars 1512, zijnde Vader van,

Anna

Anna van Reneſſe van Rijnauwen, getrouwd met Godefried van Rifferſcheid, Heere van Herff, in het Hertogdom Gulik, die bij haar verwekte:

a. *Godefried van Herff.*

b. *Anna van Herff*, getrouwd met Willem van Rosſem, Heere van Dalem, Zoelen, enz. van wegen Hertog KAREL DEN VIII Maarſchalk van Gelderland, en Amptman van Bommel. *Anna van Herff* bekwam, naa haar Grootvaders overlijden, de Heerlijkheden van Rijnauwen en Lichtenberg. In den Jaare 1537 verkogt zij, aan de Vroedſchap van Utrecht, het Huis Lichtenberg, om hetzelve, nevens het Huis *Hazenberg*, tot een nieuw Stadshuis te vertimmeren.

c. *Adelheid van Herff*, gehuwd aan Dirk, Heere van Boetſelaar, Schulenburg, Snellenburg, enz. Erfſchenker van het Hertogdom Kleef. Uit de naalaatenſchap van haaren Grootvader *Jan van Reneſſe*, bekwam zij het goed van Oudegeln.

d. *Elizabeth van Herff*, getrouwd met Jan van Baaxen, erfde van haaren Grootvader Jan van Reneſſe het goed Oud-Wulven, 't welk zij naderhand heeft afgeſtaan aan haaren broeder Godefried van Herff.

JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven, boven, bl. 169 N. 2 vermeld, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Rijnauwen, Hellenberg, enz. Uit de balllngſchap buiten Utrecht, waar mede deeze, nevens zijne Huisvrouw en kinderen, geſtraft wierdt, door Biſchop RUDOLF VAN DIEPHOLT, herriep hem diens opvolger GYSBERT VAN BREDERODE; welken hij, naderhand, door zijne welſpreekendheid, overhaalde om afſtand te doen van het Bisdom, eer Hertog PHILIPS *van Bourgondie*, met een magtig Leger in het Sticht gevallen, hem met geweld daar van kwam ontzetten. Naderhand ſloot hij, in 's Biſchops naam, een verdrag met den Hertog, waar bij bedongen wierdt, de Biſchoplijke Zetel voor DAVID van Bourgondie, baſtaart van Hertog PHILIPS, en voor BREDERODE eene Domproostdij, welke hij voorheen hadt bezeeten, en in plaats van de Proostdije van Oud-Munſter, de rijke Proostdij van Donaas te Brugge in Vlaanderen, als mede zitting in des Hertogs Raad in Hol-

Holland, op eene wedde van vierduizend tweehonderd Rhijnſche guldens. Tweemaalen is Heer JAN getrouwd geweest. Zijne eerſte Vrouw was *Ludgarda van Buren*, Vrouwe van Wulven, dogter van Balthaſar van Buren, Heere van Reigersfoort, en van Clementina van Wulven, Vrouwe van Wulven, geſprooten uit het Geſlagt van Lokhorst. Bij deeze verwekte hij drie kinderen:

1. *Jan van Reneſſe*, naa zijn Moeders dood Heer van Wulven, en ongehuwd overleeden.

2. *Matelia van Reneſſe van Wulven*, gehuwd, doch tegen het genoegen haarer Vrienden, en daarom van haaren broeder onterfd.

3. *Maria van Reneſſe van Wulven.*

Naa het overlijden der eerſte Echtgenoote, bewoog hem zijn Zoon, die, door zwakheid, zich tot het huwelijk onbekwaam oordeelde, tot het aangaan van eene tweede Echtverbintenisſe. Om zijnen Vader te kragtiger daar toe over te haalen, deedt hij, ten zijnen behoeve, afſtand van de goederen van Wulven, hem van zijne Moeder aanbeſtorven. Hij hertrouwde dan met *Margareta van Kuilenburg*, dogter van Gerrit van Kuilenburg, Heere van Renswoude, en van Margareta Taats van Amerongen, en was, bij zijn overlijden, voorgevallen in de maand Februarij des Jaars 1492, bij haar Vader van nog vier kinderen:

4 JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven, die volgt.

5. FREDERIK VAN RENESSE VAN WULVEN, die insgelijks zal volgen.

6. JAN VAN RENESSE VAN KUILENBURG; van deezen zal ook nader verſlag gegeeven worden.

7. *Gerard van Reneſſe van Wulven*, zonder kinderen overleeden.

JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven, nam ter Vrouwe *Aida Treijs van Kuinre*, Vrouwe van Wilp, dogter van Adriaan Treijs van Kuinre, Heere van Wilp, Urk en Emmeloort, en van Hadewich van Yſelſtein, en thans Weduwe van Nikolaas van Aſſendelft. Behalven de Heerlijkheid *Wilp*, betrouwde hij, met deezen echt, het regt op de Heerlijkheid de *Kuinre*, of *Kuinder*, door eenen der Utrechtſche Biſſchoppen

pen, op eene ſlinkſche wijze, voor eene kleine ſomme gekogt; als mede het regt van aanſpraake op de Eilanden *Urk* en *Emmeloort*, in de Zuiderzee, doch waar over hij en zijne naakoomelingen een langwijlig regtsgeding gevoerd hebben met het Geſlagt van Zoudenbalch. Heer JAN overleedt in den Jaare 1535, en wierdt in de Kapelle van zijn Geſlagt, in de Minderbroederskerk te Utrecht, begraaven; hebbende verwekt:

1. *Jan van Renesſe*, Heer van Wulven, in den Jaare 1540 kinderloos geſtorven, aan de gevolgen van een val van zijn paerd, naa alvoorens, aan zijnen broeder *Jan van Renesſe van Wilp*, de Heerlijkheid Wulven te hebben overgedraagen.

2. ADRIAAN VAN RENESSE *van Wulven*, die volgt.

3. JAN VAN RENESSE *de Jonge*, Heer van Wilp, en, naa zijns oudſten broeders ontijdigen dood, ook van Wulven. Van deezen zal naderhand geſproken worden.

4. GERARD VAN RENESSE *van Wulven*; deeze zal insgelijks hier naa volgen.

5. *Hadewich van Renesſe van Wulven*, eerst getrouwd met Jan van Drakenburg, Heere van Drakenburg en Oudaan; vervolgens met Jan van Duivenvoorde, Heere van Noordwijkerhout.

6. *Margareta van Renesſe van Wulven*, die de echtgenoote wierdt van Ernst van Nijenrode, Burgemeester van Utrecht.

7. *Klara van Renesſe van Wulven*, gehuwd aan Hendrik van Raaphorst.

8. *Maria van Renesſe van Wulven*, bijgenaamd *de Schoone*, getrouwd met Jan van Holtswijler, Kolonel, en Drost van Hattem.

9. *Aleid van Renesſe van Wulven*, Nonne van S. Servaas te Utrecht, overleeden in den Jaare 1545.

10. *Kornelia van Renesſe van Wulven*, insgelijks Nonne aldaar, geſtorven in October 1569.

ADRIAAN VAN RENESSE VAN WULVEN, gebooren op den veertienden Augustus 1501, ontving zijnen naam van ADRIAAN FLORISZOON, meer bekend als Paus ADRIANUS DE VI, die over zijnen Doop had geſtaan. Deezen gaat de naam naa, van verſchei-

ſcheiden onechte kinderen verwekt te hebben. Te weeten, 'er wordt verhaald, dat zijne Moeder, van hem een onnatuurlijken afkeer hebbende, en ten voordeele van haaren jonger Zoon JAN VAN RENESSE *de Jonge* met ongemeene liefde zijnde vooringenomen, bij haaren Man wist te bewerken, dat ADRIAAN, al in zijne vroege jeugd, tot den Geeſtlijken ſtaat wierdt voorbeſchikt. Reeds op zijn tiende jaar wierdt hij Kanunnik der Kerke van S. Maria te Utrecht, op zijn twintigſte jaar Kanunnik der Domkerke, en, naa verloop van veertien jaaren, tot Scholaſter verkooren. Intuſſchen hadt ADRIAAN, meerderjaarig geworden zijnde, dikmaals zijnen afkeer van den Geeſtlijken ſtaat, en zijne genegenheid tot het huwelijk te kennen gegeeven: gelijk hij dan ook, eerlang, van den Pauſe vrijheid wist te verwerven, om zijne gelofte te verzaaken, en in den echt te mogen treeden. Dienſvolgens naam hij ter Huisvrouwe *Anna van Abkoude van Meerten*, gebooren in den Jaare 1512. Naa het ontijdig overlijden van zijnen ouder broeder Jan, vleide hij zich met de hoop der opvolginge in de goederen zijner Ouderen, als zijnde nu derzelver oudſte Zoon. Ook veinsde zijne Moeder, met hem verzoend te zijn. Nogthans wist zij bij haaren Man te wege te brengen, dat ADRIAAN afſtand deedt van de Heerlijkheid Wulven, ten voordeele van zijnen jonger broeder *Jan van Reneſſe de Jonge*, onder voorwaarde dat hij, door zijnen Vader, of door zijne Moeder, met beter heerlijke goederen zou voorzien worden. Doch de bedriegelijkheid deezer handelinge bleek hem wel haast, toen hij vernam, dat zijne Moeder, reeds in Maart des Jaars 1527, ten overſtaan van den Biſchop van Utrecht, haare Heerlijkheid *Wilp*, bij Uiterſten Wille, hadt gemaakt aan haaren lieveling *Jan van Reneſſe de Jonge*, mids deeze niet dan naa haaren dood in het bezit daar van zoude geſteld worden. Uit mismoedigheid over deeze ontdekking, riep hij zijne Vrienden bij een te Hattem, en aan dezelven zijnen nood geklaagd hebbende, verdeelde hij, onder zijne kinderen, bij zijne huisvrouw verwekt, alle zijne goederen, en omhelsde andermaal den Geeſtlijken ſtaat. Zints dien tijd, verhaalt men, leide hij een ingetogener leeven. Niet lang daar naa, in den Jaare 1549, wierdt ADRIAAN tot Domdeken verkooren, en ver-

vervolgens, zo door Keizer KAREL DEN V, als deszelfs Zoon en opvolger PHILIPS, tot eenen hunner Geheime Raden aangeſteld. Zo hoog ſtondt hij bij den laatstgenoemden Vorst in gunst, dat hij, naa het overlijden van GEORGIUS VAN EGMOND, Aardsbisſchop van Utrecht, door voorſpraak van den Kardinaal VAN GRANVELLE, Prinſe WILLEM DEN I en den Graave VAN EGMOND, tot opvolger wierdt benoemd. Nogthans beklom hij den Zetel niet; eene heete koorts nam hem weg, tien dagen naa zijne benoeming, in December des Jaars 1559. Het Lijk wierdt begraaven in het Voorouderlijk Graf, en, naa het afbreeken der Minderbroederskerk, de beenderen, door zijnen Zoon, overgebragt in de S. Janskerk. Behalven eenige onechte kinderen, hadt Heer ADRIAAN, bij zijne echtgenoote, die hem tot in den Jaare 1597 overleefde, verwekt de volgende kinderen:

1. *Maria van Renesſe van Duurkant*, gebooren in den Jaare 1536, en, in den Jaare 1558, gehuwd aan Mr. Helmich Splijtloff, Burgemeester van Zwol.

2. *N. N.* in de kindsheid geſtorven.

3. *Maria van Renesſe*, door zommigen op de lijst der onechte kinderen gebragt, verwekt bij Mabelia of Izabella van Diemen, wierdt de echtgenoote van Pieter Ruisch, Raadsheer in 't Hof van Utrecht.

4. *Jan van Renesſe*, gebooren in Maij des Jaars 1540, wierdt, op zijn twaalfde jaar, Kanunnik der Kerke van S. Jan, te Utrecht, en, naa verſcheiden waardigheden bekleed te hebben, in de maand December 1599, tot Deken dier Kerke verkoozen. In den Jaare 1600 tradt hij in 't huwelijk met Maria van Hakfort, dogter van Jan van Hakfort, en van Machtelt van Twiklo, en overleedt in den Jaare 1619, nalaatende, behalven eenige onechte kinderen, eene dogter,

Anna van Renesſe, die ongehuwd overleedt.

5. *Anna van Renesſe*, eerst getrouwd met Gijsbert van Berk, Kapitein en naderhand Hoofdſchout van Rheenen; vervolgens met Adam van Weerdenburg, en in den Jaare 1626 overleeden.

6. *Hester van Renesſe*, gehuwd aan Simon Monier, Kapitein.

7. *Frederik van Renesſe.*

JAN

JAN VAN RENESSE, *de Jonge*, *Heer van Wilp*, en na zijns broeders dood ook van *Wulven*, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, en van Alida Treijs van Kuinre, bl. 173, N. 3 vermeld, trouwde, in den Jaare 1506, met *Alida*, oudſte dogter van Diderik, of, volgens andere, van Gijsbert van Bronkhorst, van Batenburg, Heere van Nieuwland en Runen. Na zijn overlijden, voorgevallen in Augustus 1553, was zij genoodzaakt het Land te ruimen, omdat zij de Onroomſche Leeraars dikmaals geherbergd, en hunne Leerredenen hadt bijgewoond. Zij wierdt deswegen geſtraft met de Verbeurdverklaaring van haare goederen, in den Jaare 1568; doch, zedert de verandering der tijden, in dezelve wederom herſteld zijnde, heeft zij nog veele jaaren te Utrecht geleefd. De kinderen, uit haaren echt gebooren, waren:

1. JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven en Wilp, die ſtraks zal volgen.

2. *Frederik van Renesſe van Wulven*, op het twintigſte jaar zijns ouderdoms, met zijne Moeder en ander gezelſchap, op eenen Wagen, door Utrecht rijdende, door het hollen der paerden, deerlijk omgekoomen.

3. JAN BAPTISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, van waar in 't vervolg zal geſproken worden.

JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven en Wilp, gebooren omtrent het Jaar 1537, was een der zamenverbondene Nederlandſche Edelen, en een ondertekenaar van het vermaarde Smeekſchrift, 't welk, in den Jaare 1566, aan de Landvoogdeſſe overhandigd wierdt. Ook wordt van hem verhaald, dat hij den Beeldſtormeren te Utrecht gunſtig zou geweest zijn, en hun den weg na de Buurkerk en de S. Geertruidskerk zou geweezen hebben. Zelf wil men, dat hij werktuigen om te breeken verſchafte. Hij deedt eenen keer na het Noorderkwartier van Holland, om aanhang te winnen, en droeg de wapens onder den Heere VAN BREDERODE. Na de aankomst van den Hertog VAN ALVA, gevlugt, ingedaagd en niet verſcheenen zijnde, wierdt hij gebannen, met verbeurdverklaaring van zijne goederen. Na zijne uitlandigheid bevondt hij zich binnen *Leiden*, geduurende het beleg door de Spanjaards. De Geuſſche Bevrediging herſtelde hem in 't bezit van zijne goede-

ren

ren binnen *Utrecht*, alwaar hij van nieuws ging woonen in zijn fraai huis, aan het S. Jans Kerkhof, 't welk, in zijne afwezigheid, tot eene Vergaderplaatze der Raaden van 't Hof van Utrecht was bekwaam gemaakt. Even als vóór zijne vlugt, dus nam hij ook daar naa zitting onder de Ridderſchap van Utrecht. Van wegen de Edelen hadt hij de hand in het opſtellen van de Utrechtſche vereeniging, en heeft die naderhand ondertekend. Daarenboven bekleedde hij den post van Commisſaris Generaal over de Ammunitie, en wierdt, eindelijk, in den Jaare 1581, tot Buitengewoon Raad van 't Hof van Utrecht aangeſteld. Heer JAN was, in den Jaare 1559, in 't huwelijk getreeden met zijne Nigt *Margareta van Renesſe van Elderen*, welker Voorouders hier naa volgen, en hadt bij haar verwekt:

1. *Jan van Renesſe*, Heer van Wulven en Wilp, die ſtraks zal volgen.

2. *Frederik van Renesſe van Wulven*, eerst Kanunnik ten Dom, en vervolgens Theſaurier van dat zelfde Kapittel. Zijne Echtgenoote was Anna van Lauwik, dogter van Herbert van Lauwik, Heere van Geldermalſem. Heer *Frederik* ſtarf, aan de pest, op het Huis te Geldermalſem, in den Jaare 1603, zonder kinderen.

3. *Dirk van Renesſe van Wilp*, van wien naderhand zal geſproken worden.

4. *Willem van Renesſe*, eerst Pagie bij Prinſe WILLEM DEN I, naderhand Kanunnik van het Kapittel van Oud-Munſter te Utrecht, en eindelijk Deken van het zelfde Kapittel. Hij overleedt in den Jaare 1631.

5. *Christoffel van Renesſe*, geſtorven in den Jaare 1596.

6. *Jan van Renesſe.*

7. *Jakob van Renesſe.*

JAN VAN RENESSE, Heer van Wulven en van Wilp, geboo-ren in den Jaare 1560, wierdt, op den negenden September des Jaars 1586, wegens de Ridderhofſtad Wulven, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Doch vermids hij, in gevolge der Nederlandſche Onlusten, zijns Vaders boedel met ſchulden zwaar belaaden vondt, die, voor 't grootſte gedeelte, op hem, als oudſten Zoon en Leenopvolger, neder-

daalden, was hij genoodzaakt, de Heerlijkheid Wulven te verkoopen, als mede zijn huis binnen de Stad, aan het S. Jans Kerkhof. Van de Heerlijkheid wierdt, in den Jaare 1592, kooper Wouter van Oudshoorn, Heer van Kraijeſtein. Heer JAN hadt in huwelijk Hester van Hattum, dogter van Dirk van Hattum. Bij zijn overlijden, 't welk voorviel in September 1600, liet hij na:

1. *Adriaan van Renesſe*, Heer van Wilp, Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, en wegens de Ridderorde Kommandeur van Leiden in den jaare 1629. Hij ſtorf zonder kinderen in Augustus 1630.

2. *Maximiliaan van Renesſe*, Heer van Wilp, van wien nader zal geſproken worden.

3. *Kornelia van Renesſe van Wilp*, getrouwd met Ernst van Reede tot Amerongen; zij overleedt in den Jaare 1643.

4. *Margareta van Renesſe van Wilp*, eerst getrouwd met Beernt Juriaansz. van der Hem, en daar naa met Johan Strik.

5. *Anna van Renesſe van Wilp.*

MAXIMILIAAN VAN RENESSE, naa zijns broeders dood Heer van Wilp, hadt tot Huisvrouwe *Anna van Sallant*, dogter van Wijnant van Sallant, Heere van de Poll, en verwekte bij haar de volgende kinderen:

1. *Jan Pieter van Renesſe*, Heer van Wilp, die volgt.

2. *Wijnant van Renesſe*, Heer van den Ouden Pol, van wegen zijne Moeder, Gerburg van Lijnden, Vrouwe van den Ouden Poll; van hem zal in 't vervolg geſproken worden.

3. *Abraham Daniel van Renesſe van Wilp*, Kapitein, en Bevelhebber op Koromandel, in de Oostindiën, in den Jaare 1680 zonder kinderen overleeden.

4. *Kornelis van Renesſe van Wilp*, Vaandrig, zonder naakroost geſtorven.

5. *Theodora Anna van Renesſe van Wilp*, getrouwd met Frederik van Brederode, Zoone van Henrik van Brederode, Heere van Bolswaardt.

6. *Hester van Renesſe van Wilp*, getrouwd met N. van Himbijzen, Lieutenant Kolonel en Kommandant van Heusden; geſneuveld in het beleg van Maastricht.

7. Kin-

Een Christen verscheurt het Edict van Diocletianus.

XCVI.

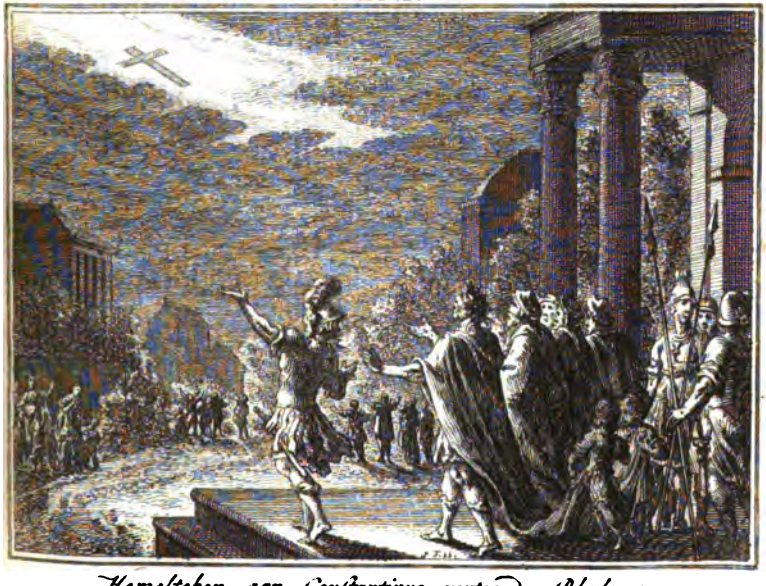

Hemelteken aan Constantinus vertoond. Bladz. 350.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

7. *Kornelia van Reneſſe van Wilp*, getrouwd met Wijnant van Boeckop tot Millingen, Zoon van Jan van Boeckop tot Millingen, Drost van Wisch, en van Johanna Elizabeth van Sallant tot de Poll. Zij ſtierf zonder kinderen.

JAN PIETER VAN RENESSE, Heer van Wilp, Kapitein in dienst van den Staat, trouwde, in Augustus 1658, met zijne Nigt *Agnes van Reneſſe van Wilp*, dogter van Reinier van Reneſſe van Wilp, en verwekte de volgende kinderen:

1. *Maximiliaan van Reneſſe van Wilp*, Kamerheer van den Keurvorst van den Paltz, Kolonel Kommandant van de Paltſiſche Guardes, en Kommandant van de Stad Manheim. Hij ſtorf zonder kinderen, in den Jaare 1723.

2. *Jan van Reneſſe van Wilp*, Ritmeester. Den naam zijner Echtgenoote vinden wij niet vermeld, maar wel die van zijne drie Zoonen, allen Krijgslieden:

a. *Jan van Reneſſe.*

b. *Pieter van Reneſſe.*

c. *Maximiliaan van Reneſſe.*

3. *Hans van Reneſſe van Wilp*, Lieutenant, ongetrouwd overleeden.

4. *Dirk van Reneſſe van Wilp*, Kapitein, ongehuwd overleeden.

5. *Willem van Reneſſe van Wilp*, ongehuwd.

6. *Maria van Reneſſe van Wilp*, insgelijks ongetrouwd.

7. *Anna van Reneſſe van Wilp*, Kannunikeſſe in het Adelijk Sticht Nieuwklooster.

WYNANT VAN RENESSE VAN WILP, Heer van den Ouden-Poll, Wezenthorst en in Sinderen, onder de kinderen van MAXIMILIAAN VAN RENESSE, Heere van Wilp, bl. 179, N. 2 vermeld, beſchreeven in de Ridderſchap van Gelderland, trouwde, in den Jaare 1668, met Johanna van Baaxen van Harmelen, dogter van Jakob van Baaxen, Heere van Harmelen, en van Adriana van Aaswijn, Vrouwe van Wezenthorst, en wierdt Vader van de volgende kinderen:

1. *Maximiliaan Jakob van Reneſſe van Wilp*, jong geſtorven.

2. MAXIMILIAAN JAKOB VAN RENESSE VAN WILP, die volgt.

3. *Anna Catharina van Reneſſe van Wilp*, getrouwd met N. N. Nunnik, kinderloos.

4. *Dirk van Reneſſe van Wilp*, Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, en, als zodanig, Kommandeur van Leiden en Katwijk op den Rhijn, in den Jaare 1721. In den Jaare 1719 wierdt hij Burgemeester van Hattem, en zat vervolgens in den Raad ter Admiraliteit op de Maaze.

5. *Abraham Daniel van Reneſſe van Wilp*, Kapitein.

6. JAN PIETER VAN RENESSE VAN WILP, Majoor geworden in den Jaare 1727, getrouwd met Judith van Wijnbergen tot de Glinthorst, dogter van Koenraad van Wijnbergen, Heere van de Glinthorst, en van Henrika Geſina van Dedem, en bij haar Vader van:

a. *Wijnant Maximiliaan Jakob van Reneſſe van Wilp.*

b. *Henriette van Reneſſe van Wilp.*

c. *Koenraad van Reneſſe van Wilp.*

MAXIMILIAAN JAKOB VAN RENESSE VAN WILP, Heer van Wezenthorst, nam ter Vrouwe *Suſanna Geertruid van Bodek tot Marnits*, dogter van Pieter Nikolaas van Bodek tot Marnits, en van Joſina Sara van Brederode, en wierdt, van wegen zijne Huisvrouwe, in November 1705, beleend met de Ridderhofſtad ter Aa. Hunne kinderen waren:

1. *Johanna Adriana van Reneſſe van Wilp*, getrouwd met Jan Frederik van Reede van Amerongen, Heere van de Perkeler, beſchreeven, in den Jaare 1717, in de Ridderſchap van Gelderland, in het Kwartier van Nieuwmegen.

2. *Wijnant Jan van Reneſſe van Wilp*, Heer van Zuileveld, in den Jaare 1720 beſchreeven in de Gelderſche Ridderſchap, in het Kwartier van de Veluwe, en wegens dat Gewest, in den Jaare 1729, Afgevaardigde in de Vergadering der Oostindiſche Maatſchappije ter Kamer Amſterdam.

3. *Nikolaas van Reneſſe van Wilp*, jong geſtorven.

4. *Reinout Abraham van Reneſſe van Wilp*, in den Jaare 1721 Lieutenant geworden onder het Stichtſche Regiment Voetvolk van den Generaal VAN PALLAND.

DIRK

DIRK VAN RENESSE VAN WILP, onder den kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven en Wilp, bl. 177, N. 3 vermeld, een geleerd man, en zonderling ervaren in de Romeinſche Oudheden en in de Vaderlandſche Geſchiedenisſen. Zijne Echtgenoote was *Gisberta Botter van Snellenberg*, dogter van Henrik Botter van Snellenberg en van Adriana van Nijenrode, Vrouwe van Boeleſtein en Maarzenbroek. Negen jaaren overleefde hij zijne huisvrouw, en liet naa, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1634,

1. *Jan van Reneſſe van Wilp*, getrouwd met Elizabeth van Meerenburg, Weduwe van Rudolf Henrik van Mepſche, Heere van Lopperſum, en dogter van Kornelis van Meerenburg en van Machtelt Borre van Amerongen. Zij baarde hem de volgende kinderen:

a. *Rudolf van Reneſſe van Wilp*, eerst getrouwd met Margareta van der Heere, vervolgens met N. N. Daijaarts, doch zonder kinderen overleeden.

b. *Jan Baptist van Reneſſe van Wilp*, Kapitein, zonder kinderen geſtorven.

c. *Dirk van Reneſſe van Wilp*, in den Jaare 1664, in den ouderdom van achttien jaaren, ongehuwd overleeden.

2. *Adriaan van Reneſſe van Wilp*, Priester.

3. REINIER VAN RENESSE VAN WILP, die volgt.

4. *Maria van Reneſſe van Wilp*, getrouwd met Kaspar van der Burg, Heere van Veldhuizen, Bijleveld, Rosweide en in Reierskoop. Zij overleedt in Januarij 1652.

REINIER VAN RENESSE VAN WILP, getrouwd met Kornelia van Dashorst, dogter van Gerard van Dashorst en van Agneta van Baijler, en bij haar vader van deeze kinderen:

1. *Dirk Jan van Reneſſe van Wilp*, gehuwd met Catharina van der Hooge, bij welke hij twee Zoonen heeft verwekt, doch welker naamen wij niet genoemd vinden.

2. *Gerard van Reneſſe van Wilp*, overleeden in Maart 1645

3. *Gerard van Reneſſe van Wilp*, geſtorven in December 1649.

4. *Agnes van Reneſſe van Wilp*, gehuwd aan haaren Neeve *Jan Pieter van Reneſſe van Wilp*, boven vermeld.

5. *Gisberta Maria van Renesſe van Wilp*, eerst gehuwd aan Henrik Foeijt, Heere van Lutteke-Weede, Onderrhijn en Heikoop. Naa dienſ overlijden, hertrouwde zij met Jan Dirk Faſans, Kapitein, en nogmaals met Jan Dirk van Blokland, Heere van Gieſſen.

JAN BAPTISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE *de Jonge*, Heere van Wulven en Wilp, bl. 176, N. 3. vermeld, was Kapitein, en tradt, in October 1583, in huwelijk met *Adriana van Twickelo*, dogter van Jasper van Twickelo, Heere van Ruitenburg en Eerde. Aldus bekwam hij het Huis te Eerde, eene Havezaate in Overijſſel, onder 't Kwartier van Salland. Bij het overlijden van zijn Vrouws Vader, wierdt het Huis, bij Maageſcheid, hem toegedeeld, in Maart 1591. Uit den genoemden echt wierden gebooren:

1. JAN ADOLF VAN RENESSE, die volgt.
2. *Jakob Diderik van Renesſe*, te Praag overleeden.
3. *Kasper Frederik van Renesſe*, op het Huis te Ruitenburg, in Overijſſel, jong geſtorven.
4. *Kasper Frederik van Renesſe*, getrouwd met Anna van Bolderich, dogter van den Pandheer tot Lohe, in het Land van Kleef. Hij overleedt, zonder kinderen, in den Jaare 1622, aan een wonde, hem door een anderen met een Jagtroer toegebragt.
5. *Alexander Emmanuel van Renesſe*, die hier naa zal volgen.
6. *Anna Maria van Renesſe.*
7. *Walburg van Renesſe*, te Hasſelt jong geſtorven.
8. *Catharina Margareta van Renesſe.*
9. *Adelheida Aldegunda van Renesſe.*

JAN ADOLF VAN RENESSE, vermeld onder de Ridderſchap van Overijſſel, in de Jaaren 1610, 1621 en 1635, was Kolonel onder een Stichtsch Regiment te voet, Gouverneur van Doesburg, en van de Veſting Koeverden. Door opdragt van de Ridderſchap des Lands van Utrecht, wierdt hij Kanunnik van het Kapittel van S. Maria in Julij 1606, Proost van het zelfde Kapittel in Februarij 1620. Van zijne Kanunnikspraats deedt hij

bij afſtand in den Jaare 1634, en twee jaaren daar naa van de Proostdije. Hij trouwde met Anna Judith van Bevervoorde, en verwekte bij haar de volgende kinderen:

1. *Jan Chriſtoffel van Renesſe.*
2. *Joost van Renesſe.*
3. JOOST KASPAR VAN RENESSE, die volgt.
4. *Diderik van Renesſe.*
5. *Gerrit van Renesſe.*
6. *Aleid Judith van Renesſe*, ongehuwd.

JOOST KASPAR VAN RENESSE, was Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Dieren. In den Jaare 1665 trouwde hij met *Maria de Cupere*, dogter van Chriſtiaan de Cupere, afkomſtig uit Vlaanderen, Heere der Stede Ammers, van 'sHeerenarendsberge en Bergambacht. Hij ſtierf in Maart 1695, hebbende verwekt:

1. JAN ADOLF VAN RENESSE, *Heer van Lokhorſt*, die volgt.
2. *Anna Maria van Renesſe*, jong geſtorven.
3. *Aletta Judith van Renesſe*, vroeg overleeden.
4. *Chriſtiaan Diderik van Renesſe*, Kanunnik in den Dom te Utrecht in den Jaare 1690, Proost van Leiden in 1712, Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Rheenen in 1703. Hij ſtierf ongetrouwd, in Augustus 1719.

JAN ADOLF VAN RENESSE, beleend met de Ridderhofſtad Lokhorſt in den Jaare 1702, en, naa het overlijden van zijn Moeders broeder, volgens Uiterſten Wil, Heer der Stede Ammers, als mede van 'sHeerenarendsberge en Bergambacht. Naa eene Kanunnikdij, welke hij in den Dom hadt bezeeten, te hebben afgeſtaan, wierdt hij, in November 1709, beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. In November 1698 was hij in 't huwelijk getreeden met *Adriana van Kaſenbrood*, dogter van Johan van Kaſenbrood, Heere van Rijneſtein, en van Charlotta van Ledenburg, Vrouwe van Willigen, Langerak en ter Moer, en hadt bij haar verwekt:

1. *Maria Juſtina van Renesſe*, jong geſtorven.
2. *Johanna van Renesſe van Lokhorſt*, getrouwd met Jan Louis van Hardenbroek, Zoone van Gijsbert Jan van Har-

denbroek, Heere van Hinderſtein, en van Maria van Macloe. In den Jaare 1713 wierdt hij Extraordinaris, en vervolgens Gewoon Kapitein ter Zee, onder het Edel Mogende Kollegie ter Admiraliteit te Amſterdam, en overleedt in Augustus 1723.

3. *Kornelis Adolf van Reneſſe van Lokhorst*, gebooren in 1697, en in Maij 1730 ongehuwd overleeden.

4. *Jan Frederik van Reneſſe*, elf jaaren oud geworden.

5. *Willem Henrik van Reneſſe*, in zijne eerſte kindsheid geſtorven.

6. *Willem Jakob van Reneſſe van Lokhorst*, Majoor in het Stichtſche Regiment Voetvolk van den Generaal van Palland, en Kanunnik ten Dom te Utrecht.

7. *Ernst Henrik van Reneſſe van Lokhorst*, Kapitein in het Stichtſche Regiment te voet van den Brigadier Taats van Amerongen, ongehuwd overleeden in Januarij 1730.

8. *Karel van Reneſſe*, jong geſtorven.

ALEXANDER EMANUEL VAN RENESSE, *Heer van Eerde*, onder de kinderen van JAN BAPISTA VAN RENESSE VAN WULVEN, bl. 182, N. 5. vermeld, was Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, en uit dien hoofde Kommandeur van Dieren, en eindelijk Coadjutor van den Landkommandeur der Orde. In den Jaare 1640 wordt hij vermeld onder de Ridderſchap van Overijſſel. Zijne Huisvrouwe was *Johanna van Doornik*, dogter van Helwich van Doornik, Heere van Vormeer, en van Geertruid van Heukelom. Hij wierdt te Zwolle begraaven, en hadt de volgende kinderen:

1. *Helwich van Reneſſe*, Heer van Eerde, beſchreeven in de Ridderſchap van Overijſſel in den Jaare 1668, en in 1674 overleeden.

2. *Adriana van Reneſſe*, naa haar broeders dood Vrouwe van Eerde, getrouwd met Reinier Schaap van Winshem, wiens moeder was Anna Elizabeth van der Hoeve. Hij was beſchreeven in de Ridderſchap van Overijſſel in den Jaare 1651, en leefde nog in 1680.

GERARD

GERARD VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, en *Alida Freijs van Kuinre*, bl. 173, N. 4 vermeld, gebooren in den Jaare 1509, wierdt in November 1523 Kanunnik van het Dom Kapittel te Utrecht; doch in Januarij 1536 zijne Prebende wederom hebbende afgeſtaan, is hij Slotvoogd van Woerden geworden, vervolgens Raadsheer in het Hof van Holland, en eindelijk, in den Jaare 1560, Ordinaris Raad in het Hof van Utrecht. Zijne huisvrouwe was Geertruid van der Haar. Om 's Mans ijverige aankleeving van den Hervormden Godsdienst, wierdt hij, op bevel des Hertogs VAN ALVA, op den 25 Augustus 1568, te Utrecht, onthalsd. Zijne kinderen waren:

1. *Jan van Reneſſe*, reeds op zijn negende jaar, in den Jaare 1547, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht geworden, en in den Jaare 1556 meerderjaarig verklaard. Negen jaaren daar naa deedt hij afſtand van zijne Kanunnikdije, ten behoeve van zijnen broeder George van Reneſſe. Hij was een der Ondertekenaaren van het Smeekſchrift der Edelen, en, in het begin der Nederlandſche onlusten, Stadvoogd van Vianen. In eenen aanſlag op de Schans aan de Vaart, buiten Utrecht, door de Spanjaarden gevangen genomen zijnde, wierdt hij na ſtraks genoemde Stad gevoerd, en in Julij 1568 met het zwaard geſtraft.

2. *Beernt van Reneſſe*, in den Jaare 1578, te Antwerpen, in dienst van Maximiliaan, Graave van Boſſu, overleeden.

3. *Frederik van Reneſſe*, ongehuwd.

4. *George van Reneſſe*, gebooren in 1545, Domheer geworden in zijns broeders plaats, en overleeden in April 1580.

5. *Agnes van Reneſſe*, getrouwd met ADRIAAN VAN RENESSE, Heere van der Aa, van welken hier naa zal geſproken worden.

6. *Maria van Reneſſe*, getrouwd met Everhard van Cotereau, Heere van Westmaal, alwaar zij beiden onder eene verhevene Zark begraaven leggen.

7. *Catharina van Reneſſe*, getrouwd met Werner van Lennep, Zoon van Georgius van Lennep en van Anna van Galen, Regter van Nieuwmegen. Zij overleedt in Augustus 1626.

8. *Aleid van Renesſe*, geboren in April 1552, trouwde met Jan van Oostrum, Slotvoogd van Woerden. Beiden wierden begraaven in de Kerk te Wijk bij Duurſtede, alwaar hunne Wapenſchilden nog heden gezien worden.

FREDERIK VAN RENESSE VAN WULVEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, bij deszelfs tweede Vrouwe, *Margareta van Kuilenburg*, bl. 172, N. 5. vermeld, gebooren in den Jaare 1470, wordt hoog geroemd om zijne fraaie lichaamsgeſtalte, welſprekendheid en ervarenheid in Krijgszaaken. In den Jaare 1505 ontving hij, van Philips den Schoonen, Koning van Kaſtilie, in pandſchap het hooge en middelbaare regtsgebied van Oostmaal. Hij was Raad des Keizers, en Drosſaart van Breda, ten tijde als HENRIK, Graaf van Nasſau, daar van Heer was. Hij trouwde met *Anna van Hamal*, dogter van Wouter van Hamal, Heere van Monceaux, en van Elizabeth van Berchem, erfgenaame van de Heerlijkheden van Elderen, Masnij, Roucourt en Warfuzé. Hij overleedt in Maij 1538, zijne Weduw in Junij 1550, en wierden beiden te Breda, in het Koor, agter het Hooge Altaar begraaven. Hunne kinderen waren:

1. JAN VAN RENESSE, Heer van Oostmaal, die volgt.
2. *Wouter van Renesſe*, jong geſtorven.
3. *Klara van Renesſe*, in den Jaare 1515 gehuwd aan Philips van Hoorn, Heere van Boxtel, Baucignies, Kesſel, Loqueren, en heeft kinderen gehad.

JAN VAN RENESSE, naa zijns Vaders overlijden, in December 1538, beleend met Oostmaal, gelijk insgelijks, naa zijn Moeders dood, de Heerlijkheden van Elderen, Masnij, Roucourt en Warfuzé op hem vervielen. Daarenboven volgde hij zijnen Vader op in het Drostampt van Breda, en wordt, daarenboven, gezegd Stadvoogd van Luik geweest te zijn. Tweemaalen is hij getrouwd geweest. Zijne eerſte Echtgenoote was *Elizabeth*, Natuurlijke doch naderhand gewettigde dogter van Henrik, Graave van Nasſau, Heere van Breda, en van Margareta van Schoondonk. Zijne tweede Echtgenoote was Catharina van Bronkhorst van Batenburg, dogter van Dirk

van

van Bronkhorst van Batenburg, Heere van Nieuwland en Runen. Heer JAN overleedt in den Jaare 1549. Het laatſte huwelijk was onvrugtbaar, doch het eerſte gezegend geweest met elf kinderen:

1. *René* of *Reinier van Renesſe*, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Wasnes, Hern, Schalkhoven, Brumorher. Zijnen Doopnaam RENÉ hadt hij, waarſchijnlijk, ontleend van RENÉ, Graave van Nasſau, Prinſe van Oranje, zijnen Oom, als zijnde zijne Moeder daar van eene Natuurlijke Zuster. Tweemaalen is hij getrouwd geweest: eerst met Walburg van Merode, dogter van Henrik van Merode, Heere van Petersheim, en van Françoiſe van Brederode, Ambagtsvrouwe van Riederkerke, zwanger overleeden. Daar naa hertrouwde hij met Maria van Rubempre, Vrouwe van Resves, Bievene, enz. Burggraavin van Montenake. Hij overleedt, zonder kinderen, in den Jaare 1627, op zijn Huis te Elderen.

2. FREDERIK VAN RENESSE, die volgt.

3. *Jan van Renesſe van Elderen*, overleeden te Napels, aan eene heete koorts, naa dat hij den vermaarden bloedigen Zeeſlag, tuſschen Don JAN VAN OOSTENRYK en de Turken, bij Lepanto, hadt bijgewoond.

4. *Wouter van Renesſe van Elderen*, jong geſtorven.

5. *Willem van Renesſe van Elderen*, Heer van Piershil, enz. die hier naa zal volgen.

6. *Anna van Renesſe*, getrouwd met Willem van Croij, Markgraave van Rentij, Heere van Chievres, Ridder van het Gulden Vlies, Zoone van Philips, Heere van Croij, eerſten Hertog van Aarſchot, Markgraave van Rentij, enz. en van Anna van Croij, Prinſeſſe van Chimaij, enz.

7. *Elizabeth van Renesſe*, getrouwd met George Montmorencie, Baron van Croiſilles.

8. *Margareta van Renesſe*, getrouwd, in den Jaare 1559, met Jan van Renesſe, Heere van Wulven en Wilp, Zoone van Jan van Renesſe en van Alida van Bronkhorst van Batenburg, boven vermeld.

9. *Henrika van Renesſe*, getrouwd, eerst met Nikolaas van Gavre, Heere van Peer; daar naa met N. Vasſer, doch kinderloos geſtorven.

10. *Agnes*

10. *Agnes van Reneſſe*, in den ouderdom van dertig jaaren ongehuwd overleeden, en te Chievres, in Henegouwen, begraaven.

11. *Jan van Reneſſe*, ongehuwd geſtorven.

FREDERIK VAN RENESSE, Graaf van Warfuzé, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Malle, Wasner, Hern, Schalkhoven, Vosmeer, Beerſe, Vosſelaar, enz. Het hoog en middelbaar regtsgebied van de Heerlijkheid Oostmaal, welke zijne Voorouders ſlegts in pandſchap bezeeten hadden, verkreeg hij in eigendom, door koop van Koning PHILIPS DEN II, en wierdt in den Jaare 1561, daar mede beleend. Hij nam tot Echtgenoote *Helena Tork*, dogter van Willem Tork, Heere van Heesbeen, en van Barta Piek tot Wolfsweert. Met deeze ging hij woonen in Gelderland, op het Slot te Beest, en overleedt aldaar in Maij 1610, hebbende verwekt:

1. *N. N.* een Zoon, jong geſtorven.

2. *N. N.* een Zoon, insgelijks vroeg overleeden.

3. RENÉ of REINIER VAN RENESSE, Baron van Elderen, die volgt.

4. *Willem van Reneſſe van Elderen*, Heer van Mal, Heesbeen, Hoppel, Vel, enz. getrouwd met *Margareta van Reneſſe van der Aa*, dogter van Gerard van Reneſſe, Heere van der Aa, van welken hier naa zal geſproken worden. Hij ſtorf in Februarij 1630 op Heesbeen, hebbende verwekt:

a. *Frederik van Reneſſe van Elderen*, Heer van Mal en Heesbeen. In October 1654 kogt hij de Ridderhofſtad Schalkwijk, en wierdt, uit kragt daar van, in April 1660 beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. Hij overleedt te Antwerpen, in Maart 1666; waar naa de Heerlijkheid Oostmaal overging op zijnen Neef George Frederik van Reneſſe, Zoone van zijns Vaders broeder René van Reneſſe.

b. *Anna Helena van Reneſſe van Elderen*, getrouwd met Burchard Willem van Westerholt, Heere van Scherpenzeel.

c. *Sophia van Reneſſe van Elderen*, in de Jaare 1657 gehuwd aan Maurits Herman Ripperda tot Vorden, Hoofdſchout der Stad Zutphen.

d. *Mar-*

d. *Margareta van Renesſe van Elderen*, getrouwd, in Januarij 1664, met Johan Walraven van Gent, Heere van Diedem en Bijſterveld.

5. *Nikolaas van Renesſe van Elderen*, Heer van Vosmeer, getrouwd in Augustus 1619, met Agnes van Renesſe, Vrijvrouwe van Aſſendelft, Baronnesſe van Haarlem, Vrouwe van der Aa, Beverwijk, Heemskerk, Caſtricum, enz. dogter van Gerard van Renesſe, Heere van der Aa, Streefkerk, Nieuwlekkerland, en van Anna van Aſſendelft, Vrouwe van Aſſendelft, Haarlem, enz. eene ouder Zuster van zijn ouder broeders Vrouwe. Te zamen hadden zij de volgende kinderen verwekt:

a. *Gerard Frederik van Renesſe*, Baron van Elderen, Masnij, Vrijheer van Aſſeldelft, Baron van Haarlem, gebooren in 1624, en in den Jaare 1653 ongehuwd overleeden.

b. *Henrik van Renesſe*, Baron van Elderen, Masnij, enz. Vrijheer van Aſſendelft, Baron van Haarlem, Heer van der Aa, gebooren in 1626, en in 1660 ongetrouwd geſtorven.

c. *Anna van Renesſe*, Baronnesſe van Elderen, Masnij, enz. Vrijvrouwe van Aſſendelft, Baronnesſe van Haarlem, Vrouwe van der Aa, Caſtricum, enz. Zij was gebooren in September 1622, en overleedt, ongehuwd, in den Jaare 1667, de Baronnij van Haarlem en Aſſendelft nalaatende aan haars Vaders oudſten broeders oudſten Zoone George Frederik van Renesſe.

6. *Jan George van Renesſe van Elderen*, Domheer te Aken, Straatsburg, enz.

7. *Maria van Renesſe*, Baronnesſe van Elderen en Masnij, in October 1631 ongehuwd overleeden.

René, of reinier van renesse, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, Wasnes, Brumorher, Hern, Schalkhoven, enz. trouwde, in den Jaare 1606, op het Huis te Nijenrode, met Catharina van Arkel van Amelroij, dogter van George van Arkel van Amelroij en van Anna van Lokhorst, Vrouwe van Heemſtede en Lokhorst. Hij overleedt in Maij 1627, hebbende de volgende kinderen verwekt:

1. *Jan van Renesſe van Elderen*, te Parijs ongehuwd overleeden.

2. *George*

2. *George Frederik van Renesſe*, die volgt.

3. *Anna van Renesſe van Elderen*, in 1626 getrouwd met Pieter van Lichtervelde, Heere van Beaurevant, Velle-naar, Croix, Kaaskerke, Vrijland, enz.

4. *Margareta van Renesſe van Elderen*, getrouwd met Henrik Baron Bentink, Heere van Bicht, Papenhof, enz.

5. *Johanna Helena van Renesſe van Elderen*, Geeste-lijke.

6. *Eleonora van Renesſe van Elderen*, Geestlijke.

7. *Maria van Renesſe van Elderen*, Geestlijke.

GEORGE FREDERIK VAN RENESSE, Baron van Elderen en Masnij, Heer van Roucourt, enz. Stadvoogd van Stokken. Boven is reeds aangemerkt, dat hij van zijnen Neef Frederik van Renesſe van Elderen de Heerlijkheid Oostmaal, en van zijne Nigt Anna van Renesſe van Elderen de Baronnij van Haarlem, Asſendelft, enz. heeft geërfd. In den Jaare 1668 verſcheen hij, als Commisſaris van den Keurvorst van Keulen en Prinſe van Luik, in 's Graavenhage. Zijne huisvrouwe was *Anna Margareta* van Boekholt, en hij bij haar Vader van

1. *Jan George van Renesſe van Elderen*, Geestlijke in de Orde der Brigitten.

2. *Anna Catharina van Renesſe van Elderen*, Kanunnikes te Munſterbilſem, getrouwd met Jan van Wasſenaar, Heere van Warmond en Hazerswoude, wiens moeder was Jacoba van Matenesſe.

3. *Iſabella Godefrida Thereſia van Renesſe van Elderen*, Kanunnikes te Munſterbilſem, geſtorven in 1673.

4. *Aarnout van Renesſe van Elderen*, Kanunnik van S. Lambertskerk te Luik, en Proost van Onze Lieve Vrouwe-kerk te Tongeren.

5. *Maria Bernardina Alexandrina Geertruid van Renes-ſe van Elderen*, Kanunnikes te Nivelle, getrouwd met Antoni Ulderik, Graave van Trezim, Arberg, enz.

6. *Maximiliaan Henrik van Renesſe*, Graaf van Masnij, Baron van Elderen, eerst getrouwd met Magdalena Sophia van Wasſenaar tot Warmont, dogter van Jakob van Wasſe-naar, Heere van Warmont. Naa haaren dood, voorgevallen in 1696, hertrouwde hij, in 1698, met Margareta Elizabeth Sophia,

Sophia, Baronneſſe van Stepzaad, en verwekte bij deeze, zijnde het eerſte huwelijk onvrugtbaar geweest, de volgende kinderen:

a. *Sophia Magdalena Henriëtta Joſeph van Reneſſe*, eerst Kanunnikes te Maubuge, naderhand getrouwd, in den Jaare 1721, met Maximiliaan Henrik, Graave van Berlo van Hazemont, Heere van Brust en Choquier, doch, in 't volgende jaar, kinderloos geſtorven.

b. *Maria Bernardina Geertruid Joſeph van Reneſſe*, Kanunnikes te Nivelle, naderhand, in den Jaare 1722, gehuwd aan Ferdinand Alphonſus van Hamal van Vierff.

c. *Henrik Frederik Joſeph van Reneſſe*, Graaf van Masnij, Baron van Elderen, Cortesſem, enz. overleeden in den Jaare 1725.

d. *Albert Oktaaf Ernst Joſeph, Graaf van Reneſſe van Masnij*, Baron van Elderen, Cortesſem, enz. Kanunnik van de Metropolitaanſche Kerke te Keulen en van de Kathedrale Kerke te Luik, overleeden in October 1728.

e. *Anna Margareta Joſeph, Graavin van Reneſſe van Masnij*, eerst Kanunnikes te Maubuge, naderhand getrouwd met Frederik Jan van Iſendoorn van Blois, Heere van Kannenberg, Ritmeester in het Stichtſche Regiment Ruiterij van den Generaal Major van Ginkel, wiens Moeder was Margareta van Reede van Amerongen.

f. *Johanna Maria Joſeph van Reneſſe*, jong geſtorven.

g. *Ferdinand Lambert Karel Joſeph van Reneſſe*, in September 1728 overleeden.

h. *Frederik René Joſeph van Reneſſe*, jong geſtorven.

7. *Frederik van Reneſſe van Elderen*, Ridder van de Duitſche Orde, en als zodanig Kommandeur van Bernesſem, geſtorven in Januarij 1714.

8. *Johanna Barbara van Reneſſe van Elderen*, Geestlijke in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

9. *Anna Margareta Fernandina Charlotta van Reneſſe van Elderen*, Vrouwe en Abtdiſſe in het Keizerlijk Sticht te Borchet.

10. *Anna*

10. *Anna Agnes van Reneſſe van Elderen*, eerst Kanunnikes te Maubeuge, vervolgens getrouwd, eerst met Rebbert d'Argenteau, Burggraave van Looz, en daar naa met Gerard, Baron van Hoen van Cartiel.

11. *Anna Petronella Thereſia van Reneſſe van Elderen*, eerst Kanunnikes te Nivelle, naderhand Religieuſe Penitente te Maſeik.

12. *Frans Hijacinth van Reneſſe van Elderen*, Baron van Oostmal, getrouwd met de Graavinne van Hoensbroek d'Oort, en bij dezelve Vader van,

a. *Jan Michiel van Reneſſe*, Stadvoogd van Stokkem, in het Land van Luik, in den Jaare 1729 ongehuwd overleeden.

b. Een Zoon *N. N.*

c. Eene dogter, Kanunnikes te Bergen in Henegouwen.

d. Eene dogter, insgelijks Kanunnikeſſe aldaar.

13. *Lambertina Cecilia van Reneſſe van Elderen*, Abdis en Prinſſes van Munſterbilſem.

14. *Jan Willem van Reneſſe*, jong geſtorven.

WILLEM VAN RENESSE VAN ELDEREN, Heer van Piershil, Bommede, Grimmeſtein, enz. onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN ELDEREN, Heere van Oostmal, Elderen, enz. en deszelfs eerſte Echtgenoote *Elizabeth van Naſſau*, bl. 187, N. 5 vermeld, trouwde met Anna van Rubempre, Burggraavin van Montenaken, Vrouwe van Seneffe, eene jonger Zuster van Maria van Rubempre, huisvrouwe van *Willems* ouder broeder René, en erfgenaame van dezelve. WILLEMS kinderen waren.

1. *René* of *Renier van Reneſſe*, die volgt.

2. *Maria van Reneſſe*, getrouwd met Engelbert van Immerſeele, Heere van Loon, Baron van Bokhoven, Burggraave van Aalst, overleeden in 1622.

3. *Jan van Reneſſe*, Jeſuit.

4. *Willem van Reneſſe*, jong geſtorven.

5. *Anna van Reneſſe*, in 1607 getrouwd met Thomas van Thiennes, Heere van Caſtres, en van Elizabet van Arkel,

Vrou-

Vrouwe van Heukelom, Weerdenburg en Leienburg, van welke hij erfgenaam is geworden.

René, of REINIER VAN RENESSE, Graaf van Warfuzé, Burggraaf van Montenaken, Baron van Gaasbeek, Resves, Elderen, Heer van Heijbes, Montignij aan de Maas, Seneffe, Fejuij, Eſcausſines, Bievre, Heſe, Leinde, enz. In Januarij 1609 wierdt hij, door Keizer RUDOLF DEN II, tot Graaf van Warfuzé verheven, kogt, in den Jaare 1615, de Baronnij van Gaasbeek, en heeft zijn Wapen met Rubempre gevierendeeld. In den Jaare 1611 tradt hij in den echt met *Albertina van Egmond*, Vrouwe van Cartaing, dogter van Karel, Graave van Egmond, Prinſe van Gavre. Bij AITZEMA kan men een omſtandig verhaal vinden van zijn treurig einde, voorgevallen in April 1636. Hij hadt de volgende kinderen verwekt:

1. *Albert van Reneſſe*, Graaf van Warfuzé, Burggraaf van Montenaken, Baron van Cartaing.

2. *Alexander van Reneſſe*, Graaf van Warfuzé, Baron van Gaasbeek, in 1658, te Parijs, ongehuwd geſtorven.

3. *Maria van Reneſſe*, genaamd *Warfuzé*, na haars broeders dood Barounesſe van Gaasbeek en Cartaing, getrouwd met Pieter Jakob Procopius François van Lalain, Graave van Rennenberg.

4 *Louize Elizabeth van Reneſſe*, genaamd *van Gaasbeek*, getrouwd met N. N. Carafer, Kolonel van een Italiaansch Regiment te voet, in dienst van den Koning van Spanje, in de Nederlanden.

5. *Florentia Margareta van Reneſſe*, genaamd *van Montigni*, in 1641 getrouwd met Eugenius van Berges, Graave van Grimbergen.

6. *Anna van Reneſſe*, genaamd *van Montenaeq.*

JAN VAN RENESSE VAN KUILENBURG, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Wulven, en deszelfs tweede Echtgenoote *Margareta van Kuilenburg*, dogter van den Heere van Renswoude, N. 6 vermeld, en naar zijne moeder *van Kuilenburg* gebijnaamd, nam ter Vrouwe *Geertruid van Eemskerk*, en ſtorf in den Jaare 1540, nalatende:

1. *Jan van Reneſſe van Kuilenburg*, getrouwd met Josina Ruisch, dogter van Jan Ruisch en van Antonia van Palhas tot Sandenburg, overleeden, zonder kinderen, in 1570.

2. *Frederik van Reneſſe van Kuilenburg*, Kanunnik te Breda.

3. *Gerard van Reneſſe van Kuilenburg*, ongehuwd.

4. *Geertruid van Reneſſe van Kuilenburg*, Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht.

5. *Margareta van Reneſſe van Kuilenburg*, Geestlijke in het Adelijk Sticht van S. Servaas, binnen Utrecht, overleeden in September 1572.

6. *Judith van Reneſſe van Kuilenburg*, getrouwd met Jakob van Zuilen van Nijvelt, Heere van Hoeflaken en Gerestein, overleeden in Julij 1545.

JAN VAN RENESSE VAN EVERDINGEN, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE, Heere van Rijnauwen, enz. en *Maria*, dogter van Jan van Arkel, Heere van Heukelom, N. 2 vermeld, nevens zijne twee broeders genoemd in eenen brief van Hertoge ALBREGT VAN BEYEREN, in den Jaare 1390, bezat ook het Huis te Zeist. Hij hadt ter Vrouwe *Elizabeth*, dogter van Jan, Heere van Baar en Lathem, en overleedt in den Jaare 1440, wordende in de Kapelle van zijn Geslagt, in de Kerk der Minderbroederen, te Utrecht begraven. Zijne kinderen waren:

1. FREDERIK VAN RENESSE VAN ZEIST, die volgt.

2. JAN VAN RENESSE VAN BAAR, die insgelijks zal volgen.

3. GERARD VAN RENESSE, Stamvader der RENESSEN VAN DER AA, waar van in 't vervolg zal gesproken worden.

4. JAN VAN RENESSE, Stamvader der RENESSEN VAN MOERMONT, welken wij insgelijks nader zullen doen kennen.

5. *Elizabeth van Reneſſe*, getrouwd met N. N. Heere van Oijen, bij Nieuwmegen, wiens moeder van 't Geslagt van Schenk was.

6. Eene dogter, getrouwd met N. N. Heere van Doornik.

FREDERIK VAN RENESSE VAN ZEIST, trouwde met *Theodorika van Maalſtede*, Vrouwe van Ellewoutsdijk. Volgens zommigen

migen zou hij reeds voor het Jaar 1478 overleeden zijn, hoewel anderen dit laater ſtellen. Hij wierdt begraaven in Zeeland, op het Eiland Zuidbeveland, te Everingen, en hadt deeze kinderen:

1. *Jan van Reneſſe van Everingen*, zonder kinderen geſtorven.

2. *Vincent van Reneſſe*, Heer van Everingen en Ellewoutsdijk, getrouwd met Margareta van Reneſſe van der Burgt, bij welke hij Vader wierdt van,

a. *Jan van Reneſſe*, jong geſtorven.

b. *Olivier van Reneſſe*, zonder kinderen overleeden.

c. *Elizabeth van Reneſſe*, getrouwd met Frederik van Wulven.

3. Eene dogter, Geestlijke in het Adelijk Sticht van Oudwijk, bij Utrecht.

4. Eene dogter, Geestlijke in de Abtdij te Rhijnsburg, bij Leiden.

5. Eene dogter, insgelijks aldaar Geestlijke.

6. Eene dogter, Nonne in het Klooster te Renkom, bij Wageningen.

7. *Elizabeth van Reneſſe*, getrouwd met Jan van Dulvenvoorde, Heere van Noordwijkerhout, overleeden in 1536.

8. *Maria van Reneſſe*, getrouwd met Dirk van Zuilen, Heere van Harmelen.

JAN VAN RENESSE, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, bl. 194. N. 2. vermeld, liet zich naar zijne Moeder, VAN BAAR bijnoemen. Hij trouwde met *Agnes van Rijn*, Vrouwe van Rijneſtein en Jutfaas, overleeden in 1515, en te Jutfaas begraaven, naalaatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. *Kornelia van Reneſſe van Baar*, getrouwd met Jan van Zuilen, Heer van Blazenburg.

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijneſtein, trouwde met *Oda van Noerde*, en verwekte bij haar:

1. JAN VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. *Anna van Renesſe van Baar*, gehuwd aan Frederik Uten Eng, Heere van den Eng.

3. *Agnes van Renesſe van Baar.*

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijneſtein, gehuwd, eerst met Adriana van Borſelen, en daar naa met Anna van Vianen. Hij ſtorf in den Jaare 1562, naalaatende geene andere kinderen, dan bij zijne eerſte vrouw eenen Zoon,

JAN VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijneſtein, gehuwd, in 1554, met *Wilhelmina Schimmelpennink*, dogter van Jakob Schimmelpennink en Johanna van Gaasbeek. Hij overleedt in 1598, hebbende de volgende kinderen verwekt:

1. JAKOB VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

2. ADRIAAN VAN RENESSE VAN BAAR, die insgelijks zal volgen.

3. *Wilhelmina van Renesſe van Baar*, getrouwd met Floris van Eſchede.

4. *Johanna van Renesſe van Baar*, Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht.

5. *Agnes van Renesſe van Baar*, Geestlijke te Dekelingen, doch naderhand getrouwd met Antoni van Utenhoven, Kolonel, Gouverneur der Steden Doesburg en Emmerik, en overleeden in 1613.

6. *Anna van Renesſe van Baar*, in 1603 getrouwd met Frederik de Voogt van Rijnevelt, en geſtorven in April 1607.

JAKOB VAN RENESSE VAN BAAR, Heer van Rijneſtein, trouwde in October 1582, met *Anna van Grijpskerke*, Vrouwe van Grijpskerke en Poppendamme. Zitting hebbende in den Raad ter Admiraliteit in Zeeland, overleedt hij te Middelburg, in den Jaare 1605, naalaatende:

1. *Jan van Renesſe van Baar.*

2. *Willem van Renesſe van Baar*, Ridder van de Duitſche Orde ter Balije van Utrecht, getrouwd met Kornelia de Jonge van Baardwijk, bij welke hij verwekte eene dogter,

Anna Juliana van Renesſe van Baar, Vrouwe van Baardwijk, getrouwd, eerst met Kasper van Brakel, Heere van Blijkenburg, naderhand met Willem van Renesſe van Baar, haaren Neef, gelijk vervolgens zal blijken. Zij overleefde haare beide Mannen, en overleedt te Utrecht, in Julij 1679.

3. *Adriaan*

3. *Adriaan van Reneſſe van Baar.*

4. *Jakob Frederik van Reneſſe van Baar*, Heer van Grijpskerke en Poppendamme, getrouwd met Maria van Parijs van Zuidoort, die in den ouderdom van negentien jaaren in het Kraambedde, in December 1629, overleedt, nalaatende,

Gijsbert van Reneſſe van Baar, Heer van Zuidoort, doch die nog voor zijnen Vader ſtorf, in November 1636.

5. *Maria van Reneſſe van Baar*, eerst Geestlijke in het Adelijk Sticht Oudwijk, bij Utrecht, doch vervolgens, in 1616, getrouwd met Jan van der Haar, Heere van Petten en Nolmerban. Deeze overleedt in December 1625, doch de Weduw in Januarij 1668, en wierdt te Schalkwijk begraven.

6. *Simona van Reneſſe van Baar*, in 1630 getrouwd met Pieter Ruisch, Heere van Mereſtein, wiens moeder was Lucia van Egmont, Vrouwe van Mereſtein. Zij overleedt in Julij 1634.

ADRIAAN VAN RENENESSE VAN BAAR, onder de kinderen JAN VAN RENESSE VAN BAAR, bl. 196. N. 2 genoemd, nam ter Vrouwe Kornelia van Achtevelt, en overleedt in September 1635, nalaatende:

1. *Jan van Reneſſe van Baar*, in 1628 kinderloos geſtorven.

2. LODEWYK VAN RENESSE VAN BAAR, die volgt.

3. *Willemina van Reneſſe van Baar*, Geestlijke in het Adelijk Sticht van S. Servaas te Utrecht, overleeden in December 1650.

4. *Johanna van Reneſſe van Baar*, gehuwd aan Arend Munnix van Vucht.

LODEWYK VAN RENESSE VAN BAAR, nam ter Vrouwe Machtelt van Gent, Vrouwe van Rijnenburg en Blijkenburg, dogter van Willem, Vrijheere tot Gent, Heere tot Erlicom, Appeltern en Altvorst, Erfkamerheere des Vorſtendoms Gelder, en van Anna van Abkoude van Meerten, Vrouwe van ter Meer en Eſeſtein. In dit huwelijk waren verwekt:

1. *Willem van Reneſſe van Baar*, Heer van Rijnenburg, enz. getrouwd met zijne Nigt Anna Juliana van Reneſſe van Baar, boven vermeld, en bij dezelve Vader van eene Erfdogter

Machtelt Adriana, Baronneſſe van Baar, Vrouwe van Baardwijk en Blijenburg, gehuwd aan Elbert Zweet Reijdert van Voorst, Vrijheere van Gent, Erlicom, enz. Heere van Schoonderbeek en Altvoort, Zoone van Elbert van Voorst, Heere van Schoonderbeek, en van Kunigunda van Amſtel van Mijnden tot Loenreſloot.

2. *Jan Adriaan van Reneſſe van Baar*, Heer van Zoelen en Blijenburg, getrouwd met Johanna van Dueren, bij welke hij verwekte:

a. *Lodewijk van Reneſſe van Baar*, Majoor, ongehuwd overleeden.

b. Eene dogter, gehuwd aan N. N. Eek. Na het overlijden zijner eerſte Echtgenoote, nam hij eene tweede Vrouw, bij welke hij ook kinderen verwekte, doch wier naamen wij niet vermeld vinden.

3. *Jakob François van Reneſſe van Baar*, Kapitein, zonder kinderen.

4. Eene dogter *N. N.*

5. *Kornelis van Reneſſe van Baar*, ongehuwd.

6. *Maria Wilhelmina van Reneſſe van Baar.*

GERARD VAN RENESSE, onder de kinderen van JAN VAN RENESSE VAN EVERINGEN, bl. 194. N. 3 vermeld, trouwde, reeds vóór het Jaar 1470, met *Agnes van der Aa*, Erfdogter van Gerard, Heere van der Aa, en van Woutera van Gent, en bekwam alzo de Heerlijkheid van der Aa, en andere goederen: weshalven zijne naakoomelingen den toenaam van DER AA agter die van RENESSE gevoegd hebben. Naastdenkelijk overleedt Heer GERARD omtrent het Jaar 1495, en de Weduw omtrent het Jaar 1536. Zij wierden te ter Aa begraanven. Van de dertien kinderen, door hem verwekt, overleefden hem de volgende:

1. *Jan*

1. *Jan van Reneſſe van der Aa*, zonder kinderen geſtorven in 1512.

2. *Frederik van Reneſſe van der Aa*, 1501 kinderloos overleeden.

3. GERARD VAN RENESSE VAN DER AA, die volgt.

4. Eene dogter *N. N.* gehuwd aan N. N. Ketel.

5. *Woltera van Reneſſe van der Aa*, in 1519 getrouwd met Seijne Mulant, in de Jaaren 1539 en 1543 Drost van Gallant.

6. *Elizabeth van Reneſſe van der Aa*, Geestlijke te Rhijnsburg, bij Leiden.

7. Eene dogter, N. N. Geestlijke in het Adelijk Sticht van Oudwijk, bij Utrecht.

GERARD VAN RENESSE VAN DER AA, trouwde, in 1512, met Sophia van Arnhem, dogter van Jan van Arnhem tot Kernhem. Hij overleedt in October 1535, hebbende verwekt, behalven drie jong geſtorvenen, de volgende kinderen:

1. *Gerard van Reneſſe van der Aa.*

2. *Jan van Reneſſe*, Heer van der Aa, in Februarij 1547, in Italie zonder kinderen overleeden.

3. *Frederik van Reneſſe van der Aa*, in 1540 kinderloos geſtorven.

4. ADRIAAN VAN RENESSE, *Heer van der Aa*, die volgt.

5. *Albert van Reneſſe van der Aa*, in November 1558 ongehuwd geſtorven.

6. *Jan van Reneſſe van der Aa*, in Januarij 1564 kinderloos overleeden.

7. *Jan van Reneſſe van der Aa*, in 1537 geſtorven.

8. *Nikolaas van Reneſſe van der Aa*, was doof.

9. *Elizabeth van Reneſſe van der Aa*, Geestlijke te Rhijnsburg, bij Leiden.

10. *Sophia van Reneſſe van der Aa*, Kloosterjuffer ten Daal, buiten Utrecht, in 1588 geſtorven.

11. *Klara van Reneſſe van der Aa*, getrouwd met Willem van Kullenburg, Heere van Rijzenburg.

12. *Maria van Reneſſe van der Aa*, ongehuwd.

ADRIAAN VAN RENESSE, *Heer van der Aa*, nam ter Vrouwe Agnes van Reneſſe van Wulven, dogter van Gerard van Re-

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.

2. Eene dogter, N. N. ongehuwd.

3. *Elizabeth van Reneſſe van Moermont*, eerst getrouwd met Vincent van Wulven, naderhand met Mr. Jakob van der Does, Hoogheemraad van Rhijnland, en Raad van Prinſe WILLEM DEN I *van Oranje*. Hij was in het beleg van Leiden, en voerde, nevens den Heere van Noordwijk, het bevel binnen de Stad. Reeds in den Jaare 1541 was zij in het Kraambedde overleeden.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, getrouwd met *Oeda* of *Oeland Proeijs*, overleedt in den Jaare 1538, wierdt in de Kerk der Regulieren, bij zijne Ouders, begraven, en liet na:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.

2. *Beernd van Reneſſe van Moermont*, in 1562 ongetrouwd geſtorven.

3. *Elizabeth van Reneſſe van Moermont*, getrouwd met Pieter van Kolenberg.

4. *Kornelia van Reneſſe van Moermont*, gehuwd aan Willem de Waal van Vronſtein, welks moeder was Maria van Raaphorst. Zij overleedt in het Kraambedde.

5. Eene dogter N. N. ongehuwd.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT is tweemaal getrouwd geweest: eerst met *Odilia Valkenaar*, zonder kinderen geſtorven; vervolgens met Petronella Pijnſen van der As, dogter van Mr. Willem Pijnſen van der As, Heere van Offem, Raadsheer in het Hof van Holland. Hij woonde eerst te Utrecht, daar naa te Amersfoort, alwaar hij in den Jaare 1580 of 1583, overleeden is, nalaatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.

2. *Willem van Reneſſe van Moermont*, in dienst des Konings van Spanje ongehuwd overleeden.

3. *Beernd van Reneſſe van Moermont*, Kanunnik in het Kapittel ten Dom te Utrecht in 1604, en tot Deken verkooren in 1617, overleedt in Maij 1620.

4. *Geertruid van Reneſſe van Moermont*, in 1601 getrouwd met Justus, Heere van Rijzenburg, beſchreven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht in Junij 1597, Burgemees-

meester der Stad in 1603, 1604, 1608, 1609, 1613 en 1614. Om zijne aankleeving van den Advokaat van Holland JOAN VAN OLDENBARNEVELD, wierdt hij, door Prins MAURITS, in December 1618, uit de Ridderſchap gezet. Zijne Echtgenoote overleedt in September 1624; hij zelve, oud 91 jaaren, in Julij 1655, en wierdt te Odijk begraaven.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, was eenigen tijd in dienst van ERNST VAN BEYEREN, Keurvorst van Keulen en Prinſe-Biſchop van Luik. Te Luik tradt hij in den echt met *Anna van Ophem*, en liet na, bij zijn overlijden, in 1612 of 1613, een onmondigen Zoon,

JAN ERNST VAN RENESSE VAN MOERMONT, Heer van Baarland en Zuileveld, getrouwd, in 1629, met Gisberta van Baaxen, dogter van Frederik van Baaxen, Heere van Koninksvrij en Kersbergen, en van Kornelia van Zuilen van der Haar. Hij overleedt in Maart 1642, nalaatende:

1. JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, die volgt.

2. *Frederik van Reneſſe van Moermont*, Heer van ter Aa en Zuilevelt, beſchreeven in de Ridderſchap 's Lands van Utrecht in November 1667, getrouwd, in Februarij 1668, met Joſina Sara van Brederode, en, zonder kinderen, overleeden in October 1680.

3. *Anna van Reneſſe van Moermont*, gehuwd, in December 1659, aan Hieronijmus van Tuil van Serooskerke, Heere van Wulven, Serooskerke, enz. wiens moeder was Kornelia Elizabeth van Reede tot Amerongen. Hij wierdt beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht in Julij 1667, doch, door Prins WILLEM DEN III, van dien post verlaaten en uit den Eed ontſlagen in April 1674. Zij ſtorf in April 1673, en wierdt te Rotterdam ter aarde beſteld, hij zelve in October 1677, en te Houten begraaven.

4. *Ewalda van Reneſſe van Moermont*, gehuwd aan Dirk van Westrenen, Heere van Blokland.

5. *Dirk van Reneſſe van Moermont*, in Augustus 1658 ongetrouwd overleeden.

6. *Willem van Reneſſe van Moermont*, in Februarij 1636 ongehuwd geſtorven.

7. *Nike-*

7. *Nikolaas van Reneſſe van Moermont*, in Februarij 1635 insgelijks ongetrouwd overleeden.

JAN VAN RENESSE VAN MOERMONT, door zijn Moeders Oom, Jan van Zuilen van de Haar, Heere van de Haar, Drakenburg, Cokkengen, Spengen, enz. tot Erfgenaam zijnde aangeſteld, voerde zedert den naam van JAN VAN ZUILEN VAN DE HAAR, Heere van de Haar, Drakenburg, enz. In April 1660 wierdt hij beſchreeven in de Ridderſchap des Lands van Utrecht. In November 1654 was hij getrouwd met Antonetta van Lijnden, dogter van Jasper van Lijnden, Heere van Mijnden, Loosdrecht, enz. en van Theodora van de Vecht, Vrouwe van Hoeſtaken, Gereſtein, enz. Hij overleedt in Maij 1664, nalaatende eene onmondige Erfdogter,

Gisberta Antonia van Reneſſe van Zuilen van de Haar, Vrouwe van de Haar, die vervolgens de echtgenoote wierdt van Antoni van Stembor, Heere van Isſchot, wiens moeder was Kornelia van Alkemade, Vrouwe van Isſchot. Hij ſtorf in September 1694, en zijne Weduw in April 1730.

Zie VAN LEEUWEN; HALMA; SMALLEGANGE; AITZEMA en anderen.

RENGERS. Een aanzienlijk Geſlagt in Friesland, waar van verſcheiden Leden de aanzienlijkſte Staatsampten bekleed hebben. Reeds zedert geruimen tijd, wordt de Grietenij *Wijmbritzeradeel*, in het Kwartier van *Westergo*, door dat Geſlagt beſtuurd. Terwijl ik dit ſchrijve, bekleedt Jonkheer EGBERT SJUK GERROLT JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS dien aanzienlijken post; zijnde tevens een der Kuratooren van 's Lands Hoogeſchool te *Franeker*. Uit de Provincie Stad en Lande van *Groningen* is dit Geſlagt oorſpronklijk. Kwalijk berugt was, ten tijde van het beleg der Stad, in den Jaare 1672, Jonkheer OZEBRAND JAN RENGERS, *Heer van Slogteren*. Naa dat de vijand van daar was opgebroken, nam de Regeering der Stad hem, nevens eenen HENRIK PICARD, in hegtenisſe, op vermoeden, dat zij, geduurende de belegering, met den vijand heimelijk verſtand hadden gehouden. Hij derfde zijne vrijheid,

tot

tot in den Jaare 1678, wanneer hij, bij een verdrag, tusſchen de Algemeene Staaten en de Regeering van de Stad *Groningen*, op vrije voeten en in zijne eere en goederen herſteld wierdt. Bijkans honderd jaaren vroeger ontmoeten wij den zelfden naam onder de aanzienlijken van *Utrecht*, zonder dat wij, egter, met zekerheid durven bepaalen, of de perſoon, welke dien voerde, tot het zelfde geſlagt behoorde. Ik heb het oog op JAN RENGERS, in den Jaare 1584 benoemd tot de opdragt van de Opperheerſchappije der Nederlanden aan den Koning van Frankrijk. Nevens AMELIS VAN AMSTEL VAN MYNDEN, verving hij de plaats van GODARD VAN REEDE, Heere van Amerongen, welke, gelijk wij boven hebben aangetekend, om lichaamsongeſteldheid, zich van het gewigtig Gezantſchap moest verontſchuldigen.

RENKOM, een Dorp in *Gelderland*, in het Regterampt van *Veluwenzoom*. Het legt aan den weg tusſchen de Steden *Arnhem* en *Wageningen*, doch naast aan de laatstgenoemde Stad. *Renkom* is in de lengte gebouwd. Door hetzelve loopt een ſteenen Straatweg, langs welken verſcheiden zeer goede huizen ſtaan, en die merkelijk afſteeken bij de Kerk, die klein en oud is. In het Kerkelijke, is *Renkom* vereenigd met *Heiſum*. Volgens zommigen zou het eertijds den naam van Graafſchap gevoerd hebben, van 't welk een der Zoonen der Gelderſche Graaven den tijtel ontleende. In de nabuurſchap van *Renkom* heeft men eenige Papiermolens, die door het water aan den gang gebragt en gehouden worden. Daarenboven ontmoet men, in den omtrek deezes Dorps, de adelijke geſligten *Grensvoort* en *Kortenburg*.

RENNENBERG (GEORGE of JORIS VAN LALAING, *Graaf van*) was dus gebijnaamd naar eenen zijner Oomen, van welken hem de Graaflijke tijtel was aanbeſtorven. Zijn Vader was geweest Stadhouder van *Gelderland*; en gelijk het Krijgsmansampt toen veelal van den Vader op den Zoon afdaalde, begaf onze RENNENBERG zich insgelijks in den oorlog. Naa dat *Friesland* en *Groningen* nevens de *Ommelanden*, in den Jaare 1576, de Spaanſche zijde verlaaten, en die van WILLEM DEN I

of

of der Staaten hadden gekoozen, wierdt hij eerst Kapitein over eene bende van Ordonnantie, en vervolgens Kolonel over tien Vaandelen Voetvolk, die, kort na de verandering der gemelde Gewesten, derwaards wierden gezonden; hij zelf wierdt, bij voorraad, tot Overſte van *Friesland* en *Groningerland* aangeſteld. In 't laatst van December wierdt hij in de Stad *Groningen* ſtaatelijk ingehaald. 't Leedt ook niet lang of hij bragt te wege dat de Spaanſche Bezetting, in gevolge van het gemaakt verdrag, betaaling van de Stad en het Landſchap ontvangen hebbende, *Groningen* ruimde. Kort daar naa, in 't volgende Jaar 1577, ter gelegenheid dat de Heer VAN BILLY een aanſlag op *Groningen* en *Leeuwaarden* ondernam, wierdt RENNENBERG, door de Algemeene Staaten, aangeſteld tot vasten Stadhouder over *Friesland*, *Groningen*, *Drente*, *Twente* en *Lingen*. Dit gebeurde in zijne afweezigheid; doch zo ras hadt hij van deeze bevordering geene kundſchap ontvangen, of hij begaf zich na *Friesland*, en aanvaardde zijn bewind in zulker voege, dat men zich, ten dienſte der Landen, van hem veel goeds beloofde. Twee Vaandels Hoogduitſche Krijgsknegten van een vijandelijk Regiment, die in de Schanſen te *Oostmahorn*, in de *Lemmer*, te *Slooten*, te *Makkum* en te *Hindelopen*, in bezetting lagen, wist hij, behendiglijk, door het toezeggen van eenige betaalinge, te vreden te ſtellen, en tot het vertrekken uit de Provincie te beweegen. Vervolgens deedt hij de Schanſen, op de gemelde plaatzen, ſlegten, en ſtelde daar naa de boeren en opgezeetenen ten platten Lande van *Friesland* in 't geweer, onder éénen Hopman in elke Grietenij. In *Groningerland*, daar hij deeze zelfde ſchikking dagt in te voeren, ontmoette hij veel tegenſtands, en was genoodzaakt van zijn oogmerk af te zien. Nogthans bragt hij te wege dat de Burgten te *Leeuwarden* en *Groningen*, wat laater, insgelijks geſlegt wierden.

Tuſchen *Groningen* en de *Ommelanden* was, in het zelfde jaar, als RENNENBERG tot Stadhouder van dat Gewest was aangeſteld, een hevige twist ontſtaan, die, gedeeltelijk door zijne bemiddeling, wierdt bijgelegd. De *Ommelanden* dreeven, vrijheid te hebben tot het doen van ſommige neeringen, waarin zij door die van *Groningen* belemmerd wierden. Deeze twist barſtte

barstte welhaast in daadlijkheden uit. RENNENBERG hieldt, in 't eerst, de zijde der Stad, en bragt, door zijne tusschenspraak bij de Algemeene Staaten, te wege, dat door deezen vrijheid wierdt gegeeven tot het slegten van den Schans te *Delfzijl*, waar uit de Ommelanders zich anderzins zouden hebben kunnen verdeedigen. Na lang over en weder handelens, wierdt de twist door des Stadhouders tusschenkomst, ten laatste, bijgelegd.

Merkelijke verandering maakte RENNENBERG, in den Jaare 1578, in de Provincie *Friesland*. Het Hof weigerde hier *Don* JAN VAN OOSTENRYK voor vijand te verklaaren; waarom de Stadhouder RENNENBERG den Presidént en eenige Leden in verzekering deedt neemen. Voorts verkoos hij eenige nieuwe Raadsheeren, verstelde de Regeering in verscheiden Steden, en bragt luiden in 't bewind, die hem scheenen den Vaderlande beter toegedaan te zijn. Ook deedt hij CUNERUS PETRI, Bisschop van *Leeuwarden*, om zijnen ijver voor de Spaansche Regeeringe, vatten, en, kort daar na, in 't Klooster te *Bergum*, opsluiten; daar hem schthonderd guldens tot zijn onderhoud wierden toegelegd. Doch de Bisschop, dien dit leeven verveelde, ontvloodt eerlang, en bragt het overschot zijner dagen te *Keulen* door.

Door alle deeze bedrijven wierdt de Graaf van RENNENBERG hoe langer hoe aangenaamer bij 's Lands Staaten, en zijn betoonde vlijt, wat laater, vergolden met het Stadhouderschap van *Overijssel* en *Lingen*, dat hem, voormaals, door de Algemeene Staaten wel was opgedraagen; doch nu, door de Staatsche gezinde Edelen en Drosten, met 'er daad verzorgd wierdt. Deezen dienst vergoldt hij hun, met het vernietigen van het Provinciaal Geregtshof, door den Koning te *Kollenhove* opgericht. Voorts poogde hij de Steden *Deventer* en *Kampen*, die nog Hoogduitsche Bezetting in hadden, te bemagtigen. De Stad *Kampen* wierdt met geringe moeite verqverd. Meer werks hadt het in, zich te verzekeren van *Deventer*, dat, naar de wijze dier eeuwe, beter dan *Kampen* was versterkt. SONOI, 's Prinsen Stedehouder in 't Noorderkwartier van *Holland*, liet, terstond na het berennen der Stad, de loopgraaven delven, tegen over de Brinkpoort. De

Be-

Bezetting, de burgers mistrouwende, hadt hen, al vóór het beleg, ontwapend, en dwong hen nu dagelijks aan de Stads wallen te werken. Van buiten en binnen wierdt alles aangewend, wat ter bemagtiginge of verdediginge der Stad kon ſtrekken. Doch 't beleg wierdt flaauwer voortgezet, naa dat SONOI, door de Staaten van Holland, was t'huis ontbooden. RENNENBERG liet hierop de gantſche Bezetting van *Kampen* voor *Deventer* koomen, en kreeg, eerlang, meer verſterking van Volk. *Don* JAN VAN OOSTENRYK was midlerwijl overleeden. Van den inhoud der brieven, aan deezen, naa zijnen dood, die toen nog niet rugtbaar was, door die van *Deventer* gezonden, waarin zij hem kennis gaven van den toeneemenden nood der Stad, kreeg RENNENBURG kennis uit *Keulen*, en wist 'er zich naar te ſchikken. De Graaf, geen kommer hebbende voor ontzet, deedt de Stad hevig beſchieten; op den veertienden November des Jaars 1578, ging zij, bij verdrag, over. Het Staaten volk, dat in *Kampen* en *Deventer* gelegd wierdt, maakte het zo grof, met knevelen en kwellen der Burgerije, dat RENNENBERG het, eerlang, van daar deedt vertrekken.

Door deeze en diergelijke bedrijven, gedroeg zich de Graaf van RENNENBERG als een vijand van Spanje, en een ijverig voorſtander van de zaak der Vrijheidgezinde Nederlanderen. Nog duidelijker blijk vertoonde hij van deeze gezindheid, toen hij, in den Jaare 1579, de Unie of het Verbond van Vereeniginge tuſſchen de Gewesten, in dat zelfde jaar te *Utrecht* geſlooten, nevens veele anderen, ondertekende. In 't eerst maakte hij merkelijke zwaarigheid in dit Verbond, beweerende hij dat het ſtrekte om zich te ſcheiden van de Algemeene Staaten. Doch hij liet zich eerlang overhaalen, neemende de Unie, eerst met eenige uitzondering, doch daar naa eenvoudiglijk aan. Ondertuſſchen was deeze ondertekening louter geveinsdheid en bedrog, en hadt hij niets minder voor dan zich aan het Utrechtſche Verbond te houden. Hij ſprak 'er, voor en naa zijne ondertekening, altoos kwalijk van onder zijne vertrouwde vrienden. Zelfs was hij, al van het begin deezes jaars, in heimelijke onderhandeling geweest, om zich te verzoenen met den Koning van Spanje. Het blijkt niet, of deeze voorgenomen wisſeling van partij ontſtondt, uit zucht tot den Roomſchen Godsdienst,

Bezetting, de burgers mistrouwende, hadt hen, al vóór het beleg, ontwapend, en dwong hen nu dagelijks aan de Stads wallen te werken. Van buiten en binnen wierdt alles aangewend, wat ter bemagtiginge of verdeediginge der Stad kon ſtrekken. Doch 't beleg wierdt flaauwer voortgezet, naa dat SONOI, door de Staaten van Holland, was t'huis ontbooden. RENNENBERG liet hierop de gantſche Bezetting van *Kampen* voor *Deventer* koomen, en kreeg, eerlang, meer verſterking van Volk. *Don* JAN VAN OOSTENRYK was midlerwijl overleeden. Van den inhoud der brieven, aan deezen, naa zijnen dood, die toen nog niet rugtbaar was, door die van *Deventer* gezonden, waarin zij hem kennis gaven van den toeneemenden nood der Stad, kreeg RENNENBERG kennis uit *Keulen*, en wist 'er zich naar te ſchikken. De Graaf, geen kommer hebbende voor ontzet, deedt de Stad hevig beſchieten; op den veertienden November des Jaars 1578, ging zij, bij verdrag, over. Het Staaten volk, dat in *Kampen* en *Deventer* geleid wierdt, maakte het zo grof met knevelen en kwellen der Burgerije, dat RENNENBERG het, eerlang, van daar deedt vertrekken.

Door deeze en diergelijke bedrijven, gedroeg zich de Graaf van RENNENBERG als een vijand van Spanje, en een ijverig voorſtander van de zaak der Vrijheidgezinde Nederlanderen. Nog duidelijker blijk vertoonde hij van deeze gezindheid, toen hij, in den Jaare 1579, de Unie of het Verbond van Vereeniginge tusſchen de Gewesten, in dat zelfde jaar te *Utrecht* gellooten, nevens veele anderen, ondertekende. In 't eerst maakte hij merkelijke zwaarigheid in dit Verbond, beweerende hij dat het ſtrekte om zich te ſcheiden van de Algemeene Staaten. Doch hij liet zich eerlang overhaalen, neemende de Unie, eerst met eenige uitzondering, doch daar naa eenvoudiglijk aan. Ondertusſchen was deeze ondertekeninig louter geveinsdheid en bedrog, en hadt hij niets minder voor dan zich aan het Utrechtſche Verbond te houden. Hij ſprak 'er, vóór en naa zijne ondertekening, altoos kwalijk van onder zijne vertrouwde vrienden. Zelf was hij, al van het begin deezes jaars, in heimelijke onderhandeling geweest, om zich te verzoenen met den Koning van Spanje. Het blijkt

niet, of deeze voorgenomen wisseling van partij ontſtondt, uit zucht tot den Roomſchen Godsdienst, dien hij beleedt, of om zijne goederen te behouden, die grooten deels in Walschland lagen, of om dat bij der Staaten zaaken door tweedragt zeg te rugge gaan, of om eenige andere reden, ons thans onbekend. Over zijne verzoening handelde hij 't eerst met den Hertog van *Terranova*; doch wijl men het over de voorwaarden niet konde eens worden, hadt deszelve thans geen voortgang. Hij gedroeg zich dan wederom, eenigen tijd, uitwendig Staatschgezind, tekende de Utrechtſche Vereeniging, en bragt, door zijne ondertekening, *Groningen* tot de zijde der Algemeene Staaten over. Ter gelegenheid van het herleeven der onlusten tusſchen de Stad *Groningen* en de *Ommelanden*, in den Jaare 1579, gedroeg hij zich als eenen Stadhouder betaamt, dien de rust en de eenigezindheid zijner Onderhoorigen ter harte gaat. Zelfs ſchreef hij, in Augustus des Jaars 1579, een geruimen tijd na de ondertekening der Unie, aan die van *Groningen*, „ dat het geene „ goede Patriotten waren, die, onder eenig voorwendzel, de „ Vereeniging braken, en zich met de Spanjaards, of derzelver aanhang, verzoenden."

Doch 't leedt niet zeer lang, of de veinsaart ligtte het maskengezigt af. In Januarij des Jaars 1580, kwam hem zijne Zuster CORNELIA VAN LALAING, nevens haaren Echtgenoot, den Baron VAN MONCEAUX, te *Koeverden* bezoeken. Men merkte op, dat zij lang heimelijk ſpraken met zekeren GUISLAIN LE BAILLY, die voorheen, tusſchen den Graaf van RENNENBERG en den Hertog van *Terranova*, dikwijls over en weder hadt geloopen; en 't is waarſchijnlijk, dat men toen de voorwaarden heeft beraamd, op welke de Graaf zich met den Koning zou kunnen verzoenen. POPKE UFKENS, de eenigſte onder RENNENBERGS Raaden, die oprecht Staatschgezind was, wierdt gewaarſchuwd, dat hij op zijne hoede moest zijn. De Friezen kreegen ook agtendenken, en maakten, met behulp der Staatſche Krijgsknegten, zich meester van het Slot te *Leeuwarden*. Toen eischten zij het Slot te *Harlingen* op; doch de Bezetting, buiten last des Graaven van RENNENBERG, hier in zwaarigheid vindende, zou men zich genoodzaakt hebben ge-

gevonden tot geweld, hadt men, op den zelfden tijd, den bovengemelden BAILLY niet in handen gekreegen, bij wien men eenige Blanken vondt, met RENNENBERGS hand getekend. Men meent, dat de Stadhouder zich van eenige Groningers bediende, om, onder de hand, tekenaars tegen de Utrechtſche Unie te winnen. Dit wordt bekragtigd door twee Verbintenisſen, nog voor handen, tusſchen den Graaf en meer dan driehonderd Ingezeetenen van *Groningen*, waar bij men elkander belooft, de Utrechtſche Vereeniging te zullen tegenſtaan, ten dienſte des Konings van Spanje en de Algemeene Staaten. Om eene diergelijke Verbintenis in *Friesland* te bewerken, ſcheen BAILLY te *Harlingen* gekoomen, en van deeze Blanken voorzien te zijn. Nu bediende men zich van een derzelven, om 'er hem een bevel op te doen ſchrijven tot de overgaave van het Slot te *Harlingen*.

RENNENBERG, midlerwijl, om van het Staatsch Krijgsvolk ontſlagen te worden, hadt den Drentſche boeren heimelijk vrijheid gegeeven, om de Ruiters, die hun op den hals lagen, te verdrijven. Daar naa ſchreef hij hun, dat zij alle Troepen, die zonder zijne opene brieven bij hen kwamen, hadden te weeren, en zelfs de ſterkte te *Koeverden* in bewaaring te neemen. Doch deeze brief viel eenen Staatſchen Hopman in handen, die 'er een afſchrift van na *Utrecht* zondt.

Hier onthieldt zich thans Prins WILLEM DE I, toen men 'er zeker berigt van RENNENBERGS dubbelheid en ontrouwe ontving. De Graaf wierdt derwaarts ontbooden, onder voorwendzel, dat men hem over zaaken van gewigt hadt te raadpleegen. Doch hij ontweek zulks, en zondt POPKE UFKENS, dien hij gaarne wilde kwijt zijn, derwaarts. Deeze gaf nader berigt van 's Graaven wangedrag. De Prins begaf zich daarop na *Kampen*, en beproefde van daar, of hij RENNENBERG, die zich toen te *Groningen* onthieldt, door UFKENS konde beweegen om bij hem te koomen. Doch hij gaf een zo dubbel antwoord, dat UFKENS, zich niet langer veilig agtende, heimelijk de Stad verliet. Nogthans zondt de Graaf, 's anderen daags, zijnen tweeden Hofmeester aan den Prins, met breede aanbiedingen van dienstvaardigheid. Maar dit diende ſlegts om zijne Doorluchtigheid te blinddoeken, en niet dan

met den ſlag te waarſchuwen. Op den tweeden [illegible] des Jaars 1580, rigt RENNENBERG een gastmaal aan, [illegible] laat in den nagt duurde. JAKOB HILDEBRANDS, Burgemeester van *Groningen*, op wien de Onroomſchen zich voornamelijk verlieten, een der gasten zijnde, neemt de gelegenheid waar, om van de zweevende gerugten te ſpreeken, en wijt, zich tot den Graaf keerende, „ niet te hoopen, dat zijne Genade „ let euvels voor hadde"; waar op RENNENBERG, [illegible] meesters hand vriendelijk drukkende, antwoordde: „ Wat Va„ der, dien ik voor mijnen Vader houd, zoudt gij [illegible] van „ mij vermoeden? Laat die gedagten vaaren." Ten [illegible] eindigt hij het gezelſchap tot vrolijkheid. HILDEBRANDS, het gezelſchap verlaaten hebbende, gaf der Wethouderſchap en [illegible] mmigen van de Onroomſche Burgerije kennis van 't [illegible] Graeven hartlijkheid en goede meeninge; doch vermaande [illegible] tevens, op hunne hoede te zijn. Terſtond naa des Burgemeesters vertrek, ſtelt RENNENBERG orde op eenige zaaken, die, bij zo een trouwloos opzet, niet dan op het laatst dienen verzorgd te worden. Hij wapent zijn gezin, waar bij zich voegden eenige Soldaaten, heimelijk ter Stede ingelaaten, en gehuisvest bij Spaanschgezinde burgers. De klok had [illegible] lijks vijf geſlagen, 't uur, waar op de Onroomſchen [illegible] lijk de wagt verlieten, of een deel gewapend [illegible] komt na de Markt ſtreeven, en bemagtigt dezelve. Een [illegible] gezind Hopman volgt hen, en bezet al roepende [illegible] gangen na de Markt. Straks hierop verſchijnt de [illegible] RENNENBERG zelf, te paerd, in volle wapenrusting, [illegible] met den Deegen in de vuist, ſchreeuwende: „ Staat bij, [illegible] „ burgers, ſtaat bij: nu eerst ben ik 's Konings [illegible] houder, en bereid om met u te leeven en te ſterven. [illegible] „ behartige nu den dienst zijner Majeſteit, en zijne eigen be„ houdenis." Dit uitgeſchreeuwd hebbende, gebiedt hij twee Veldſtukjes te laaden, die bij het Raadhuis ſtonden, doet vier trompetten blaazen en veele trommels roeren, en zendt tien of twaalf paerden door de Stad, om alles met ſchrik te vervullen. Het Graauw, ten getale van vijf of zes honderd, rot te zamen op de Markt. De meeste Burgers van aanzien hielden zich ſtil in huis. De Burgemeester JAKOB HILDEBRANDS, gevolgd

VERRAAD VAN GRAAF RENNENBERG, OMTRENT BURGEMEESTER HILDEBRANDS.

volgd van zommige Onroomſchen, en zich verbeeldende meer gevolg te zullen hebben, beſtondt den vijand het hooft te bieden. Doch een van RENNENBERGS dienaars joeg den Burgemeester, al in den eerſten aanval, een kogel door 't hoofd, dat hij ſtraks dood ter aarde viel. Hierop ontzonk den zijnen de moed, en ging elk aan 't vlugten; doch niemand meer verloor 'er 't leeven, dan een Burgers Zoon van *Bremen*. Het volk van RENNENBERG, de Markt en Straaten wel bezet laatende, ſtreefde door de Stad, ſmeet de deuren en glazen der Onroomſchen in, en nam den Burgemeester DIRK SCHAFFER, die gewond was, de Raadsluiden, en ruim tweehonderd Burgers gevangen. Sommigen wierpen zich over de Vesten, en zwommen door de Graften. De Predikanten, en zommige voornaame burgers, ontkwamen, weinige dagen daar naa, in onbekend gewaad. Op den zelfden dag wierdt de Wet verſteld, en de zoen met den Koning bezwooren en aangenomen. — In zeker geſchrift, bij BOR te vinden, 's daags voor het gebeurde te *Groningen*, door RENNENBERG getekend, bekent hij ontvangen te hebben zestienduizend ponden van veertig Grooten, op rekening van tienduizend Pistoletten, die hem waren toegezegd. En van elders blijkt het, dat hem de beveſtiging in zijne Stadhouderſchappen beloofd was. Twee dagen laater tekende de Prins VAN PARMA den Brief, waar bij RENNENBERG voor een getrouwen dienaar des Konings aangenomen, en zijn voorgaand gedrag vergeeten verklaard wordt.

Naa dat de Graaf zich dus van de Onroomſchen hadt ontſlagen, vaardigde hij terſtond vriendlijke brieven af, om de *Ommelanden* op zijne zijde te lokken. Doch dit mislukte hem. Nog vóór den avond van den dag, op welken RENNENBERG zijne trouwloosheid openlijk hadt vertoond, wierdt het beleg, door de Staatſchen, rondom *Groningen* geſlagen; doch, kort daar naa, wederom opgebroken. Men wil, dat de Prins zulk een goed vertrouwen op RENNENBERGS eerlijkheid hadt, dat hij in 't eerst zijnen afval niet gelooven konde, en des verzekering hebbende ontvangen, zou voorgenomen hebben, zich voortaan nimmer te verlaaten op Roomschgezinden, hoe getrouw ze ook mogten ſchijnen. De Staaten van Holland ſloegen, uit wederwraake tegen den Graaf, zijn

Landgoed van den *Ouden Hoorn* openlijk aan, en verkogten het voor zeventienduizend Guldens. Ook wierden de Friezen, der Staatſche zijde getrouw blijvende, van RENNENBERG afkeerig, en koozen, in zijne plaats, Prins WILLEM tot hunnen Overſte.

Midlerwijl wierdt het beleg van *Groningen*, door de Staatſchen, vooral de Friezen, ijverig voortgezet. Doch wijl zij, door de voordeelen, door den Overſte SCHENK in deezen oord behaald, het te bang kreegen, wierden zij genoodzaakt het beleg op te breeken. SCHENK deedt eene plegtige intrede in de Stad, en wierdt door RENNENBERG gunſtig ontvangen. Doch hij vertoefde niet lang te *Groningen*. Zij begeeven zich te zamen op weg, en ſtam het beleg voor *Delfzijl*, het welk hun, eerlang, in handen valt. Terwijl dit beleg wierdt voortgezet, maakte RENNENBERG zich meester van den *Opſlag*, een Schans in deezen oord. Doch hij ſlaagde zo gelukkig niet in eene onderneeming op *Dokkum*, eene Stad in *Friesland*. De aanvallen der Rennenbergſche kregten wierden, door de belegerden, zo wakker te keer gegaan, dat de Graaf zich genoodzaakt vondt af te deinzen. *Delfzijl* ging kort daar naa aan hem over. Terwijl hetzelve nog belegerd was, kreegen de Staatſchen eenen brief in handen, door RENNENBERG aan den Prins VAN PARMA geſchreeven, waar uit te over bleek, wat de Spaanschgezinde Groningers van hunnen gezwenkten Stadhouder hadden te wagten, zo deeze zijn oogmerk kon bereiken. In deezen Brief geeft hij het als zijn gevoelen op, de Inquiſitie ter Steede in te voeren, Spaanſche Bezetting in de Stad te brengen, een Blokhuis te bouwen, en etlijke verdagte perſoonen ſtrenglijk te ſtraffen. Verſcheiden affchriften van deezen brief, in de Stad verſpreid, om den Ingezeetenen de oogen te openen, hielpen luttel, alzo de Spaanschgezinden 'er verre de overhand hadden.

Naa het bemagtigen van *Delfzijl*, veroverde RENNENBERG den Schans te *Aduwarderzijl*, en raakte kort daar naa in een hevig gevegt met den Graave VAN HOMMELO, op de *Bourtangerheide*. Eene bloedige overwinning behaalden hier de Rennenbergſchen op de Staatſchen; bijkans duizend man der laa-

laatſten ſneuvelden op deezen noodlottigen dag, en hun gantſche leger wierdt op de vlugt gedreeven.

Door deeze overwinning hadt RENNENBERG het veld ruim gekreegen, en rukte ſtraks voort na *Koeverden*. Naauwlijks hadt hij een begin met het beleg gemaakt, of de plaats gaf zich, bij verdrag, aan hem over. Van hier begaf hij zich naar *Oldenzeel*. Fel deedt hij deeze Stad beſtormen, en verloor 'er driehonderd man. Toen waanende dat de Stad meer manſchap hadt ingekreegen, dan men hem berigt hadt, beſloot hij af te trekken; en was 'er nu mede bezig, als de burgers hem te rug riepen, en de Stad, in weerwil der Bezettinge, aan hem overleverden. Van *Oldenzeel* vertrok hij na *Zwol*. Doch zich te zwak bevindende tot het beleg deezer Stad, begaf hij zich na *Deutichem*. Doch hij ontmoette hier zo veel tegenſtands, en leedt zo merkelijke ſchade, dat hij, op den vijfden dag, het beleg opbrak; en *Grol* bezet hebbende, zondt hij zijne knegten na *Steenwijk*, voor welke Stad de voortogt zijns legers, op den achtienden October des Jaars 1580, aankwam. Zeer merkwaardig was dit beleg, en 't zal, vertrouwen wij, onzen Leezeren niet onaangenaam zijn, dat wij deszelfs beloop en uitflag wat breeder vermelden.

De magt des Graavén van RENNENBERG voor *Steenwijk* beſtondt uit twaalfhonderd Ruiters, en achtentwintig Vaandelen, uitmaakende ontrent zesduizend knegten. In de Stad lagen omtrent zeshonderd man. De weerbaare Burgers beliepen ontrent de helft van dit getal. Doch 'er waren geen vijftig onder, die men vertrouwen durfde. Het bewind der verweeringe namen de Hopluiden op zich. Voorts was de Plaats flegt verſterkt, en weinig van voorraad voorzien. De vijand hadt, daags na zijne aankomst, zich rondom de Stad verſpreid, om de toegangen te ſtoppen.

Op den vierentwintigſten verdreeven de Rennenbergſchen twee Staatſche Vaandels uit de *Kuinder*, plonderden het Dorp en verlieten het weder. 't Vaandel, welk men hier veroverde, wierdt aan een paerdenſtaart gefleept rondom de Veſten van *Steenwijk*. De belegerden, hier door getergd, vielen uit en verbrandden een Molen; waarop de vijand, zijnen ſlag waarneemende, uit weerwraak den brand ſtak in de hamelije

der Geestpoorte. Kloek was het bedrijf, in het blusschen der brandende hamelje, van zekeren AART VAN GRONINGEN, een Brouwers Zoon, en Soldaat van Hopman KORNPUT. Gedaald van de veste langs een ladder, en voorts gezwommen over de Gragt met eenen lederen Emmer tusschen de tanden, rukte hij den Teerton om verre, waar mede de hamelje was in brand gestooken. Daar naa, in spijt van een hagelbui van Musketschooten, meermaalen af en aan gaande, om water te scheppen, bluschte hij gelukkiglijk den brand; keerde voorts weder door de Graft, beklom, tot elks verwondering, ongekwetst, den wal, daar hem zijn Hopman, tot loon van zo stout een stuk, met een greep Daalders vereerde. Dien zelfden avond wierdt een vijandlijke soldaat, die bij de Waltpoort, onder een schriklijk misbruiken van Gods naam, stondt te schelden op de Staaten en HOHENLO, door een kogel, op 't geluid afgeschooten, juist in den gaapenden mond getroffen; 't welk bleek aan het Lijk, dat terstond gesleept wierdt in de Stad, daar dit straffen van het Lid, dat gezondigd hadt, voor een slag der Hemelsche hand gehouden wierdt. RENNENBERG, daar naa zelf in 't leger gekoomen, elschte de Stad op. Het antwoord van binnen was, dat men ze voor den Koning, onder het bestier der Staaten en van den Prinse, bewaarde; waarop de vijand terstond gereedschap maakte om haar te beschieten.

Ten deezen tijde zondt RENNENBERG eenig volk af, om etlijke Staatsche Vaandels, tot keering van het stroopen der zijnen, in *Zevenwolden* gelegd, van daar te verdrijven; 't geen hem gelukte. Ook nam RENNENBERGS volk, wat laater, *Slooten* nevens de *Lemmer* in. Voorts wierpen zij zich in *Staveren*, daar zij het ten deele geslegte Slot opbouwden; en *Makkum* beschanst hebbende, kwelden zij de Landluiden tot voor *Harlingen*, *Franeker*, *Bolsward* en *Sneek*.

Midlerwijl deedt RENNENBERG *Steenwijk* beschieten met gloejende kogels: een vond, waar van men, eerst vijf jaaren te vooren, in 't beleg van *Dantzig*, zich hadt begonnen te bedienen. Straks daar naa zag men de vlam opgaan uit verscheiden huizen. Een stijve Oostewind blies 'er onder, zo dat wel zeventig huizen door den brand verteerden. De Stad wierdt

toen

toen andermaal opgeëischt, en zou overgegeeven geweest zijn,' hadde Hopman KORNPUT het niet belet, die het morren der Burgerije, met weergalooze ſtoutmoedigheid, wist te wederſtaan. Ook wierdt, zedert, goede orde op het blusſchen van den brand geſteld. RENNENBERG, die zo wel als de belegerden, gebrek begon te lijden, ſtilde de zijnen met de hoop op de aanſtaande verovering. Ook zogt hij die van *Enkhuizen* te zijner hulpe te lokken, tekenende zijnen Brief *uwen goeden vriend, zo gij wilt.* Doch in 't Noorderkwartier was men thans bezig om die van *Steenwijk* hulpe toe te ſchikken, welke zij ook, door den vlijt van eenen JOAN NORRITS, bij nacht, gelukkiglijk bekwamen. Ook hadt deeze RENNENBERG van agteren beſtookt, en merkelijke ſchade toegebragt.

Uit Noordholland kwam, ondertusſchen, de Stadhouder SONOI, met ſchepen vol volk en voorraad, tot ontzet der Stad. Van de maare des naakenden ontzets zogt RENNENBERG zich te bedienen, om de belegerden te verſchalken. Hij neemt een dikken mist waar, en den Hollandſchen tromſlag nabootzende, trekt hij recht aan op de Stad. De belegerden, van meening zijnde dat het ontzet aankwam, waren reeds uitgevallen, en zoude de Stad verrast geweest zijn, hadt het ſchielijk opklaaren van de mist hun den vijand niet klaarlijk ontdekt; waarop zij te rug weeken. De Overſte NORRITS ſtelde, naa deeze te leur ſtelling, alles te werk, om der belegerde Stad, die het dagelijks banger kreeg, hulpe toe te brengen. Allengs naderde hij de Stad, en zondt 'er eenige mondbehoeften en buskruid binnen; 't welk hem te gemaklijker viel, alzo hij nu zo na aan de Stad lag, dat men door middel van lood en kogels, daar brieven ingeſloten waren, en die men over en weder ſchoot, zamenſpraaken hieldt. RENNENBERG den toevoer zoekende te ſtremmen, vielen 'er dagelijks ſchermutzelingen voor, in welke hij veelal te kort ſchoot: zo dat hij, op den tweeëntwintigſten Februarij des Jaars 1581, genoodzaakt was te deinzen, en eindelijk, alle hoop opgeevende, beſloot het beleg op te breeken. Dit geſchiedde in den nacht, in ſtilte en goede orde. Met den dag vernam men geen vijand meer voor de Stad, die terſtond rijklijk wierdt geſpijzigd. Naa dat *Makkum*, de *Kuinder*, de

Lemmer, *Sloten* en *Staveren*, de laatſte Plaats aan den Zeekant, die het met RENNENBERG hieldt, hem waren afgenomen, was deeze oord van *Friesland* den Prinſe geheel toegedaan.

Na deezen mislukten aanſlag op *Steenwijk*, zogt hij zijn geluk elders te beproeven. Dit gelukte hem in de *Ommelanden*, van welke hij, tot in *Friesland* digt onder de Stad *Dokkum*, meester wierdt. Doch deezer veroveringe bleef hij niet lang meester. De Staatſchen deeden hem de eene Plaats na de andere ruimen, en noodzaakten zijn volk te wijken tot onder *Groningen*, met agterlating van vier ſtukken geſchuts, verſcheiden Vaandels, zevenhonderd dooden en veele gekwetſten.

Bij deeze nederlaage was RENNENBERG zelf niet tegenwoordig, maar bevondt zich binnen *Groningen*, daar hij, zedert het mislukt beleg van *Steenwijk*, hebbende zitten kwijnen, en onlangs in eene zwaare ziekte geſtort, de laatſte Kerkgeregten ontving, op den eigen dag als den zijnen de nederlaage overkwam, en den drieëntwintigſten Julij des Jaars 1581, overleedt. „ Hij is geweest" (ſchrijft de Ridder HOOFT) „ een „ Heer, edelaartig, milddadig, heusch en minlijk van zeden; „ verfoeier van wreedheid, geweldenaarij en dronkenſchap; „ betragter der krijgstucht, en lief den landzaten, zonder „ nogthans de gunst der ſoldaaten te verliezen, mids de zor„ ge, die hij voor hunne betaaling droeg; hier benevens ver„ fierd met meer dan gemeene geleerdheid; welgeoeffend in „ de Griekſche, Latijnſche en andere talen; zeer zoet op „ de wiskonſtige Weetenſchappen, ook op de Maatzang. Al „ dat 'er in te berispen ſcheen, was eene blankzuchtige ruim„ borſtigheid in 't houden van Hof en Disch, boven zijne „ inkomst; een toegeeven aan zijne geneigdheid tot Vrouwee„ ren; opſtijging van moed als 't geluk hem mede, ſtrijking „ als 't hem tegen liep; en 't onzuiveren van zijne Eer en „ gewiſse met verandering van partij. Evenwel, om de kos„ ten zijns Staatvoerens te vergelden, ſchrobde hij nooit de „ Gemeente, en ſtak maar eigen middelen af. Zijne boeland„ jen beleidde hij zo heimelijk, dat ze ten minſten geene er„ gernis baarden. Zijn trouwbreuk ſtrekte eenen nagel aan

„ zijn

„ zijn doodkist, en wierdt geboet met een berouw, dat zijne „ ziel doorsneedt: 't en zij hem 't kwaalijk beslaagen meer „ dan 't misdrijf gezeurd heeft. Over *Groningen*, ten minsten, riep hij dikwijls in zijne ziekte, wenschende het nook „ gezien te hebben. Ook verboodt hij, in de laatste dagen „ zijns leevens, zijne Zuster KORNELIA, als het dwaallicht dat „ hem verleid hadt, onder zijne oogen te komen. De gemelde deugden en fraaie hoedanigheden deeden hem, na „ zijn overlijden, beklaagen, niet slegts van zijne Vrienden, „ maar van zijne meeste vijanden, dien 't jammer deedt, dat „ hij immer tot dien val gekomen was."

RENOI; zie BERST.

RENSWOUDE, een Dorp in het Sticht van *Utrecht*, onder het Kwartier *Eemland*. Met regt verdient het eene plaats op de lijst van fraaie Landdorpen. Behalven het sieraad, welk het ontleent van den breeden Rijweg, tusschen de Steden *Amersfoort* en *Rheenen*, welke daar door loopt, en aan weerkanten met hoog opgaande boomen is beplant, hebben de Huizen een lustig aanzien, door de tuinen of bestraate voorpleintjes, hoedanig een men genoegzaam voor ieder Huis ontmoet, en die met Doornheggen van elkander zijn afgescheiden. De Kerk, die een weinig buiten het Dorp staat, is een sierlijk achtkantig gebouw, Koepelswijze gedekt. Aanzienlijke personaadjen bevorderden den opbouw, door milde geschenken. De Heer en de Vrouw hebben 'er ieder een afzonderlijk gestoelte, nevens eenen Grafkelder. De nabuurschap heeft een bekoorlijk aanzien, van wegen de vrugtbaare Koornlanden, die eene goede soort van Rogge en Boekweit opleveren. Het Huis *Renswoude* legt een weinig buiten het Dorp, ten Zuiden van de Kerk. Het is een zeer aanzienlijk gebouw, hebbende, aan den voorkant, een dikken opgaanden Toren, en ter wederzijde twee kleinere op de hoeken. Nevens het Voorplein, is het Gesligt, nevens de noodige daar toe behoorende mindere gebouwen, van eene diepe Graft omringd. De beplantingen zijn uitgebreid, als wordende op bijkans veertig Morgens gronds

gronds begroot. Zij zijn zeer regelmaatig aangeleid, praalende met Starrebosschen, Vijvers, Watervallen en de bekoorlijkste gezigten. Reeds in den Jaare 1536, wierdt dit Huis, door 's Lands Staaten, voor eene Ridderhofstad erkend. Het Huis *Renswoude* is de aangenaame verblijfplaats der Heeren of Vrouwen van de hooge en vrije Heerlijkheid van dien naam; die, reeds zedert bijkans Vijfdehalve Eeuw bekend, in dat aanmerkelijk tijdverloop, dikmaals van eigenaars heeft verwisseld. Van den Jaare 1623 tot in den Jaare 1740 behoorde zij aan het geslagt van VAN REEDE. Door het overlijden van Jonkheer FREDERIK ADRIAAN, *Baron van Reede*, Presidént van de Edelen en de Ridderschap 's Lands van *Utrecht*, kwam thans de Heerlijkheid op deszelfs Weduwe, Vrouwe MARIA DUYST VAN VOORHOUT, *Vrouwe in Moerkerke en Middelharnas*; die, gelijk bekend is, haare naagedagtenis aan de Onsterflijkheid gewijd heeft, door de aanzienlijke Erfmaakingen aan het Kinderhuis der Stad *Utrecht*, en de Weeshuizen te *Delft* en in *'s Graavenhage*. Zints het overlijden deezer Vrouwe, is *Renswoude* gekoomen in het Geslagt van TAATS VAN AMERONGEN. Zeer aanzienlijke Voorregten zijn aan deeze Heerlijkheid verknogt. De Heer daar van bezit alle de regten eener hooge en vrije Heerlijkheid, waar toe zij, in den Jaare 1674, wierdt verheven, ten behoeve van JOHAN, *Baron van Reede*. In het beroepen van den Predikant van het Dorp heeft hij het regt van goedeen afkeuringe; oeffent het regtsgebied over alle burgerlijke en lijfstraffelijke misdaaden, uitgezonderd die van gekwetste Majesteit, en bezit voorts het regt van de vrije Jagt. De Regtbank bestaat uit zeven Schepenen, nevens eenen Schout en Sekretaris. Eindelijk heeft men 'er eenen Drossaart, wiens post is, te waaken voor de regten van den Heere der Heerlijkheid.

REQUESENS, (*Don* LOUIS DE) en daarenboven DE ZUNIGE of DE CUNINGA, naar zijne Moeder, gebijnaamd; Man van groote vermaardheid, zo wel in de Spaansche als in de Nederlandsche Geschiedenissen. Zo door zijn staatkundig vernuft, als door zijne dapperheid, betoond in den befaamden Zeeslag tegen de Turken, bij *Lepanto*, hadt hij zich zo diep gewikkeld in de gunst van Koning PHILIPS DEN II, dat hij tot Groot-Kommandeur

DON LOUIS DE REQUESENS
Groot Comandor van Castilien.
Gouverneur der Nederlanden.
GESTORVEN DEN 5 MAART
MDLXXVI.
C. F. Fritsch fecit.

deur van *Kastilie* en Stedehouder van het Hertogdom *Milaan* was aangeſteld. In den Jaare 1573 leide de berugte Hertog VAN ALVA de algemeene Landvoogdij over de Nederlanden neder. Koning PHILIPS, voorziende wat 'er gebeuren zoude, hadt, reeds te vooren, *Don* LOUIS DE REQUESENS tot diens Opvolger benoemd. HOPPERUS, die thans, in *Spanje*, lid van den Nederlandſchen Raad was, prees 's Mans goede hoedanigheden, in eenen Brief, welken hij herwaarts zondt; niet weinig holp dit tot de blijde verwelkoming, met welke de nieuwe Landvoogd ontvangen wierdt, bij zijne ſtaatelijke intrede binnen *Brusſel*, op den zeventienden November des Jaars 1573. *Don* LOUIS was voorzien van Brieven van Koning PHILIPS aan de Staaten der bijzondere Gewesten, bij welke hij tot algemeen' Landvoogd wierdt aangeſteld; als mede van nog andere Brieven, behelzende uitvoerige vermelding van de agtinge zijner Majeſteit voor 's Lands Staaten, en van haare zucht voor de bevorderinge van den algemeenen welvaart.

Intuſſchen bleef de Hertog VAN ALVA niet in gebreke, om den Spaanſchen *Don* begrippen in te ſcherpen, welke, indien hij ze gevolgd hadde, de Nederlanders naauwlijks zouden hebben doen gevoelen, dat ze van zigtbaaren Beſtuurder veranderd waren. Reeds op de grenzen, werwaarts hij den nieuwen Landvoogd was te gemoete gereisd, maakte hij daar mede eenen aanvang. Naderhad deedt ALVA den nieuwen Landvoogd geſtadig verzellen van zijnen Zoon *Don* FREDRIK, als mede van VARGAS, JERONIMO RODA en andere Leden van den gehaaten Bloedraad. Bij afwisſeling volgden deeze REQUESENS zo kort op de hielen, dat niemand der Landzaaten tot hem den toegang konde erlangen. Nu gaven zij haatlijke beſchrijvingen van 's Konings Amptenaaren in de Nederlanden; dan maalden zij het volk, in 't algemeen, als kettersch en wederſpannig: 't welk, diensvolgens, met harde middelen in den teugel moest gehouden worden. Hier door bewoog ALVA zijnen Opvolger, dat de Raad der Beroerten in weezen gelaaten wierdt. Ondanks deeze gehegtheid aan ALVA, was een van 's Landvoogds eerſte bedrijven, het om verre haalen van deszelfs praalbeeld te *Antwerpen*, 't welk elk Nederlander, zo dikmaals hij 't aanſchouwde, van angst deedt ſidderen.

Schrik-

een anderen weg in, aan 't einde van den Zomer. Op eigen gezag zogt hij nu penningen te heffen, en gaf daar van kennis aan de Staaten, hun berigtende „ last te hebben gegeeven om, „ op den voet van ſchattinge, eenige Krijgsomſlagen, doch niet „ dan bij manier van Leeninge en op rekening der toekoomen„ de bewilliginge, te innen." Doch ook hier tegen verzetteden zich de Staaten, den Landvoogd voorhoudende „ dat hier uit „ grooter onlust, dan uit den eisch van den tienden en den „ twintigſten penning, moest gebooren worden."

Naa deeze mislukking, beproefde de Landvoogd een ander middel, om aan penningen te geraaken. Aan den Heere van ST. ALDEGONDE, ſchoon deeze te *Utrecht* gevangen zat, liet hij, in den Jaare 1574, eenige opening doen, wegens eene bevrediging met *Holland* en *Zeeland*, met verzoek om daar over te ſchrijven aan den Prinſe VAN ORANJE. In eenen Dagvaart, die gehouden wierdt te *Rotterdam*, tradt men daar over in onderhandeling; doch de voorſlagen, raakende den Godsdienst en het vreemd Krijgsvolk, gedaan door de Staaten, vonden zo weinig ſmaaks bij REQUESENS, dat de handel wierdt afgebroken. Hij hervatte dien, nog vóór het einde des jaars, door het zenden van ALBERTUS LEONINUS, Hoogleeraar in de Regten te *Leuven*, en HUGO BONT, weleer Penſionaris van *Middelburg*, na *Delft*; vertoonende eene Volmagt, door den Koning bekragtigd, om de uitſtaande geſchillen te vereffenen. 't Gevolg hier van, was de Bredaſche Vredehandeling, in den Jaare 1575, doch die even vrugtloos afliep.

Dus ook hier wederom het hoofd geſtooten hebbende, zou de Landvoogd, volgens zommigen, vervolgens, eenen kans gewaagd hebben om *Middelburg* en 't Kaſteel *Rammekens*, door verraad, te bemagtigen. Doch anderen ſlaan hier aan geen geloof, als ſteunende op geen gezag. Dat, evenwel, REQUESENS het hart jeukte, om den voet in *Zeeland* te vestigen, blijkt uit den merkwaardigen overtogt, uit het Eiland *Tholen*, na *Schouwen*, door eenige zijner Bende, ondernomen en volvoerd, in de maand September des Jaars 1575. Deeze togt, de merkwaardigſte, welken de Spaanſche Oorlog oplevert, en onder 't oog van den Landvoogd zelven verrigt, droeg zich in deezer voege toe.

Te

Te weeten, eenige uitgeweekene Zeeuwen hadden REQUESENS onder 't oog gebragt, hoe hem de weg te water, door de Landzaaten, niet kon worden afgeſneeden. Uit het Land van *Tholen*, zeiden ze, kon men ligtelijk overſcheepen na *Philipsland*, 't welk, zedert het wegſpoelen der Dijken, in den Jaare 1522, dras lag. Van daar na *Duiveland* ſtrekte zich eene Plaat, die met laag water droog viel: zodat als dan het midden van dezelve, te ſchuite, met geen Roerſchoot te bereiken was. Veilig genoeg, meenden ze, konde men dus, langs dien weg, te voet, tot aan de *Zijpe*, eene enge Kil, en naa het doorwaaden van dezelve, op *Duiveland* geraaken. Tuſſchen dit en *Schouwen* lag ſlegts eene waadbaare Kreek. Anderen, dit plan verder uitbreidende, voegden 'er nevens, dat in gevalle de Zeeuwen, te ſcheepe, zich daar tegen verzetteden, zo men den Schans te *Viane* ſlegts meester konde worden, men den onderneemeren zou kunnen te hulpe koomen van den *Moggershil*, op den uiterſten hoek van *Tholen*.

REQUESENS, ooren hebbende naar deezen voorſlag, deedt ſtraks hier op, te *Antwerpen*, een goed getal, groote en kleine Vaartuigen, in ſtilte gereed maaken; voorts drieduizend Knegten, vierhonderd Ruiters en tweehonderd Delvers, in 't Land van *Tholen* verzamelen. Van *St. Anneland* ſtaken, bij dag, eenige Bevelhebbers en Soldaaten over na *Philipsland*, om het wed te peilen. Doch deeze, van 't wasſend water overvallen, en door de Zeeuwſche Vloot beſchooten, keerden ijlings te rug, wanhoopig aan den uitſlag. Twee ſtoute Knaapen, zich hierop, bij den Landvoogd, tot het neemen van eene nadere proeve, hebbende aangebooden, beweezen de mogelijkheid, door de daadelijke volvoering. Door alle zwaarigheden heen bijtende, welke verder wierden geopperd, beſloot *Don* LOUIS den kans te waagen. Nevens de tweehonderd Graavers, wierden daar toe vijftienhonderd man, *Spanjaards*, *Duitſchers* en *Waalen*, uitgekoozen. Elk hunner ontving een paar ſchoenen, en om den hals een zakje met twee ponden buskruid, nevens brood en kaas voor drie dagen. De manſchap, in den avond van den achtentwintigſten September, in tegenwoordigheid des Landvoogds, zich ontkleed hebbende, en naa vermaaning tot ſtandvastigheid voor den Godsdienst

en den Koning, tradt te water, ter middernacht, bij het flikkeren van weerlicht. Dun waren de gelederen, om van 't fchieten der Zeeuwen zo veel te minder nadeels te lijden, die zich, met Schuiten, ter wederzijde geplaatst, en eenige derzelven, om zo veel te nader te zijn, op de Plaat hadden vastgezet. Van hier dat de waadende manfchap niet flegts met fchietgeweer, maar zommigen derzelver met lange ftokken en knoppels, bij wijze van dorschvlegels toegefteld, getroffen wierden. Veelen fneuvelden 'er, en vooral van de agterften, door het opkoomen van den vloed, vooral de Graavers, van welke 'er flegts tien overbleeven. Intusfchen bereikten de voorften, tot aan den hals door 't water gewaad hebbende, met het aanbreeken van den dag, het ftrand van *Duiveland*. JOAN OSORIO D'ULLOA zette 't eerst den voet op het drooge, daar hij, met zijne manfchap, op de knieën viel, en voorts een kort gebed tot de H. Maagd en den Apostel ST. JAKOB hebbende uitgeftort, met gevelde fpieze, den dijk opftapte. Die hunnen dood in den vloed niet hadden gevonden, of tot den hertred genoodzaakt waren geworden, volgden van lieverlede. Gantsch *Schouwen* viel nu wel haast in de magt der Spanjaarden, uitgezonderd *Zierikzee*, 't welk een zwaar beleg moest doorftaan.

Hoewel dus gelukkig geflaagd in deeze gewaagde onderneeming, bevondt zich de Landvoogd, van een anderen kant, in geene kleine verlegenheid. Zijn Schatkist was ledig. Meer dan twaalfhonderd tonnen fchats hadt de Nederlandfche Oorlog gekost. Koning PHILIPS hadt geen geloof meer, zints hij bij den Paus ontflag hadt weeten te bewerken van gehoudenisse tot betaalinge van wettige fchulden. Om aan geld te geraaken, verzogt hierom *Don* LOUIS, aan de Algemeene Staaten, te leen twaalfhonderdduizend Gulden; en toen deeze geweigerd wierden, beftondt hij, op eigen gezag, omflagen te doen, onder voorgeeven van den dringenden nood. Doch, vermids de behoefte van 't gemeene Land en der Landzaaten, bereikte hij ook in deezen traaglijk zijn oogmerk. Geen wonder, derhalven, dat, bij gebrek aan betaalinge, eenigen zijner Troepen aan 't muiten floegen; die zich, egter, door het ontvangen van eenig geld, eerlang, lieten gezeggen. Dit niettegenftaande, en

het

Optogt van Bacchus en zyn gevolg.

XCVIII.

Heirtogten der Nomaden, enz. Bladz. 15.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

het beleg van *Zierikzee*, welk hij nog op den hals hadt, ſmeedde REQUESENS een ontwerp, om zich van *Embden* te verzekeren. Doch dit, nevens andere aanſlagen, welke hij in 't hoofd hadt, liep te leur, door eene heete koorts, van welke hij, op den eerſten Maart des Jaars 1576, overvallen wierdt, en die wel haast in eene Pestkoorts veranderende, naa verloop van vijf dagen, hem wegſleepte, in den ouderdom van ruim vijftig jaaren. In zedelijke hoedanigheden moest de Hertog van ALVA voor hem, doch in Krijgskunde hij voor den Hertog onderdoen. „ 't Waar" (ſchrijft HOOFT) „ een' fraaije „ temper van Landvooghdije geweest, zoo men, met uitſchot „ der oolijkheeden, de puure deughden van hun beide, had„ de kunnen te zaamen mengelen." Een gewigtigen dienst deedt REQUESENS, geduurende zijne Landvoogdije, in de maand Junij des Jaars 1575, door het afkondigen van een Bevel, volgens 't welk het jaar niet meer, zo als tot nog toe gebruikelijk was geweest, met Paaschdag, maar met den eerſten dag van Januarij, eenen aanvang zoude neemen. Door deeze vernietiging van den zo genoemden Stijl van den Hove, wierden veele duisterheden en verwarringen uit den weg geruimd.

RETRENCHEMENT, (*Het*) een Dorp in *Vlaanderen* onder 't *Vrije van Sluis*, waarſchijnlijk dus genaamd naar de Vesting of *Verſterking*, de betekenisſe diens woords, aldaar aangeleid. Het legt aan den oever van 't *Zwin*, en wierdt eertijds gedekt door twee Schanzen, *Oranje* en *Naſſau*, ter wederzijden opgeworpen. Doch men heeft deeze Werken laaten vervallen. Ten hunnen dienſte hebben de Hervormden, in *het Retrenchement*, eene Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend.

REVIUS, (JAKOBUS) geboóren te *Deventer*, in den Jaare 1586, bediende eerst het predikampt onder de Hervormden te *Zutfen*, en wierdt van daar beroepen na zijne geboorteſtad. Gaarne zouden die van *Rotterdam* hem tot eenen hunner Leeraaren gehad hebben, en booden hem, in den Jaare 1638, het beroep aan; doch hij bedankte voor hetzelve. Anders was REVIUS gezind, ten aanzien van de keuze der Bezorgeren

van het Leidſche Hoogeſchool, op hem gevallen ter vervulling van de plaats van FESTUS HOMMIUS, als Regent in het Staaten-Kollegie. Hij vertrok na *Leiden*, in den Jaare 1641, en vertoefde 'er tot op zijnen dood, die voorviel in den Jare 1658, het tweeënzeventigſte zijns ouderdoms. REVIUS ſtondt, ten zijnen tijde, bekend voor een der geoeffendſte Godgeleerden. Hij heeft veel geſchreeven, onder andere eene Geſchiedenis van den berugten DAVID JORIS; als mede *Daventria Illuſtrata*, en eenige Nederduitſche Gedichten. Naa den afloop van het Dordrechtſche Sijnode, was hij, op last der Staaten, een der Overzieners van de Vertaalinge des Nieuwen Verbonds.

Zie SOERMANS, *Acad. Register*; WITTE, *Diarium*.

REUVEN, (PIETER) Amſterdamsch Kunſtſchilder, geboren in den Jaare 1650, was, in zijnen leeftijd, zeer vermaard om zijne vlugge behandeling van het penceel, en een der beroemdſte leerlingen van JAKOB JORDAANS. Zijne keuze viel voornaamlijk op het uitvoeren van groote Stukken, als Zolders, Zaalen, en diergelijken. De Praalboogen, in *'s Graavenhage* opgericht, ter gelegenheid der ſtaatelijke inhaalinge van WILLEM DEN III, naa deszelfs verheffing op den throon van *Groot-Britannie*, waren meest door hem beſchilderd. De kunst en ſchoonheid, welke in dezelve doorſtraalden, bragten hem in kennisſe bij zijne Koninklijke Majeſteit; die hem voorts te werk ſtelde aan het beſchilderen van het Vorſtlijk Lusthuis *het Loo*. Zijne ongemeene vaardigheid, met eene goede behandeling gepaard, in het vervaardigen van de grootſte Stukken, trok de opmerking van alle Kunstkenners. REUVEN overleedt aan het einde des Jaars 1718.

Zie HOUBRAKEN.

REYD, (EVERARD VAN) geboren te *Arnhem*, vermaard Regtsgeleerde en Hiſtoriekundige, bekleedde eerst den post

VAN

van Raad bij JAN VAN NASSAU, Stadhouder van het Vorſtendom *Gelder* en het Graafſchap *Zutfen*. Vervolgens was hij, in de zelfde hoedanigheid, in dienſt van Graave WILLEM LODEWYK, Stadhouder van *Friesland*. In 't laatst van zijn leeven bekleedde hij de Burgemeesterlijke waardigheid in zijne Geboorteſtad, en wierdt, van wegen dezelve, afgevaardigd ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten. Hij overleedt in den Jaare 1602. REYD is den beoeffenaaren der Vaderlandſche Geſchiedenisſen bekend, door zijne naauwkeurige beſchrijving der *Nederlandſche beroerten*, zints derzelver oorſprong in den Jaare 1566 tot op het jaar vóór 's Mans overlijden. Behalven de herhaalde uitgaven deezes Werks, kan, onder anderen, deszelfs waarde daar uit blijken, dat de vermaarde DIONYSIUS VOSSIUS hetzelve eener Latijnſche Overzettinge, uit het Nederduitsch, waardig oordeelde, en de moeite diens arbeids op zich nam.

RHEEDE, een Dorp, in *Gelderland*, in 't Rigterampt van *Veluwenzoom*, zeer vermaaklijk gelegen midden in vrugtbaare Koornlanden, niet verre van de rivier de *Tiſel*, ruim een uur gaans van *Doesburg*. Het getal der Huizen is zeer gering. Nogthans was *Rheede*, al van ouds, van zo veel aanziens, dat, vóór meer dan vijfhonderd jaaren, een Geldersch Geſlagt daar van zijnen naam ontleende. Voorts is *Rheede* een Schoutsampt, onder 't welk behooren de drie Dorpen *Velp*, *Ellekom* en *Spankeren*. Het Geregt van dit Ampt houdt zijne zittingen binnen *Arnhem*.

Zie *Groot Geldersch Plakaatboek*.

RHEENEN, eene Stad in het Sticht van *Utrecht*, de derde in rang onder de ſtemhebbende Steden dier Provincie. Zij legt aan de regter zijde van den Rhijn, op een hoogen heuvel, aan de Gelderſche grenzen, ruim een uur gaans beneden *Wageningen*. Om haare verhevene ligging, heeft de Stad een verrukkelijk aanzien van buiten, vooral op eenigen afſtand, aan de overzijde van den ſtraks genoemden Stroom. Volgens 't gemeene gevoelen, heeft *Rheenen* zijnen naam ontleend van

den nabuurigen *Rhijn*. Naar 't getuigenis der Oudheidkundigen, zóu men 't vroegst van *Rheenen* vinden gewag gemaakt in den Jaare 944. Vóór haare vereeniging met de Provincie, was de Stad eene afzonderlijke Heerlijkheid. Doch zij moet die hoedanigheid, reeds in 't midden der Veertiende Eeuwe, verlooren hebben, alzo men verhaald vindt, dat zij, in den Jaare 1354, nevens de *Geestlijkheid* de *Edelen* en de *Stad Utrecht*, in 't maaken van een Bisschoppelijken Brief, gekend wierdt. Honderd jaaren daar naa wierdt *Rheenen*, onder de overige *Stichtsche* Steden, op eenen Dagvaart beschreeven. Aan de onluſten, welke het Gewest, geduurende de Zestiende Eeuwe en naderhand, beroerden, hadt *Rheenen* mede zijn aandeel. Hoewel meer dan eens met vijandlijke aanvallen gedreigd, doch telkens met den ſchrik vrij gekoomen, wierdt de Stad, in den Jaare 1527, een prooi der Gelderſchen, door een ongelukkig zeldzaam toeval, 't welk zich in deezervoege toedroeg. Zo wel onder de Stad als daar buiten was 't eene bekende zaak, dat de Gelderſchen iet vijandelijks in den zin hadden. In de nabuurſchap der Stad woonde een oud en vermogend Landman, JAKOB TUK genaamd; hij was zeer gezien bij de Ingezeetenen. Voorzienде wat 'er gebeuren zoude, en waanende binnen de Stad zijne veiligheid te zullen vinden, hadt hij, met zijn Vee en tilbaare have, zich derwaarts begeeven. Naa eenige dagen toevens, en toen de Vijand nog niet ten voorſchijn kwam, verzogt hij aan de Regeeringe van *Rheenen*, nog twee wagens met hooi en ſtroo daar binnen te mogen haalen. 't Geſchiedde. Doch toen hij nu de Bergpoort wilde binnen rijden, waren de wagens zo hoog belast, dat zij bleeven ſteeken, en men dus de Poort, die, uit vreeze voor gevaar, altijd geſlooten was, moest open laaten. Thans kwamen de Gelderſchen, uit eene hinderlaage, ten voorſchijn, en maakten zich meester van de Stad. Hertog KAREL *van Gelder* deedt 'er, 's anderendaags, eene blijde intrede. Doch zijn volk vertoefde 'er niet langer, dan tot in de maand Julij des volgenden Jaars 1528. Achtien jaaren laater wierdt Keizer KAREL DE V, zo wel hier als elders in 't Sticht, voor Waereldlijk Opperheer aangenomen. FREDERIK, Paltsgraaf aan den Rhijn, naa den ſlag bij *Praag* te hebben verlooren, en dus het Koninк-

rijnkrijk *Rheemen*, waar over hij tot Koning verkoozen was, moetende verlaaten, zogt, in den Jaare 1620, eene ſchuilplaats in de Nederlanden, als zijnde bij een Neef van Prinſe MAURITS, die een Halfbroeder was van 's Paltsgraaven Moeder. Naa bekoomene toezegging van een Jaargeld van 's Lands Staaten, verkoos de ongelukkige FREDERIK *Rheenen* tot zijne verblijfplaats; hij woonde aldaar tot op zijnen dood, die in den Jaare 1632 voorviel. In den Jaare 1672 moest *Rheenen* al mede onder het geweld der Franſche wapenen bukken. Niets merkwaardigs levert zedert de Geſchiedenis der Stad op, dan de beweeging; in den Jaare 1703, aldaar ontſtaan, ter gelegenheid van de begeerte der Burgerije na verandering in de Regeering. Men verkreeg eenige punten; die, egter, naderhand, door 's Lands Staaten, wederom wierden ingetrokken en vernietigd.

Rheenen, welk, in den Jaare 1346, door JAN VAN ARKEL, Biſchop van *Utrecht*, op eigen kosten, met een ſteenen muur omringd wierdt, heeft tegenwoordig drie Poorten: de *Bergpoort*, de *Weſtpoort* en de *Rhijnpoort*. De twee eerſtgenoemde poorten zijn van boven plat. De Schout der Stad plagt, van ouds, boven eene van dezelve zijne wooning te hebben; doch de Franſchen, bij hunnen uittogt, in den Jaare 1673, deeden dezelve, nevens des Poortiers wooning boven de anderen, in de lucht ſpringen. Door afkoop van eenige burgers, wierdt de Rhijnpoort voor dien ramp behoed.

Onder de Huizen der Stad, die op ruim tweehonderd begroot worden, vindt men weinige aanzienlijke gebouwen. Die eenige opmerking verdienen, zullen wij kortelijk melden. Het *Stadshuis* is een nieuw gebouw, van den Jaare 1732, vierkant, in den hedendaagſchen ſmaak, met een Koepeltorentje gedekt. Men treedt 'er binnen, langs een deftigen opgang. Digt daar bij bouwde men toen met een eene Stads Waag; men hadt 'er, tot nog toe, geene gehad. Het zo genaamde *Koningshuis*, door den genoemden verdreeven Boheemſchen Koning, op den grond, daar eertijds een Augustijner-Klooſter ſtondt, geſigt, is een aanzienlijk gebouw. Het ſtaat een weinig binnenwaarts, zijnde door een Muur, die eene deftige Poort heeft, van den gemeenen weg afgeſcheiden. Het beſtaat negen Raamen in de

breedte. — De *Kerk* is eene der oudſten van het gantſche Sticht; indien niet vroeger, moet zij althans in den aanvang der Elfde Eeuwe gebouwd zijn. Zij was van ouds aan de H. KUNERA gewijd, en plagt veel bezoeks te ontvangen, in de dagen des bijgeloofs, van lieden met een zeeren keel gekweld: zij waanden, op hunne gebeden, aldaar uitgeſtort, van dat ongemak te zullen geneezen worden. Fraaier Toren, dan bij deeze Kerk ſtaat, ontmoet men zelden hier te Lande. Van eene zeer aanzienlijke hoogte, en allengskens dunner wordende, heeft hij drie Omgangen of Tranzen, en is van boven gedekt met een zeskantig Koepeltorentje, waar uit een Lantaarn rijst, die eenen Windwijzer voert. In den Toren heeft men een kunſtig Uurwerk, met ſlaande Klokken. Twee Leeraaren verrigten hier den predikdienst; als Leden van den Kerkeraad zijn hun toegevoegd vier Ouderlingen en even zo veele Diakenen. Men heeft te *Rheenen* nog eenige Geestlijke goederen, dienende tot onderhoud van eenige behoeftige burgers, welke hunne wooningen hebben ter wederzijde van het aloude Gasthuiskerkje, doch 't welk thans tot Godsdienstoefeninge niet meer gebruikt wordt.

Omtrent de Regeering van *Rheenen*, beſtaande uit Schout, twee Burgemeesteren, zeven Schepenen en acht Raaden, zullen wij alleenlijk aantekenen, dat de Schout, die, door den Stadhouder, voor zijn leeven wordt aangeſteld, hier meer gezags oeffent, dan de Schout van eenige Stad. Niet alleen heeft hij zitting en de eerſte ſtem in alle Vroedſchaps-Vergaderingen, die hij, met Burgemeesteren, doet beleggen, naar Burgemeesteren mogen, buiten zijne toeſtemming, zelf geene Vergaderingen beleggen. Dit voorregt, van Keizer KAREL DEN V afkomſtig, is naderhand door 's Lands Staaten bekragtigd.

Het planten van Tabak, waar toe het omliggende land zeer bekwaam is, nevens het bereiden en verzenden daar van, is eene der voornaamſte bronnen van het beſtaan der ingezeetenen. Daarenboven gaat 'er, in den naatijd, merkelijke handel in Boekweit om. De Vrijheid of het Regtsgebied der Stad is zeer uitgebreid, beſlaande ruim zestienhonderd tweeëndertig Morgens ſchotbaar Land. Op eene hoogte buiten de Stad, ont-

ontmoet men den zo genaamden *Konings tafel*, onder zes hooge boomen. De meer gemelde verdreeven Koning FREDERIK plagt 'er, meermaalen, het middagmaal te houden, om het verrukkelijk gezigt, welk men van daar over de Stad, den Rhijn en de Betuwe heeft. Het Wapen van *Rheenen* is een roode Burgt onder een zwarten Sleutel, op een veld van Zilver.

Zie MATTHÆUS, *de Fundat. Eccles.* & *de Nobilitate*; BURMAN, *Utr. Jaarboeken*; ALTING, *Notit. Germ. Infer. Utrechtsch Plakaatboek*, enz.

RHEENENSCHE VEENEN, (*de*) of ook wel, bij verkorting, *Rheensche Veenen*, dus genaamd naar de nu beschreevene Stad, ten Noorden van dezelve gelegen, zijn een groote plek Veengronds, uit welken zeer veele Turf gegraaven, of liever gebaggerd wordt. Tot gemak der arbeiders, en anderen, bij het Turfmaaken belang hebbende, leide men, in den Jaare 1549, hier de grondslagen van een Dorp, zedert *Veenendaal* genaamd; zie VEENENDAAL.

RHEENENSCHE VEENEN; zie VEENENDAAL.

RHOON *en* PENDRECHT, eene aanzienlijke Hooge Heerlijkheid, in het gedeelte van Zuidholland, het *Land van Putten* genaamd. Hoewel eene gemeene Heerlijkheid uitmaakende, staan, egter, *Rhoon* en *Pendrecht* ieder afzonderlijk, in 's Lands Quohieren, aangetekend. Volgens dezelve bevat *Rhoon* ruim zeventienhonderd vierentwintig Gemeten Lands en honderdvijf Huizen; *Pendrecht* slegts iets meer dan tweehonderdtien Gemeten Lands en zes Huizen. Reeds omtrent het midden der Veertiende Eeuwe was het Geslagt VAN RHOON bekend, en heeft tot aan het begin der naastverloopene Eeuwe stand gehouden. Sints ruim honderd jaaren is de Heerlijkheid de eigendom van dien tak des Geslagts der Graaven VAN BENTINK, welke is voortgesprooten van den bekenden gunsteling van Prinse WILLEM DEN III, onder den naam van *Graave van*

Portland in 's Lands Geſchiedenisſen vermaard, en dien wij boven hebben leeren kennen. Het Dorp *Rhoon*, 't welk op zich zelve een goed aanzien heeft, en in de lengte gebouwd is, legt zeer vermaaklijk, in eene aangenaame landſtreeke. Het Huis of Slot van den Heere der Heerlijkheid, een aanzienlijk Gebouw, van het midden der Vijftiende Eeuwe, legt rondom in zijne Graften, en wordt omringd van luſtige plantſaadjen.

Zie GOUDHOVEN.

RHYN, (*De*) eene zeer vermaarde Rivier, hoewel uit kleine beginzels oorſpronklijk, doorſtroomt, nogthans, een aanmerkelijk gedeelte van Europa. 't Geen daar van buiten de *Nederlanden* loopt, valt niet in ons beſtek. Wij bepaalen ons tot haaren doortogt van de Verééenigde Gewesten. Uit eene geringe bron, en eenige kleine onderaardſche wateren, op den top van den berg *Adula*, behoorende tot het Alpiſche gebergte, ontſtaan zijnde, vloeit de Rivier, allengskens breeder wordende, door *Zwitzerland* en *Duitschland*, en valt, eindelijk, nabij de Kleefſche grenzen, beneden *Schenkenſchans*, in *Gelderland*. Hier verdeelt zich *de Rhijn* in twee armen. De Zuidlijke arm, den naam van de *Waal* hebbende aangenomen, loopt langs *Nieuwmegen*, *Thiel* en *Bommel*, tot op de hoogte van *Woudrichem*. Hier zich met de *Maaze* vereenigd hebbende, loopt zij voort, onder dien naam, tot in de *Merwe*, in welke zij wederom haaren laatstgemelden naam verliest. De Noordlijke arm, den naam van *Rhijn* behoudende, loopt als zodanig voort, langs *Arnhem*, tot aan *Wijk bij Duurſtede*. Voor dat deeze arm zich tot hier toe heeft uitgeſtrekt, heeft hij zich, boven *Arnhem*, bij *Yſeloord*, tegenover *Heusſen*, in twee andere armen verdeeld. Volgens zommigen zou men hier ontmoeten de aloude Graft van DRUSUS, die zich zou hebben uitgeſtrekt, uit den *Rhijn* bij *Yſeloord*, tot aan *Doesburg*, alwaar de *oude Yſel*, in het Westfaalsch gebergte ontſpringende, in deeze Graft of den *Nieuwen Yſel* valt. Anderen evenwel meenen, dat de *Oude Yſel*, reeds van ouds, met eenen bogt, bij *Yſeloord*, in den *Rhijn*

Rhijn viel, en dat DRUSUS, door middel van eene Graft, tusſchen *Doesburg* en *Zutfen*, denzelven met den tegenwoordigen *Yſel*, vereenigd heeft. Hoe 't zij, de tak, bij *Yſeloord* geſchooten, ſtrekt van daar Noordwaarts, en met den *Ouden* en *Nieuwen Yſel* langs *Doesburg*, *Zutfen* en *Deventer* zijnde voortgeloopen, valt hij, onder den naam van *Gelderſchen Yſel*, bij *Kampen*, in de Zuiderzee. — De Noordlijke arm, onder den ouden naam van *Rhijn*, zo als boven is gezegd, *Wijk bij Duurſtede* bereikt hebbende, verdeelt zich aldaar wederom in twee takken. De eene tak, den naam van *Rhijn* behoudende, ſchiet na *Utrecht*; de andere, die Westwaarts ſtrekt, verliest den ouden naam, en ontvangt dien van *de Lek*. Deeze tak, *de Lek*, zou, volgens zommigen, een gegraaven Vaart zijn, het Werk van den Veldheer CLAUDIUS CIVILIS, naa zijne nederlaage, ter beſcherminge van 't Land vervaardigd, tegen de invallen der Romeinen. Anderen zoeken den oorſprong in het doorſteeken van den Dijk, door den zelfden CLAUDIUS CIVILIS, voorheen door DRUSUS geleid, om den *Rhijn* binnen zijnen ouden kil te houden. Wat hier van zij, van *Wijk te Duurſtede* loopt deeze *Rhijntak*, de Lek, langs *Kuilenburg*, *Vianen* en *Schoonhoven*, en valt, tuſſchen *Dordrecht* en *Rotterdam*, op de hoogte van *Krimpen*, in de *Merwe*. — Keeren wij nu weder na *Wijk bij Duurſtede*, om den anderen tak des *Rhijns*, die na *Utrecht* ſchiet, te volgen. Deeze tak, Noordwestwaarts ſchietende, loopt, langs een gedeelte van *Gelderland*, tot aan en door de Stad *Utrecht*, alwaar de *Rhijn* zich wederom in twee takken verdeelt. De eene, eerlang, den naam van *de Vegt* aanneemende, loopt door een gedeelte van 't Sticht, nadert wel haast den Hollandſchen bodem, ſtroomt door *Weesp* en *Muiden*, en valt, bij de laatstgenoemde Stad, in de Zuiderzee. De andere tak, den naam van *Rhijn* behoudende, ſchiet, van *Utrecht*, na *Woerden*, loopt voort na en door *Leiden*, vervolgens na *Katwijk*, en verliest zich aldaar in het Duin. Deeze zijn de voornaamſte hoofdverdeelingen van den vermaarden *Rhijn*, in de Verëenigde Gewesten. Op kleinere verdeelingen, hoedanige ginds en elders plaats hebben, onder andere in de Stad *Leiden*, ſtil te ſtaan, laat ons beſtek niet toe. Veel is 'er geſchreeven en ge-

getwist, over den alouden uitloop des *Rhijns* bij *Katwijk*: zommigen hebben denzelven hier, anderen elders geplaatst. 't Lust ons niet, met het ophaalen daar van den tijd te ſlijten; alleenlijk aanmerkende, dat de zulken de waarheid op hunne zijde ſchijnen te hebben, die meenen, dat de *Rhijn*, doch op een veel verderen afſtand Westwaarts, dan hij thans, bij het gemelde Dorp, tegen het Duin ſtoot, zich in de Noordzee ontlast hebbe. Veelvuldige oorzaaken, na welke wij thans alleenlijk op losſen gronden kunnen giſſen, mogen den mond allengskens verſtopt, en de uitwatering, eindelijk, geheel belet hebben. Van de poogingen, in laatere tijden aangewend, om de uitſtrooming wederom te openen, kan de Leezer, op 't Artikel MALLEGAT, een berigt vinden: als mede verſcheiden andere bedenkingen, den *Rhijn* betreffende, bij den Schrijver beneden aangehaald.

Zie J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, *Natuurlijke Hiſtorie van Holland*, Deel I, bl. 98 enz.

RHYN, (REMBRAND VAN) een vermaard Konſtſchilder, wierdt, onzeker wanneer, geboren *aan den Rhijn*, buiten *Leiden*, waar van hij zijnen toenaam VAN RHYN ſchijnt gekreegen te hebben. Zijne Ouders waren eenvoudige en geringe, maar eerlijke lieden. Zijn Vader ſchijnt een Molenaar geweest te zijn. Gelijk hij een eenige Zoon was, hinderde deeze geringe ſtaat zijne Ouders niet, om het ontwerp te maaken van hem tot de geleerdheid op te voeden; zij lieten hem ten dien einde de Latijnſche taal leeren; maar zijne zonderlinge drift tot de Tekenkonst deedt hen van beſluit veranderen; en, zig wijzelijk naar die heerſchende begeerte en aangeboren talenten van hunnen zoon ſchikkende, beſtelden zij hem bij ISAAC JAKOBSZ VAN ZWAANENBURG, bij welken hij omtrent drie jaaren bleef. In welken tijd hij zodanige vorderingen hadt gemaakt, dat elk zijn werk reeds met verwondering beſchouwde, en de gunſtigſte vermoedens voor zijne aanſtaande bekwaamheden, uit deze vroege proefſtukken, op-

opvattede. Zijn Vader, om dit te bevorderen, bragt hem naderhand bij P. LASTMAN te *Amſterdam*, bij wien hij zes maanden bleef, en naa dien tijd nog eenige maanden bij JAKOB PINAS: waar naa hij beſloot zig zelven verder te volmaaken; het geen hem, van den beginne af, wonder wel gelukte.

Hij was inderdaad zijne grootſte bekwaamheid niet verſchuldigd dan aan zijnen eigen geest en opmerking. Ondertuſſchen heeft hij altoos eenig blijk behouden, dat hij geen voordeel genoeg gehad heeft van de onderrigtingen van groote meesters. Men moet in zijne ſtukken geene alleruiterſte naauwkeurigheid van tekening, noch het egte Antique zoeken. Hij zeide meermaalen „ dat gelijk een Schilder ſlegts de levendige Natuur „ hadt naa te bootzen, hij de Natuur alleen, zo als zij zig „ vertoonde, ſlegts met aandagt behoefde te beſchouwen." Men wil, dat hij oude wapenrustingen, oude werktuigen, oude kleedijen, oude-modiſche ſtoffen en huisgeraaden hadt, en zeide, dat dit alles zijne Antiquen waren. Desniettegenſtaande maakte hij veel werks van de fraaiſte Italiaanſche tekeningen, daar hij eene menigte van verzamelde, zo wel als van de beste printen, ſchoon hij daar zijn voordeel niet genoeg mede gedaan heeft. Zo waar is het, dat de eerſte opvoeding en gewoonte ons doorgaands maaken, wat wij in volgenden leeftijd zijn.

Hij heeft egter eene menigte portretten geſchilderd, waar in men niet wist of men zig meer over de kragt, de zagtheid, of de gelijkenis moest verwonderen. Zijne etzing met ſterk water heeft veel gelijkheid met zijne wijze van ſchilderen. Zij is kragtig en geestig, inzonderheid zijne portretten, welker trekken zo juist zijn dat zij het vleesch en leeven uitdrukken. Het getal der printen van zijne hand is omtrent tweehonderd en tagtig. Men ziet daar zijn portret dikwijs onder, en men kan uit het jaargetal, dat daar bij uitgedrukt is, opmaaken, dat hij met het begin der Zeventiende Eeuwe geboren wierdt, en onder alle de datums, welke men op zijne printen ziet, zijn 'er geene voor 1628, nog naa 1659; daar zijn vier of vijf, die toonen, dat hij in 1635 en 1636 te *Venetie* moet geweest zijn. Doch wij vervroegen ons berigt, en moeten eenige jaaren te rugge keeren.

Ter-

Terwijl onze REMBRAND, ten huize van zijne ouderen weêrgekeerd, de konst dagelijks ijverig voortzettede, kreeg hij nu en dan bezoek van konstlievenden, die hem aanwijzing deeden aan een Heer in *'s Graavenhage*, om zeker ſtukje, 't welk hij gemaakt hadt, aan denzelven te vertoonen, en, zo moogelijk, te verkoopen. REMBRAND trok daarop met hetzelve te voet na *'s Graavenhage*, en verkogt het voor honderd guldens. Hij, wonder wel in zijn ſchik, en niet gewoon zo veel geld in den zak te hebben, verlangde om met allen ſpoed naa huis te keeren; des ging hij op den wagen zitten, die na *Leiden* reedt. Wanneer zij nu onder weg zouden pleisteren, en elk van den wagen ging om zig te ververſchen, bleef REMBRAND alleen zitten bij zijn ſchat, vertrouwende denzelven niet alleen op den wagen, en misſchien ook onwillig zijnde, om eenige verteering in de Herberg te maaken.

Hoe het zij, dit oogmerk van zuinigheid wierdt door een onverwagt en gelukkig ongeluk zonderling begunſtigd. Toen de krib weggezet was, terwijl de voerman vast met het Volk komt aantreeden, zo raaken de Paerden op hol, rennen met hem voort tot binnen de poort van *Leiden*, en blijven voor hunne gewoone Herberg ſtil ſtaan. Toen men hem op deeze wijze zag aankoomen, ſtondt men zeer verwonderd; men liep van alle kanten toe, en vroeg hem na de oorzaak van dit zonderling verſchijnzel; maar hij, wel in zijn ſchik dat hij zonder ongeluk, zonder eenige onkosten, en veel ſpoediger dan anders te *Leiden* was aangekoomen, liep ſtraks na huis, om zijn ſchat aan zijne ouderen te vertoonen.

Voorts kreeg hij zeer veel te doen; en, om dat hij, zo wegens het ſchilderen van portretten als andere ſtukken, dikwijls verpligt was te *Amſterdam* te koomen, zo vondt hij goed zig daar te gaan nederzetten, 't welk in 't Jaar 1630 geſchiedde. Daar zijnde vloeide hem het werk van alle kanten toe; ook kreeg hij eene menigte van leerlingen: zodat hij, om behoorlijke ruimte te hebben, een pakhuis huurde op de Bloemgraft, daar zijne Leerlingen voor zig een afzonderlijk vertrekje met zeildoek afſchooten, om zonder elkander te ſtooren naar 't leeven te kunnen ſchilderen.

Gelijk

Gelijk zijne zaaken nu naar wensch gingen, konde hij een huisgezin voeden, en beſloot derhalven zig in het Huwelijk te begeeven. Hij heeft het portret zijner huisvrouw tevens met zijn eigen geſchilderd.

Hij was rijk van gedagten: waarom men hem dikwils verſchillende ſchetſen over een zelfde voorwerp ziet verbeelden. Ook vol veranderingen, zo ten opzigte van de weezens en wijzen van ſtaan, als in den toeſtel der kleedingen, waarin hij boven alle anderen te prijzen is. Bij voorbeeld, daar CHRISTUS zig, door de breeking des broods, aan zijne Discipelen, die met hem na *Emmaus* gingen, doet kennen, zijn 'er verſcheiden ſchetſen, behalven de twee die in druk zijn uitgegaan, bij de beminnaars van de tekenkonst bekend; en geen minder getal ſchetſen zijn 'er van de geſtalte der twee Discipelen, toen CHRISTUS uit hunne oogen verdweenen was; waar door zij ontzet en verbaasd ſtonden.

Maar dit is in hem te beklaagen, dat hij zo ſchielijk tot wat anders overging, en door zulk een leevendige of liever losſe drift in zijn werk gedreeven wierdt, dat hij veele dingen maar ten halven heeft opgemaakt, zo in zijne ſchilderijen als in zijne geëtſte printkunst; daar het geen opgemaakt is den aanſchouwer doet zien, hoe veel fraais hij zou hebben kunnen geeven, in gevalle hij ieder ding naar maate van den aanvang voltooid had: gelijk inzonderheid aan de zogenaamde honderdguldens print en anderen te zien is. En in zulk een bedrijf was hij niet te verzetten, neemende tot verantwoording, dat een ſtuk is afgedaan, wanneer de meester zijn voorneemen daar mede bereikt heeft. Dit dreef hij zo verre, dat men van hem zegt, dat hij, om eene paerel kragtig en treffend te vertoonen, eene ſchoone Cleopatra overtaand zou hebben. Daar zijn egter nog veele van zijne konſtſtukken, welke in 't geheel doorgeſchilderd en uitgevoerd zijn, in de voornaame kunstkabinetten en op het Stadshuis te *Amſterdam* te zien, van welke veelen, zedert eenige jaaren, tot een hoogen prijs opgekogt, en na *Italie* en *Frankrijk* gevoerd zijn.

Hij heeft verſcheiden zijner printen tot vier en vijfmaal *geretoucheerd*, om het licht- en bruin te veranderen, en een beter

beter effect te zoeken. Het wit papier ſchijnt niet altoos van zijne verkiezing geweest te zijn voor de afdrukzelen: want hij heeft verſcheiden printen op Chineesch papier laten drukken, dat eenigzins rosagtig is, en waar van de afdrukzels bij de liefhebbers gezogt worden. Daar is in zijne etzing iets dat na zwarte konst gelijkt, ſchoon dezelve eerst naa hem is bekend geworden.

Niettegenſtaande hij veel geld won met het verkoopen zijner ſtukken, en van zijne Leerlingen jaarlijks meer dan 2500 guldens hadt, ſchijnt hij egter niet rijk te zijn geweest. En nietegenſtaande hij bij die groote winſten veel geest hadt, zette zijne neiging hem egter ſteeds aan om met lieden van eene laage geboorte te verkeeren. Eenige Vrienden, die belang namen in het geen zijne agting betrof, ſpraken hem daar over aan; maar hij liet zig niet gezeggen, en gaf ten antwoord: „ Wanneer ik mijn geest wil ontſpannen, is het niet „ de eer, die ik zoek, maar de vrijheid." En toen men hem op zekeren dag onder het oog bragt, dat hij zijne kleuren somtijds zo zonderling gebruikte, en daar door zijne ſchilderijen veel van haare bevalligheid benam, antwoorde hij even fier en ſpijtig: „ Ik ben een ſchilder en geen verwer."

Hij is te *Amſterdam* in den Jaare 1674, anderen ſchrijven 1688 geſtorven; een dergelijk verſchil vind ik in het jaar zijner geboorte, het welk van zommigen in 1600, van anderen 1606, geplaatst wordt.

RHYNLAND, een puikgewest van het Zuidelijk gedeelte van de Provincie *Holland*, en daar van eene aanmerkelijke uitgebreidheid beſlaande, ontleent zijnen naam van de Rivier *de Rhijn*, welke al van ouds daar midden doorſtroomde, en, gelijk wij boven, op 't Art. DE RHYN, aanmerkten, bij *Katwijk* in Zee liep. Reeds aan 't einde der Dertiende Eeuwe was de Landſtreek onder dien naam bekend. De grenzen van *Rhijnland* zijn, ten Noorden aan *Kennemerland*, ten Oosten aan *Amſtelland*, de Provincie van *Utrecht* en het Waterſchap van *Woerden*, ten Zuiden aan *Delfland* en *Schieland*, en ten Westen aan de Noordzee. In 't Westlijke gedeelte is *Rhijnland* op zijn vrugtbaarts, als bevattende aldaar niet alleen uitmun-

muntende Weilanden, maar ook zommige zeer goede Koornlanden. Hooger op in 't Oosten ontmoet men zeer veel water, 't welk men ginds en elders hebbende uitgemaalen, plaats heeft doen maaken voor drooggemaakte Polders. Veenerijen vindt men 'er ook in menigte, die zeer goeden Turf uitleveren. Het vermaarde *Haarlemmer Meir* legt op den bodem van *Rhijnland*. Men zie daar van een berigt op een afzonderlijk Artikel.

De Regeering van *Rhijnland* kan men bekwaamelijk onderscheiden in het *Hoogbaljuwschap* en het *Hoogheemraadschap*. Het eerſte mag geoordeeld worden zijn opzigt te hebben op het inwendig dagelijksch beſtuur, de opgezeetenen betreffende; terwijl het ander meer bijzonder werkzaam is omtrent de beveiliging van het Land, door het opzigt op Dijken, Sluizen, Waterkeeringen en meer diergelijken. De Regeering van het *Hoogbaljuwschap van Rhijnland*, in onderſcheiding van mindere Baljuwſchappen, van welke onder bijzondere Artikelen wordt geſproken, beſtaat uit *Hoog-Baljuw* en *Welgeboorene Mannen*; wordende het eerstgenoemde Ampt altijd door een aanzienlijk Lid van Regeeringe bekleed, en tot den post der anderen de meest gegoede Opgezeetenen genomen. De titel van *Welgeboorene* Mannen is van oude herkomſte, te weeten, van de tijden, in welke de ſtaat van Lijfeigendom, ook in deeze Gewesten, nog plaats vondt. Zij moesten Welgeboorene, dat is *vrije* lieden zijn, omdat hunne regtſpraak zich tot beiderleien ſtaat uitſtrekte. Sints het Jaar 1564 vergadert deeze Regtbank in eene Kamer op 't Stadshuis te *Leiden*, en heeft, zedert honderd jaaren laater, het Gevangenhuis dier Stad ten zijnen dienst: gelijk ook de misdaadigen, door dien Vierſchaar veroordeeld, op de Geregtsplaats van *Leiden*, hunnen ſtraffe ontvangen. De post van Sekretaris bij deezen Vierſchaar is vrij aanzienlijk. —— Het Kollegie van het *Hoogheemraadſchap van Rhijnland* beſtaat uit Dijkgraaf en zeven Hoogheemraaden. De Hoog-Baljuw, boven vermeld, is insgelijks Dijkgraaf. Tot Hoogheemraaden worden altoos de aanzienlijkſten des Lands, en meestal, onder andere, ook eenigen uit de Ridderſchap van Holland verkoozen. Zij hebben onder zich eenen Penningmeester, of Ontvanger, en

eenen Sekretaris. —— Daarenboven is 'er nog in *Rhijnland* een Kollegie van *Hoofd-Ingelanden*, beſtaande uit de vermogendſte Eigenërfden of Landeigenaars, en onder deeze alooſ uit eenigen van 's Lands voornaamſte Edelen. Uit de onderſcheidene benaamingen deezer Kollegien, kunnen derzelver voornaamſte bezigheden en bedoelingen ligtelijk worden afgeleid. Onder *Rhijnland* behooren de volgende Dorpen en Heerlijkheden: *Leiderdorp*, *Alfen* en *Rietveld*, *Oudshoorn* en *Gnephoek*, *Aarlanderveen* en *Pulmot*, *Rhijnſaterwoude*, *Leimuiden* en *Vriezekoop*, *Kaiſlagen*, *Kudelſtaart*, *Zevenhoven* en *Noorden*, *Nieuwveen* en *Uiterbuurt*, *Zoeterwoude*, *Strompwijk* met *Wilsveen* en *Tedingerbroek*, *Zoetermeer* en *Zegwaart*, *Benthorn*, *Voorburg*, Zuid- en Noord-*Waddinxveen*, *Middelburg*, *Sluipwijk*, *Sasſenheim*, *Nieuw-Tellingen*, *Vennip*, *Voorhout*, *Noordwijkerhout*, *Liſſe*, *Hillegom*, *Voshol*, *Zwadenburgerdam*, *Langer* en *Korter-Aar*, *Reewijk*, *Koudekerk*, *Hazarswoude*, *Benthuizen*, *Hoogeveen*, *Boskoop*, *Zuidwijk*, *Schoot*, *Nieukoop* met *Noorden* en *Agttienhoven*, de Vrije *Hoef*, *Eiſelijkerwoude* en *Jakobswoude*, *Homade*, *Alkemade*, *Warmond*, *Oestgeest*, *Voorſchoten*, *Veur*, *Waſſenaar* en *Zuidwijk*, *Valkenburg*, *Katwijk-Binnen* en *Katwijk op Zee* en *'t Zand*, *Rhijnsburg*, *Noordwijk-Binnen* en *Noordwijk op Zee*, *Langeveld*, *Ojhem* en *de Lngt*. Alle deeze Dorpen, Hooge, Vrije en Ambagtsheerlijkheden, nevens de meeste adelijke of andere aloude geſtigten, onder dezelve gelegen of behoorende, kan de Leezer op derzelver onderſcheidene Artikelen beſchreeven vinden.

Rhynsaterwoude, een Dorp, in Hollands gedeelte, *Rhijnland* genaamd, aan het Braasſemer of Leidſche Meir. Van de twee Buurten, in welke, eertijds, dit Dorp plagt verdeeld te zijn, is nu alleen de eene in weezen, in welke de Kerk ſtaat. De rijweg, van *Amſterdam* na den *Rhijn*, loopt door deeze Buurt. Reeds omtrent het midden der naastvoorgaande Eeuwe, lag *Rhijnſaterwoude* bijkans rondom in 't water, in gevolge van het uitveenen der omliggende landen. Sedert heeft men eenen aanvang gemaakt met het droogmaaken der uitgebreide Waterplaſſen, en hier door eene Droogmaakerij be-

bekoomen, van bijkans twaalfhonderd Morgens gronds; zij draagt den naam van de *Wasſenaarſche Polder*. Sints dien tijd is het getal der Huizen en Opgezeetenen merkelijk vermenigvuldigd, en nader gekoomen aan het oude getal, 't geen men 'er, vóór de uitveening, plagt te tellen. Eenen langen reeks van jaaren heeft de Ambagtsheerlijkheid behoord aan den Huize van WASSENAAR. Men vindt 'er eene tamelijk fraaie Kerk, met een ſtompen Toren. In het Kerkelijke behooren de Opgezeetenen van *Roelof-Aartgerts-Veen* en *Rijp-Wetering* onder *Rhijnſaterwoude*, en moeten de Kerk en het Schoolhuis mede onderhouden. Naa dat de gemelde Droogmaakerij tot volkomenheid gebragt is, heeft de Landbouw, vooral de Veefokkerij met den aankleeve van dien, voor de Opgezeetenen, een goed beſtaan uitgeleverd.

RHYNSBURG, een fraai en zeer vermaard Dorp, in *Rhijnland*, omtrent een uur gaans in 't Noordwesten van *Leiden*, en, in die ſtrekking, tuſſchen gemelde Stad en de Noordzee gelegen. Den naam leidt men af van den *Rhijn*, hoewel deeze tegenwoordig niet meer door de Plaats loopt, en eenen *Burgt*, weleer door de *Romeinen* hier geſtigt, en waar van men, vóór de Spaanſche Beroerten, nog eenige overblijfzels zag, in den hof van 't Klooster. Volgens overlevering zou het Dorp zijnen eerſten oorſprong ontleenen van eene Kerk, door Graaf DIRK DEN II, in den Jaare 975, geſtigt, op den grond, alwaar hij, op *St. Laurensdag*, eene heerlijke overwinning op de Friezen hadt behaald, en, uit dien hoofde, aan den gemelden Heilige toegewijd. Hoewel zommigen den gemelden Graaf insgelijks houden voor den ſtigter van het Klooster en de Abtdije, welke aldaar, zedert, vermaard is geworden, meenen anderen, met meer gronds, die eere te moeten toeſchrijven aan de doorluchtige Vrouwe PETRONELLA, Zuster van Keizer LOTHARIUS DEN II, en Weduwe van Graave FLORIS DEN DIKKEN. Haar Slot, welk te *Rhijnsburg* ſtondt, veranderde zij in eene Abtdij, of Sticht voor Adelijke Jonkvrouwen. In den Jaare 1133, bragt zij, uit een Klooster in Saſſenland, derwaarts de eerſte Nonnen over, en ſtelde dezelve onder den Regel van den H. BENEDIKTUS. Van wegen den

rang en het vermogen der ſtigteresſe, bekwam, wel haast, deeze Abtdij eene uitſteekende vermaardheid en meer dan gemeenen rijkdom. Nevens de bekragtiging der ſtigtinge, betoonden zelf de Roomſche Pausſen aan dezelve menigvuldige gunſten, door 't ſchenken van veelerhande Voorregten. Graaven en Graavinnen van Holland oeffenden haare milddaadigheid, door het openen van verſcheiden bronnen van rijke inkomſten; welke, eerlang, geſchat wierden op honderdduizend Guldens: eene zeer aanmerkelijke ſomme, de ſchaarsheid van geld, in dien tijd, in aanmerking genomen zijnde.

Aan het vermogen en den rijkdom der ſtigtinge, was de luister en het aanzien der Abtdisſe evenredig. Over de Dorpen, Landen en Opgezeetenen, aan haar regtsgebied onderworpen, voerde zij genoegzaam een onafhankelijk en oppermogend gezag, alzo zij het regt van kwijtſchelding oeffende over lijfſtraffelijke misdaaden. Haar tijtel was *Vrouw en Abtdis van Rhijnsburg.* In den dagelijkſchen omgang, zo wel als bij plegtige gelegenheden, noemde men haar *Mevrouw:* een tijtel, nu zeer dikmaals ſchandelijk misbruikt, verkeerd geplaatst, en, om de algemeenheid, kleine eere geevende, doch in den tijd, van welken wij thans ſpreeken, alleen eigen aan Vrouwen van den eerſten en aanzienlijkſten rang. Daarenboven, wanneer de Abtdis, in haare hoedanigheid, haaren Doopnaam tekende, voegde zij daar agter *Abtdis door Gods genade.* Zo groot was het ontzag en de eerbied, zelf van Vorſten en Koningen, voor de Rhijnsburgſche Abtdisſen, dat zij dezelve altoos met eene kniebuiging plagten te groeten. SCHRIVERIUS verhaalt daar van een ſpreekend voorbeeld, in den perſoon van Keizer KAREL DEN V. Hij berigt, naamelijk, dat deeze magtigſte Vorst van Europa, op zekeren tijd, van *Haarlem* na *Rhijnsburg* rijdende, en van de Abtdisſe ontmoet wordende, van den wagen tradt, zich met de eene knie ter aarde boog, en haar met den tijtel van *mijne gebiedende Vrouwe van Rhijnsburg* begroette; houdende zich voorts den Vorst in die geſtalte, tot dat hij door de Abtdisſe wierdt opgeheurd. Om zo verhevene tijtels met regt te kunnen voeren en den luister van het gewijde Geſtigt te handhaaven, verkoos men alcoos, tot Abtdisſen. Dogters uit de Doorluchtigſte Nederlandſche

ſche Geſlagten, zomtijds Zusters of Dogters van 's Lands Graaven. Van hier ook dat geene andere, dan die van bekenden en alouden Adel waren, aan Vaders en Moeders zijde, tot Nonnen wierden aangenomen. Zij wierden niet *Zusters*, gelijk meestal elders gebruikelijk was, maar *Juffers* genoemd. Als eene bijzonderheid vindt men van deeze Kloosterjuffers aangetekend, dat haar Geestlijk beroep, dagelijks, met den middag eindigde, en zij vrijheid hadden, om in den naamiddag, met 's Lands Edelen, met danzen, rijden en andere ſoortgelijke vermaaklijkheden zich te verlustigen. Zij waren veertig in getal. Onder haare godvrugtige werkzaamheden wordt zeer hoog geroemd haare Gastvrijheid, jegens lieden van allerleien rang, en haare liefdaadigheid jegens de behoeftigen. Volgens GUICCIARDIN deelden ze aalmoezen uit onder meer dan tweeduizend menſchen van de omliggende landſtreeken. Om niet geduurig overloopen te worden, waren, elke week, drie dagen daar toe afgezonderd.

Van de gedaante des *Rhijnsburgſchen* Kloosters kan niets met eenige zekerheid gezegd worden. De uitwendige gedaante is geheel verdweenen, zedert de verwoestingen, volgens eenigen, door de Beeldſtormers, in den Jaare 1566, doch volgens anderen, in den Jaare 1572, door de Geuzen aangerigt. De laatſte Abtdis en Vrouwe van *Rhijnsburg* was STEFANA VAN ROSSUM. Naa de verwoesting der Abtdije woonde zij te *Leiden*, in de Hoogſtraat, en overleedt aldaar, in de maand December des Jaars 1603, in den ouderdom van bijkans honderd jaaren. Naa dat twee agtervolgende Vrouwen het beſtuur hadden geoeffend over de goederen der Abtdije, onder den tijtel van *Vrouwen van Rhijnsburg*, zijn deeze goederen, zedert, gekoomen aan de Ridderſchap van Holland; van welke het oudſte Lid altoos den tijtel voert van *Raad en Algemeen Rentmeester der Heerlijkheden en Goederen van de Abtdij van Rhijnsburg*. Op het Artikel HOLLAND is breeder daar van gehandeld.

Rhijnsburg, op zich zelf aangemerkt, is een fraai Dorp, zo van wegen de lustigheid van den omliggenden oord, als om de zindelijke betimmering en het bekoorlijk lommer van boomen, veele van welke kennelijke blijken van hooge oudheid draagen. Men vindt 'er een vrij aanzienlijk Huis, waar in zommigen

onderhouden worden, anderen hunnen kost koopen. De Christenen, die men *Rhijnsburgers* of *Kollegianten* noemt, en waar van wij ſtraks nader zullen ſpreeken, hebben hier hunne Vergaderplaats, nevens een geſchikt Huis met een tuin, dienende tot een verblijf van leden der broederſchap, geduurende den tijd hunner godsdienstige verrigtingen. Ten beſluite merken wij nog aan, dat men in de Kerk van *Rhijnsburg*, van de aloude Abtdije, nog eenige Overblijfzels aantreft; te weeten, de Grafzerken, in den muur vastgemetzeld, van PETRONELLA, ſtigteresſe van het Klooster, als mede van Graave WILLEM DEN I, deszelfs Gemaalinne ALEID, en van hunne dogter ADA. Wijders leggen nog in den vloer der Kerke de Zarken van de zes laatſte Abtdiſſen.

Zie SCHRIVERIUS, *Oud Batavia* en *Toetsſteen*; GOUDHOEVEN; VELDENAAR; PARS, *Katwijkſche Oudheden*; VAN LEEUWEN, *Batav. Illuſtr.*

RHYNSBURGERS. Dus noemt men eene Gezinte van Christenen, eertijds vrij talrijk, doch thans zeer nabij aan de verdwijninge, nergens, wat de gemeenſchap met dezelve betreft, bekend dan alleen in *Holland*, *Friesland* en *Groningen*, en wel voornaamelijk in de eerstgenoemde Provincie. Mannen van geene geringe vermaardheid en kunde plagt men eertijds onder dezelven te ontmoeten. De vermaarde Hiſtorieſchrijver JAN WAGENAAR holp, 't eenigen tijde, hunne bijeenkomſten en oeffeningen opbouwen. Den naam van *Rhijnsburgers* ontleenen ze van het Dorp *Rhijnsburg*, als de plaats van algemeene zamenkomſte, tweemaalen in 't jaar, uit verſcheiden oorden, ter verrigtinge van Doop en Avondmaal. Daarenboven zijn deeze lieden bekend bij den naam van *Kollegianten*, naar de bijeenkomſten, die onder hen gehouden worden, en die zij *Kollegiën* noemen.

Aanleiding tot de opkomst dier Gezinte gaven de Kerkelijke geſchillen, in de Nederlanden, vooral in Holland, in den Jaare 1619 en vroeger. Men weet, dat, door het veroordeelen

len van de gevoelens der Remonſtranten en het uitbannen der Leeraaren, verſcheiden Gemeenten of zonder Openbaaren Dienst zaten, of tot Leeraars bekwamen zodanige Mannen, die geenzins in den ſmaak der meeste Leden vielen. Op de eene of andere wijze moest dit gebrek vergoed worden. Te *Rhijnsburg* woonde thans zeker Landman, WILLEM JANSZOON VAN DER KODDE; hij hadt vier Zoonen: JAN, ADRIAAN, GYSBERT en WILLEM, in hunne geboorteplaats, of in de nabuurige Dorpen *Oegstgeest* en *Warmond* woonagtig. Behalven den lof van onbeſpraakten wandel, welke deeze mannen naaging, waren zij vermaard om hunne ongemeene zucht tot weetenſchappen en taalkunde. Allen verſtonden het Latijn; eenigen, daarenboven, de Engelſche, de Franſche of de Italiaanſche taale. WILLEM muntte uit boven zijne broeders. Zijne ongemeene vorderingen, gekoomen zijnde ter ooren der Bezorgeren van 's Lands Hoogeſchool te *Leiden*, deeden hem bekwaam gekeurd worden om den post van Hooglecraar in de Oosterſche taalen te bekleeden. Hij was, zedert, bekend bij den verlatijnden naam van GUILLELMUS CODDÆUS, en heeft verſcheiden geleerde Schriften nagelaaten. Ondanks hunne geleerdheid, geneerden zich de drie eerstgemelde Jongelingen met den Landbouw. Men verhaalt van hun verſcheiden verraſſende ontmoetingen met vreemdelingen: onder andere dat Prins MAURITS, met den Franſchen Gezant DE MAURIER, 't eenigen tijde, langs *Rhijnsburg* rijdende, en de broeders VAN DER KODDE, terwijl ze hun boerenwerk verrigtten, in 't oog krijgende, den Gezant verhaalde, dat men, in deezen oord, Boeren vondt, die verſcheiden uitlandſche taalen ſpraken. Om hier van eene proeve te neemen, ſprak de Prins de broeders aan, nu in 't Latijn, dan in 't Fransch, en wierdt van hun beantwoord in de zelfde taalen: tot geene kleine verwondering van den Franſchen Afgezant.

Het gebrek aan gewenschte Leeraaren, gelijk wij boven aanmerkten, leide den eerſten grond van de Gezinte der *Rhijnsburgers*. De broeders VAN DER KODDE, naamelijk, verzeld van anderen, die, in godsdienſtige begrippen, zamenſtemden, om het voordeel der openbaare Godsdienstoeffeninge niet te derven, beſlooten tot het houden van onderlinge zame-

komſten, om door het leezen en verklaaren der H. Schriftuure en door gebeden, elkander over en weder te ſtigten. Allereerst gebeurde zulks te *Warmond*; doch wierdt, eerlang, de plaats van onderlinge bijeenkomſte na *Rhijnsburg* verleid. In den toeſtand, in welken veele Christenen zich toenmaals, hier te Lande, bevonden, hadt zulk een voorbeeld, wel haast, naavolgers. En gelijk alle nieuwigheden, bij de eerſte opkomst, ijverige voorſtanders en tegenſtreevers hebben, zulks gebeurde ook in dat geval. Tegen de zulken, welke deeze manier van Godsdienstoeffeninge afkeurden, begon men dezelve te verdeedigen, bij monde en in geſchrifte, ja zelf haaren lof breed uit te meeten boven het gewoone prediken. Een voornaam bewijs voor de ſchriftmaatigheid deezes bedrijfs meende men te kunnen ontleenen uit het Veertiende Hoofdſtuk des Eerſten Briefs aan de Korinters, als mede uit het voorbeeld en gebruik der eerſte Christenen.

Behalven eenige andere bijzonderheden, welke wij ſtraks zullen melden, onderſcheiden zich de *Rhijnsburgers*, van alle andere Gezinten, deels door eene zeer uitgebreide Verdraagzaamheid, deels door de volmaakte gelijkheid, welke zij ſtellen onder alle de belijders van den Christlijken Godsdienst. Allen, welke JEZUS erkennen voor een Gezant des Allerhoogſten, en deszelfs Leere als Godlijk aanneemen, mids zij, uit hoofde van hun gedrag, in Gods Woord niet uitdrukkelijk veroordeeld worden, erkennen zij voor broeders, en zijn genegen om met dezelve de Christlijke gemeenſchap te oeffenen, door het vieren van het H. Avondmaal. Hier uit volgt, dat zij geene Belijdenis van menſchelijk opſtel hebben; daar voor erkennen zij alleen de H. Schriftuure, van welke zij het regt en de vrijheid van uitlegginge en verklaaringe aan elk Christen toekennen. Eigenlijk genoemde Leeraars zijn onder hen niet bekend. Elk, die hunne zamenkomſten bijwoont, mag iets tot algemeene leeringe of ſtigtinge voordraagen, of op het verhandelde zijne bedenkingen in 't midden brengen. Nogthans zijn de Vrouwen van het regt en de vrijheid van ſpreeken, in de openbaare Vergaderingen, uitgeſlooten. Doch, hoewel dus de *Rhijnsburgers* geene uitſtaande Belijdenis hebben, en lieden van alle Godsdienstgezinten tot Christlijke gemeenſchap onder hen worden toe-

toegelaaten, hebben, nogthans, de meesten, welke tot deezen Aanhang kunnen gezegd worden meer bepaaldelijk te behooren, de naaste overeenkomst, in begrippen, met de *Remonſtranten*, of misſchien nog nader met de hedendaagſche gemaagtigde *Doopsgezinden*. Bij de laatstgemelden althans vervoegen zich, veelal, zodanige *Rhijnsburgers*, welke van eenige bijzondere Christlijke Gemeente Leden begeeren te worden. Ook erkennen zij, gemeenlijk, den doop der bejaarden alleen voor ſchriftmaatig, mids dezelve niet bij wijze van beſprenginge of overſtortinge, maar door eene volkomene onderdompeling van het geheele lichaam onder het water, volvoerd worde.

In de gewoone godsdienſtige zamenkomſten der *Rhijnsburgers* worden de zelfde verrigtingen in agt genomen, als in die van alle andere Protestantſche Christenen: zingen van Pſalmen of Lofzangen, het doen van gebeden en dankzeggingen, het leezen en verklaaren der H. Schrifture, en het overbrengen en toepaſſen van het verhandelde tot verbeteringe of beſtuuringe des leevens. Dit onderſcheid heeft 'er plaats, dat terwijl, bij de overige Christenen, het openbaar ſpreeken, telkens, op één perſoon rust, onder de *Rhijnsburgers*, de onderſcheidene deelen der Godsdienstoeffeninge, het bidden, het verklaaren van eenen Text der Schrifture, en het toepaſſen, gemeenlijk, door bijzondere en even zo veele perſoonen, verrigt worden; met een zekeren ſtilſtand tusſchen beiden, op dat elk, die op het geſprokene eenige bedenkingen heeft voor te draagen, daar toe den tijd en de gelegenheid moge hebben.

In hunne afzonderlijke Vergaderplaatzen vieren de *Rhijnsburgers* den Heiligen Waterdoop en het hoogwaardig Avondmaal. Allerſtatelijkst, egter, en met de meeste plegtigheid geſchiedt zulks te *Rhijnsburg*. Een beknopt verſlag van de gewoonten en omſtandigheden, daar bij gebruikelijk, zullen wij den Leezer mededeelen.

De tijden, tot het houden der algemeene zamenkomſten van deeze Broederſchap, zijn tweemaalen in 't jaar: in de Pinxterweek en in 't laatst van de maand Augustus. Tot het houden deezer zamenkomſten, ſtaat te *Rhijnsburg*, aan 't Oosteinde van het Dorp, een Huis, van weinig aanziens, doch

ruim genoeg om een aanmerkelijk getal van Toehoorders te kunnen bevatten. Niet verre van de godsdienſtige Vergaderplaatze, ziet men een ander Huis, veel grooter en met eenen Tuin voorzien. Het dient ter huisvestinge van zulke perſoonen, welke de Vergadering verkiezen bij te woonen, en die 'er tevens, eenige dagen, op kosten van etlijke *Rhijnsburgers*, van ſpijze en drank verzorgd worden. Niet telkens, bij het houden van deeze algemeene Vergaderingen, wordt de Doop bediend. Wanneer zich daar toe voorwerpen aanbieden, gaat de gewijde plegtigheid verzeld van de volgende omſtandigheden.

Op Saturdag voormiddag, tegen een bepaalden tijd, koomen de zamengevloeide perſoonen bij een, in een ruim vertrek van het laatstgemelde Huis. In deeze Vergadering verſchijnt de Doopeling, om vooraf belijdenis te doen van zijn Geloof, welke hij, uit een geſchreeven opſtel, openlijk voorleest. Gemeenlijk behelst dit opſtel eene optelling van de voornaamſte Waarheden van den Natuurlijken en den Christlijken Godsdienst, nevens eene ernſtige betuiging van berouw, en van een heilig voorneemen ter gehoorzaamheid aan de zedelijke voorſchriften van CHRISTUS. Aangaande de Leerſtellingen, welke tusſchen de Christenen in geſchil ſtaan, laat zich de Doopeling zelden uit, naardemaal hier omtrent van hem geene beſlisſende uitſpraak of bepaaling wordt gevorderd.

In den Tuin van het boven gemelde Huis, is een vierkant gegraaven Vont of Doopbad. Door middel van onderaardſche buizen kan men in hetzelve heet water brengen, om alzo de gewijde plegtigheid, zonder nadeel voor de gezondheid, te kunnen bedienen. Naa het voorleezen der Belijdenisſe, begeeven zich de Mans- of Vrouwsperſoonen ieder in een afzonderlijk Vertrek, om zich te verkleeden in een gepast gewaat. Dus uitgedoscht, koomt de Doopeling ten voorſchijn, en begeeft zich na het Doopbad. Derwaarts verzelt hem een lid der Broederſchap, gemeenlijk een Man van jaaren, en daalt met hem neder in het water. Naa vooraf verklaard te hebben, dat hij, om het gewijde bedrijf, 't geen hij zal verrigten, zich geene meerderheid of waarde toeſchrijft boven andere Christenen, legt hij de rechterhand op het hoofd des

Doope-

Doopelings, en dompelt hem, eenmaal, met het hoofd geheel onder het water, onder het ſpreeken van de bekende woorden des Inſtellers: *Ik doop u*, enz.

Thans begeeft zich de perſoon, welke den Doop heeft ontvangen, andermaal na het afzonderlijk Vertrek, en van gewaat veranderd zijnde, verſchijnt hij, van nieuws, in de Vergadering. Gelijk hier eene ſtigtelijke Aanſpraak het plegtig bedrijf is voorafgegaan, dus wordt de ſtaatelijke verrigting beſlooten met dankzeggingen, gebeden en het zingen van Pſalmen of andere ſtigtende Liederen. Een groote toeloop van menſchen van allerlei rang en ſtand, uit de omliggende oorden, ſchoolt, veelal, zamen, om dit bedrijf te aanſchouwen. 't Is noodig hier aan te merken, dat de perſoonen, welke dus den Doop hebben ontvangen, daar door geene Leden worden der *Rhijnsburgſche* Vergaderinge, of eenige nadere betrekking bekoomen tot deeze Broederſchap, dan tot eenige andere Gezinte van Christenen. Het eigenlijk oogmerk deezer verrigtinge is geen ander, dan om te doen belijdenis van den Christlijken Godsdienst, en zich te verklaaren voor leden der Algemeene Kerke van CHRISTUS; kunnende de dus gedoopten zich vervolgens aandienen tot het Lidmaatſchap bij zodanig eene Gemeente, als genegen is om hen op den dus ontvangen Doop tot Leden aan te neemen. Van hier dat 'er verſcheiden voorbeelden voorhanden zijn, van perſoonen, te *Rhijnsburg*, bij onderdompeling, gedoopt, die vervolgens het Ledemaatſchap in de Doopsgezinde Gemeente bij het Lam en den Toren, te *Amſterdam*, verzogt en verkreegen hebben.

Op de bediening van den Doop, volgt die van het H. Avondmaal. Om daar toe behoorlijk te worden voorbereid, koomt de vergadering bij een, des Saterdags naa den middag. Naa het Gezang en het Gebed, geſchiedt het verzoek, dat iemand, uit de Vergaderde menigte, dezelve gelieve te ſtigten door eene Redevoering, naar aanleiding van eenig gedeelte der Schriftuure. Op dat men niet vrugtloos of met weinig nut te zamen koome, heeft, gemeenlijk, de eene of andere, vooraf, die taak op zich genomen. De Spreeker, zijn werk verrigt hebbende, verzoekt, indien iemand 't een of ander heb-

hebbe aan te merken, zijne bedenkingen in 't midden te brengen. In 't voorbijgaan moeten wij hier aanmerken, dat deeze vrijheid, tot het voordraagen van aanmerkingen op het geſprokene, in de gewoonlijke bijeenkomſten, voormaals, dikwijls aanleiding gaf tot woordenwisſelingen, die wel de kundigheid der zamenſpreekers aan den dag leiden, doch met een de aanweezenden van de bedoelde ſtigtinge beroofden. De zamenkomst, ter voorbereidinge geſchikt, wordt met een Gebed en Gezang beſlooten.

's Anderendaags, Zondag voormiddag, koomt de Gemeente, van nieuws, bij een, tot het houden van het Avondmaal. Vóór de bediening gaat eene Redevoering, geſchikt ter opwekkinge van de gemoederen tot het waardig gebruiken der gewijde Inſtellinge. Daar naa wordt iemand der Vergaderinge verzogt, het Brood en den Wijn te willen omdeelen. Die zich daar toe aanbiedt, even gelijk hij, welke den Doop heeft bediend, verklaart, gemeenlijk, dat hij, om dit bedrijf, zich geenzins boven anderen verheven, of waardiger keurt dan alle de overige Dischgenooten. Voorts geſchiedt de bediening met de zelfde omſtandigheden, als bij alle andere Protestantſche Christenen. In den avond vergaderen wederom de aanweezenden, om, voor de genootene weldaad, zo in den Dood des Verlosſers als in de plegtige viering daar van, aan hun beweezen, elkander tot dankbaarheid en Godsvrugt op te wekken. Eindelijk wordt de ſtaatelijk zamenkomst beſlooten, den volgenden morgen, met eene Aanſpraak, dienende tot een plegtig affcheid, en ter aanmoediginge tot ſtandvastigheid en vermeerdering in de beoeffening van Godzaligheid en alle Christlijke deugden. De liefdegaven, welke bij deeze gelegenheid worden ingezameld, worden, ten behoeve der Dorpsarmen, aan de daar toe bevoegde perſoonen ter hand geſteld.

't Lustte ons, het bovenſtaande, wegens de Geſchiedenis, de Begrippen en den Eerdienst der *Rhijnsburgers* hier neder te ſtellen Nog vóór weinige jaaren was dit minder noodzaaklijk, dewijl men toen nog, op verſcheiden plaatzen, vooral in de Provincie *Holland*, deeze Gezinte aantrof, en dus dezelve, bij ondervinding, konde gekend worden. Thans is de open-

openbaare inrigting na genoeg verdweenen. Te *Amſterdam* en *Rotterdam*, alwaar men de meeste en voornaamſte voorſtanders plagt te ontmoeten, worden, immers niet in de eerstgemelde Stad, geene zamenkomſten meer gehouden. De algemeene Vergadering te *Rhijnsburg* heeft, zedert den Jaare 1787, geene plaats gehad, en zal bezwaarlijk hervat worden. Hier en daar, vooral in *Noordholland*, worden nog zo genoemde *Kollegien* gehouden; doch de ſpreekers zijn meestal Leden van Doopsgezinde Gemeenten; uit zucht tot Godgeleerde weetenſchap en om de kennis en het rechte verſtand der Schriftuure voort te planten, houden zij de hand aan deeze oeffeningen, hoewel zij van derzelver mindere noodzaaklijkheid overtuigd zijn, zedert de invoering van eene meer beſchaafde predikwijze onder hunne Gezinte.

Tot ſlot van dit Artikel zullen wij nog aanmerken, dat de *Rhijnsburgers* een zeer aanzienlijk Weeshuis hebben te *Amſterdam*, gemeenlijk de *Oranjeappel* genaamd, die, al van ouds, boven den ingang ſtondt. Het ſtaat op de Keizersgraft, aan de Oostzijde, tegenover den geweezen Schouwburg. Het is in tweeën verdeeld; zijnde het eene deel geſchikt voor de Jongens, die hunnen ingang hebben op de Graft; het ander voor de Meisjes, ingaande in de Huideſtraat. In de eerstgemelde Afdeeling is eene ruime Kamer, alwaar de Godsdienſtige zamenkomſten plagten gehouden te worden. Uit zijne eigen middelen wordt dit Huis nog in deftigen ſtand gehouden, en dient ter opvoedinge van kinderen, welke elders niet gevoegelijk kunnen geplaatst worden. Meestal, egter, worden daar in opgenomen kinderen, uit andere Steden of Provincien, wier Ouders tot de *Rhijnsburgers* de naaste betrekking hadden, of tot de Doopsgezinden behoord hebben. Zo wel als die van andere Christlijke Gezinten, geniet ook dit Godshuis vrijdom van verſcheiden openbaare belastingen.

Zie *Hiſtorie der Kollegianten*; en *uit Medegedeelde Berigten.*

RICHARD,

RICHARD, (MARTINUS) gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1591, een der vermaardſte Kunſtſchilders zijner Eeuwe, niettegenſtaande hij ſlegts één, en wel de ſlinkerhand hadde. Naa zich een tijd lang te hebben geoeffend onder den beroemden TOBIAS VERHAACHT, ondernam hij eene reize na *Italie*. Twee jaaren vertoefde hij in dat gewest, zijnen meesten tijd beſteedende met het aftekenen der voornaamſte Steden met roode aarde. Bij zijne wederkomst te *Antwerpen*, betuigde elk zijne verwondering over 's Mans ongemeene vorderingen. Veel werks maakende van het aftekenen van groote Gebouwen en Kaſteelen, kwam hij, daar door, op zekeren tijd, in merkelijk gevaar. Want, ter voldoeninge van zijne heerſchende zucht, genaderd zijnde tot aan den voet van het Kaſteel van *Namen*, wierdt hij ontdekt, voor een vijandlijken Verſpieder aangezien, en als zodanig in verzekering genomen. Doch toen men RICHARD vervolgens voor den Slotvoogd der Plaatze gebragt, en hij aan deezen de reden van zijn bedrijf ontvouwd hadt, verkreeg hij ſtraks zijne vrijheid. Door zijne ongemeene bekwaamheid en naarſtigheid verworf hij de agting van de vermaardſten zijner Kunstbroederen, met naame ook van VAN DYK; deeze heeft hem in portret gebragt, zo als hij zich vertoonde in zijne Kamer zittende om te ſchilderen. Onder 's Mans groote Stukken munt uit, de afbeelding der vlugt van JOSEF en MARIA met het Kindeken JEZUS na *Egipte*. Midden in dit ſtuk, op het vlakke veld, vertoont zich een Kaſteel, zeer kunſtig uitgevoerd. RICHARD overleedt in den Jaare 1636, het vijfenveertigſte zijns ouderdoms. Zijn Vader, DAVID genoemd, hoewel geen Schilder, was, egter, een voornaam Kunstkenner. Verſcheiden voornaame liefhebbers van *Antwerpen* zonden hem na *Italie*, om 'er de beste ſtukken op te koopen en na *Brabant* over te brengen.

Zie VERMANDER.

RICHARDOT, (JOAN) Voorzitter van den Geheimen Raad en Lid van den Raad van Staate, onder de Aardshertogen, te *Bruſſel*, vermaard, in 's Lands Geſchiedenisſen, wegens zijn aan-

aandeel in de onderhandelingen tot Vrede of Beſtand tuſſchen *Spanje* en de Nederlanden. Naa dat hij, alvoorens, eenige voorafgaande punten hadt helpen beraamen, verſcheen hij, om het werk tot ſtand te brengen, in *'s Graavenhage*, in den Jaare 1608, nevens den Markgraave AMBROSIO SPINOLA, den Geheimſchrijver des Konings, *Don* JUAN DE MARCICDOR en den vermaarden Vader NEYEN en VERREIKEN. In de zamenkomſten, welke tuſſchen de wederzijdſche Gemagtigden wierden gehouden, voerde RICHARDOT, veelal, het woord van de zijde der Spanjaarden. 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, uit den mond der Staaten, op zekeren tijd verklaard hebbende, dat zijne meesters niet gezind wären om in handeling te treeden, zonder de voorafgaande erkentenisſe, aan de Spaanſche zijde, der Verëénigde Gewesten, toonde zich RICHARDOT zeer toeſchietende. „ Wat ons aangaat" (zegt men, zou hij thans verklaard hebben) „ indien 't u lusten mogt, zelf een Ko„ ninkrijk te zijn, gij moogt: wij willen 'er ons niet tegen„ kanten." Niet zo toegeeflijk gedroeg hij zich, toen de vrije vaart op de *Oostindiën* op het tapijt kwam. Het ſterk dringen der Staatſche Gemagtigden op deeze vrijheid deedt hem in toorn ontſteeken, en zijne gewoone bedaardheid tot zo verre vergeeten, dat hij zich eenige ſcherpe, zelf dreigende uitdrukkingen liet ontvallen. Op een anderen tijd, het geſprek vallende op de vrije vaart op *Antwerpen*, tegen welke de Hollanders en Zeeuwen zich ernſtig aankantten, nam RICHARDOT een zo ſchijnbaaren ernst aan, dat hij in traanen uitborst, en alzo den Staatſche Gemagtigden verklaarde, hoe zij, door te ſterk op hun ſtuk te ſtaan, gevaar liepen, van de gelegenheid, tot het treffen van vrede, te zullen laaten glippen. Hij voegde 'er nevens, vermids hij en de zijnen, alvoorens verder te gaan, verſlag moesten doen aan den Koning, dat hij de Staaten vermaande, de voorwaarden van den Vrede zodanig te ſtellen, dat dezelve aangenomen konden worden door eenen Koning, die noch overwonnen, noch gevanven, maar tot den Vrede volkomen was geneigd.

Tot nog toe hadden de wederzijdſche Gemagtigden gehandeld over het ſluiten van een beſtendigen Vrede. Dewijl de onderhandelingen, hier omtrent, wierden afgebroken, vielen,

men, eindelijk, op het ontwerp raakende een veeljaarig Beſtand of Stiltſtand van Wapenen. 't Is bekend, hoe dit plan, hoewel naderhand voltooid, thans niet tot volkomenheid gebragt wierdt. Onverrigter zaake vertrokken de Spaanſche Gezanten uit *'s Hage*. In een gehoor van affcheid, welk zij, op den laatſten September des Jaars 1608, ter Vergaderinge der Algemeene Staaten hadden, voerde RICHARDOT het woord. Breed weidde hij uit in den lof der vredelievendheid, zagtmoedigheid en toegeeflijkheid der Aardshertogen, en beſchuldigde de Staaten van onverzettelijke ſtijfzinnigheid en onbetaamelijke behandelinge van de Gezanten. Hij beſloot zijne Rede met deeze dreigende woorden: „ Den geest van voor„ zegginge bezitte ik niet; maar ik bedriege mij geweldig, „ indien ik den dag niet reeds voorzie, op welken gij vrugt„ loos zult wenſchen, dat u andermaal mogt aangebooden „ worden, 't geen gij thans zo ſtijfzinnig verwerpt. Het „ bloed, welk in 't vervolg ſtaat vergooten te worden, zal „ u aan de misdaad van het verſmaaden van den Vrede ſchul„ dig verklaaren." Kort daar naa vertrok RICHARDOT, nevens de overige Gezanten, uit *'s Hage*. 't Geviel dat een knegt in den herberg, in welken RICHARDOT zijnen intrek hadt gehad, de laade van eenen Tafel, ſtaande in deszelfs Kamer, openende, in dezelve eenige papieren vondt. Uit nieuwsgierigheid de papieren doorziende, vondt hij 'er onder, het heimelijk Berigtſchrift des Aardshertogens, naar 't welk de Gezanten, in hunne onderhandeling met de Staaten, zich te gedraagen hadden. De knegt gaf het geſchrift aan Graave JAN VAN NASSAU, die in den zelfden herberg gehuisvest was; deeze wederom aan Graave FREDERIK HENDRIK, die het vervolgens zijnen Broeder Prinſe MAURITS ter hand ſtelde. Langs deezen weg kwam het papier ter Vergaderinge der Algemeene Staaten, alwaar 'er ieder Lid een affchrift van nam: waar door het, wel haast, door den druk wierdt gemeen gemaakt, en in ieders handen kwam. Zeer verſchillende wierdt over deeze gebeurtenis gedagt en gegist. Men vondt 'er, die in 't geheel geen geloof ſloegen aan de wijze der ontdekkinge door den genoemden Knegt, en beweerden, dat het Geſchrift den Gezant heimelijk ontſtolen was, met oogmerk om door het verſprei-

ſpreiden daar van, de Landzaaten op te zetten tegen de Spanjaards en het Beſtand, naardien in het Geſchrift eenige dingen voorkwamen, niet zeer gunſtig voor de vrijheid van den Godsdienst. Die de agterlaating voor weezenlijk hielden, verſchilden wederom van gedagten. De meesten geloofden, dat zulks geſchied was door agteloosheid, alzo RICHARDOT zich zelven naderhand deswegen beſchuldigde in verſcheiden Brieven, en te gelijk klaagde over het ſchenden van het regt der Volken, begaan in het verſpreiden van een Geſchrift, hem als Gezant aanbevolen. Anderen, evenwel, die verder meenden te zien, vonden hier in een loos beleid, en waren van oordeel, dat de Gezant het papier met voordagt hadt agtergelaaten, vermids in hetzelve eenige uitſlagen voorkwamen, wegens een Verbond van wederzijdſche beſcherminge, tuſſchen de Spanjaards en de Staaten, van 't welk hij, langs deezen weg, de laatstgenoemden wilde op de gedagten brengen, terwijl hij meende, dat de tijd nog niet gebooren was om zulks bij monde te kunnen voorſlaan. Voor 't laatſte gevoelen meent men daar in eenig bewijs te kunnen vinden, dat de Aardshertog ALBERTUS, over dit voorval, nimmer eenig misnoegen heeft betoond tegen RICHARDOT, maar hem, zedert, zijne voorgaande bediening deedt hervatten, welke hij ook tot zijnen dood toe heeft waargenomen.

Zie *Negotiat.* DE JEANNIN; VAN METEREN; BOR, enz.

RIDDERSCHAP, (*Gelderſche*) in onderſcheiding van die der bijzondere Kwartieren, bezit en oeffent, te gader met de *Steden*, de opperſte magt en gezag, in zaaken, het gemeene Land en de Provincie over 't geheel betreffende. In het dagelijkſche leeven voeren de Gelderſche Ridders, veelal, den tijtel van *Baronnen:* zommigen ook dien van *Graaven.* Doch in hunne hoedanigheid van Leden van Regeeringe worden ze ſlegts *Jonkers*, *Riddermaatigen* of *Heeren* genaamd. Onder de vereischten, om als *Geldersch Ridder* erkend, en als zodanig als Lid van Staat te kunnen verſchreeven worden, zijn,

volgens 's Lands Plakaaten, deeze wel de voornaamſte. Hij moet van den Hervormden Godsdienst belijdenis doen, en van een Geſlagt zijn, welks Voorzaaten insgelijks ter Landſchaps vergaderingen verſchreeven geweest zijn. Hij moet een zeker getal van jaaren bereikt hebben, en genoegzaam gegoedigd zijn ten platten Lande. In vroegere tijden moest een Ridder zijne vaste wooning hebben op het Land; doch deeze vereischte heeft men, al zints lang, over 't hoofd gezien. Zij, die anderzins voor Riddermaatigen konden erkend worden, zijn, egter, uitgeſlooten van de Vergaderingen der Provincie, indien zij zich in den Krijgsdienst begeeven hebben. Ongehuwde Zoonen van Ridders hadden, bij ouds, geenen toegang op de Landdagen, 't en zij ze op zich zelve woonden; doch ook hier in is, door den tijd, verandering ontſtaan. Perſoonen uit andere Gewesten, die onder de Gelderſche Ridderſchap begeeren te worden toegelaaten, moeten de bewijzen inleveren voor hunne Riddermaatige hoedanigheid in hun eigen Gewest; als mede kunnen aantoonen, dat de Gelderſche Ridders 't hunnent worden toegelaaten. Hoewel het niet altoos het zelfde zij, wordt het getal der Gelderſche Ridders, in alle de drie Kwartieren te zamen genomen, op zestig, meer of min, begroot.

Zie *Groot Geldersch-Plakaatboek*; de *Landdag-Recesſen* en J. SCHRASSERT, *Codex Gelro-Zutphanicus*.

RIDDERSCHAP; (*Hollandſche*) zie HOLLAND.

RIEBEEK, (ABRAHAM VAN) wierdt op den 18 October 1653 aan de Kaap de *Goede Hoop* geboóren, alwaar zijn Vader zich toen aan 't hoofd bevondt der nieuwe volkplantinge, door hem daar ter plaatze geſticht. In zijne jeugd wierdt hij na *Holland* gezonden, alwaar hij zich met grooten ijver op de Regtsgeleerdheid uitleide, en groote bekwaamheid verkreeg in deeze weetenſchap. In 't Jaar 1676 vertrok hij, ruim tweeëntwintig jaaren oud zijnde, voor de Kamer *Enkhuizen*, aan boord van 't Schip *Vrijheid*, met de waardigheid van Onderkoop-

koopman, en kwam in 't volgend jaar te *Batavia*, alwaar hij ras trouwde met de Juffer ELIZABETH VAN BOSTEN, en op den tweeden Augustus 1678 tot buitengewoon' Raad in 't Hof van Juſtitie wierdt bevorderd. In 't Jaar 1684 droeg de Gouverneur CAMPHUIS hem den post op van Sekretaris der Hooge Regeering, welken hij met veel lofs waarnam tot in 't Jaar 1690, toen men hem bevorderde tot Buitengewoonen, gelijk in 1693 tot Gewoonen Raad van *Indiën*. Op den zevenden Junij 1703 wierdt hij aangeſteld tot Directeur Generaal, doch bekwam deeze waardigheid eerst op den eenendertigſten Januarij 1704; wanneer de Heer VAN HOORN dezelve geheel afſtondt, om die van Gouverneur Generaal te aanvaarden; in welke hooge bediening de Heer VAN RIEBEEK op zijn beurt opvolgde in 't Jaar 1709.

Onder de Regeering des Heeren VAN RIEBEEK vielen weinig voornaame gebeurtenisſen voor, doch wel veelerhande verſchillen en wanorders; die men egter den Gouverneur niet kan wijten. De eerſte onlusten openbaarden zich op *Celebes*, alwaar de Koningen van *Boni* en *Goa* in oorlog raakten, en de Maatſchappij genoodzaakt wierdt den eerſten te ondersteunen: met dat gevolg, dat de laatſte, hoewel hij in 't begin eenige voordeelen behaalde, eindelijk de nederlaag kreeg.

Op de Molukſche Eilanden ontſtondt, op den zelfden tijd, verſcnil tusſchen TOLUCCO, Koning van *Ternate*, en HASSANODIN, Koning van *Tidor*, die altoos over hoop lagen; de laatſte kwelde den eerſten op veelerhande wijzen: waarop deeze een' engen weg bezette op 't Eiland *Gilolo*, 't geen de onderdaanen des Konings van *Tidor* verpligtte, zomwijlen een' omweg van twintig dagen te neemen.

Om de gevaarlijke gevolgen deezer verſchillen voor te koomen, wist de Heer PETERSON, Gouverneur van *Amboina*, geen beter middel, dan dien weg voor een ieder vrij te verklaaren; 't geen hij met het grootſte regt kon doen, om dat dezelve op 's Compagnies bodem gelegen was. Doch de Koning van *Ternate* hadt hier in geen behaagen; 't welk den Gouverneur verpligtte over deeze zaak ernſtig aan de hooge Regeering te ſchrijven, en eenen behoorlijken onderſtand te verzoeken, die hem, zo ras mogelijk, wierdt gezonden. Zó

dra de hulptroepen waren aangekoomen, begaven zich de Gouverneur en Opperkoopman na *Tolucco*, met deezen eisch: om den weg in verschil af te staan, of 'er zich toe te zien dwingen, en alle voordeelen, door de Maatschappij aan den Koning toegestaan, te verliezen. Ook nam men zijn' voornaamsten geheimen Raad, die de drijfveer der onlusten was, in hegtenis, en zondt hem na *Banda* in ballingschap; 't geen den Koning zulk eene vreeze aanjoeg, dat hij deeze engte aan de Maatschappij overgaf, die aldaar een Fort met twaalf stukken geschut deedt bouwen.

Op *Amboina* stierf in 't Jaar 1709 de beroemde HASSAN SOLIMAN, de rijkste, schranderste en gevaarlijkste Moor der Kust van *Hitou*, welke hij naar zijn welgevallen regeerde. Niettegenstaande zijne menigvuldige zamenspanningen met den Koning van *Ternate*, en andere gevaarlijke streeken tegen de Compagnie, had dezelve hem egter, uit verscheide Staatkundige inzigten, steeds met veel agting behandeld. De Heer VAN RIEBEEK vondt ondertusschen niet dienstig, een Neef des overleedenen in zijn' post te laaten opvolgen, maar gaf denzelven aan eenen ander.

Kort daar naa openbaarden zig op 't Eiland *Java* nieuwe onlusten, die tot eenen zwaaren oorlog aanleiding gaven. In 't Jaar 1712 ontving de Heer VAN RIEBEEK een Gezantschap van den Keizer, 't welk zijne betrekking hadt tot de twee volgende zaaken: 1. Om te weeten, of de Maatschappij goed zou keuren, dat zijn Zoon hem, thans zestig jaaren oud, ter zijner tijd in 't gebied zou opvolgen; 2. om te verstaan, hoe de Maatschappij zig zou gedraagen, indien de Prinsen van *Sourabaja* zig tegen deeze opvolging zouden aankanten, gelijk thans waarschijnelijk viel. In 't volgend jaar ontving de Regeering een tweede Gezantschap van veel aanbelang, 't geen met zeer groote geschenken voorzien was, en op den tweeden Maij 1713 plegtig wierdt ontvangen. De Gezanten ten gehoor toegelaaten zijnde, verzogt de Gouverneur hen, den Keizer in geheugen te brengen, in welke onlusten de Compagnie zig ten zijnen behoeve had gestooken; de moeite, die zij zig had verwekt, en de sommen tot zijn voordeel door haar verspild; de beloften door hem in gevolge van dien gedaan,

en

en de verpligting, die op hem lag om dezelve te volbrengen. Hier mede wierden de Gezanten te rugge gezonden, met het geſchenk van een' ſchoonen Kemel.

Die van *Sourabaja* bereidden zich ondertusſchen ten oorlog, en verzamelden van alle kanten eene menigte troepen, die hen zeer gedugt maakten voor den Keizer. Het duurde egter noch eenige jaaren, eer de zaaken tot eene openbaare vredebreuk kwamen; doch deeze heeft de Heer VAN RIEBEEK niet beleefd.

In 't Jaar 1707 waren twee magtige Vorsten geſtorven, te weeten de Keizer van *Kandy* en de Groote Mogol, de eerſte een vreedzaam en de ander een onſtuimig mensch. De Zoon en Opvolger des eerſten was WIRA SINGA, toen oud zeventien jaaren, een Vorst van een' zeer wreeden en trouwloozen aart, die den Hollanderen een' tweeden RAJA SINGA deed vreezen; doch hij voerde niets uit, 't geen hunne belangen hinderlijk was.

Shah ALEM BHADUR, Zoon en Opvolger van den beroemden AURENG ZEB, bezat niets van den onſtuimigen aart zijns Vaders. De Maatſchappij beſloot in 't Jaar 1710 hem een plegtig Gezantſchap te zenden; tot welken post benoemd wierdt de Heer C. BEZUYEN, Directeur van *Suratte*; maar deeze op reis komende te ſterven, wierdt in 't volgend jaar tot zijn Opvolger benoemd de Heer KETELAAR, die zeer wel ten Hove wierdt ontvangen, en op alle zijne verzoeken eene gunſtige toeſtemming verkreeg. Deeze goede uitkomst was men hoofdzaakelijk verſchuldigd aan eene Portugeeſche Dame, Donna JULIANA DIAS DA COSTA, Gouvernante van 't Serrail des Keizers: doch dezelfde dag, op welken den Ambasſadeur, wegens 't goed gevolg zijner handelingen, wierdt geluk gewenscht, verloor de Keizer het leeven, door de verraaderlijke pook van eenen zijner Generaalen, die aanſtonds door de Lijfwagten wierdt aan ſtukken gehouwen. De daarop volgende verſchillen, tusſchen de Zoonen van den overleedenen, verwekten den Ambasſadeur niet weinig moeite; doch eindelijk, toen de oudſte, genoemd MOCSODDIEN, op den troon was bevestigd, namen de zaaken der Compagnie een beteren keer; 't geen egter van korten deur was: want een nieuwe opſtand

deedt dien Vorst in 't volgend jaar zijn hoofd verliezen, en plaatste op den troon TIA ROCHSIEER, welke het Comptoir van *Bengalen*, tot groot nadeel der onzen, had uitgeplonderd, en daarenboven nog wel vierdehalf ton gouds ontving tot geſchenken, hoewel zonder eenige vrucht.

In *Perſien* verloor de Maatſchappij in 't Jaar 1713 eenen ſchat van vijf tonnen gouds, door de onvoorzigtigheid van den Directeur PIETER MACARE, die zijn toevlugt genomen hebbende onder den *Sophi*, te vergeefs wierdt opgeëischt, tot in 't Jaar 1716, wanneer de Gouverneur hem in handen kreeg, door 't beleid van den Heer KETELAAR, toen ter tijd Gezant aan dat hof.

Alle deeze onheilen waren voorzeker op geenerhande wijze aan den Heer VAN RIEBEEK te wijten, maar moesten nogthans ten uiterſten onaangenaam zijn voor de Heeren Bewindhebbers: hier bij voegde zich nog een opſtand op de Westkust van *Sumatra*, werwaards men troepen moest zenden om de Beharnels te beteugelen. In 't Gouvernement van *Malacca* gebeurden ook groote wanorders, die ten gevolge hadden, dat de beide voornaamſte Regenten dier plaatze door den Raad van Juſtitie aldaar wierden afgezet, en in zwaare geldboeten verweezen. Doch de Raad van *Indien* te *Batavia* ſcheen gunſtiger over hen te denken: want door deezen wierden zij in hunne eer en ampten herſteld. Eindelijk zag men in dit jaar, 't geen 't laatſte was van 't leeven des Heeren VAN RIEBEEK, een Reglement voor den dag koomen, aangaande de hoeveelheid der goederen, die een ieder, naar maate zijns aanziens, uit de *Indien* met zich zou mogen voeren.

Men ziet uit dit verhaal, dat de Heer VAN RIEBEEK weinig gelegenheid heeft gehad om zijn beleid ten nutte der Maatſchappij te doen blijken. Ook hadt hij het ongeluk, van zeer dikwijls in geſchil te zijn met eenige Raaden van *Indien*, en in 't bijzonder met den Directeur Generaal DOUGLAS, een man van een zwak geſtel en geringe zielsvermogens, dien de Gouverneur dikwijls in den vollen Raad zodanig doorſtreek, dat hij zomwijlen eenige weeken lang uit verdriet het bed hieldt. De Heeren VAN ZWOL en CHASTELEIN waren de eenigſte onder de Raaden, die den Directeur durfden ondersteunen; en 't

was

was ook door hun beleid, dat deeze twee Hoofden der Indiſche Regeering, ten minſten in ſchijn, wederom verzoenden: hoewel, van den kant des Gouvérneurs, onder deeze voorwaarde, dat al wat geſchreeven was, geſchreeven zou blijven, en naar Holland worden gezonden. 's Gouverneurs mond en pen waren beide van 't grootst vermogen, en bij een ieder ten hoogſten gevreesd. Voor 't overige was de Heer VAN RIEBEEK een zeer eerlijk man, niet minder geestig dan werkzaam en zedig; en hij had niets tegen zich, dan zijnen verdrietigen inborst, waar door hij zo voor anderen als voor zich zelven zeer lastig was. Zijn voorhoofd was altoos gefronsd, en niemand durfde zich beroemen, van hem ooit te hebben zien lachen. Zijne te groote geſtrengheid liet zich nooit verzachten door geſchenken. Hij was niet vatbaar voor omkooping, doch ſteeds belangeloos. Ook hieldt hij zich niet op met het verzamelen van groote ſchatten, maar vergenoegde zich met zijne inkoomens, zonder veel op te leggen. Hij hadt eene groote drift voor paerden, en reed zeer dikwijls naar zijn buitengoed, zeven of acht mijlen van *Batavia*, vergezeld door een ſtoet van ſlavinnen, rijdende op ezels.

Het voornaamſte, 't geen de Heer VAN RIEBEEK uitvoerde, waren eenige togten na de grenzen der Koninkrijken van *Jacatra* en *Bantam*, of na de Zee van den Zuidkant des Eilands; hij liet zelfs derwaards een weg aanleggen en aldaar een vlek ſtichten, om met zekerheid te weeten, wanneer, of welke ſchepen daar voorbij voeren. Zommige lieden verzekeren, dat deeze togten zeer nuttig voor de Maatſchappij zijn geweest; ten eerſten, om dat hier door eene groote daaling kwam in den prijs des Zwavels, en ten anderen, om dat men dus gelegenheid kreeg tot eene meer naauwkeurige kennis van de inwendige geſteldheid des Lands. Maar andere zijn van meening, dat deeze redenen niet genoegzaam waren voor een Gouverneur Generaal om zich zo verre van zijne Hoofdſtad te verwijderen, en 't beſtier aan anderen over te laten; waar bij nog koomt, dat de Generaal door de onvermijdelijke moeielijkheden der reizen zijne gezondheid niet weinig benadeelde, terwijl veele Javaanen, die den ſa-lien

trein der paerden te voet moesten volgen, onderweg dood bleeven.

Het gebeurde op een deezer togten, op welken men zeer veel te lijden had van de brandende hitte bij dag en van de doordringende koude bij nacht, dat de Gouverneur VAN RIEBEEK door eene zwaare kraukte wierdt overvallen, die hem zo hevig aangreep, dat hij niet langer te paerd kon zitten, maar door eenige perſoonen na *Batavia* moest gedraagen worden, alwaar hij nog daarenboven niet, dan met het uiterſte gevaar, te rugge kwam; dewijl hij van 't overige gezelſchap der Ruiters afgedwaald zijnde, door de onvoorzichtigheid zijner gidſen, in eene zeer gevaarlijke woestijne was aan 't dwaalen geraakt. Maar hadt hij het geluk zijn leeven uit deeze oogenſchijnlijk verderffelijke gevaaren te redden, hij moest het egter, eenige weeken laater, in zijn Hoofdſtad verliezen, alwaar hij op den zeventienden November 1713 kwam te overlijden, en op den twintigſten dier maand met de gewoone plegtigheden wierdt bijgezet. Zijne Echtgenoote overleefde hem alleen vijf maanden, en zijne kinderen keerden in 't volgend jaar na *Holland* te rug. De Zoon des Gouverneurs verkreeg den titel van Heer van *Bunſchooten*; zijne jongſte Dochter trouwde te *Batavia* met den Heer VAN OOSTEN; terwijl zijne oudſte Dochter, Mevrouwe BORS VAN WAVEREN, voor de derde keer Weduwe was.

Wij moeten hier nog bij voegen, dat, volgens onze berigten, de Heer VAN RIEBEEK reeds, zedert 't Jaar 1710, zijn ontſlag bij de Maatſchappij had zoeken te verkrijgen; ook dat hij, in 't vervolg, bij gelegenheid zijner geſchillen met den Raad van *Indien*, deeze verzoeken menigmaal had vernieuwd; maar dat dezelve altoos door de Bewindhebbers van de hand waren geweezen.

RIED, een Dorp in *Friesland*, onder 't Kwartier van *Westergo*, in de Grietenij *Franekeradeel*. Het ontleent zijnen naam van een Water, 't welk, ter Noordzijde van dit Dorp, na het nabuurig *Berlikum* loopt. 'Er ſtaan ſlegts eenige weinige huizen. De Predikant, welke hier zijne wooning heeft

heeft, verrigt ook den dienst in de twee naastgelegene Dorpjes *Bour* en *Dongjum*. Van de Staten, eertijds hier om en bij gelegen, is *Andla-State* alleen over gebleeven; doch heeft haare oude gezaante al voor lang verlooren. Het is thans eene aanzienlijke Boerderij met eene fraaie Heerenhuizing, zints geruimen tijd de eigendom van het deftig Burger-Geslagt FONTEIN, te *Harlingen*. De stigter deezer State, GODEFRIDUS ANDLA, was eerst Pastoor te *Ried*, daar na Abt van het Klooster *Lidlum*, en hadt veel deels in de twisten tusschen de *Schieringers* en *Vetkopers*, van welke hij de laatstgenoemden was toegedaan. In 't einde van zijn leeven verliet hij de Abtdij, en wierdt Pastoor te *Berlikum*.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

RIEDERKERK; zie RIEDERWAARD.

RIEDERWAARD, (*De*) eene Landstreek, in *Zuidholland*, in aloude tijden van veel grooter uitgestrektheid dan ten huidigen dage. Tegenwoordig bevat zij niets meer dan het Ambagt *Riederkerk*, en grenst, ten Zuiden, aan den *Zwijndregtschen Waard*. De reden der benaaminge moet, hoogstwaarschijnlijk, gezogt worden in den alouden eigendom deezer Landstreeke, als toebehoord hebbende aan het Geslagt van RIEDE, afstammende van een jonger Zoon van het aanzienlijk aloud Geslagt VAN DE MERWEDE. De *Riederwaard*, door dit Geslagt in dijk gebragt zijnde, zou, vervolgens, daar van den naam ontleend hebben. Dit althans is zeker, dat het Huis VAN RIEDE, eertijds, in deezen oord, zeer uitgebreide goederen en landeigendommen plagt te bezitten. Omtrent het midden der Elfde Eeuwe vindt men reeds daar van gewag gemaakt. De *Riederwaard*, ruim driehonderd jaaren laater, door een zwaaren vloed overstroomd zijnde, bleef onder de wateren bedolven, tot aan het begin der Vijftiende Eeuwe, wanneer hij, volgens Handvest van Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, van nieuws, in dijk gebragt wierdt. Een Dijkgraaf en vijf Hoogdijkheemraaden oeffenen hier het Dijksgeregt,

met het geen daar aan verknogt is. — In de *Riederwaard* legt het Ambagt *Riederkerk*, van groote uitgeſtrektheid, als bevattende achttienhonderd Morgens Lands. Het getal der Huizen vinden wij onderſcheidenlijk opgegeeven. Het middengetal, in dit verſchil, is tweehonderdzestig. De Kerk is een zeer fraai gebouw, doch van welke de tijd der ſtigtinge onbekend is. Volgens zommigen zou de Kerk niet zo oud zijn als het Dorp. Zij wordt door haaren eigen Leeraar bediend.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland.*

RIETVELD, eene ſtreek Lands onder het Rhijnlandſche Dorp *Alfen*, ſtrekkende van bij den hoogen Rhijndijk af tot aan het Dorp *Huzarswoude*. De uitgebreidheid wordt begroot op tweehonderdvierëndertig Morgens Lands. De grond daar van, verhaalt men, was, van ouds, zo week en moerasſig, dat men daar in eenen ſtok konde ſteeken, ter lengte van twaalf voeten, zonder dat men, op die diepte, nog vasten grond konde peilen. Ligt is hier uit af te leiden, dat men, in dien ſtand van zaaken, aldaar weinige of geene vrugten inzamelde. Met groote moeite en kosten heeft men den grond opgehoogd, en zo veel vastheid bekoomen, dat men 'er, heden ten dage, zeer goede Weilanden vindt.

RIETVELD, een Ambagt, in *Zuidholland*, in het Land van *Arkel*, en met het Ambagt van deezen naam, zo in het Burgerlijke als in het Kerkelijke, vereenigd. Van de zevenhonderdachtentwintig Morgens Lands, welke de beide Ambagten bevatten, behooren de minſten, naamelijk tweehonderdvijftien, onder *Rietveld*. Zo ſtaat het ook met het getal der Huizen. Te gader tellen ze, volgens de laatſte Lijst der Verpondingen, eenenzestig, en *Rietveld*, van deezen, dertien Huizen. De Kerk ſtaat te *Arkel*.

RIETVELD, in het *Baljuwſchap van Woerden*, maakt, met *de Bree*, één Ambagtsheerlijkheid uit. Te zamen leggen ze aan de Noordzijde van den Rhijn, en bevatten achthonderd en drie Mor-

Morgens en vijftien Roeden Lands. Volgens de laatſte opneming telt men 'er driehondertig Huizen.

RIETWYK, te gader met *Rietewijkeroord* één Ambagtsheerlijkheid, in *Hollands* gedeelte, *Kennemerland*. Bij verkorting worden ze, in de gemeene landtaale, *Rijk* en *Rijkeroord* genaamd. Door de nabijheid aan het Haarlemmer Meir, is *Rietwijk* meest weggeſpoeld, en is op de uitgeſtrektheid van het ander gedeelte, bezwaarlijk, eene vaste bepaaling te maaken. 't Geen van *Rietwijk* nog in weezen is, grenst aan het Dorp *Sloten*. *Rietwijkeroord* legt bij *Amſtelveen* en *Aalsmeer*. Aan den Heere van *Heemſtede* koomt de Ambagtsheerlijkheid toe in eigendom.

RINSMAGEEST, bij verkorting, door de Landzaaten, gemeenlijk, *de Geest* genoemd, een Dorp in *Friesland*, onder het Kwartier *Oostergo*, in de Grietenij *Dantumadeel*. Het is een fraai Dorp, beſtaande uit eene dubbele rije huizen. Tot gemak der ingezeetenen, loopt van daar een Vaart na de zogenaamde Dokkummer Ee, of Trekvaart. Waarſchijnlijk heeft de laage broekige grond, van ouds *Geestgrond* genoemd, aanleiding tot den naam gegeeven. Nog heden ten dage is aan drie kanten de grond nog zeer laag, en alleen aan den Oostkant zeer goed Bouwland. Boven de meeste Frieſche Dorpen munt *Rinsmageest* uit, door de menigte aloude Staten of adelijke Geſligten, welke, al voor lang, hier plagten te leggen; van welke de meesten in Boerderijen veranderd, doch eenigen, deels in haare aloude gedaante, deels onder die van hedendaagſche Buitenplaatzen, nog in weezen zijn. *Eyſinga-State* munt hier inzonderheid uit. Door het Geſlagt van SCHWARTZENBERG, met name ook door den Heer Jr. WILKO HOLDINGA, *Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*. Vrij- en Erfheer van *Ameland*, en Grietman van *Barradeel*, wierdt zij in haaren tegenwoordigen ſtaat gebragt. Bijkans alles ontmoet men hier, 't geen de Landhuizen in *Holland* tot ſieraad, gemak en vermaak verſtrekt. Van *Tjaarda-State*, leggende digt aan de Kerk van het Dorp, zijn de voorgaande eigenaars, reeds vóór honderden van jaaren, vermaard in

's Lands

's Lands Geſchiedenisſen. Het aloude Klooster *Klaarkamp*, in den Jaare 1165, gebouwd, en naar de ſtigteresſe, KLARA, eene zeer vermogende Weduwe, dus genaamd, plagt insgelijks te leggen in de nabuurſchap, ten Noorden van dit Dorp. Binnen zijne buitenſte Graft, wil men, zou het ruim zestien Morgens gronds beſlagen hebben. Het Gebouw is al lang verdweenen, en daar van geen ander overblijfzel in weezen dan een oude Buitenſingel, binnen welken drie Boerenwooningen beſlooten leggen. *Rinsmageest* is de geboorteplaats van den vermaarden VORPERUS THABORITA.

Zie WINSEMIUS.

RIPPERDA, (JOAN WILLEM VAN) gemeenlijk bekend bij den naam van *Hertog van Ripperda*, verkreeg dien tijtel, niet volgens geboorteregt, maar door de gunst des Konings van *Spanje*. Wegens zijne afkomst, opvoeding, en 't geen verder zijne verrigtingen, in zijne vroegſte jaaren betreft, kunnen wij, bij gebrek aan de noodige aantekeningen, weinig melden. De Leezer vergenoege zich dan met 't geen wij hebben kunnen opſpooren. Het land zijner geboorte was de Provincie van *Groningen en Ommelanden*, alwaar zijne Ouders, uit een oud en edel geſlagt afkomſtig, op hunne Landgoederen leefden; zij deeden belijdenis van den Roomsch-Catholijken Godsdienst, en, hoewel in ruime omſtandigheden leevende, was zulks oorzaak, dat zijn Vader nimmer tot eenig Staats-ampt bevorderd wierdt. Zijn geſlagt, evenwel, althans eenigen, welke den naam van RIPPERDA voerden, hebben, weleer, aan 't roer van Staat gezeeten. Onder de Leden, uitmaakende het Gezantſchap, om KAREL DEN II, met zijne herſtelling op den Engelſchen throon te begroeten, vinden wij eenen JOACHIM RIPPERDA, Heer van *Farmſum*; en ADOLF HENRIK RIPPERDA *tot Beurze*, Heer van *St. Jans Dam*, was, in den Jaare 1667, een der Gevolmagtigden der Staaten op de Vredehandeling te *Breda*. De Vader van onzen RIPPERDA, uit den aart een Vroom en Godvrugtig man, droeg alle noodige voorzorge, om aan zijnen Zoon eene opvoeding te geeven, met

met het aanzien zijner geboorte overeenkomſtig. Hij zondt hem na het Hooge School te *Leiden*, hoewel de vreeze, dat de Jongeling, door zijne verkeering met Protestantſche Leermeesters en Medeleerlingen, aan zijn geloove mogt ſchipbreuk lijden, in 't eerst hem hierin tegenhieldt. RIPPERDA was nog zeer jong toen hij hier ter Schoole wierdt beſteld; doch door den ijver, met welken hij zich kweet, wierdt dit vergoed. Maar deeze ijver verflaauwde eerlang; 't welk den Vader noodzaakte, eenen zijner Leermeesteren te verzoeken, hem hier over ernſtig te onderhouden. Hij, hier van verwittigd, vatte zulk een hevig misnoegen op tegen den ouden Heer, dat het geheugen daar van hem zo leevendig bij bleef, dat hij bij 's Vaders overlijden zelfs geene traanen ſtortte. Dit was het eerſte bewijs van dien wraakzuchtigen aart, van welken hij naderhand zo dikmaals blijken gaf.

Niet meer dan dit weinige hebben wij kunnen vinden raakende zijn gedrag tot op dien tijd, in welken hij tot gewigtige Staatsampten verheeven wierdt. De Heer VAN RIPPERDA was naamlijk van een ſtaatzuchtigen aart, en brandde van begeerte om tot meerder aanzien in de waereld bevorderd te worden. Hier toe wierdt de weg hem afgeſneeden, doordien hij van den Roomſchen Godsdienst belijdenis deedt. Nogthans werkte zijne eerzugt ſterker dan zijne aankleeving aan de vooronderlijke beginzels, en hij beſloot, eerlang, de Gemeenſchap der Roomschgezinden te verlaaten, en die der Hervormden te omhelzen. Thans was de weg tot bevorderinge geopend; binnen kort nam hij, als afgevaardigde wegens de Provincie *Stad en Lande*, zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten. Dit gebeurde omtrent den Jaare 1713. Twee jaaren laater hadden de Staaten beſlooten, een buitengewoon' Gezant na *Spanje* te zenden. De Heer VAN RIPPERDA, als bij een ieder bekend voor zeer bekwaam tot zulk een post, wierdt derwaards afgevaardigd. In Julij kwam hij te *Madrid* aan, doch deedt eerst zijne openbaare intrede te *Madrid* in April des volgenden jaars. Op zijn eigen verzoek, verkreeg hij van de Algemeene Staaten den tijtel van Ambasſadeur, doch geen verhooging van wedde.

De

De perſoon, welke thans aan het Hof van *Madrid* 't meest vermogt, was de Cardinaal DEL GUIDICE; met deezen ging RIPPERDA eene naauwe vriendſchap aan. Door dit middel raakte hij meermaalen in geſprek met ſommige Jeſuiten, welke, volgens de gewoonte hunner orde, alle middelen in 't werk ſtelden, om den Ambasſadeur tot den ſchoot der Kerke te doen wederkeeren. De groote beloften van bevorderinge aan het Spaanſche Hof, welke zij hem deeden, maakten geene geringe indrukzels op zijn eerzuchtig gemoed; doch hij ſtelde het voorneemen, welk hij nu reeds opvatte, uit tot beter gelegenheid.

Ondertuſſchen ſlaagde de Heer VAN RIPPERDA gelukkig in het oogmerk van zijn Gezantſchap; 't welk was, eenige Artikulen, den Vrede en Koophandel betreffende, te regelen. Wel haast won hij ook de gunst van zijne Majeſteit, en inzonderheid van de Koninginne; door zijne aangename verkeering, zijne ſchranderheid en welbeſpraaktheid raakte hij in agting bij de meeste Rijksgrooten en buitenlandſche Afgezanten. Doch terwijl dus zijn naam en agting groeide, wierdt hij, in November des Jaars 1716, van de Algemeene Staaten te rug ontbooden. Hij ontving dit bevel met blijdſchap, alzo 't hem gelegenheid verſchafte om 't voorneemen, welk hij heimelijk hadt opgevat, ten uitvoer te brengen, om naamelijk, na zijne te rug komst uit *Holland*, den Proteſtantſchen Godsdienst af te zweeren, de belangen zijns Vaderlands te verlaaten, en zich aan die van zijne Katholijke Majeſteit gantſchlijk over te geeven. Geheel *Madrid*, alle de buitenlandſche Staatsdienaars, in één woord, elk die eenige kennis en omgang met RIPPERDA gehouden hadt, zag hem met leedweezen vertrekken; zo diep hadt hij zich, door zijne vriendlijke verkeering, bij eenen ieder weeten bemind te maaken.

In den *Hage* aangekomen zijnde, deedt hij verſlag van zijn Gezantſchap; doch vermids hij zijne huisvrouw en kinderen te *Madrid* hadt agter gelaaten, openbaarde hij al vroeg zijn voorneemen om ſpoedig derwaards weder te keeren, en 'er voorts het overige zijner dagen in ſtilte door te brengen. Ondertusſchen was 'er, geduurende zijn verblijf hier te lande, op de eene of andere wijze, iets uitgelekt van zijne voorgenomen

men veranderinge van Godsdienst; doch van zijne genegenzaamste Vrienden hier over onderhouden, ontkende hij zo ernstig, dusdanig een oogmerk te hebben, dat de meesten 'er voorts geen geloof aan sloegen; hoewel sommigen niet konden nalaten, deswegen eenig vermoeden te koesteren. Om zijne voorgenomene te rug reize na *Spanje* zo dra mogelijk voort te zetten, vertrok hij na *Groningen*; aldaar de noodige orders op zijne zaaken gesteld hebbende, keerde hij weder in *'s Hage*, en zette eerlang zijne reize voor na het bij hem zo geliefde Spaansche Rijk. Te *Madrid* wierdt hij met opene armen van zijne Vrienden ontvangen, en ontmoette insgelijks eene zeer gunstige bejegening van hunne Majesteiten, bij welke hij spoedig gehoor verwierf.

Thans geene redenen meer hebbende, om zijne verandering van Godsdienst geheim te houden, wierdt zijn voornemen welhaast rugtbaar, en zijn huis dagelijks overloopen van allerleie soorten van Geestelijken, om hem met zijne wederkeering in den schoot der Kerke geluk te wenschen, en voorts tot standvastigheid te vermaanen. Om de geheele waereld van de opregtheid zijner Bekeeringe te overtuigen, wierdt zaadzaam geoordeeld, dat hij den Hervormden Godsdienst openlijk behoorde af te zweeren; 't welk geschiedde met de volgende plegtigheden.

Op den dag, tot deeze verrigting bestemd, begaf de Heer RIPPERDA zich, des morgens ten elf uuren, na het Paleis van *St. Ildefonso*, alwaar de Prins van *Asturie* en verscheiden Grandes van *Spanje* hem verwagtten. De plegtigheid begon met eene vermaaning, die hem een Jesuit deedt, welke met de zorge van hem te bekeeren, door den Cardinaal DEL GIUDICE, was belast geweest. Vervolgens wierdt hij na de Koninklijke Kapel geleid, alwaar de Koning, de Koningin en de Infanten in hunne gestoelten zaten om de plegtigheid te aanschouwen. *Don* ANTONIO ALVARO DE MENDOÇA deedt eene zeer nadrukkelijke Redevoering, waarin hij zich bevlijtigde om de dwaalingen der Hervormden aan te toonen. Vervolgens kwam hij tot een Lofrede van de Apostolische Katholijke Roomsche Kerke; hij deedt haare onafgebrokene opvolging zedert de tijden der Apostelen zien, en besloot met den nieuw-

nieuwbekeerden met lofredenen te overladen. Vervolgens hoorde RIPPERDA de Misse, welke insgelijks door MENDOÇA wierdt bediend en die hem ook den Eed afnam. De Plegtigheid geëindigd zijnde, bedankte hij den Prins van *Asturie* voor de eer, welke hij hem gedaan hadt, van bij zijne Afzweering tegenwoordig te zijn, en, hunne Majesteiten gegroet hebbende, vertrok hij van *St. Ildefonse*, om tegenwoordig te zijn op het pragtig middagmaal, welk de Jesuiten, ter dier gelegenheid, hadden doen bereiden. In het Klooster met den Abt *Don* ANTONIO ALVARO DE MENDOÇA aangekomen zijnde, wierdt hij aldaar over zijn Bekeering begroet door alle de Geestlijken en verscheiden Grooten van het Rijk, door den Generaal der Jesuiten aldaar genodigd; wordende 'er voorts niet meer van Godsdienstige onderwerpen gesproken, maar den dag met drinken en luidrugtig vermaak doorgebragt.

Een zo vreemde stap, gedaan door een persoon van weezenlijke verdienste in verscheiden opzigten, en die weleer den Algemeene Staaten in de hoedanigheid van Gewoonen Afgezant gediend hadt, kon niet nalaten, zo dra dezelve rugtbaar en door onlochenbaare bewijzen wierdt bevestigd, in de Nederlanden veel opspraaks bij sommigen, en goedkeuring bij anderen te verwekken. De Heer VAN RIPPERDA ontving deswegen verscheiden brieven van bestraffinge of gelukwenschinge, naar gelang de schrijvers van verschillende gevoelens gedreeven wierden. Ook tragtte hij zelf zijnen gedaanen stap bij sommigen der eerstgemelden, zo goed als hij konde, op zijne wijze te verdeedigen; terwijl hij ondertusschen in *Spanje* zeer gevleid en gestreeld wierdt van allerleie soort van Geestlijken, vooral de Jesuiten, met welken hij veelvuldigen omgang hadt, en die niet nalieten, hunne gestadige poogingen aan te wenden, om hem in de nieuwlings aangenomene Leere te bevestigen.

Ondertusschen waren het de Godgeleerde onderwerpen niet alleen, welke de aandagt van den Heer VAN RIPPERDA bezig hielden. Zijne verregaande Staatzugt deedt hem wel haast na gelegenheid zoeken om zijne heerschende neiging bot te vieren. Deeze gelegenheid vondt hij in den vrijen toegang en gemeenzaame verkeering, welke hij hieldt met den Kardinaal

naal ALBERONI, die van den armoedigſten toeſtand tot de waardigheid van Kardinaal en eerſten Staatsdienaar van het Spaanſche Hof was opgeklommen. Een perſoon als RIPPERDA was van ongemeenen dienst voor deezen doorſleepenen Staatsman, welke zich dikwijls, in zaaken van de uiterſte aangelegenheid, van hem bediende tot het ſmeeden en uitvoeren van ontwerpen, op den toenmaaligen toeſtand van Europa betrekkelijk; gelijk dan ook de Kardinaal deeze moeite niet onbeloond liet, tragtende, op 't zorgvuldigſt, de bevordering van zijnen Vriend te bewerken. Door deezen, waarſchijnlijk, verkreeg hij het Ampt van Opziener der Fabrieken, in *Spanje*, omtrent deezen tijd opgeregt: een Ampt, 't welk, ſchoon zeer voordeelig, dewijl het met zijn heerſchende neiging niet overeenkwam, van hem met tegenzin wierdt waargenomen.

Niets wisſelvalliger en onzekerder dan de gunst der Vorſten, is eene aanmerking, door den ſpoedigen val van menig Staatsman bekragtigd. De Kardinaal ALBERONI ondervondt derzelver waarheid op 't nadrukkelijkst. Door het mislukken zijner uitgeſtrekte ontwerpen, verviel hij bij zijne Katholijke Majeſteit in ongenade, en was genoodzaakt het Hof te verlaaten. Hier door miste de Heer RIPPERDA zijnen voornaamen ſteun, en tevens de hoop op verdere bevordering. Dit deedt hem beſluiten, het voorbeeld zijns begunſtigers te volgen, en na *Segovia* te vertrekken, alwaar hij een vermaaklijk Landgoed bezat. Hij deedt wel, nu en dan, eenen keer na *Madrid* om hunne Majeſteiten te begroeten; doch alzo het aanzien, welk hij ten Hove gehad hadt, merkelijk was verminderd, beſloot hij het Hof voor altoos te verlaaten, en zich niet verder met Staatszaaken te bemoeien; een beſluit, zeer naar den zin zijner Echtgenoote; alzo hij, eenigen tijd, het hoofd vol hebbende gehad met Staatkundige ontwerpen, zich naauwlijks met de zaaken van zijn Huisgezin bemoeid hadt.

Door de geſtadige onlusten, in welke het Spaanſche Hof was ingewikkeld, waren de Handwerken in dat Rijk in merkelijk verval geraakt. Zijne Majeſteit, gezind om dezelve aan te moedigen en in beteren ſtaat te brengen, ontboodt RIPPERDA van zijn ſtil Landverblijf ten Hove, alwaar hij van

beide hunne Majesteiten, met vriendlijke verwijtingen over zijne afzondering, minzaam wierdt ontvangen. De Koning openbaarde hem zijn oogmerk, en gaf hem tevens bevel, zich na *Frankrijk* te begeeven om aldaar Werklieden op te zoeken, die in *Spanje* zich met der woon wilden nederzetten. RIPPERDA, inwendig verdrietig dat hij tot geene gewigtiger bezigheden wierdt gebruikt, aanvaarde dien last half tegen zijnen wil; doch hadt, egter, geen moeds genoeg om zulks te laten blijken. Hij begaf zich dan op reize, doch hadt het ongeluk van in *Frankrijk* geene bekwaame voorwerpen te kunnen opdoen; waarom hij zich na *Holland* begaf, in hoope van aldaar beter in zijn oogmerk te zullen slagen. Zijn wensch gelukte hem; hij hadt het genoegen van vijftig Werklieden in zijn aanzoek te doen bewilligen, en eerlang de reize na *Spanje* te scheep aanteneemen.

De moeite, welke RIPPERDA hadt genomen, in de ontwerpen van zijnen Koning te bevorderen, wikkelde hem opnieuw in desselfs gunste, en deede hem meer en meer het vertrouwen van zijne Majesteit winnen. Dit blaek wel haast, doordien zijne Katholijke Majesteit, iemand benoodigd zijnde om met een gewigtigen last na 't Weener Hof te zenden, onder zijne Ampténaars niemand daar toe bekwaamer oordeelde dan onsen RIPPERDA. In gevolge hier van vertrok hij na *Weenen*, alwaar hij bij den Keizer, kort na zijne aankomst, ter gehoor wierdt toegelaten, en bewerkte dat het Vrede-Verbond tusschen de twee Mogendheden, op den 30 April des Jaars 1725, gerekend wierdt. Niet weinig roems behaalde de Heer RIPPERDA in deeze onderhandeling, alzo hij in dezelve meer verrigtte, dan zelfs zijn Koninklijke Meester verwagt hadt, en hij zwaarigheden uit den weg ruimde, welke voor de grootste Staatsmannen, welke dit Verbond in 't nieuwe ontworpen hadden, onovertkomelijk scheenen. Na dus het oogmerk van zijn Gezantschap gelukkig bereikt te hebben, wierdt hij wederom na *Madrid* te rug ontboden, en ontving tevens bevel, om zijnen Zoon, welke hem vergezeld hadt, en nog niet hooger dan den ouderdom van negentien jaaren bereikte, te *Weenen* te laaten, om de zaaken van *Spanje* waar te neemen. Bij zijn Afscheidsgehoor ontving hij van zijne Keizerlijke

lijke Majeſteit een geſchenk, welk op vijf duizend florijnen wierdt geſchat. Ook liet de Koning van *Spanje* niet na om hem bij zijne te rug komst de duidelijkſte blijken te geeven, hoe zeer hij voldaan was over 't geen RIPPERDA in zijn Gezantſchap verrigt hadt. De bediening van Superintendent Generaal over den Koophandel, opengevallen door het overlijden van *Don* ANTONIO EMANUEL AZEVEDO IBANEZ, wierdt hem terſtond opgedraagen, en hij hier door verheeven tot de Hertoglijke waardigheid en te gelijk van die van Eerſten Staatsdienaar: eene waardigheid, welke hem door niet weinigen te *Madrid* benijd wierdt, die met leedweezen zagen, dat een vreemdeling hun wierdt voorgetrokken.

Het eenige, welk de Heer VAN RIPPERDA, wien wij vervolgens den tijtel van *Hertog* zullen geeven, niet volkomen hadt afgedaan, was het ſluiten van een Tractaat van Koophandel tuſſchen den Keizer en den Koning van *Spanje*, 't welk inzonderheid ook betrekkelijk was tot het oprigten eener Oostindiſche Maatſchappije te *Oostende*. De Hertog, thans geheel verbonden aan de belangen zijner Majeſteit, en altoos bedagt om zijne oude Meesters, de Algemeene Staaten der Verëénigde Nederlanden, af breuk te doen, verzuimde niets, na zijne te rug komst in *Spanje*, om dit Verbond zijn volkomen beſlag te doen erlangen, en wist over zulks wel haast te bewerken, dat zijnen Zoone, den jongen Hertog VAN RIPPERDA, thans Gevolmagtigden Afgezant te *Weenen*, de vereischte Geloofsbrieven wierden toegezonden om het gemelde Verbond te tekenen. Wat door verſcheiden Mogendheden, inzonderheid door de Staaten der Verëénigde Provincien, tegen dit Verbond wierdt ingebragt, laat ons beſtek niet toe, hier met de vereischte naauwkeurigheid aan te tekenen.

't Geen dikmaals is opgemerkt, dat met de verandering van ſtaat ook menigmaalen de zeden veranderen, wierdt ook in den Hertog VAN RIPPERDA bewaarheid bevonden. Tot eerſten Staatsdienaar verheeven zijnde, veranderde hij bijkans geheel van aart. Te vergeefs zogt men nu in hem die minzaamheid, beſchaafdheid en inneemende manieren, welke men te voren zo zeer in hem bewonderd hadt; zijne magt maakte hem gedugt, zijne ſtaatzugt verſchrikkelijk. Zijne Vrienden zagen

met leedweezen, dat zij zich in hunne verwagting bedroogen vonden. Het getal zijner vijanden groeide hier door dagelijks aan; doch tevens vloeiden hem gestadig nieuwe Eerampten en Waardigheden toe. Het bestier van Oorlog aan den Marquis DE CASTELAR ontnomen zijnde, vereenigde zijne Majesteit deeze bediening met de waardigheid van Geheimschrijver van Staat, welke de Hertog reeds bekleedde; hier door wierdt RIPPERDA niet alleen eerste, maar zelfs, in zekeren zin, de eenige Staatsdienaar. Om hem nog meer gunst te betoonen en grooter gezag op te draagen, deedt zijne Majesteit een Plakaat afkondigen door het gantsche Rijk, gebiedende, dat bijaldien eenig Regter een onbillijk vonnis velde, of eenigen anderen misslag beging, de beleedigde zich aan den Hertog VAN RIPPERDA hadde te vervoegen; die, naa onderzoek van zaaken en met medeweeten zijner Majesteit, regt zoude doen, en volgens de strengheid der Wetten den schuldigen straffen. Het Ampt van Geheimschrijver der *Indiën* en van den Koophandel wierdt insgelijks aan hem opgedraagen, en hij vereenigde dus in zijn persoon verscheiden hooge en voordeelige bedieningen, welke voorheen door zo veele onderscheidene persoonen waren waargenomen; waarbij nog kwam, dat hij de magt verkreeg om voor te zitten in alle Raadsvergaderingen, in welke, zonder zijn goedvinden, niets van eenig belang konde beslooten worden.

In deeze eer van den Hertog VAN RIPPERDA deelde zijne Gemaalin niet weinig; doch, even als de Hertog, veranderde zij zeer van geaartheid en houding. Voorheen was zij steeds gemelijk en verdrietig, dat haar Echtgenoot, welken zij anders teder beminde, zich meer met Staatszaaken dan met haar bemoeide; doch nu vergat zij de traanen, over zijn menigvuldig afweezen gestort, te midden der eerbewijzen, welke haar van grooten en kleinen betoond wierden. Daarenboven vergat zij nu bijkans geheel en al een zeker Genootschap van Geestlijke Dochters, met welke zij veelvuldigen omgang plagt te houden, en die haar, in haaren vernederden staat, zo menigmaalen vertroost hadden. Haare Godvrugtige werken waren insgelijks niet meer zo ijverig noch regelmaatig; ook nam haare milddaadigheid, welke haar de agting van het algemeen

hadt

hadt doen winnen, af, naar maate het vermaak, dat zij in de vleierij ſtelde, toenam.

Terwijl de Hertog VAN RIPPERDA dus in *Spanje* tot eer en aanzien verheeven het hoogſte gezag oeffende, bleek welhaast zijn invloed in verſcheiden onderneemingen. Het belang des Konings van *Spanje* vorderde om in vriendſchap te leeven met den Keizer: en alzo deeze geſteld was op de voltooijing der oprigtinge eener Oostindiſche Maatſchappije te *Oostende*, deedt de Hertog alles wat in zijn vermogen was om dit oogmerk te helpen bevorderen. Ook bewerkte hij, door zijne uitgebreide kennis van den Koophandel, dat de Spaanſche Handwerken in beter ſtaat gebragt wierden, dan men dezelve zedert eenigen tijd gezien hadt. Onder alle deeze onderneemingen, hoe nuttig ook voor *Spanje*, ſchuilde, egter, een kwaad oogmerk; 't welk was, om den Staaten der Verëénigde Gewesten, wien hij al lang geen goed hart hadt toegedraagen, alle mogelijke afbreuk te doen, en den welvaart deezer landen te krenken.

Nogthans ſlaagde RIPPERDA niet alzoo even gelukkig in zijne onderneemingen; daarenboven wierdt hij dikmaals door hevige Jigtpijnen aangetast. Het een en ander was oorzaak, dat hij ſomwijlen tot groote uitſpoorigheden verviel, en perſoonen van den hoogſten rang onbetaamelijk bejegende. Op den minſten argwaan deedt hij de aanzienlijkſte perſoonen van het Rijk voor den Regtbank verſchijnen, om hen wel ſtrengelijk te berispen in tegenwoordigheid van hunne Majeſteiten; welke, door dit bedriegelijk bewijs van verknogtheid misleid, den Staatsdienaar ſteeds hooger agting toedroegen en daadelijk betoonden. De Koning gaf hier van een treffend bewijs. In eene Promotie van verſcheiden perſoonen van aanzien, wierdt RIPPERDA verheeven tot Hertog van den derden rang; zijnde dit de hoogſte waardigheid in 't gantſche Koninkrijk.

Dit nieuw bewijs van de gunſte zijns Meesters ſcheen zijn geluk nog meer te bevestigen, en hem kragtiger te verzekeren in de hooge waardigheid, in welke hij geſteld was. Nogthans was hij niet volkomen gelukkig; hij ondervondt ſteeds, te midden van zijne grootheid, eene droefgeestigheid en ongeruſtheid, welke gevoegd bij zijne ongemaklijke geſteltenis hem

niet minder onaangenaam maakte bij zijne Vrienden, dan hij voorheen een aangenaam medegezel voor hun geweest was; ook groeide het getal zijner vijanden dag aan dag aan. Doch dit belette hem, egter, niet, zijne zwaarwigtige bedieningen met den gewoonen ijver waar te neemen; en door zijne geregeldheid en naauwkeurigheid keerde hij de slagen af, welke zijne benijders hem zogten toe te brengen.

Behalven dat de Hertog VAN RIPPERDA dus gestadige blijken gaf van zijne grondige ervarenheid in de Staatkunde, was hij daarenboven een Man van Letteren, en beminde zeer de fraaie Weetenschappen. Om zich somwijlen van zijne veelvuldige bezigheden te verpoozen, en tevens zijnen smaak voor de Letterkunde te verbeteren en aan te kweeken, hieldt hij, zo veel mogelijk was, eene gemeenzaame verkeering met den Heer STANHOPE, Gezant van het Hof van *Groot-Britannie* te *Madrid*. Deeze Edelman, een groot Staatsman en tevens een kenner en begunstiger van waare en gegronde Geleerdheid, hadt steeds rondom zich alles wat te *Madrid* fijn van verstand en doorlugtig in verdiensten was, zonder onderscheid van Natie of Godsdienst; zo dat zijn huis van sommigen de *Wolken van fraaie Verbuften* genaamd wierdt. In de gezelschappen, welke ten huize van deezen Gezant gehouden wierden, handelde men over de Godgeleerdheid, Zede- en Letterkunde, doch nimmer over Staatkundige onderwerpen. RIPPERDA was het voornaamste sieraad deezer leerzaame Zamenkomsten, zo dikmaals zijne bezigheden hem den tijd gunden om in dezelve te verschijnen. Alle onderwerpen, welke aldaar verhandeld wierden, ontvingen van hem een nieuwen luister, en hij wist zelfs de allergemeenste gesprekken met zulke geestige gedagten te doormengen, dat alles een voorkomen van aangelegenheid verkreeg. Het smartte hem zeer, dat hij dus het gezelschap van den Heer STANHOPE niet meer kon genieten; doch hij was genoodzaakt zich dikwijls van hem af te houden, om door eene te groote gemeenzaamheid zijnen vijanden geene reden tot kwaad vermoeden te verschaffen. Om evenwel den tijd, die hem van zijne Ampts-bezigheden overschoot, en welken hij niet in gezelschappen konde doorbrengen, niet nutteloos te slijten, arbeidde hij, bij tus-

tusſchenpoozen, in zijn Kabinet aan een ontwerp van Algemeenen Vrede; niet met oogmerk om het ten uitvoer te brengen: want hij beminde den Vrede niet; maar om zijnen werkzaamen Geest, die nimmer konde rusten, eenige bezigheid te geeven.

RIPPERDA, in deeze geſteldheid van zaaken, genietende een volmaakt geluk, in zo verre zulk een geluk aan Vorſten Hoven kan geſmaakt worden, ſcheen als ſchootvrij voor de aanvallen zijner vijanden, en niets onwaarſchijnlijker, dan dat een Man, met zulke edele verſtandlijke vermogens bedeeld, en eenigermaate boven alle menschlijk gezag verheeven, immer van die hoogte konde nederſtorten. Dan, de wraede Nijd, welke zijne verheffing met leedweezen aanſchouwde, was ſteeds op middelen bedagt om hem den voet dwars te zetten, en, indien mogelijk, te ligten; en hij rustte niet, voor hij, in deezen, zijn oogmerk hadt bereikt. De Marquis DE GRIMALDO, die den Heer VAN RIPPERDA haatte, dewijl hij zich van het roer van Staat verbannen, en den Hertog in zijne plaats zag, hadt een aanmerkelijken aanhang onder de Grooten van het Hof, en liet niet na, alle de daden van RIPPERDA te beſpieden, om in dezelve iets te vinden, waardoor hij hem bij 't wuft Gemeen konde zwart maaken. De Grooten, aan hunne zijde, zijdig op den Hertog, waren bereidwillig om den Marquis te dienen, en met alle hunne magt den Hertog bij den Koning in ongunst te brengen. De Marquis DE CASTELLAR, wien de bediening van Geheimſchrijver in het Departement van oorlog was benomen, wagtte met ongeduld na gelegenheid om zich tegen den Hertog te verwaaren. De Heer DE ARIASA hadt insgelijks zijne bediening van Opperbeſtuurder der Geldmiddelen verlooren; de Heer PATINNO het ampt van Geheimſchrijver wegens de Zeezaaken in de *Indiën*, de Heer DE LARBAZO dat van Super-Intendent over de Tabak; de Heer DE MERTINES dat van *Contador* der algemeene Renten, en de Heer DE VENERAS van *Contador* der Zoutpannen. Een getal van zulke magtige vijanden maakte een vreezelijken aanhang tegen den Hertog; en niemand buiten hem zoude zo lang den roof hebben behouden van zo veele vermogende hoofden, die allen loerden op zijnen on-

dergang. Doch de diepe gunst, in welke hij bij den Koning ſtondt, en een Bevelſchrift, ten voordeele van den Hertog, op last van zijne Majeſteit, door 't gantſche Rijk afgekondigd, wederhieldt en deedt hen nog eenigen tijd veinzen.

't Leedt, egter, niet lang, of 's Hertogs vijanden vonden een voorwendzel om hem bij den Koning verdagt te maaken. Zij bedienden zich van een Jeſuit, een groot vriend van den Opper-Inquiſiteur, en die ten Hove in gunst was, om hunne Majeſteiten in 't oor te blaazen, dat de Hertog VAN RIPPERDA de Natie misleidde, en de penningen, welke hem, gedúurende zijn Gezantſchap, te *Weenen* waren toegezonden, na andere landen hadt over gemaakt. Deeze inboezemening wist de looze Geestelijke derwijze te beleggen, dat hunne Majeſteiten aan dezelve het oor begonnen te leenen. Straks was het algemeen gerugt te *Madrid*, dat RIPPERDA zijn gezag misbruikte. Zijne vijanden durfden nu ook het hoofd opſteeken. Zij rieden zijne Majeſteit, dat 'er geen ander middel was, om de woede des volks, 't welk overal zijn misnoegen vertoonde, te ſtillen, dan den Hertog van alle zijne Ampten te verlaaten, en den Marquis DE GRIMALDO in zijne voorgaande waardigheid te herſtellen; en dat hem eene geſtrenge rekenſchap moest afgevorderd worden van de voorgemelde penningen, bedraagende een ſomme van vier Millioenen ſtukken van Achten. Voorts beſchuldigden zij hem openlijk, dat hij verſcheiden der gewigtigſte Staatsgeheimen aan vreemden, vooral aan zijnen Vriend den Heer STANHOPE, Britſchen Afgezant, geopenbaard hadt.

Zo veele hoofden van beſchuldiginge noodzaakten zijne Majeſteit om aan dezelve gehoor te geeven, en den Hertoge deswege rekenſchap af te eiſchen. De Koning ontboodt hem dan ten Hove, openbaarde hem de gerugten, welke omtrent hem verſpreid wierden, en betuigde zijn leedweezen, dat hij zich in de noodzaakljkheid bevondt om hem te bedanken. Dusdanig eene aanſpraak, uit den mond des Konings zelven, moest den Heer RIPPERDA, welke van de beſchuldiginge zijner vijanden nog niets vernomen hadt, als een donderſlag in de ooren klinken. Nogthans onttrok hem de Koning niet geheel en al zijne gunst; hij benam hem ſlegts de waardigheid van Eerſten Staatsdienaar,

dienaar, laatende hem in 't bezit van zijne overige bedieningen. Doch de Hertog, nu al zedert eenigen tijd gewoon, aan niemand dan alleen den Koning ondergeſchikt te zijn, en onmagtig zulke eene vernedering te verdraagen, verzogt zijne Majeſteit, dat, vermids hem de zorge over de gewigtigſte zaaken ontnoomen wierdt, hij ook van alle de andere mogt ontſlagen zijn; en tevens dat het hem mogt vergund worden, zich zo lang in een Klooster te begeeven, tot dat zijn gedrag onderzogt wierdt.

De voorſlag, welken hij hier aan den Koning deedt, om, geduurende eenigen tijd, een Klooster tot zijn verblijf te neemen, wierdt hem ernſtig ontraaden door eenen zijner vrienden. Maar hoe groot was zijne verſlagenheid, wanneer hij, 's anderen daags, eenen brief van den Marquis DE LA PAZ ontving, hem kennis geevende, dat zijne Majeſteit den aangebooden afſtand van alle zijne bedieningen aannam; en tevens, dat de Koning hem begiftigde met een jaargeld van drie duizend Pistoolen, ten tijde toe, dat dezelve hem wederom in zijnen dienst zoude gebruiken, op een wijze, die hem best voegelijk zoude voorkomen.

Nu was de Hertog op niets anders bedagt, dan, zo veel zijne droefgeestigheid toeliet, order op zijne zaaken te ſtellen, en een veilige wijkplaats op te zoeken. Ten dien einde vervoegde hij zich bij den Heer VAN DER MEER, Gezant der Algemeene Staaten, met verzoek om hem in zijne koets te geleiden aan het huis van den Heer STANHOPE, om dus bevrijd te zijn van den overlast van het Graauw, welk zijne huisgenooten aangetast en hem zelven gedreigd hadt. De Britſche Afgezant, alles naauwkeurig overwoogen hebbende, verleende de verzogte wijkplaats; doch gaf hier van tevens kennis aan den Koning; die, op dat de Hertog niet heimelijk mogt ontvlugten, en vermids hij nog eenige papieren van aangelegenheid onder zich hadt, het huis van zijn verblijf door eenige Manſchap van zijn Lijfwagt naauwkeurig deeds gadeſlaan.

Niet lang genoot, egter, de Hertog zijne ſchuilplaats. De Koning deedt den Heer STANHOPE, eens en andermaal, ſchriftelijk verzoeken om den afgezetten Staatsdienaar zijn verblijf

op te zeggen; doch alzo deeze, zijnen ongelukkigen Vriend met redenen niet kunnende overhaalen om zijn huis te verlaaten, geen geweld wilde gebruiken, wierdt in den Raad van *Castille*, op bevel van zijne Majesteit vergaderd, goedgevonden kragtdaadiger middelen in het werk te stellen. Men besloot, het Hotel van den Groot-Britannischen Ambassadeur, op een vroegen morgen, met Krijgsvolk te bezetten, en den Hertog van daar gevankelijk te vervoeren na het Kasteel te *Segovia*. Deeze last wierdt toevertrouwd aan *Don* LOUIS DE CUELLAR, Alcide van het Hof, die denzelven met zulk een uitslag volvoerde, dat 's Hertogs vijanden nu overvloedige reden hadden om hunne vreugdebetooningen deswegen bot te vieren.

Ondertusschen was dit bedrijf van zulk een aart, dat de Heer STANHOPE over 't zelve met reden zeer te onvreden was. Hij beklaagde zich des, door een brief, bij den Marquis DE LA PAZ, Geheimschrijver van zijne Katholijke Majesteit, als eene handelwijze, strijdig met het Regt der Volken, en de onschendbaarheid en vrijheid van het huis eenes Afgezants. Insgelijks gaf hij hier van kennis aan den Koning van *Engeland*, zijnen Meester, met verzoek van berigt hoedanig zich in deeze zaak te gedraagen, en onthieldt zich zo lang van het Hof, tot dat hij deswegen berigt hadt ontvangen. Het Hof van *Madrid* bleef mede niet in gebreke om aan zijnen Gezant te *Londen* een uitvoerig verhaal van het voorgevallene over te zenden, en hem dus in staat te stellen om te kunnen antwoorden op de vragen, welke hem mogten gedaan worden. Het gevolg was, dat het Engelsche Hof vergoeding eischte voor den hoon, zijnen Gezant aangedaan; veel wierdt deswegen, door de Staatsdienaars van beide Hoven, over en weder geschreeven. De Spaanschen bleeven bij aanhoudendheid agterlijk in de geëischte vergoeding te geeven; en 't is te denken, dat de Engelschen zich, met 't geen kort daar na omtrent *Gibraltar* voorviel, van den geleeden hoon zullen gewroken hebben.

Het ongeluk van den Hertog VAN RIPPERDA bleef middelerwijl niet alleen bij zijn persoon bepaald; zijn Gezin gevoelde insgelijks de slagen, welke hem drukten. Niet lang na 's Vaders ongenade, kreeg de *Zoon* bevel, om de bedieningen van het Ge-

Gemeenſchap, welk hij nog te *Weenen* bekleedde, te ſtaaken, en na *Madrid* te rug te keeren. Dus zag deeze jonge Staatsman niet alleen zijne hoop op verdere bevordering verijdeld, maar zijn voorgenomen huwelijk met de Gravinne van BLAGGAY, eene aanzienlijke Juffer aan het Weener Hof, wierdt hier door insgelijks verijdeld.

De ongelukkige Hertog bleef ondertuſſchen naauw opgeſloten in het Kasteel van *Segovia*, zijnen tijd, gelijk ligt te denken is, geenzins aangenaam doorbrengende. Dan, 'er gebeurde eerlang iets, 't welk hem gelegenheid gaf, tot het ſmaaken van eenige genoegelijke oogenblikken. 'Er woonde in de Stad *Segovia* eene Juffer van zonderlinge ſchoonheid, welke in vertrouwde vriendſchap leefde met de huisvrouw van den Slotbewaarder, bij welke zij dikwijls den namiddag doorbragt. Langs deezen weg kreeg de Hertog gelegenheid om kennis met haar te maaken, die weldaast tot gemeenzaamheid aangroeide: in zo verre dat hij 't waagde, om in een bezoek, welk hij van haar in zijn eigen vertrek ontving, openlijk zijne liefde te verklaaren, en om haare gunst te ſmeeken. Het vermaak, welk hij in de verkeering met deeze jonge ſchoonheid ſmaakte, wierdt nog vergroot, door de berigten, welke hem, van tijd tot tijd, wierden toegezonden, raakende 't geen hem betreffende in 's Konings Raad voorviel. Men raadpleegde aldaar dikwijls over de maatregels met den gevangenen Hertog te neemen; doch het beſluit was telkens, dat hij niet met reden kon beſchuldigd worden van de misdaaden, welke hem wierden ten laste gelegd: waarom zommigen het zelfs als hun gevoelen opperden, dat hij op vrije voeten behoorde geſteld te worden.

De hoop tot dit ontſlag wierdt in den Heer VAN RIPPERDA nog meer verſeevendigd, door dien het Groot-Britanniſche Hof, omtrent deezen tijd, door zijnen Gewoonen Afgezant, voorſlagen liet doen, vergoeding eiſchende van den hoon, het huis van den Moore STANHOPE, en langs dien weg, der Engelſche Kroone zelve aangedaan, door de geweldige ontvoering van den Hertog VAN RIPPERDA; welke vergoeding, volgens den gedanen eisch, beſtaan moest in de ſtaaking des geweezen Staatsdienaars. Doch het Spaanſche Hof toonde

zich,

zich, bij aanhoudenheid, weigeragtig om aan zulk een voorſlag het oor te leenen; en of ſchoon des Hertogs vrienden hunne poogingen te werk ſtelden om zijne vrijheid te bekoomen, 't ſcheen, egter, geſchapen, dat hij tot aan het einde zijns leevens in de gevangenis zou blijven kwijnen.

Dus moesten 'er, derhalven, andere middelen bedagt worden, om eenmaal wederom de vrije lucht te kunnen ademen. Op zekeren dag gaf hij aan de Spaanſche Juffer, van welke wij gemeld hebben, in tegenwoordigheid van zijnen Kamerdienaar, welke tevens zijn vertrouweling was, deezen zijnen wensch te kennen, en te gelijk, dat zij zijne vrijheid zouden kunnen uitwerken, zo ze hem getrouw wilden blijven. Beiden toonden zij zich daar toe genegen, deeden beloſte van getrouwheid en beraamden eenen dag om dit ſtuk nader te overweegen. Na behoorlijk overleg wierdt deeze hachelijke onderneeming op de volgende wijze gelukkig uitgevoerd.

De Spaanſche Juffer, om haare Vriendin, de Slotvoogdes, te blinddoeken, veinsde minder genegenheid te hebben voor den Hertog dan te vooren. De Kamerdienaar, welke, gemeenlijk, tweemaal 's weeks na *Madrid* ging, droeg zorge om paerden in gereedheid te hebben, om de naaste Stad te kunnen bereiken, alwaar zij, niet bekend zijnde, het noodige konden bekoomen, om voorts de naaste zeehaven te bereiken. Dit alles dus beſchikt zijnde, wierdt de naght tot de onderneeming vastgeſteld.

Het was voor den Hertog onmogelijk, door de groote deur uit te gaan, vermids hij eerst zijnen weg moest neemen door verſcheiden bewoonde vertrekken. Hierom hadt de Spaanſche Juffer zorge gedraagen om een ſleutel te bekoomen van een deur, welke op een Bloemperk uitkwam. Den weg dus gebaand hebbende, wierdt al het kostbaarſte uit des Hertogs kamer gehaald, en hij zelf voorts, door middel van eene ladder, over een hoogen muur geholpen; hebbende hij vooraf, op naam van zijnen Kamerdienaar, zijn geld per Wisſel aan zijne kennisſen in *Holland* en *Engeland* overgemaakt. De Juffer, in Mans gewaad verkleed, volgde hem, nevens zijnen getrouwen Kamerdienaar, na *St. Andero*, alwaar zij een Hollandsch ſchip afhuurden, 't welk hen behouden in *Holland* bragt.

Het

Het gerugt zijner ontvlugtinge, 't wel ſchielijk alomme verſpreid wierdt, kwam bijkans gelijktijdig met hem in *Holland*, alwaar hij van verſcheiden perſoonen, met welke hij te vooren verkeering hadt gehouden, minzaam wierdt ontvangen. Geduurende zijn verblijf in *'s Hage*, daar hij zich 't meest ophieldt, maakte hij kennis met den Heer PEREZ, door den Keizer van *Marokko* als Gezant aan de Algemeene Staaten afgevaardigd, om eenige geſchillen bij te leggen. De Hertog was verrukt, in deezen een Man te vinden, welken hij eenige ontwerpen konde mededeelen, welke hij hadt uitgedagt, om zich van *Spanje* te wreeken, zo ras hij 'er gelegenheid toe vondt. Doch ſchoon PEREZ aan zijne voorſlagen een gunſtig oor leende, konde hij hem, egter, niets belooven, voor dat hij zijne Marokkaanſche Majeſteit mondeling daar over onderhouden hadt. Deeze twijfelagtige toeſtand, als mede het geduurig aanhouden der Spaanſche Juffer bij den Heer RIPPERDA, om *Holland* te verlaaten, deedt hem ten laatſten beſluiten om na *Engeland* te vertrekken. Zo ras was hij niet te *Londen* aangekomen, of verſcheiden Heeren van rang bevlijtigden zich als om ſtrijd, om hem hun genoegen over zijne komſte te betoonen. Het huis, alwaar hij zijnen intrek hadt genomen, wierdt dagelijks als overloopen, uit begeerte om een man te zien, wiens naam zo veel gerugts door gantsch Europa, en inzonderheid ook in *Engeland*, gemaakt hadt. Veele Edelieden booden hem hun huis aan; doch hij ſloeg ze allen af, uitgezonderd eenen bloedverwant van zijnen waarden Vriend, den Engelſchen Afgezant te *Madrid*, STANHOPE. Gelijk zijn geest geduurig zwanger ging van ontwerpen om zijnen moed te koelen tegen het Spaanſche Hof, wierden zijn geſprekken greetig aangehoord van de Engelſchen, uit den aart begeerig na iet nieuws en na verandering. Naa een verblijf van eenige dagen verwierf hij gehoor bij den Koning, GEORGE DEN I, waarin hij zich zeer beklaagde over de behandeling, welke hij in *Spanje* hadt ontvangen, en vervolgens om 's Vorſten gunst ſmeekte. Doch het antwoord, welk hij in dit, en een volgend gehoor kreeg, waarin hij zijne Majeſteit eenige ontwerpen tegen *Spanje* mededeelde, deedt hem ras bemerken, dat hij ook hier niet naar zijnen wensch zou ſlaagen. Over deeze

ſmaak. De Keizer gaf in hetzelve niet duister te kennen, dat RIPPERDA, alleen in gevalle van verzaakinge van het Chriſtendom en aanneeminge der Leere van MAHOMETH, op zijne gunst mogt hoopen. Dit deedt hem berouw hebben, dat hij *Engeland* of *Holland* immer hadt verlaaten, en hij ſtondt zelfs in beraad om na Europa weder te keeren.

Onze RIPPERDA begreep ras, dat hij, om zijne oogmerken te bereiken, iemand noodig hadt, welke daar te lande bekend, en tevens ten Hove wel gezien was. Zulk een perſoon vondt hij in ALY-DEM, weleer een Monnik van de Orde der Celeſtijnen, doch die, om zijne ſchelmſtukken en eerlooze leevenswijze, uit Europa, na *Barbarije* gevlugt, aldaar het Chriſtlijk Geloof verzaakt hadt, en nu bij den Marokkaanſchen Keizer in zonderlinge gunst ſtondt. Deeze onderrigtte hem in de zeden en gewoonten des Lands, en deedt hem tevens beloſte, dat hij den Keizer ten zijnen voordeele zoude ſpreeken. Hij hieldt zijn woord. In een volgend gehoor, welk den Hertoge vergund wierdt, wierdt hij met alle tekenen van eere en agtinge ontvangen, en bekwam tevens de toezegging van in 's Keizers dienst te zullen gebruikt worden.

Een zo goed begin kon niet nalaaten, den ſtaatzugtigen RIPPERDA, en den afgevallen Monnik zeer naauw te verbinden. Ook wist hij zich, dag aan dag, aangenaamer te maken bij den Keizer; en de lang verwagte te rug komst van den Gezant PEREZ uit *Holland* maakte zijn genoegen volkomen. Hij verſcheen nu dagelijks in den Raad, en kreeg, van tijd tot tijd, door zijne voorſlagen, welke hij zeer behaagelijk wist voor te ſtellen, en in een aangenaam licht te plaatzen, meer invloeds op denzelven. Zijne eerzugt hadt thans geen minder doel dan de waardigheid van Bacha, welke hij hoopte nu eerlang te zullen bekomen. Doch eene Rijkswet ſtondt hem hier in den weg; volgens dezelve kon niemand tot eenig aanzienlijk eerampt bevorderd worden, 't en zij hij, door het teken der Beſnijdenisſe te ontvangen, openlijke belijdenis deedt van de Leere van MAHOMETH. RIPPERDA gedroeg zich wel als een Muſulman, was bij den openbaaren eerdienst tegenwoordig, vaſtte ten tijde der Nieuwe Maane, en nam dus de geheele Wet in agt; en dit, hoopte hij, zoude genoeg zijn

ter

ter bereikinge van zijn oogmerk: maar van de beſnijdenisſe was hij ten uiterſten afkeerig. Geenzins om dat hij in zijn gemoed eenige zwaarigheid hadt, door het verzaaken van 't Christendom, zich aan de zijde van deszelfs grootſten vijand en tegenſtreever te voegen: want eigenlijk geſprooken hadt hij in 't geheel geenen Godsdienst; maar om dat hij van deeze bewerking, welke in zijnen ouderdom zeer hachelijk is, eenig gevaar voor zijn leeven vreesde, of om dat hij bedugt was, zo hij ook hier in ongenade viel, gelijk gemaklijk kon gebeuren, nergens eene vrijplaats te kunnen vinden.

Midlerwijl hadt RIPPERDA het huis van ALY-DEM verlaaten, en eene eigen wooning betrokken; waar toe hij wierdt in ſtaat geſteld door een Jaargeld, hem door zijnen vriend, den Admiraal FEREZ, aangebooden. De Spaanſche Juffer, welke hier, gelijk ook in *Holland*, voor zijne wettige Vrouwe ging, baarde hem omtrent deezen tijd eenen Zoon; FEREZ en eenige anderen raadden hem ten ernſtigſte aan, om dit kind te laaten beſnijden; doch 't vermogen, welk de Moeder op den Hertog hadt, gevoegd bij haare traanen en ſmeekingen, bragt te wege, dat hij hem na het Klooster der Trinitarisſen zondt, om aldaar gedoopt te worden.

Men hieldt, ondertusſchen, te *Mequinez* niet af om den Hertog tot het ondergaan der Beſnijdenisſe aan te ſpooren. Een zeker *Iman*, of Geestlijke, kreeg last om met hem in geſprek te treeden, en zijne poogingen aan te wenden, om hem van de valschheid der Christlijke en de waarheid der Mahomethaanſche Leere te overtuigen. Want het gebrek aan deeze overtuiging, en niet de afkeer van de beſnijdenisſe, verbeeldde men zich, dat RIPPERDA inzonderheid te rugge hieldt. Nogthans was hij niet te beweegen; doch zijn getrouwe Kamerdienaar gedroeg zich kloekmoediger; na dat deeze, door den *Iman*, in den Godsdienst van 't Land behoorlijk onderweezen was, onderging hij met veel geduld deeze ſmartlijke bewerking. Zijn eer- en wraakgierige Meester, wiens ſtaatzugt te langen laatſte over zijnen afkeer van ſmarte zegepraalde, volgde welhaast zijn voorbeeld; wordende de Plegtigheid aan hem verrigt, door den Mufti, in tegenwoordigheid des Keizers en veeler Rijksgrooten, en zijne geleedene

ſmarten beloond met de waardigheid van Bacha, welke hem door zijne Marokkaanſche Majeſteit wierdt opgedraagen.

RIPPERDA, welke met zijne verandering van Godsdienst niets anders beoogd hadt, dan om door het verkrijgen eener aanzienlijke waardigheid zijne wraakzugtige oogmerken tegen *Spanje* uit te voeren, zag zich zo dra niet met de waardigheid van Bacha bekleed, of hij deelde zijne ontwerpen den Keizer mede, en ſtelde hem voor, het beleg te ſlaan rondom *Ceuta*, eene Spaanſche Vesting aan de Moorſche Kust, en welke de Barbaaren veertien jaaren lang vrugtloos getragt hadden te veroveren. Dit voorſtel wist hij zo ſmaaklijk te maaken, dat zijn gevoelen welhaast de overhand verkreeg, en het Opperbevel over de onderneeming aan hem wierdt opgedraagen. Hij zelf begaf zich aan het hoofd van tien duizend Mooren op weg, verſchanste zich nabij *Ceuta*, en ſloeg vervolgens op weg na *Oran*, eene Moorſche Vesting, om dezelve van al het noodige te verzorgen, en de vereiſchte maatregels te neemen om den Spanjaarden eene landing te beletten.

De Koning van *Spanje*, van deeze beweegingen zijner vijanden verwittigd, deedt te *Alikante* eene magtige Vloot uitrusten, en vervolgens na de Kust van *Africa* overſteeken. De Troepen zetten gelukkig voet aan land, en naa verſcheide ſchutgevaarten met de Mooren, welke veelal ten voordeele der Spaanſchen uitvielen, veroverden zij de Stad *Oran*, genoegzaam in 't gezigt van den Bacha RIPPERDA, welke, door hevige Jigtpijnen, genoodzaakt was het bed te houden. Een zo ongelukkige uitſlag deezer onderneeminge veroorzaakte veel droefheid en hartzeer aan den Bacha, welke zich deswegen bij den Keizer, door een brief, beklaagde en verontſchuldigde. Tot zijne groote verwondering wierdt zijne verdeediging zeer gunſtig ontvangen ten Hove, en hij tot de waardigheid van Eerſten Staatsdienaar bevorderd; oordeelende den Keizer, dat hij van een perſoon van zijne bekwaamheden meer voordeels zoude trekken in den Raad dan in het Leger. Dus won RIPPERDA hier, 't geen hij, omtrent deezen tijd, in *Spanje* verloor; zijne Katholijke Majeſteit, van het gedrag zijns geweezenen Staatsdienaars onderrigt, deedt hem, door een beſluit van den Raad van *Castilie*, zijne waardigheid van Hertog en Grande van *Spanje* afneemen.

On-

Ondertusschen drong de Bacha zich diep in de genegenheid der Sultane Moedet van MULEI ABDALAH, welke veel vermogt op den geest van haaren Zoon. Deeze Vrouw, schoon reeds merkelijk in jaaren gevorderd, bezat, egter, alle de driften der jeugd; zij vatte eene sterke genegenheid op voor den Bacha, en openbaarde hem dezelve op eene wijze, welke hem aangaande haare oogmerken geenen twijfel overliet. Zij leefden zedert in eene zo naauwe verbintenisse, dat hij, bij verscheidene gelegenheden, de behoudenis van zijn leeven daaraan verschuldigd was.

Veel gelukkiger, dan in den togt tegen de Spaanschen, slaagde de Bacha RIPPERDA in zijnen veldtogt tegen MULEI HAMET, welke den thans regeerenden Keizer de Kroon betwistte, en zijnen eisch door een talrijk Leger staafde. Tegen deezen trok de Bacha, aan het hoofd van eenige welgeoefende Benden, te velde, en hadt het geluk eene luisterrijke overwinning op den zelven te behaalen. Hier door herstelde hij zijne te vooren eenigzins verloorene agting, en drong zich te dieper in 's Keizers gunst; tot zo verre, dat deeze een Bevelschrift liet afkondigen door het gantsche Rijk, waar bij hij verklaarde, dat alle zijne Onderdaanen, welke den Hollandschen Bacha niet zouden aanzien, als den eersten persoon des Rijks naast den Keizer, en zo iemand de stoutheid hadde, hem gehoorzaamheid te weigeren, deeze voor een Oproermaker gehouden, en met den dood zoude gestraft worden, als een schender der onderdaanigheid aan den Keizer verschuldigd.

De Bacha RIPPERDA, dus de geheele magt van 't Keizerrijk in handen hebbende, en steeds op wraake bedagt tegen zijne Katholijke Majesteit, gaf de noodige bevelen om de Spaanschen in hunne veroveringen te ontrusten, en zondt verscheiden schepen na de Straat van *Gibraltar*, om hun dus de gemeenschap, welke zij met hun land hadden, en de geduurige overvoeringen, af te snijden. Ondertusschen kwam de getrouwe Kamerdienaar, van welken wij meermaalen gesproken hebben, omtrent deezen tijd, ongelukkig aan zijn einde. Door zijnen Meester, als Verspieder, op kondschap uitgezonden, viel hij den Spanjaarden in handen, welke hem den Bevelheb-

ber van *Ceuta* overleverden; die hem voorts na *Spanje* zondt, om hem naar verdienſte te doen ſtraffen. Door dit toeval wierden de Spaanſchen tevens onderrigt van het voorneemen van den Bacha, alzo men bij den gevangenen verſpieder twee Brieven vondt aan een Spaanſch' Koopman, in welke hij hem zekere van zijne ontwerpen mededeelde. Hier door ſtortte hij in diepe zwaarmoedigheid; doch tevens hoop ſcheppende om nu zijne maatregels beter en gewiſſer te zullen neemen, begaf hij zich na 't Leger, voorneemens om het uiterſte zijner kragten tegen de Spaanſchen te beproeven. Hij wendde zijne wapens tegen *Ceuta*, en beſloot die plaats met het gantſche Leger aan te tasten; doch de belegerden deeden hem welhaast van daar opbreeken, en noodzaakten hem de vlugt te neemen, met agterlaating van een gedeelte zijner Krijgsbehoeften. Den Bacha zelven wierdt een paerd onder 't lichaam gedood, en hij, onmagtig door jigt om zich op te heffen, door een zijner Soldaaten op een paerd na *Tetuan* gevoerd.

Thans ſtondt het met den Bacha RIPPERDA geſchapen, dat hij bij den Keizer in ongenade zou vervallen; doch de voorſpraak der Sultane Moeder deedt hem ook dit maal ſtaande blijven: zo dat hij welhaast, op nieuw, wierdt in ſtaat geſteld om zich te Velde te begeeven. Bij deeze gelegenheid bediende hij zich van eenen Krijgslist, welke meermaalen oorzaak was eener bevogten zege, en ook thans een gewenschte uitwerking deedt. Hij hieldt een Redevoering tot zijne verzamelde Legerbende, waarin hij haar een kloekmoedige veragting van gevaaren inboezemde, en tot onverzaagdheid en heldenmoed aanſpoorde. De Barbaaren, hier op vuur vattende, drongen moedig op de Spanjaards in; de Bacha was overal in perſoon tegenwoordig, door zijne bevelen de wankelende benden een hart onder den riem ſteekende, en die zich kloekmoedig droegen verder aanſpoorende. Het gevolg was, dat de Spaanſchen genoodzaakt wierden te wiiken. Het gevegt, kort daar naa hervat, viel even gelukkig uit voor den Bacha RIPPERDA. Door deeze overwinning maakte hij zich niet alleen meer gezien bij den Keizer, maar zij was ook de reden, dat een getal aanzienlijke perſoonen van den Aanhang van MULEI HAMET, 's Keizers mededinger, tot hem overkwamen.

Maar

Maar de roem, hier door behaald, wierdt kort daar na merkelijk bezoedeld, dewijl hij, door de Spaanſchen in zijn legerplaats overvallen, geheel verſlagen, en hij zelf genoodzaakt wierdt de vlugt te neemen. Men begon nu op nieuw tegen hem te morren, en hem de ſchuld der nederlaage te wijten. Nogthans hieldt de Sultane Moeder hem de hand boven 't hoofd bij den Keizer; zonder deeze veelvermogende voorſpraake, zoude het, veelligt, dit maal met den Bacha ten ergſte hebben afgeloopen. Doch ſchoon deeze nederlaage voor hem geene ongelukkige gevolgen hadt, beſloot hij, egter, waarſchijnlijk uit vreeze, dat de Keizer, in gevalle van eenig nieuw ongeluk, zijn willekeurig gezag over hem mogt oeffenen, het bevel over 't Leger neder te leggen. Hij droeg evenwel wel zorge om deeze reden voor den Keizer te verbergen, maar beriep zich op zijnen ouderdom en kwaalen, welke hem niet toelieten, het bevel over 't Leger te voeren: weshalven hij zijne Majeſteit ſmeekte, die waardigheid op te draagen aan eenen ander, die jonger, vlugger en tegen de vermoeienisſen beter gehard was. De Keizer bewilligde in zijn verzoek, en ſtondt hem toe, een Krijgsbevelhebber te benoemen, welke hem konde opvolgen. Hij benoemde daar toe den Renegaat ALY-DEM, aan welken hij zijne verheffing, ten grooten deele, verſchuldigd was.

Nogthans begon de gunst des Keizers, zedert den dood zijner Moeder, eenigzins te verflaauwen; en 't was alleen om den eed, welken hij, op haar aanhouden, bij den grooten Propheet hadt gezwooren, om den Bacha niet te verſtooten, dat hij niet geheel in ongenade viel. Hij herſtelde, egter, zijne bijkans verlooren agting ten Hove eenigzins, door den Keizer een praktijk te leeren, van welke ook andere Vorſten zich meermaalen bedient hebben, het vervalſchen naamlijk der geldmunte, waar door de onderdaanen genoodzaakt wierden, zekere kleine ſtukjes geld den Vorst in handen te ſtellen, en tegen dezelve andere van gefijken ſtempel, doch veel minder innerlijke waarde, in de plaatze te ontvangen.

Ondertusſchen pleegden de Barbaaren, aangehitst en geleid door MULEI ALI, mededinger van MULEI ABDALAH, groote verwoestingen door het gantſche Rijk, en verklaarden open-

lijk, den laatstgenoemden te willen verjagen, en hunnen aanvoerder op den throon te plaatzen, als zijnde hunnen wettigen Vorst; dat zij het hoofd van den Verraader RIPPERDA wilden hebben, indien MULEI ABDALAH het zijne wilde behouden. Hier uit begreep hij, dat het tijd was, op zijne veiligheid bedagt te zijn, en beſloot hierom de vlugt te neemen; ten dien einde zondt hij zijne gereede penningen en kostbaarheden aan den Bacha van *Tetuan*, zijnen getrouwen vriend, als mede zijne kinderen en de Spaanſche Juffer, welke voor zijne Gemaalinne door ging: hij zelf volgde eerlang op het zelfde ſpoor, De krijgsbedrijven van MULEI ALI hadden, middlerwijl, ten gevolge, dat hij den regeerenden Keizer uit zijn Rijk verdreef, in de hoofdſtad *Mequinez* in zegepraal zijne intreede deedt, en als wettig Oppervorst wierdt uitgeroepen. De Bacha RIPPERDA onthieldt zich, onder dit alles, bij zijnen Vriend den Bacha van *Tetuan*, met welken hij den tijd zeer vermaakhijk doorbragt. De meeste Bacha's verzoenden zich met den nieuwen Keizer, doch de laatſte van allen was de evengemelde Bacha van *Tetuan*, bedingende onder anderen, dat de Bacha Hertog VAN RIPPERDA 's Keizers gunst en beſcherming zou genieten. Deeze het onweder, welk hem dreigde, dus gelukkig hebbende afgekeerd, liet de gedagten varen om zich verder beroemd te maaken; door de jaaren en geleedene ongemakken begon hij zigtbaar in kragten af te neemen. Hij begaf zich met zijnen Vriend weder na *Tetuan*, voorneemens om 'er het overige zijner dagen, onder zijne huisgenooten, in ſtilte door te brengen.

Niet lang, egter, hadt hij hier het genot van een ſtil verblijf; wel haast wierdt hij aangetast van eene ziekte, welke omtrent zijne herſtelling geene hoop overliet, Zijn Geweeten ontwaakte in deeze oogenblikken, en deedt hem, althans voor 't uitwendige, groote tekens van berouw betoonen wegens zijne veelvuldige verandering van Godsdienſtige gezintheid. Aan eenen Geestlijke verklaarde hij, dat hij den Mahomethaanſchen Godsdienst van harte verzaakte, en in den ſchoot der Roomsch-Katholijke Kerke wederkeerde. Na deeze en meer diergelijke blijken van berouw en boetvaardigheid betoond te hebben, over welker oprechtheid in de jongſte oogenblikken

te oordeelen niet de zaak der menſchen is, overleedt hij, op den zevenden October des Jaars 1737. Vermids zijne afzweering der Leere van MAHOMETH niet openlijk bekend was, wierdt zijn Lijk, met groote ſtaatſie, door de Mooren ter aarde beſteld, en zijne naagedagtenis, door den *Iman*, met eene plegtige Lijkrede gevierd.

RITTHEM, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, aan den Zuidwestlijken kant, tuſſchen de Stad *Vliſſingen* en het Kaſteel *Rammekens*. De uitgebreidheid der Ambagtsheerlijkheid vinden wij niet begroot. Het Dorp heeft geen ongevallig aanzien. Het heeft eene eigen Kerk, bij welke een tamelijk hooge Toren ſtaat. Aan het Altaar, aan de H. Maagd gewijd, welk men, bij ouds, in deeze Kerk vondt, plagt eene Kapellanij verknogt te zijn, die ter begeevinge van den Abt van *Middelburg* ſtondt.

Zie *Hiſt. van 't Bisdom van Zeeland.*

RIVIERE, (*Huis te*) gelegen in den Polder *Oud-Matenes*, ten Oosten van de Stad *Schiedam*, was, volgens de verhaalen onzer aloude Landſchrijvers, in overoude tijden, een zeer vermaard Kaſteel. Het behoorde, als een vrij en eigen goed, aan 's Lands Graaven. Reeds in den Jaare 1339 zou Graaf WILLEM VAN HENEGOUWEN het Slot, ten geſchenke, hebben opgedraagen aan het doorluchtig Geſlagt van MATENES. De Overblijfzels leggen thans meer dan duizend ſchreden landwaarts; terwijl het Huis, oorſpronklijk, aan den Oever der Maaze zou geſtaan hebben. Tegenwoordig zijn 'er ſlegts eenige puinhoopen van voorhanden. Naar het ſtraks genoemde oud Hollandsch adelijk Geſlagt, draagen zij, gemeenlijk, den naam van 't *Huis te Matenes.*

Zie JUNIUS, *Batavia.*

RIXTEL, een Dorp, onder 't Kwartier van *Peelland*, in de Meierij van *'s Hertogenbosch*, omtrent een half uur gaans ten

Noordwesten van het Steedtje *Helmond*. Met de twee naburige Dorpen *Aarle* en *Beek*, maakt het eenen Dingbaak uit, beſtaande uit zeven Schepenen. Indien men uit de grootte der Kerke moge beſluiten tot de vroegere geſteldheid van het Dorp, moet dit, in voorgaande dagen, veel grooter uitgebreidheid beſlagen hebben. Tegenwoordig is 'er geene voegzaame evenredigheid tuſſchen beiden. Te Toren, een ſpits gebouw, reikt insgelijks tot eene aanmerkelijke hoogte. De Predikant van *Helmond* verrigt hier insgelijks den Predikdienst, ten behoeve der Hervormden. — Niet verre van *Rixtel* ziet men, nog heden, de Overblijfzels van een oud Slot, thans het *Huis* of *Kaſteel van Rixtel* genaamd. Van ouds was het de eigendom en een verblijf der befaamde *Ridders Tempeliers*. Naa de uitrooijing dier kwalijk berugte Orde, wierdt het Huis genaast, en vervolgens bezeeten, door de niet minder waereldberoemde Malteeſer Ridderorde. Uit de handen van deeze ging het geſtigt over in die van bijzondere eigenaaren. Nevens *Aarle*, draagt *Rixtel* in de Verpondingen tweeëntwintighonderd tweeënvijftig Guldens, in de Beden, vijfhonderdeen Guldens en zeven Stuivers, in de Gemeene Middelen, duizendentwintig Guldens.

ROBERT DE FRIES, was de Zoon van BOUDEWYN DEN V, Graave van *Vlaanderen*, en van ALIX, dogter van ROBERT, Koning van *Frankrijk*, van welken hij zijnen naam ontleende. Den bijnaam DE FRIES ontleende hij van zijn huwelijk met eene Vrouwe uit *Holland*, en het bewind, welk hij aldaar voerde. Onder de algemeene benaaming van *Friesland*, wierdt, ten dien tijde, zomtijds, ook het tegenwoordig *Holland* begreepen. ROBERT hadt eenen ouder broeder, even als zijn Vader, BOUDEWYN geheeten. Volgens het regt van Opvolginge, daalde op deezen het Graaflijk bewind van *Vlaanderen* neder, en was, diensvolgens, ROBERT van allen bewind, binnenslands, uitgeſlooten. Intuſſchen openbaarde zich, wel haast, in den Jongeling, een Krijgshaftige aart, en zucht tot groote onderneemingen. 't Was thans de heerſchende ſmaak geworden, de Ongeloovigen te beſtrijden. Men verrigtte dus, meende men, een godsdienſtig werk, en vondt te gelijk gele-

gen-

genheid om de Krijgs- en Staatzucht te voeden. De oude BOUDEWYN, kennende de woelzieke geestgeſteldheid van zijnen Zoon, en, misſchien, een heimelijk vermoeden hebbende, dat deeze, binnenslands, iet kwaads mogt brouwen, 't en zij dezelve, elders, aan wederwerk wierdt geholpen, zogt, bij tijds, hier tegen te voorzien. Diensvolgens ſtelde BOUDEWYN, onder het opperbevel van den moedigen Jongeling, eene aanzienlijke Vloot. Het oogmerk was, om daar mede na *Gallicie* te ſtevenen, alwaar de *Saraſynen* of *Mooren* nog het bewind voerden. Deeze moest hij van daar, of althans uit een gedeelte diens Gewests, verdrijven. Indien hij in deeze grootſche onderneeming gelukkig ſlaagde, hieldt het ontwerp verder in, om in dat gedeelte van *Spanje*, aan den Zeekant, een nieuw Koninkrijk te ſtigten. Doch deeze togt, ondanks de magtige en kostbaare toebereidzelen, liep ongelukkig af. De Mooren waren op hunne hoede, en ontvingen hem met zulk eene kloekmoedigheid, dat hij genoodzaakt wierdt, met groot verlies, aan manſchap en ſchepen, den aftogt te neemen. Nogthans was den onderneemzieken Held, door deeze te leurſtelling, de moed niet ontzonken. Met toeſtemming en medewerking van zijnen Vader, rustte hij, andermaal, eene Vloot uit, en ſtak daar mede, van nieuws, in Zee, vol van hoope om thans zijn gewenscht doelwit te zullen bereiken. Doch ook deeze togt liep ongelukkig af. Van een zwaaren ſtorm beloopen, verloor ROBERT zijne meeste en beste ſchepen. Nog al, evenwel, gaf hij den moed niet verlooren, om over Zee zijn fortuin te zullen maaken. In Griekenland hadt hij een talrijken aanhang, en van denzelven groote beloften van hulpe ontvangen, indien hij zich, met eene genoegzaame magt, vertoonde. De glans, die thans zijn oog beſtraalde, bezat geenen minder luister, dan die van 't hoofd- en halsſieraad van het Griekſche Keizerrijk. Ten derdemaal verzamelde hij dan eene Vloot Schepen, en ſtevende daar mede na de Middellandſche Zee. Doch tot zijn ongeluk hadt de Griekſche Keizer de lucht gekreegen van des Vlamings toeleg, en deedt dien te leur loopen.

Zo veele mislukte onderneemingen ſchrikten den ouden BOUDEWYN af van verdere begunſtiginge van zijns Zoons wijdſtrek-

ſtrekkende ontwerpen over Zee. Ook wil men, dat hier uit, tuſſchen hen beiden, eenig misnoegen zoude gereezen zijn. Hoe 't zij, ROBERT, tot nog toe ongelukkig te ſcheep, beſloot elders eenen kans te waagen. Ten dien einde liet hij het oog op *Holland* vallen, en begaf zich derwaarts, volgens zommigen nog bij het leeven van Graave FLORIS DEN I, of, gelijk anderen verhaalen, naa deszelfs afſlijvigheid, en derwaarts gelokt door de zwakheid der Vrouwelijke Regeeringe; hebbende Graaf FLORIS nagelaaten een minderjaarigen Zoon, naderhand, onder de Hollandſche Graaven, bekend bij den naam van DIRK DEN V, onder Voogdijſchap van zijne Moeder GEERTRUID VAN SAXEN. In *Vlaanderen* eenig Krijgsvolk bij een gerukt hebbende, deedt ROBERT eenen inval in *Holland*, en gaf niet onduidelijk zijn voorneemen te kennen, om zich van het bewind te verzekeren. Met zo veel kloekmoedigheids verzetteden zich de Hollanders tegen dit gewelddadig en overheerſchend ontwerp, dat ROBERT, eens en andermaal, in een hevig gevegt, de nederlaag bekwam, en telkens het Gewest moest ruimen. Doch vermids hij vast hadt beſloten, te overwinnen of te ſterven, en, bovendien, door zijnen Vader, onder de hand, ondersteund wierdt, herſtelde hij telkens zijne kragten. In geene kleine verlegenheid kwamen hier door Vrouw-GEERTRUID en haare Raadslieden; terwijl ROBERT, ondanks zijnen moed, niet onduidelijk inzag de bezwaarlijkheid, om door geweld van Wapenen zijn doelwit te bereiken. Hierom deedt hij, onder de hand, voorſlagen van een huwelijk met Vrouwe GEERTRUID; die, om boven gemelde redenen, van de andere zijde geen ongunſtig gehoor ontmoetten. Naa lang over en weder handelens, wierdt men 't, eindelijk, te *Oudenaarden*, eens omtrent de voorwaarden, in den Jaare 1063. Eenigen willen, dat ROBERT, bij 't Huwelijksverdrag, den tijtel van *Graave* van *Holland* en *Friesland* bekwam. Doch anderen houden ſtaande, dat hem geen hooger rang wierdt opgedraagen, dan dien van *Voogd* over *Holland* en over de minderjarige kinderen van den eerſten Echtgenoot zijner Gemaalinne, Graave FLORIS DEN I. Behalven eenen deezer beide tijtels, en de magt, daar mede verknogt, bekwam ROBERT, bij het aangaan zijner Echtverbinte-

niſſe,

misse, het Graafschap *Aalst*, de vier Ambagten, en de vijf Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde. Sints dit huwelijk, en de magt, daar mede verkreegen, moet de bijnaam van ROBERT DE FRIES gedagtekend worden.

Vier jaaren na ROBERTS huwelijk overleedt zijn Vader. Hij wierdt opgevolgd, door zijnen oudsten Zoon, onder den naam van BOUDEWYN DEN VI. Eene bron van broedertwist was dit sterfgeval, die, eindelijk, op het ontijdig sterven des nieuwen Graaven van *Vlaanderen* uitliep. Deeze, naamelijk, waanende dat de Zeeuwsche Eilanden, aan ROBERT, bij het aangaan van zijn huwelijk, door hunnen Vader tegen regt en billijkheid waren afgestaan, maakte, eerlang, toebereidzels, om dezelve, door het geweld der Wapenen, wederom aan zijn gebied te hegten. Met eene bende Krijgsvolk deedt hij, ten dien oogmerke, eenen inval in *Holland*, alwaar ROBERT zich thans onthield. Deeze, van zijns broeders aantogt verwittigd, trok hem, aan 't hoofd van eenige manschap, te gemoete; zonder, egter, tot nog toe, eenig vijandelijk ontwerp te voeden. Integendeel liet hij, herhaalde reizen, bij den Graave van *Vlaanderen*, aanzoek doen, om de uitstaande geschillen, door een bestendigen Vrede, bij te leggen. ROBERT, intusschen, hadt het hart niet, om zijne herhaalde aanzoeken koelzinnig te zien afwijzen. Op den zestienden Julij des Jaars 1070 kwamen de Benden aan elkander, tot eene volkomene nederlaage van het Vlaamsche Leger, 't welk, daarenboven, wierdt op de vlugt gedreeven. Het hoofd en de aanvoerder van hetzelve, Graaf BOUDEWYN, zich te veel hebbende bloot gegeeven, schoot hier het leeven in, nevens verscheiden der voornaamste Bevelhebbers.

Na het ontijdig omkoomen van zijnen broeder, matigde zich ROBERT het regt van *Vlaanderen* toe; doch kwam niet in het dadelijk bezit daar van, zonder alvoorens te doen gehad te hebben met eenen magtigen tegenstreever. Bij zijne Gemaalinne RICHILDE, hadt BOUDEWYN eenen Zoon, ARNOUD genoemd, nagelaaten. ROBERTS aanmaatiging vernomen hebbende, nam de Weduwe de toevlugt tot PHILIPS DEN I, Koning van *Frankrijk*, met ootmoedige bede, om het regt haars minderjaarigen Zoons door de Wapenen te ondersteunen. Niet on-

onverhoord bleef deeze bede: met een Leger floeg de Koning ſpoedig op weg. Van zijnen kant zat ROBERT insgelijks niet ledig. Met eene talrijke bende den Vorst zijnde tegen getrokken, ontmoette hij dien bij *Kaſſel*, leverde hem den ſlag, en vogt, nevens de zijnen, met zo veel vuurs en dapperheids, dat PHILIPS zich genoodzaakt vondt, kamp te geeven. Met een liet hij RICHILDE met haaren onmondigen Zoon aan haar noodlot over, en erkende ROBERT voor Graaf van *Vlaanderen*. 't Bleef hier niet bij. Om den geſlooten Vrede zo veel te meer te bekragtigen, begaf zich Koning PHILIPS, kort daar naa, in 't huwelijk met BERTA, Voordogter van ROBERTS Gemaalinne GEERTRUID, bij Graaf FLORIS DEN I.

Intuſſchen hadt RICHILDE niet alleen moed verlooren, omtrent de herſtelling van haaren Zoon in deszelfs Vaderlijk erfgoed. In de hulp van den Franſchen Koning geene baat gevonden hebbende, nam zij thans Keizer HENRIK DEN IV in den arm. Op haare ernſtige en aanhoudende bede, beſchreef deeze eene Vergadering der Rijksvorſten te *Luik*, en bewoog dezelve tot eene belofte om ROBERT aan twee kanten tevens te beſtooken, te weeten, aan de zijde van *Holland*, en aan den kant van *Vlaanderen*. De toeleg op het laatstgemelde Gewest liep ongelukkig af. ROBERT was aldaar in eigen perſoon tegenwoordig, en bevondt zich aan het hoofd eener zegepralende Krijgsbende. Des vijands aantogt vernomen hebbende, trok hij denzelven te gemoete, vondt hem gelegerd bij *Bergen in Henegouwen*, en bragt hem eene volkomene nederlage toe. Beter, naar den zin der Bondgenooten, ſlaagde de togt na *Holland*. Te gader met WILLEM, *Biſchop van Utrecht*, voerde het hoofdbewind daar over, Hertog GODEFRIED VAN LOTHARINGEN, om zijne mismaakte lichaamsgeſtalte, *de Bultenaar* gebijnaamd, doch voor 't overige, om zijne Krijgsdapperheid, goed verſtand, beleid en welſpreekendheid, zeer beroemd. Met zo veel geheimhoudinge hadt deeze zijne Krijgstoerustingen beſtuurd, dat hij den Hollanderen onverhoeds op het lijf viel, en zo algemeenen ſchrik en vervaardheid verſpreide, dat de Landzaaten, uit verſcheiden oorden, zich aan hem kwamen onderwerpen. Van zijnen kant ontving ROBERT zo laat de tijding van deezen inval, dat de vijand reeds in 't hart

hart van 't Land, tot digt bij *Leiden*, was doorgedrongen, eer hij ter hulpe konde toeſchieten. Niet verre van deeze Stad kwamen de beide Legers aan elkander, met een rampzalig gevolg voor Graave ROBERT. Niet ſlegts bekwam hij eene volkomene nederlaag, maar vondt zich, boven dien, genoodzaakt, nevens zijne Gemaalin en Kinderen, die hem op dien togt verzelden, het land te ruimen, en in *Vlaanderen* zijne ſchuilplaats te zoeken. Hertog GODEFRIED behaalde, zedert, verſcheiden voordeelen in *Holland*, en klom, eindelijk, op tot de waardigheid, althans het aangematigd gezag van Graave over *Holland*. Niet lang, nogthans, hadt hij daar van het genot. In het begin des Jaars 1076, terwijl hij zich te *Delft* onthieldt, eene Stad, door hem gebouwd, op zekeren tijd zijn heimelijk gevoeg willende doen, wierdt hij, van onderen, met eenen Dolk, dermaate doorſtoken, dat hij 't, niet lang daar naa, beſtorf. Zommigen noemen den moordenaar eenen Kok of Knegt van Graave ROBERT; terwijl anderen hem voor eenen bediende van diens Stiefzoone DIRK houden. Dit wordt algemeen toegeſtemd, dat de moord van Hertog GODEFRIED buiten ROBERTS medeweeten niet was toegegaan.

Naa den dood van Hertog GODEFRIED, vondt de Graavin zich van een voornaamen ſteun beroofd, en onbekwaam om aan ROBERT het hoofd te bieden. Opene ooren leende zij, dienſvolgens, aan de voorſlagen van Vrede, die haar gedaan wierden. Waarſchijnlijk hadt ROBERT deezen ſtap gedaan, niet zo zeer uit liefde tot den Vrede, als om dat hij dien beſchouwde als een dienſtig middel, ter herſtellinge van zijnen Stiefzoon DIRK in het Graaflijk bewind van *Holland*.

De bewooners van dit Gewest, over 't geheel genomen, den jongen DIRK niet ongenegen, zuchtten thans onder de overheerſchende magt des Utrechtſchen Biſchops. Naa den dood van Hertoge GODEFRIED hadt hij aldaar zich weeten te handhaaven, en hieldt thans de Landzaaten in bedwang, door middel van het Kaſteel te *Tſelmonde*. Van de bemagtiginge van deeze Sterkte, oordeelde men in *Vlaanderen*, hing de verovering van het geheele Graafſchap af. Om deeze te bewerken, beſloot men eene talrijke Vloot, met eene aanzienlijke manſchap, derwaarts te zenden, voorts de troepen aan land

land te zetten, en, onder dekking der Vloote, op het Slot af te zenden. Om zijnen slag te zekerder te neemen, verzogt ROBERT om eenige schepen aan WILLEM, Hertog van *Normandije*, bijgenaamd *de Veroveraar*, die thans op den throon van *Engeland* zat. Hij hadt in huwelijk eene dogter van Graave BOUDEWYN DEN V, en was alzo een zwager van ROBERT DE FRIES. In zijn aanzoek gelukkig geslaagd zijnde, zeilde DIRK, met de vereenigde Vloot, na den mond der Maaze, daar hij handgemeen wierdt met de Utrechtsche schepen, doch op dezelve eene volkomene overwinning behaalde. Thans vervolgde hij zijnen togt na 't Slot te *Tsselmonde*, 't welk hij, eerlang, doch niet dan naa een zwaar en streng beleg, meester wierdt. Door de wakkerheid van zijnen Stiefvader, en met Engelsche hulp gesterkt, kwam alzo Graaf DIRK DE V aan het Voorouderlijk bewind.

Graaf ROBERT DE FRIES hadt reeds een aanmerkelijken ouderdom bereikt, toen hij eenen togt na 't Heilige Land ondernam, agtervolgens den smaak zijner Eeuwe, in welke veele Krijgslieden reeds eenen aanvang maakten om zich derwaarts te begeeven, om de Christenen van de onderdrukkinge der Ongeloovigen te verlossen. Gelukkig volvoerde ROBERT den verdienstelijken togt. Naa zijne wederkomst verzelde hij den Franschen Koning LODEWYK, bijgenaamd *den Vetten*, in den Veldslag tegen THIBALD, Graaf van *Champagne*. Hier trof hem het ongeluk dat hij van 't paerd ter aarde stortte, en jammerlijk vertrapt wierdt. Dit viel voor in den Jaare 1093. Zijn Lijk, zedert gevonden, wierdt naderhand, te *Atrecht*, in de Kerk van ST. VAST, begraaven.

Zie LAMB. SCHAFNABURGENSIS, en anderen.

ROBERT OGUIER, een voornaam burger te *Rijssel*, in *Vlaanderen*, en, om zijne verkleefdheid aan de gezuiverde begrippen van den Godsdienst, nevens zijn Gezin, een slagtoffer van de Keizerlijke Bloed-Plakaaten. In de gemelde Stad was eene kleine Vergadering van Hervormden, die, in stilte, ongestoord haare bijeenkomsten hieldt, tot dat de Wethouderschap, door

door de Geestlijkheid, tegen dezelve wierdt opgeftookt. De vervolging nam eenen aanvang met het gewelddaadig doorzoeken, op zekeren avond, in den Jaare 1556, van het Huis van gemelden ROBERT OGUIER, als het voornaamſte Lid der Vergaderinge. Van zijnen perſoon, als mede van dien van zijne huisvrouwe en van hunnen jongſten Zoone, maakte men zich ſtraks meester. Voorts doorzogt men het Huis, en vondt 'er eenige verboodene Boeken. De oudſte Zoon, BOUDEWYN genaamd, van dit alles onkundig, en thans afweezig, kwam, midlerwijl, thuis, en viel dus mede in de handen der bezoekeren.

Zo ras men de gevangenen voor de Wethouderſchap geleid hadt, wierdt tegen ROBERT de beſchuldiging ingebragt, dat hij niet ter Miſſe ging, en anderen daar van wederhieldt; houdende, daarenboven, ten zijnen huize heimelijke zamenkomſten, in weerwil der Koninklijke Plakaten. Doch geenzins verzet of bedremmeld van deeze aantijginge, hoewel hij daar van de gevolgen doorzag, verdeedigde hij zijn gedrag met eene edele bedaardheid: „ Ik gaa niet ter Miſſe, dus ſprak „ hij, om dat aldaar de dood en het dierbaar bloed van Gods „ Zoone en zijne offerande wordt vernietigd en vertreeden: „ *want* CHRISTUS *heeft, met eene offerande, in eeuwigheid* „ *volmaakt de geenen, die geheiligd worden.* De Apoſtel „ zegt, *met één offerande.* Men leest in de Heilige Schrifturen van geene Miſſe, wel van 't Avondmaal. De Miſſe „ is een verdichtzel van menſchen, en CHRISTUS zegt: *Te vergeefs eêren ze mij, leerende leeringen, die geboden van* „ *menſchen zijn.* Hadden wij dan ter Miſſe gegaan, wij zouden CHRISTUS vergeefs gedient hebben. —— Ik heb ook „ (dus vervolgde hij) Vergaderingen gehouden, van vroome „ en godvreezende lieden; doch dat was niemand ſchadelijk, „ maar diende veel meer tot vermeerdering der heerlijkheid „ van JEZUS CHRISTUS. Ik wist wel, (voegde hij 'er nevens) „ dat de Keizer dit hadt verbooden; maar ik wist ook dat „ CHRISTUS het gebooden hadt: en dus konde ik den eenen „ niet gehoorzaamen, zonder den anderen ongehoorzaam te „ zijn. Ik heb dan Gode in deezen liever willen gehoorzaam „ zijn dan den menſchen." Een der Regteren hem hier op in

in de rede vallende, en gevraagd hebbende, *wat zij in hunne Vergaderingen verrigtten*, vatte de Oudſte Zoon van ROBERT het woord op. *Ik zal 't u, mijne Heeren*, dus ſprak hij, *belieft het u, in 't breede verhaalen.* Verlof daar toe bekoomen hebbende, liet hij zich in deeze zin hooren: „ Wanneer wij „ daar vergaderd zijn in den naam des Heeren, om zijn heilig „ woord te hooren, dan vallen wij allen gelijkelijk op onze „ knieën ter aarde, en belijden in deemoedigheid onzes harten „ onze zonden voor de hooge majeſteit Gods. Daar na bid- „ den wij al te zamen, dat Gods Woord tog regt verkondigd, „ en zuiver gepredikt worde. Wij bidden ook voor onzen „ Heere den Keizer, en voor zijnen geheelen Raad, op dat „ het gemeene best in vrede en ter eere Gods geregeerd worde. „ En gij, mijne Heeren, wordt 'er ook niet vergeeten, als „ onze Overheden, den goeden God voor u biddende en voor „ de gantſche Stad, ten einde hij u in 't goede handhaave. „ Dunkt het u dat wij met dus te vergaderen zulk eene groote „ misdaad begingen? Bovendien ben ik bereid, belieft het u „ deeze gebeden zelf te hooren, die voor u op te zeggen." Met tekenen of gebaaren gaven zommigen hier op hunne toeſtemming. Daarop zich eerbiedig ter aarde geboogen hebbende, deedt hij zijn gebed met zulk eene gemoedelijke godsvrugt en vuurigen ijver, dat eenigen der Regteren de traanen langs de wangen biggelden. *Deeze dingen zijn het*, ſprak BOUDEWYN, van den grond opſtaande, *welke in onze Vergaderingen omgaan.*

Ondanks deeze goedkeuringe der Regteren van den inhoud en het oogmerk des gebeds, bragten zij de gevangenen ter Pijnbank, om hen te noodzaaken ter aanwijzinge van hunne medeplichtigen in hunne heimelijke Godsdienſtoeffeninge. Doch zij noemden niemand, behalven eenige weinigen, die of reeds bekend, of ontvlugt waren. Binnen weinige dagen wierden ROBERT OGUIER en zijn Zoon BOUDEWYN ten vuure verweezen. Gereed ſtaande om te gaan na de plaats des jongſten Gerigts, vermaande zekere Monnik den Vader, om ten minſten een Krucifix in de hand te neemen, 'er nevens voegende: *Heb uw hart tot God opgeheven.* Doch vermids hij zich daar omtrent onwillig toonde, bonden zij 't hem in de handen. Dit zag zijn

Zoon

Zoon BOUDEWYN, die hem voorts het Kruisbeeld uit de handen rukte, onder het luid ſpreeken van de woorden: *Mijn Vader! wat doet gij? zult gij een Afgodendienaar worden in uwe laatſte uuren. Dat het Volk*, voegde hij 'er nevens, met een het Christusbeeld van zich werpende, *zich aan ons niet ergere; om dat wij geenen houten* CHRISTUS *begeeren: want wij draagen* JEZUS CHRISTUS, *den Zoon des leevenden Gods, in onze harten; en wij gevoelen zijn heilig Woord, geſchreeven in het diepſte van onze gemoederen, met gulden letteren.*

Toen nu de verweezenen op het Schavot gekoomen waren, verzogt BOUDEWYN, zijne Geloofsbelijdenis te mogen doen, ten aanhooren der geheele Vergaderinge. Doch dit wierdt hem geweigerd, en hij daar op na eenen Biegtvader geweezen, met de woorden, dat indien hij iets hadde te belijden, hij het aan deezen doen mogt. Met een trok men hem na den Staak. Hier begon hij ſtraks den Zestienden Pſalm aan te heffen; doch zijn gezang wierdt wel haast geſtoord door eenen Monnik, zeggende: „ Hoort de ſnoode dwaalingen, die ze „ zingen, om het Volk te bedriegen." *Zegt gij*, viel hem BOUDEWYN daar op in, *dat de Pſalmen van den Profeet* DAVID *dwaalingen zijn? Maar 't is uwe oude gewoonte, den H. Geest dus te lasteren.* Met een zich tot zijnen Vader wendende, riep hij hem toe: *Zijt goeds moeds, mijn Vader: 't zal haast gedaan zijn.* De Scherpregter, vervolgens, om den Ouden Man zijne voeten nader aan den paal te doen brengen, met eenen hamer op dezelve geſlagen hebbende, ſprak deeze met veel zagtmoedigheids: *Mijn Vriend, gij kwetst mij: waarom handelt gij mij dus hard?* Deeze billijke beſtraffing gaf eenen Monnik, die dit hoorde, aanleiding tot het bitsch verwijt: „ O die booswigten! Zij willen den naam van „ Martelaaren draagen, en wanneer men ze een weinig on„ zagt aanraakt, dan kijten ze, als of ze vermoord wier„ den." Niet onopgemerkt liet BOUDEWYN OGUIER deeze ſchamperheid voorbij gaan. *Meent gij*, voerde hij den Monnik te gemoete, *dat wij de pijn of den dood vreezen? Gantsch niet! Hadden wij die gevreesd, wij zoude onzen lichaamen tot deezen ſmaadelijken dood nooit hebben overgegeeven.* Toen men nu het vuur reeds aan de lichaamen hadt gebragt,

hoorde men den jongeling, onder de folteringen, verſcheiden maalen, deeze woorden herhaalen: *o God, eeuwige Vader, laat toch de offerande onzer lichaamen u aangenaam zijn in den naame van uwen welbeminden Zoon.* Een Monnik, die daar bij ſtondt, en deeze woorden hoorde, borst daar op uit in bittere woede: „ Booswigt, gij liegt: God is uw Vader „ niet; gij hebt den Duivel tot eenen Vader." Doch de blijmoedig vertrouwende Jongeling, zich niet ſtoorende aan dit verwijt, hief midden in de vlammen zijne oogen hemelwaarts, en ſprak, vervolgens, aldus zijnen Vader aan: *Zie, mijn Vader, ik zie de hemelen geopend, en tienhonderd duizendmaal duizend Engelen hier rondom mij, zich verblijdende over de belijdenisſe der waarheid, die wij voor de waereld gedaan hebben. Laaten wij ons dan zelfs verheugen, mijn Vader: want Gods heerlijkheid ſtaat voor ons open.* Een ander Monnik, op dat het Volk, door dit blijk van vertrouwen, niet aan 't wankelen zou gebragt worden, ſchreeuwde daar tegen aan: „ Ik zie de Helle geopend, en hier zo veele duizend „ Duivelen tegenwoordig, om u ter Helle te voeren." Dit, nogthans, belette niet, dat iemand uit de omſtaande menigte, met luider ſtemme, hem toeriep: *Houd moed*, BOUDEWYN! *houd u vroomelijk: uwe zaak is goed. Ik ben van de uwen.* Dit gezegd hebbende, uit vreeze, misſchien, voor de Stadswagten en Geregtsdienaars, maakte hij zich weg. Uit het midden der vlammen, en toen nu reeds de benedenſte deelen des lichaams der rampzaligen blijkans verteerd waren, hoorde men hen te zamen ſpreeken, en den eenen den anderen tot lijdzaamheid en vertrouwen aanſpooren.

'Er is nog een Brief voorhanden, door BOUDEWYN OGUIER geſchreeven, aan zijne Geloofsgenooten te *Rijsſel*. Hij bevat verſcheiden godvrugtige aanmerkingen, onder andere zeer ernſtige aanſpooringen tot volhardinge in het onderhouden van hunne godsdienſtige zamenkomſten. „ Indien gij, dus ſchreef „ hij, de Christlijke Vergaderingen verlaat, dan zal 'er, weesr „ des verzekerd, eene wonderlijke verwarring van taalen on„ der u ontſtaan, veel gevaarlijker dan omtrent het bouwen „ van den Toren van Babel. Kon de Satan wel een beter „ middel vinden, om Sekten en Ketterijen onder u te ver-

„ wek-

„ wekken, dan dit? Neen zeker. Hij weet het wel dat „ men in de Vergaderingen eene zelve taal, en eene zelve „ zaak, leert ſpreeken; de liefde neemt 'er toe. Om kort „ te zijn, veelerlei goed koomt 'er uit voort, gelijk als het „ tot nog toe onder u blijkt. Houdt u dan aan de les des „ Apoſtels: *Verlaat uwe eigen vergadering niet.* —— Wagt „ u omzigtiglijk voor alle kwaade leere, voor bedriegers, die „ nu door de waereld loopen. —— Vliedt ook die ontvein- „ zers, die zo met eere God leeren verlochenen."

Terwijl de Vader OGUIER en zijn oudſte Zoon dus de Martelkroon ontvingen, zaten zijne Echtgenoote en jongſte Zoon, MARTEN genaamd, nog in hegtenisſe. Door vreeze badt, in den beginne, de Moeder zich laaten beweegen ter herroepinge van haare gevoelens, en zogt insgelijks haaren Zoon om te zetten. Doch deeze bleef ſtandvastig, en deedt, daarenboven, de Oude Vrouw van gedagten veranderen. *Ach Moeder*, ſprak hij, in haare tegenwoordigheid zijnde toegelaaten, *wat hebt gij gedaan? Hebt gij den Zoon Gods, die u vrijgekogt heeft, verlochend? Helaas! wat heeft hij u gedaan, dat gij hem zo hebt onteerd en verongelijkt? Nu treft mij 't ongeluk, dat ik meest vreesde. o Mijn God, waarom hebt gij mij dit laaten beleeven, dat mijn hart doorſnijdt?* Zo diep troffen deeze woorden de Moeder, dat zij haaren val betreurde, God om vergiffenis ſmeekte, en om ſtandvastigheid en kragt in het uiterſte lijden. Tot de Monniken, die haar, andermaal, van beſluit wilden doen veranderen, riep zij: *Weg Satans, gaat van hier, want aan mij hebt gij nu niet meer. Ik wil mijne eerſte belijdenis ondertekenen, is 't niet met Inkt, 't zij dan met mijn eigen bloed.* Acht dagen naa haaren Man en oudſten Zoon, wierdt de godvrugtige JOHANNA, nevens haaren jongſten Zoon, ten vuure verweezen. Terwijl zij aan den Brandpaal wierdt gebonden, riep zij tot de omſtanders: *Wij zijn Chriſtenen; dat wij lijden, geſchiedt niet om moord of diefſtal, maar om* dat *wij niet anders willen gelooven dan het Woord van God.*

Zie *Hiſtorie des Martyrs.*

ROBINSON, (HENRIK) geduurende de Nederlandſche Kerkgeſchillen, Leeraar onder de Hervormden te *Leiden*; een ijverig voorſtander dier Gezinte, en te gelijk een der doldriftigſte wederſtreevers der Remonſtranten. Door verloop van tijd kwam hij tot andere gedagten. Met gemaatigdheid en onpartijdigheid zette hij zich neder tot een naauwkeurig onderzoek der Leerſtellingen, welke tuſſchen GOMARUS en ARMINIUS in geſchil hingen. Het gevolg was, dat hij over die des eenen min gunſtig, over de andere beſcheidener begon te denken. Bij beiden meende hij te vinden een mengzel van waarheid en dwaalingen. Hij vormde dan een zamenſtelzel van Godgeleerdheid van zijn eigen maakzel, waarin hij den middelweg tuſſchen de twee uiterſten zogt te houden. Hij hadt eenige naavolgers, welke, naar hem, *Robinſoniaanen* genaamd wierden.

Zie HOFMAN, *Lexicon Univerſale.*

ROBLES, (GASPAR DE) *Heer van Billy*, Spaanſch Veldheer, geduurende het hevigſt woeden van het vuur der Nederlandſche Beroerten. In den overlast, welke bovenal ook de Steden drukte, zondt hem de Hertog VAN ALVA, in den Jaare 1569, aan 't hoofd van zes Vaandelen Waalen na *Groningen*. Om het roepen zijner Soldaaten om betaaling te ſtillen, wrong hij, ſtraks naa zijne aankomſt, der Stad twaalfhonderd guldens ter week af, en verdeelde ze onder zijn Volk. Van dien last wierdt de Stad, eerlang, wel ontheven, en dezelve op de *Ommelanden*, met verzwaarde kragt, geleid; doch 't was ten koſte van haare Voorregten. Op bedes Hertogs deedt hij zich, door de Magiſtraat, de zwarte en witte Boonen geeven, die in de verkiezing der Wetherſchap plagten gebruikt te worden. Zeven jaaren lang bleef de Stad *Groningen* buiten verandering van Regeeringe.

Meer op bevel, nogthans, dan uit eigen beweeging, volgde ROBLES dus ſtrenge maatregelen. Uit den aart was hij zagmoedig en menſchlievend. Eene duidelijke proef daar van gaf hij, ter gelegenheid van den gedugten Allerheiligen-Watervloed, in den Jaare 1570. Van elders bekend zijn de rampen, welke

welke, door het beſchreienswaardig voorval, inzonderheid *Friesland* en deszelfs inwooners troffen. ROBLES bevondt zich, op dat pas, binnen *Groningen*. Van het deerlijk lot van veele Landzaaten hadt hij de maare niet ontvangen, of hij zondt, overal, daar zich ongelukkigen bevonden, de Bevelhebbers van zijne Regimenten, en alle de Schuitevoerders, die bij de hand waren, om de noodlijdenden te redden. Die zich onwillig toonden, noodzaakte hij door geweld. Hij zelve was geen ledig aanſchouwer, maar ſloeg mede hand aan 't werk. Hij deedt nog meer. Te *Brusſel* bragt hij te wege, dat de ſoldij zijner Krijgsknegten van daar wierdt overgemaakt, en verworf een rond jaar ontheffing van ſchatting voor *Friesland* en *Groningen*, als die werks genoeg hadden, om uit het hunne de ſchaden aan Dijken, Dammen en Sluizen te herſtellen. Door dit alles herwon hij de gunst en genegenheid der Landzaaten, die een zwaaren knak hadt gekreegen door zijn bedrijf van den voorgaanden jaare binnen *Groningen*.

Terwijl de Heer VAN BILLY in de Provincie *Stad en Lande* met de Landvoogdijſchap was bekleed, en de belangen des Spaanſchen Konings ijverig zogt te handhaaven, ontving hij, in den Jaare 1572, berigt, hoe in het Zuidlijk gedeelte van *Friesland*, bij *Stavoren*, zesduizend man, Nasſauſche of Prins Willemgezinde Troepen, zwak verſchanst lagen. In allerijl trok hij derwaarts, en verſcheen, wel haast, in de nabuurſchap der Plaatze. Door een getrouwen Verſpieder hunne Leuze vernomen hebbende, deedt hij, naa den ondergang der Zonne, zijn Regiment aanrukken. Voornaamelijk beſtondt dit uit *Waalen*; doch de Veldheer hadt daar onder gemengd eenige Friezen, en deeze in 't voorſte gelit geplaatst. Tot aan de Buitenposten der Stad genaderd, en na 't Woord gevraagd zijnde, noemden zij 't beſcheidenlijk; en gaven, voorts, op de vraag, *waar heenen*, *Spitsbroeders*? tot beſcheid, *na ons Leger toe*. Met de vreugdegroet, *in Gods naam*, *welkoom moet gij weezen*, kwamen ze aldus onverhinderd binnen. Te ligter viel deeze misleiding, om dat Graaf JOOST VAN SCHOUWENBURG, Stadhouder van *Friesland*, aan de zijnen hulp van Volk hadt toegezeid. Niet zo dra waren de Friezen, uit de manſchap van ROBLES, binnen *Stavoren* geraakt, of zij wis-

ſelden van livrelj. Straks ging het aan 't raazen en tieren, moorden en vangen. Meer dan tweeduizend lieten 'er het leeven; achthonderd wierden gevangen genomen; de overige Stede- of Bezettelingen bergden zich met de vlugt. De omzetting van geheel *Friesland* volgde op deeze nederlaag. Uit vreeze voor zijne komst, hadt de naast laatſte Stadhouder SCHOUWENBURG het Gewest verlaaten. Den roem, in den Jaare 1570 behaald, bezwalkte nu niet weinig de Heer VAN BILLY, door zijne ſtrenge vervolging der Onroomſchen. Hij verboodt dezelven te huisvesten, te verſchuilen of niet aan te brengen, op verbeurte van goederen, verbranding der wooningen, en gevangenis of doodſtraffe der overtreederen. De muuren der voorheen afvallige Steden deedt hij ſlegten, die van *Sneek* niet uitgezonderd, hoewel deeze het met *Spanje* al vroeger hadt gehouden.

In 't volgende jaar ondernam ROBLES eenen aanſlag op *Enkhuizen*. Het plan hier van hieldt in, het Ruim van een Turfſchip met Krijgsvolk te beladen, een Bovenlast van Turven daar op te planten, en alzo de Stad te verraſſen. Tot geluk der Stad, wierdt den Stadhouder SONOI het ontwerp geopenbaard, door iemand, welke ter ſluik, bij nacht, uit *Sneek* over de Vesten klom. De langzaame voortgang van het Schip, aan de eene zijde, en aan den anderen kant de voorbaarige ijver der Enkhuizenaaren, was oorzaak, dat geen van beiden eenig nadeel leedt. Desgelijks ſtootte ROBLES ook het hoofd voor *Medenblik*, welks Slotvoogd, CORNELIS VAN RYSWYK, door belofte van ſtraffeloosheid en toezegging van groote beloonigen, hij tot leveringe van 't Kaſteel hadt zoeken over te haalen. Deeze vertoonde den Brief daar 't behoorde, en gaf dien zelf aan den Stadhouder van *Noordholland*, DIDERIK VAN SONOI, te leezen. Gelukkiger ſlaagde hij in eene onderneeming te water. Want, naa een vrugtloozen kans op het Eiland *Texel* gewaagd te hebben, ſtevende hij na het *Vlie*, met drie Galeien, een Boot en zeven Krabſchuiten; zijn oogmerk was, te paſſen op eene Vloot Staatſche Koopvaardijſchepen, die uit de Oostzee verwagt wierden. Niettegenſtaande DUKO MARTENA dat Zeegat bewaarde, gelukte het, nogthans, den Heere DE BILLY, zeven ſchepen te bemagtigen, met driehonderd Lasten Rogge beladen. Het Oorlogſchip, welk tot geleide diende, ontkwam ter nauwernood zijne handen.

Naa

Naa het ſluiten der Gendſche Bevrediginge, en toen de zaaken der Staatſchen een weinig gunſtiger ſtonden, overkwam den Heere DE BILLY een onvoorziene ramp. In den Jaare 1576, terwijl ROBLES zich te *Groningen* onthieldt, zonden de Staaten derwaarts, en na *Friesland*, zekeren FRANÇOIS MARTINI STELLA, met heimelijken last om te beproeven, of het Volk van Oorlog tot eensgezindheid met hun, en tot het aanneemen van den Gendſchen Vrede, zou te beweegen zijn. ROBLES, die thans een geweldigen haat tegen den Srads-Raad voedde, en voor vermindering van gezag en aanzien bedugt was, hadt de komst van STELLA binnen *Groningen* niet vernomen, of hij deedt hem in verzekering neemen, en voorts ter pijnbank brengen. Niets anders, egter, konde hij hem afperzen, dan eene bekentenis, dat hij gekoomen was om de Wethouderſchap ten Hove te nodigen, tot het bijwoonen van eene raadpleeginge over de algemeene belangen des Lands. STELLA, vervolgens, bewaard wordende door eenige Soldaaten, wist zich zo diep in derzelver gunst en vriendſchap te dringen, dat hij, verſtaande hoe veel zij ten agteren waren, eindelijk waagde, hun de belofte te doen van volle betaalinge, indien ze de zijde der Staaten en van Prinſe WILLEM wilden kiezen. Zestig of zeventig, en door deeze wederom anderen, wierden dus overgehaald.

Voor ROBLES kon dit alles niet verborgen blijven. Op den tweeëntwintigſten November des Jaars 1576 verzamelde hij het Krijgsvolk in de Kerk, en hieldt hetzelve voor, hoe hij, van de Algemeene Staaten tot hunne zijde zijnde aangezogt, zulks niet vermogt te doen, buiten verlof des Koninga. Weshalven hij van hun verzogt, vernieuwing van Eed, om te mogen weeten, wat hij aan hun hadde; belooyende met één afſcheid aan de zulken, die zich genegen toonden om den Staaten te dienen. Het vergen van den nieuwen Eed baarde groot misnoegen; de meesten toonden zich weigeragtig. Onvoorzigtig floeg BILLY over tot dreigementen. Thans wordt men te rade, hem in verzekeringe te neemen. 't Geſchiedt. Nevens zijnen Stedehouder, daarenboven zijnen Schoonzoon, als met zijne dogter getrouwd, den Heer VAN RUISBROEK, wordt de Heer VAN BILLY op het Raadhuis in bewaaring geſteld. Nu

veranderde hij van toon, en beloofde, met zoete woorden, voldoening aan de Soldaaten. Doch deeze, den grond zijner gedweeheid peilende, fchelden hem voor Schelm en Verraader, en roepen, luidkeels, *Lange leeve de Prins! Leeven moeten de Staaten!* Voorts haalen ze STELLA uit de gevangenisfe, en laaten zich, in den naam der Staaten, door hem in den Eed neemen. Om ROBLES fmaadheid aan te doen, fpijkerden eenigen zijne afbeelding aan de Kaak, nevens die des Hertogs VAN ALVA en den Spaanfchen Wagtmeester ANTONIO SARDIE. De opfchudding nam, naa verloop van etlijke dagen, een einde, en wierdt JORIS VAN LALAING, *Baron van Ville*, bij voorraad, tot Overfte over *Friesland* en *Groningen* aangefteld. ROBLES bekwam, eerlang, ontflag uit zijne hegtenisfe.

Vast zat hem, nog lang, in den krop, de hoon en mishandeling, hem te *Groningen* aangedaan. Leed deedt hem, daarenboven, het verlies der Landvoogdije, met het daar mede verknogte gezag, aanzien en voordeel. Geen wonder, derhalven, dat hij, 't eenigen tijde, ter herwinninge van het verloorene, eenen kans waagde. Dit, hoewel met een ongelukkigen uitflag, gebeurde, in den Jaare 1577. Te weeten, in 't begin van de maand Augustus diens jaars, wierdt, te *Groningen*, op kwaad vermoeden, in verzekering genomen zeeker FRANÇOIS MAJART, geweest zijnde, eertijds, Provoost onder den Heere DE BILLY. Op grond van eenige bedenkelijke Brieven, die men bij hem vondt, bragt men hem ter fcherpe ondervraaginge, bij welke MAJART beleedt, dat ROBLES, eerstdaags, met vijftien Vaandels Knegten en driehonderd Ruiters, de Friezen dagt te overvallen, en zich vervolgens, met behulp zijner aanhangeren, van nieuws, in het Stadhouderfchap te dringen. 't Leedt ook niet lang, of WYBE VAN GOUTUM, een aanhangeling van den Heere DE BILLY, verfcheen, met honderdendertig man, op *het Vliet*, eene Voorftad van *Leeuwaarden*, en wist den Drosfaart van 't Slot, JOAN VAN MATHENES VAN WYBESMA, zulks te beleezen, dat hij op het Slot gelaaten wierdt. Dit alles, egter, gefchiedde in weerwil der Burgeren; die, zich niet fterk genoeg agtende, om door geweld de Benden van daar te verdrijven, voor eene fomme van drieëndertighonderd Guldens den aftogt kogten. De geheele fooleg van den Heere DE BILLY liep hier mede te niete.

Zints

Zints deezen tijd ſchijnt ROBLES deeze Landen te hebben verlaaten. Niet vroeger, en ook voor de laatſte maal, ontmoeten wij hem, in den Jaare 1585, in het beleg van *Antwerpen*, door den Hertog VAN PARMA. Nevens verſcheiden andere Spaanſche Bevelhebbers, vondt hij hier een rampzalig einde, bij het ſpringen van den vermaarden Schipbrug, door den Hertog over de rivier *de Schelde* geſlagen.

Om den draad des verhaals niet af te breeken, hebben wij tot hier toe uitgeſteld, een verſlag wegens den zeer gewigtigen dienst, door den Heer DE BILLY, aan *Friesland* beweezen: waarom deszelfs naam, bij de Landzaaten, altoos in dankbaare gedagtenis zal blijven. Tot vóór ruim tweehonderd jaaren hadt de Provincie *Friesland*, gelijk elders, dus ook ter plaatze, alwaar zij 't minſte Voorſtrand tegen de Zee heeft, zeer zwakke en doorgaans laage Zeedijken. Bij de minſte buitengewoone opzetting van het Buitenwater liepen hierom de naaste Landen onder. Door de gedugte Watervloeden van de Jaare 1570 en 1572 hadt de zwakke Borstweering zeer veel geleeden, en was, op verſcheiden plaatzen, geheel weggeſpoeld. 't Stondt dus geſchapen, dat, zonder aangewende hulpmiddelen, het geheele Gewest, eerlang, bij een nieuwen zwaaren ſtorm, een prooi der Zee konde worden. Dit doorzag ROBLES, en oordeelde zich, amptshalven, verpligt, daar tegen voorziening te gebruiken. Doch toen hij nu zijn ontwerp werkſtellig wilde maaken, ontmoette hij merkelijken tegenſtand. De aan te leggene Dijk moest loopen van het Vlek *Makkum*, lang de Stad *Harlingen*, tot aan den zo genaamden *Dijkshoek*; eene uitgeſtrektheid van ongeveer vijf uuren gaans. Veelen toonden zich onwillig om tot het werk de hand te leenen. Om deeze te dwingen, liet ROBLES, hier en daar, Galgen planten, en de kwalijkgezinden aan dezelve opknoopen. Andere beriepen zich op oude Brieven, uit kragt van welke zij van alle Dijkslasten ontheven waren. Ook met deeze wist hij raad. Zich de Brieven hebbende doen vertoonen, wierp hij dezelve in de Dijkbreuken, in gebroken Nederduitsch 'er nevens voegende: *Daar drif den Brief; kan se dijk, goed: anders moetje boer dijk.* Door zulke en ſoortgelijke middelen noodzaakte hij de onwilligen in den Lande

tot den arbeid; in den Jaare 1576 was de volwigtige en kostbaare onderneeming tot volkomenheid gebragt, en zulks binnen den zeer korten tijd van weinig meer dan drie maanden.

Om 's Mans naagedagtenis te vereeuwigen, en daar door het gewigt en de grootheid van den dienst te erkennen, beſloot men, niet lang naa de uitvoering, ter zijner eere, eenen ſteenen Gedenkzuil op te rigten. Men verkoos tot den grond daar van eene plaats op den Zeedijk, ſlegts weinige honderden ſchreden ten Zuiden van de Stad *Harlingen*. Daarenboven moest de Gedenkzuil dienen tot eene ſcheiding tuſſchen de twee deelen, in welke de Zeedijk, in de genoemde uitgeſtrektheid, onderſcheiden is, bekend bij de naamen van Vijfdeels-Binnen en Buitendijken; ſtrekkende de eerſte afdeeling, Noordwaarts, buitenom *Harlingen* tot aan *het Bildt*, of den zo genaamden *Dijkshoek*; de andere afdeeling, Zuidwaarts, tot aan het Vlek *Makkum*. Van hier dat men, met groote letteren, op den Zuil, las het woord TERMINUS, Grens- of Scheidpaal. De Eerzuil, ſtrekkende ter hoogte van vier- of vijfentwintig voeten, eindigde van boven in een borſtbeeld, met twee hoofden, even gelijk dat van den Romeinſchen God JANUS. Het eene hoofd was na het Noorden, het ander na het Zuiden gekeerd. Beneden het tweehoofdig Beeld zag men het Wapen van den Stadhouder, als mede van het Huis van Bourgondie en het Ridderteken der Orde van het Gulden Vlies. Daarenboven las men, aan de vier zijden van het Vierkant Voetſtuk, de volgende Opſchriften, het eerſte in het Latijn, de drie overige in het Nederduitsch.

Aan de Westzijde.

Caſpari à Robles Equite, Domino de Billi etc. Friſiæ Groningæ ejusque Territorii ac dicentium (*lees* adjacentium) Gubernatori, quod hanc Provinciam præter arma Conſiliis ac Munimentis juverit, ac inter cætera aggere ipſis Kl. No. MDLXX funditus everſo, Amplisſ. D. Viglii Zuighemi Patris Patriæ auxiliaribus operis et adhibitis Igramo ab Achelen, Pr. Adriano Vastaert, Petro Frituema et Joanne Carolo Senatoribus, Conſiliorum Sociis, novum maris propugnaculum ſummo labore, vigilia et celebritate, decretis quoque et de ſuo perſolutis diligen-

tiæ

cige præmiis, tribus plus minus menſibus, a fundamentis erexerit, et ad ſummam manum perduxerit, atque hunc lapidem ſublatis litibus controverſiarum terminum eſſe voluit, gratus Provinciarum Ordo ob rem prudenter, bene et feliciter geſtam, de ſe ac de Repub. optime merito p.

Aan de Zuidzijde.

In den Jaare MDLXXV. is den Dijk in twee deelen geſcheiden, blijven het Zuiderdeel der Buitendijkſteren, van den welken als doen Gedeputeerden zijn geweest, Thomas Hiddesz, ende Sicke Claesz, Hopluiden, Hette van Pekama, Hero van Ockinga, Ulbe Hiddema, Wijtſe van Camminga, Doijtje Bonga, Gerrit Abbes ende Lolle van Ockinga.

Aan de Oostzijde.

Op den 19 Julij Anno 1576, hebben Meester Adriaan Vaetaert Raet ende D. Johan Charles Procureur Generael den eerſten ſteen gelecht ter preſentie Johan Wilhelmii Secretaris der Dijckagien.

Aan de Noordzijde.

In den Jaare 1574 is deeze Dijk onderlecht, weſende Dijkgraef Rijvert van Roorda ende Gedeputeerde binnendijck Frederich van Offenhuiſen, met Sijerck Sijerckſz, Hopluijden, tot opmaken van den Dijck ten Noorden, Tieto van Camminga Subſtituit des Heeren Stadtholders, Heſſel van Hanija, Edo van Gerbranda, ende Hans van Roorda.

Ruim honderdvijftig jaaren lang ſtondt dit Gedenkteken, doch met merkelijk verval, tot kleine eere der Opzienderen over het Dijkweezen. Eindelijk raakten de Opſchriften en verdere ſtukken verſtrooid. Veelen misbaagde zulks; doch niemand kwam tot het beſluit ter wederoprigtinge. Deeze eere was geſpaard voor den Hoogedelgeboorenen Heere KAREL GEORG, Graave van Waſſenaar Twickel, voorheen Grietman over *Franekeradeel*, meermaalen Dijkgraave der vijfdeels Binnen

de

en Buitendijken, thans beſchreeven in de Orde der Ridderſchap en Edelen van *Holland*, en onlangs Gezant van Hun Hoog Mogenden aan wijlen zijne Keizerlijke Majeſteit JOZEFUS DEN II. Op eigen kosten deedt zijn Hoogedele, op de oude plaats, eene Gedenkzuil vervaardigen, aan den voorgaande in alles gelijk, volgens uitwijzing van het Opſchrift, welk men, niet verre van boven, aan de Westzijde leest:

DIRUTO ANTIQUO

HOC DE SUO INSTAURAVIT

MONUMENTUM

COMES À WASSENAER TWICKEL.

MDCCLXXIV.

Van het Gedenkteken, voor welks onderhoud het Dijksgeregt, zedert, heeft beſlooten te zullen zorgen, vindt men eene afbeelding op zommige Kaarten van *Friesland*, en ook bij WINSEMIUS, in zijn Kroniek.

Zie BOR; HOOFT; SCHOTANUS en WINSEMIUS.

RODENRYS, te gader met *Berkel*, één Heerlijkheid, in *Delfland*. In de oudſte Brieven droeg dezelve den naam van *Roderiſe*. Voormaals ſchijnt *Rodenrijs* het gewigtigſte en grootſte gedeelte der Heerlijkheid te hebben uitgemaakt. Althans ſchijnt men dit te mogen afleiden, uit een Handvest van Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIE, van den zesden October des Jaars 1466, gewag maakende van *Rodenrijs, waar onder Berkel gelegen is*. Hoewel zij inderdaad meer uitgeſtrektheids be-

bezitten, worden de Landerijen, volgens de Verpondingslijsten, begroot op eenëntwintighonderd en drie Morgens en honderdzesenzestig Roeden. Bij de opneeming van den Jaare 1732 bleek het, dat het getal der Huizen, geduurende het tijdverloop eener Eeuwe, van honderdvierenveertig tot tweehonderd vijfenvijftig Huizen en een Koornmoolen was aangegroeid. Van het Dorp *Berkel* is op een afzonderlijk Artikel, in het Zesde Deel, gesproken. Hier voegen wij bij het aldaar gezegde, dat de Kerk der *Remonstranten* eene der aanzienlijkste Vergaderplaatzen dier Gezinte, ten platten Lande, is. Zij heeft haaren ingang door eene kleine hardsteenen Poort of deur, boven welke men een Opschrift leest, aanwijzende, dat de Aanhangers dier Gezinte, althans de stigters deezer Vergaderplaatze, zich zelven aanmerken als niet geheel afgescheiden van de Hervormde Kerk deezer Landen. Men leest 'er: DE GEREFORMEERDE REMONSTRANTSCHE KERK. Onder het gemelde Artikel is reeds aangemerkt, dat 's Lands Advokaat Mr. JOAN VAN OLDENBARNEVELD Heer en eigenaar geweest is van deeze Heerlijkheid.

Zie S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata.*

ROËLL, (HERMANUS ALEXANDER) Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, eerst te *Franeker*, in *Vriesland*, en vervolgens te *Utrecht*, veroorzaakte eenige geschillen en oneenigheden in de Hervormde Kerk, door zijne bijzondere begrippen, welke geoordeeld wierden tegen de vastgestelde en aangenomene Leere aan te loopen; zodat men zich genoodzaakt oordeelde, tegen de verspreiding daar van, in het toekoomende, te waaken. Het eerste geschil, waar in, egter, ook andere Godgeleerden de hand hadden, doch 't welk door ROËLL, als een der voornaame hoofden van 't twistgeding, gevoerd wierdt, betrof het gezag der Reden in den Geopenbaarden Godsdienst. Twee Vraagstukken wierden, hier omtrent, bijzonderlijk geopperd: Vooreerst, „ Of de godlijke oorsprong en het gezag „ der Heilige Schriftuure door de Reden alleen kan bewee„ zen worden; dan of 'er een inwendig getuigenis van den „ Hei-

„ Heiligen Geest, in de harten der Christenen, noodig zij „ tot het vaste Geloof van deeze waarheid." Het ander geschilstuk was: „ Of de Heilige Schriften aan ons eenige zaak „ voorstellen, als een voorwerp des Geloofs, die strijdig is „ met de gezonde Reden?" Het eerste Vraagstuk wierdt, door ROELL en andere, in eenen bevestigenden, het ander in een ontkennenden zin beantwoord. In *Friesland* ontstonden, hier uit, menigvuldige en verregaande oneenigheden; die, veelligt, nog hooger zouden geloopen hebben, indien niet de Staaten van het Gewest, voorzigtiglijk, tusschen beiden waren getreeden, door den twistvoerenden het stilzwijgen te gebieden.

Nog meer gerugtmaakende, en van langer duur, waren de geschillen, die kort na het bedaaren der bovenstaande, uitborsten, en die bijzonderlijk op ROELLS rekeninge moeten gesteld worden. Zij betroffen de natuur van het Zoonschap of de Generatie van onzen Zaligmaaker; als mede, de straffe der Zonde. ROELL, naamelijk, beweerde de twee volgende stellingen: *Voorerst*, „ Dat de Zoon Gods, volgens den persoon „ van zijne Godheid, niet dan in eenen oneigenlijken zin kon„ de gezegd worden, *gegenereerd* te zijn." *Ten anderen*, „ Dat de tijdelijke Dood, zelf die der geloovigen, uit de „ Zonde, en de eenige straffe der Zonde is." ROELL hadt thans tot Amptgenoot den vermaarden CAMPEGIUS VITRINGA *den Vader*. Zonder, tot nog toe, in een regelrecht twistgeding te treeden, schreef deeze eene Verhandeling, waar in hij de algemeen aangenomene Leere, deeze twee stukken betreffende, voordroeg, en, door de vergelijking van dezelve met de gevoelens zijns Amptgenoots, het dwaalende daar van zogt aan te toonen. De andere zweeg daar op niet stil. In openbaaren druk ontvouwde en verklaarde hij zijne meening nader, met bijvoeging van nieuwe of meer uitgewerkte bewijzen. Van eene verdeediging zijns voorgaanden Geschrifts, door den Heer VITRINGA, wierdt dit Stuk kort op de hielen gevolgd.

Een twistgeding, tusschen twee zo beroemde Hoogleeraars, over onderwerpen, die gemeenlijk van de uiterste aangelegenheid beschouwd worden, moest, natuurlijk, binnen kort, meer uit-

uitgebreidheids ontvangen, en zich over de geheele Kerk verſpreiden. Het leedt niet lang, of de Kerkelijke Vergaderingen, op Klaſſen en Sinoden, trokken de zaak voor haaren regtbank. Zelf wierdt de Hoogleeraar ROËLL bij de Hooge Overheid van het Gewest aangeklaagd, als een verlochenaar van de Godheid van CHRISTUS, en als iemand, die de gronden van den Hervormden Godsdienst ondermijnde. Dus hevig aangevallen, ſtelde zich de Heer ROËLL te weer, om zich van den aangewreeven blaam te zuiveren. Ten dien einde ſchreef hij een *Kort en Eenvoudig Berigt*, waar in hij het geſchil over de Geboorte des Zoons van God, en over den tijdelijken dood der Geloovigen, opzettelijk behandelde. Omtrent het eerſte onderwerp, zeide hij dat de ſtaat des geſchils, hoofdzaakelijk, hier in beſtaat, „ Of de tweede perſoon in de Godheid, die „ onder den naam van *Zoon* voorkoomt, het godlijk weezen „ en beſtaan van den eerſten, die onder den naam van *Vader* „ voorkoomt, door eene Eeuwige Geboorte ontvangen heb„ be, en of de Woorden *Vader*, Zoon, *gegenereerd heb„ ben*, of *genenereerd zijn*, als zij van de godlijke perſoonen „ gebruikt worden, dat te kennen geeven en alzo in een „ eigenlijken zin moeten verſtaan worden." Hier omtrent was hij van gedagten „ Dat zulks in Gods Woord niet gegrond „ was, en derhalven niet mogt gedagt of gezegd worden, in„ dien men de Godheid van CHRISTUS niet regelrecht of van „ ter zijden wilde verlochenen. Dat men, integendeel, zoda„ nige woorden, op eene menſchelijke wijze van de Godlijke „ perſoonen geſproken, op eene Gode betaamelijke wijze en „ in een oneigenlijken zin moest verſtaan? en wel in zulker „ voege, dat daar mede te kennen gegeeven worde, dat de „ tweede perſoon Eensweezens met den eerſten van Eeuwig„ heid geweest is, en in der tijd, als zodanig, tot uitvoering „ van zijn Middelaars-ampt, in zijne wonderbaare Mensch„ wording, prediking, werken, opſtanding, hemelvaart, uit„ ſtorting van den Heiligen Geest en gantſche Regeering, ge„ openbaard en beweezen is." — Met opzigt tot het tweede onderwerp van geſchil, „ Dat naamelijk de tijdelijke dood, „ op zich zelven aangemerkt, zelf in de Geloovigen, een „ gevolg en ſtraffe der Zonde is," wierdt tegen hem ingebragt,

als een gevolg, daar uit voortvloeiende, dat CHRISTUS *alsdan voor de menſchen niet voldaan, en hen van alle ſtraffen der zonde bevrijd hebbe.* Op deeze tegenwerping gaf de Heer ROËLL tot antwoord „ Dat het in den vrijen wil des Vaders, „ als Regter, en in dien des Zoons, als Borg, geſtaan hadt, „ hoe verre de mensch van de ſtraffe der Zonde zoude be„ vrijd worden." Hij voegde 'er nevens „ Dat men over den „ Wille Gods, in die zaak, niet anders konde oordeelen dan „ volgens Gods Woord en volgens de Ondervinding, welke „ leerden, dat de Geloovigen niet aanſtonds van alle gevolgen „ en ſtraffe der Zonde verlost wierden." Op deeze verklaring hebben verſtandige Godgeleerden aangemerkt, dat ROËLL, wat den grond der zaake betrof, niet verſchilde van de algemeen aangenomen Leere aangaande de Drieëenheid; maar dat 's Mans oogmerk alleenlijk was, de Christenen te wederhouden van de betrekking tusſchen Vader en Zoon menschlijker wijze op te vatten.

Ook in deeze geſchillen traden de Staaten van *Friesland* met hun hoog gezag tusſchen beiden. Bij een Plakaat, tot de uitſtaande geſchillen betrekkelijk afgekondigd, leiden zij het ſtilzwijgen op, verbiedende den Hoogleeraaren en Predikanten, in hunne Provincie, het leeren en verſpreiden van ROËLLS bijzondere gevoelens. Hij zelve, egter, bleef zijn Ampt behouden, bekleedde het nog eenige jaaren te *Franeker*, en wierdt, eindelijk, op zeer verdeelige voorwaarden, te *Utrecht* beroepen, alwaar hij zijne dagen in vrede eindigde. Sints het bedaaren der Kerktwisten in *Friesland*, namen de Hollandſche Sijnoden een beſluit, van allen, die in hun Gewest tot den predikdienst wenschten bevorderd te worden, bij het gewoone Onderzoek, te eiſchen eene ſtellige verzaaking van ROËLLS veroordeelde wanbegrippen.

Zie *Bibliotheca Bremenſis Theologico-Philologica*, Tom. II. C. BURMANNUS, *Trajectum Eruditum.*

ROELOFSAARTGENSVEEN, of, volgens de gewoone uitſpraak der Landzaaten, *Roelwaartjesveen*, en *Rijpwetering*, zijn twee

twee zeer aanzienlijke Buurten en van eene ongemeen vermaaklijke gelegenheid, in *Rhijnland*. De eerstgenoemde Buurt legt aan een Inham van het Braasſem-Meir, *het Paddegat* genaamd; de andere, een weinig Westlijker, in de Heerlijkheid *Alkemade*. Van den welvaart der bewooneren ontmoet men een bewijs in de zindelijke Boerderijen en fraai aangeleide Hovingen en Tuinen. Want, behalven de Zuivelneering, is zeene voornaame bron van het beſtaan der Opgezeetenen, het aankweeken van allerlei Boom- Peul- en Aardvrugten; waar toe een ſtreek van meer dan driehonderd Morgens Lands, in de nabuurſchap van *Roelofaartgensveen*, eene zeer bekwaame aanleiding geeft. De vrugten worden, met Schuiten, over het Haarlemmer-Meir, na *Amſterdam* te markt gebragt. In het Kerkelijke zijn die van *Roelofaartgensveen* en *Rijpwetering* aan *Rhijnzaterwoude* onderhoorig.

ROELOFSZOON. (EGBERT) Tegen de bemoeijingen en poogingen, tot hervorminge en verbeteringe van Godsdienſtige begrippen en gebruiklijkheden, heeft men, meermaalen, ingebragt, dat lieden uit de heffe des Volks daar toe voornaamelijk de hand leenden, en het werk dus meer uit drift, dan uit verſtandig overleg zijnen oorſprong nam. *Amſterdam*, onder andere, kan, van de valschheid dier aantijginge, menigvuldige voorbeelden uitleveren. Mannen van het hoogſte aanzien in den Burgerſtaat, deftige Kooplieden, ſtelden zich tot hoofden van den Aanhang, die, een weinig naa het midden der Zestiende Eeuwe, de Kerkhervorming voorſtondt. EGBERT ROELOFSZOON, behalven andere, op deeze of geene Artikelen reeds genoemd, was een van deezen. Ten tijde als men de openbaare Preek, in of bij gemelde Stad, zogt in te voeren, hieldt hij gemeenſchap met LAURENS JAKOBSZOON REAAL, REINIER KANT, KORNELES WILLEMSZOON HOOFT en anderen, en hadt heimelijk verſtand met eenigen uit de Vroedſchap, uit welke hij vernam, wat, ten hunnen opzigte, ten Stadhuize voorviel. Dat ROELOFSZOON niet kwalijk gezien was bij de Regeering, bleek ten tijde van het uitbreeken der befaamde Beeldeſtorminge. Het volk, met groote troepen, na de Oude

en de Nieuwe Kerk ſtreevende, bragt dit de Burgemeesteren in geene kleine verlegenheid. Dienſvolgens op het Stadhuis vergaderd zijnde, ontbooden ze aldaar, nevens ADRIAAN PAUW en AREND BOUWER, onzen EGBERT ROELOFSZOON, als de voornaamſten der Gereformeerden, om van deeze eenige middelen en voorſlagen te hooren, dienſtig om het volk tot bedaaren te brengen. Terwijl men bezig was met raadpleegen, kwam een der Burgemeesteren, die buiten het Vertrek gegaan was, ijlings binnen ſtuiven, met groote verbaasdheid roepende, dat *in de Oude Kerk reeds alle Heiligen in ſtukken geſlagen waren*. ROELOFSZOON gaf hierop, met koelzinnige bedaardheid, tot antwoord, dat *het ſlegts Beelden, geenzins Heiligen waren*. Zedert wierdt hij, eens en andermaal, voor de Heeren ontbooden, onder andere ter gelegenheid der plonderinge van het Minderbroeders-Klooster, met verzoek om mede te werken, tot het doen bedaaren van de zamengevloeide menigte. Onder de negen perſoonen, naderhand, door Burgemeesteren, benoemd, om te dienen tot middelaars tuſſchen de Regeering en de Gemeente, als mede ter handaavinge van de openbaare rust, leest men ook den naam van EGBERT ROELOFSZOON.

In weerwil van alle deeze dienſten, ten algemeenen beste, moest hij de Stad en 't Land verlaaten, om tegen de vervolgingen, en tegen de dreigementen der Bloedplakaaten, in vreemde landen eene ſchuilplaats te zoeken. Nevens veele anderen vondo hij dezelve te *Hamburg*. Hier vertoefde hij, tot dat de verandering van zaaken, binnen *Amſterdam*, in den Jaare 1578, hem na zijne Vaderſtad te rug riep. Bij het vertrek uit de ſtraks genoemde Stad, ontving ROELOFSZOON, onder andere, van den Hamburgſche Raadsman JOHAN HUIGEN, dien verſtandigen raad, welken wij, op het Artikel PAUW (ADRIAAN), vermeld hebben. Nog in het zelfde jaar wierdt hij tot Raad en tot Kommisſaris van Huwelijkszaaken aangeſteld. In de laatstgemelde hoedanigheid gaf hij een bewijs van zijnen ijver, om het gezag der Regeeringe te doen gelden, en den Predikanten, daar 't pas gaf, tegenſtand te bieden. Het geval, bij 't welk hij deeze gezindheid betoonde, wordt aldus verhaald.

Bij

Bij ouds plagt, te *Amſterdam*, het trouwen in de Kerk bij avond te geſchieden. Kort naa de verandering der Regeeringe nam de Kerkenraad een beſluit, dat zulks over dag moest verrigt worden. Niet lang daar naa gebeurde het, dat zeker aanzienlijk burger, zich in den echt zullende begeeven, en gekoomen voor Kommisſarisſen van Huwelijks zaaken, om de huwelijksafkondiging te laaten aantekenen, zijne begeerte te kennen gaf om op het Stadhuis te trouwen: voor reden geevende, dat zijne Bruid, eene jonge Maagd, 'er tegen op zag, door beſchroomdheid, om openlijk bij dag in de Kerk getrouwd te worden. *'t Mort niet geſchieden*, voegde hem hier op ROELOFSZOON te gemoete: *Gij zijt een oud Patriot, die mede langen tijd buiten 's Lands hebt geworven; 't zou niet wel paſſen, dat gij niet in de Kerk getrouwd wierdt. Wij zullen bezorgen, dat het trouwen naa het Avondgebed geſchieden zal.* Op deeze toezegging zich verlaatende, begaf zich de Bruidegom met zijne Bruid, tegen den vereiſchten tijd, na de Kerk. Doch men weigerde hem te trouwen. Misnoegd over dusdanig eene onverwagte ontmoeting, vervoegde hij zich, nevens eenigen van de zijnen, in den Kerkenraad; doch bekwam 'er, naa veel over en weder ſpreekens, dit afwijzend antwoord, „ dat zij het onlangs genomen „ beſluit, om zijnentwille, niet wilden veranderen"; 'er nevens voegende, dat *de Heeren, die hem zulke beloften hadden gedaan, hun daar in niet te gebieden hadden.* Met dit beſcheid ging de Bruidegom na 't huis van EGBERT ROELOFSZOON, die ſtraks daar op zich na den Kerkenraad begaf, en, hoewel niet zonder groote moeite, bewerkte, dat de belofte der Heeren wierdt naagekoomen. Zo onverzettelijk, egter, toonden zich de Stads Predikanten, dat niemand van hun beiden de huwelijksinzegening wilde verrigten, maar daar toe een Predikant van buiten moest gebruikt worden. Het eerſte jaar naa de verandering der Regeeringe te *Amſterdam*, beklom EGBERT ROELOFSZOON het Burgemeesterlijk geſtoelte. Vijfmaalen bekleedde hij, zedert, die waardigheid, te weeten, in de Jaaren 1580, 1582, 1583, 1585 en 1587. Waarſchijnlijk zal hij kort naa het laatstgenoemde jaar overleeden zijn. Op de lijst der Raaden, van den Jaare 1590, ontmoeten wij ROELOF

EGBERT ROELOFSZ; denkelijk zal deeze zijn Zoon, immers van zijne maagſchap geweest zijn.

Zie WAGENAAR, en BRANDT's *Hiſt. der Reformatie.*

ROELS, (Mr. CHRISTOFFEL) was de laatſte, die, in *Zeeland*, den tiel van *Penſionaris van Prelaat en Edelen* voerde, welken men, naderhand, in dien van *Raadpenſionaris van Zeeland* veranderde, die insgelijks aan den Heere ROELS gegeeven wierdt, als welke, naa de verandering der Regeeringe, zijn Ampt behoudende, alleen met verandering van naam, op den tweeëntwintigſten Meij des Jaars 1578, tot Raadpenſionaris van *Zeeland* wierdt aangeſteld. Hij bekleedde dien aanzienlijken post tot zijnen dood toe, welke voorvijel op den achttienden Mai des Jaars 1597.

Zie ANTH. DE JONGE, *Geſchreevene Aantekeningen.*

ROERLO, of ook wel *Ruerlo* genaamd, is een Dorp van tamelijke uitgebreidheid, in *Gelderland*, in het Landdroſtampt van *Zutfen*. Het legt ongeveer een uur gaans Zuidwaarts van *Borkelo*, in een zeer vermaaklijken oord, rondom in vrugtbaare Koornlanden. Verſcheiden Huizen ontmoet men in dit Dorp, die met pannen gedekt zijn; een ongewoon verſchijnzel in deezen oord, alwaar men meestal rieten daken aantreft. De Kerk der Hervormden is een net gebouw, voorzien van een ſpits Torentje. De Gemeente wordt door een eigen afzonderlijken Leeraar bediend. Niet verre van dit Dorp ontmoet men een pragtig Slot of Heerenhuis, het *Huis Roerlo* geheeten.

ROESTRATEN, een bekwaam Nederlandsch Kunſtſchilder, gebooren te *Haarlem*, in den Jaare 1627. Een leerling zijnde van den vermaarden FRANS HALS, raakte hij in kennis en ge-

gemeenzaame verkeering met deszelfs dogter, welke, vervolgens, zijne echtgenoote wierdt. Hij was een goed Schilder van Portretten en ſtille leevens, doch muntte inzonderheid uit in het ſchilderen van Zilverkleur, van ſchotels, vaazen, ſchaalen en ſoortgelijke huisgeraaden. Zo kunſtig wist hij dit alles naa te bootzen, dat het, bij 't eerſte aanzien, het voorkoomen van echt en weezenlijk zilver hadt. Een aanmerkelijk gedeelte van zijnen leeftijd ſleet ROESTRATEN in *Engeland*, alwaar zijne kunst inzonderheid zeer hoog geagt wierdt. Voor één Stuk betaalde men hem, meermaalen, veertig of vijftig Ponden Sterlings. Hij bevondt zich te *Londen*, ten tijde van den berugten Grooten Brand, in den Jaare 1666, en bekwam, bij die gelegenheid, eene kwetzuure aan zijne heup, aan welke hij, vervolgens, altijd kreupel ging. Onze Kunstſchilder overleedt in den Jaare 1698.

Zie HOUBRAKEN.

ROETERS. (HENDRIK) Zeer bekend, hoewel heden ten dage bijkans uitgeſtorven, was eertijds de naam van ROETERS binnen *Amſterdam*. Lieden van vermogen droegen dien, deels onder de Hervormden, deels onder den Aanhang der Doopsgezinden. Van de laatſten zijn nog de naakoomelingen, hoewel in de Vrouwelijke linie, in weezen. HENDRIK ROETERS, ſtraks genoemd, behoorde tot de Gereformeerden. Hij was Schepen der Stad, in de Jaaren 1662, 1665 en 1671. In den Jaare 1673 wierdt hij tot Hoofdſchout aangeſteld, en bekleedde dien post tot in den Jaare 1680. Zijnen naam heeft de Heer ROETERS aan de zegenende naagedagtenisſe der naakoomelingſchap gewijd, door eene liefdaadige ſtigting, naar 's Mans naam het *Roeters-hofje* genaamd; het ſtaat aan de Zuidzijde van de Lindengraft, op welke het zijne ingang heeft door een langen Gang. In 't geheel telt men 'er twaalf Wooningen, beſtaande uit zes Huisjes en even zo veele Kamers. Sints het vertrek van des Stigters erfgenaamen na *Utrecht*, is de ſtigting, wat het noordeelige daar van voor de bewooners aangaat, eenigzins ten kwaade veranderd.

ROGMAN, (ROELAND) gebooren te *Amſterdam*, in den Jaare 1597, was een der vermaardſte Landſchapſchilders van zijnen tijd. Hem gaat de roem na, dat hij eene goede houding, in zijne Stukken wist te brengen, maar eenigzins ruw en te veel gebraaden ſchilderde: een gebrek, meent men, daar uit ontſtaan, om dat hij maar één oog hadt. Veel ſchilderde hij naar 't leeven. Hier aan heeft de maakoomelingſchap te danken, dat zij de oude gedaante kan kennen van voornaame Geſtigten, welke nu niet meer in weezen zijn. Hij tekende, naamelijk, naar 't leeven, de meeste adelijke Sloten of Kaſteelen in *Holland*; welke tekeningen naderhand in 't koper gebragt, en nu nog voorhanden zijn, in LUDOLF SMIDS *Schatkamer der Nederlandſche Oudheden*. De liefde tot de kunst bleef hem bij tot zijnen hoogen ouderdom; in welken hij zich meermaalen beklaagde over gebreken in zijne Werken, welke hij leerde kennen, toen hij 't vermogen niet meer bezat om ze te kunnen verbeteren. Hij plagt te zeggen: *Als men de dingen koomt te weeten, dan is men verſleeten.* Intuſſchen ſchijnt ROGMAN, even als de meesten zijner Kunstbroederen, van zijn werk niets meer dan een toereikend beſtaan gehad te hebben, en niet te kunnen opleggen tegen den ouden dag. Want hij ſloot het laatſte gedeelte zijns leevens, te *Amſterdam*, in het Oude-Mannenhuis, alwaar hij nog in den Jaare 1686 woonde, het negenentachtigſte jaar zijns ouderdoms, en vervolgens zijne dagen eindigde. Hij was ook getrouwd geweest.

Zie HOUBRAKEN.

ROKANJE, een Polder, nevens een Dorpje, in het Zuidlijke gedeelte van *Holland*, in het *Land van Voorn*. De uitgebreidheid des Polders vinden wij niet afzonderlijk vermeld, maar met de twee nabuurige Polders, *Strijpe* en *Lodderland*, op zeventienhonderd zesenzestig Gemeten en honderdnegenentachtig en eene halve Roede begroot. Het Dorpje, dat klein is, en uit ſlegts weinige Huizen beſtaat, legt tegen het Duin. Nogthans ſtaat 'er een net Kerkje, nevens eene fraaie woning voor den Leeraar.

Digt

Digt bij *Rokanje* legt een Meirtje, *de Waal* genaamd, welks Water eene zonderlinge verſteenende hoedanigheid bezit. In den *Tegenwoordigen ſtaat van Holland* vindt men daar van een kort berigt. Uitvoeriger is het verſchijnzel beſchreeven door J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, in het Achtſte Deel der Verhandelingen van de *Hollandſche Maatſchappij der Weetenſchappen.* In zijne *Natuurlijke Hiſtorie van Holland* deelt hij, daar omtrent, eenige nadere waarneemingen mede. Niet mishaagende zal 't den Leezer zijn, dat wij dezelve hier plaats gunnen.

„ Agter het Dorp *Rokanje*, of *Rackangie* (dus luidt 's Mans berigt) gelegen op het Eiland *Voorne*, Zuidweſtelijk agter den *Briel*, bevind zig een Meertje, 't welk Noordoostelijk ſmal, en ten Zuidweſten breeder uitgeſtrekt is. Het ſluit in de laatstgenoemde ſtreek, als in eene ronde kom, aan de Duinen van de Weſtplaat van het gemelde Eiland; en heeft zijne uitlooziñg ten Noordoosten, in eene ſmalle Sprugtel van de Maaze, die door het Brielſche Diep in het Eiland *Voorne* vloeit. Dit Meertje is geen oude verſtopte mond der Maaze, zoo als de Heer PALLAS wil, dat men hier te lande zegt: want hier van is geen het minſte ſpoor te vinden; noch in de oudſte Land-Kaarten, noch in de Beſchrijvingen, noch in den natuurlijke Staat van het geheele Land zelve. Het is integendeel buiten twijffel ontſtaan, uit de nedervlietende en opwellende Duinwateren, geholpen door een overloop der Zee; en heeft vervolgens, door eene gegraaven Vaart, gemeenſchap verkreegen met de Maaze, even als de meeste andere Vaarten van het Eiland. Hier benevens draagt ook de Boden van dit Meertje, niet het ſpoor van een toegeſtopten mond der Maaze, maar wel van een geweezen overloop der Zee, aan dien geheelen kant van het Eiland: dewijl men ten Noordweſten van dit Meertje eene menigte Zee-ſchelpen vind, die tot onder de Duinen leggen; en men voorts aan de Stranden eene ophooping en aangroeijing van Zandbanken gewaar word; welke van tijd tot tijd nog toeneemt, van de Rokanjeſche Heveringen af, tot beneden aan de Gorſingen van *Obdam* ingeſlooten; die bekend is bij den naam van *Weſtplaat*, of *aan-*

was der Westplaat. Deeze Zandbanken en Plaaten, allengskens wijder uitgeſtrekt, hebben dit Meertje al voorlang van den overloop der Zee bevrijd, en in de Zee-ſchelpen ſlegts de nagedagtenis van derzelver overſtroomingen agter gelaaten; 't geen men hier, even zo als in *Nooordholland* en elders, daar men Zee-ſchelpen vind, uit deeze overblijfzelen bondig mag afleiden.

„Het Meertje is het allerbreedſte omtrent *Rokanje*, en het ſmalſte na den kant van de *Strijpe*, daar het eindigt. De diepte verſchilt merkelijk, naar geraade dat het Winter- en Zomerwater hoog of laag zij. Op het Zomerpeil heb ik, agter *Rokanje*, aan den Duinkant, nog geen halven vadem waters bevonden, doch meer benedenwaards was 't een vadem diep: en hoe meer men zig na den kant van de *Strijpe* keert, des te dieper vind men het water in 't midden van zijne Bedding. Het is dus agter *Rokanje*, in den grooten boezem, daar 't, des Zomers, geen drie voeten waters heeft, het ondiepſte, en 't wordt 'er van tijd tot tijd nog ondieper, door den aanvoer van Klaiſlib, Modder en Zand, welke Stoffen, daar ter plaatſe, bij gebrek van doortogt, geſtadig ophoopen. Wat den bodem betreft, hier mede is 't in deezer voegen gelegen. Aan het Duin is dezelve vast en Zandig, en 'er groeijen weinig biezen, in opzigt des laagen oevers; dan rugwaards afloopende, is de oever, aan de zijde der vlakke Landen, ter wederzijden, vol Mattebiezen, en met allerleie Waterplanten bezet; tusſchen welke Gewasſen de bodem Moerig en Veenig wordt; 't geen natuurlijk eigen is aan die Planten. Ter plaatſe daar de Steenagtige aanzetting geſchied, welke hier tusſchen ligt, is de grond insgelijks hard, zandig en vol Tuffſteenen; doch met eenig zwart Slib vermengd. Even voorbij deezen grond, ontmoet men, in den omtrek van wel tien Roeden, eene ontellijke menigte Schelpen, die allen meest blaauw zijn, en voornaamlijk tot die ſoort behooren, welke men hier te Landen doorgaans Kroon-ſchelpen, (*Tellina Pectiniformes*) noemt; waar onder zig ook veele gladde gemeene Schelpen en Alikruiken bevinden; doch ze zijn allen dermaate met blaauwagtige Stoffen bezet, dat het Zand en de Modder, waar tusſchen zij leggen, ook zwart blaauw ge-

geverwd zij, en de modder, in 't opvisschen, stinkt. Deeze Scheipbedding strekt zig ten Noordwesten van het Meertje, na den Duinkant, uit; terwijl de bodem ten Zuidoosten aan het Weiland, daar de vlakke Landen van *Rokanje* leggen, geheel moerig en vol zwart Klaislib is. Vervolgens vind men den grond, benedenwaards, hoe langer hoe Klaijiger; als wordende vervuld met het Klaislib der Klailanden, langs welken het water loopt, dat met de Polderslooten gemeenschap heeft. Dit Klaislib is eenigzins zwartagtig, doch het word zuiverder, naar maate de uitloop van het Meertje gemeenschap met het Maaswater krijge. Dus bevind zig thans het grootste gedeelte van dit Meertje; en wat het Water zelve aangaat, het is veeltijds zoet, schoon het nu en dan, gelijk de Heer PALLAS, naar waarheid, meld, eenige zoutigheid bezitte; die egter maar flaauw is, en veroorzaakt wordt door het nabijstroomende Maaswater, 't welk zig, voor en om het Eiland *Voorne*, met 't Zeewater vermengt: buiten dit heb ik 'er meer een vunzen, en een weinig prikkelenden, dan wel een regten zouten smaak in ontdekt, die wij niet vreemd zijn van de gemelde Scheip-beddingen af te leiden. Het water is somwijlen stilstaande; doch, en dit heb ik elders meer aangemerkt, bij de opene Sluizen is het ebbe en vloed onderhevig. Voorts heeft het des Zomers zulk eene aanmerkelijke groene koleur, dat ik niet weete, dezelve in eenig Meir of Water, hier te Lande, ooit zo sterk ontdekt te hebben. Ik ondervroeg deswegens de Ingezetenen van het Dorp, die mij zeiden, dat dit groen aldaar 's jaarlijks in den Zomer ontstond; doch dat het, bij toevloed van frisch water, met zwaaren regen, of bijzonder op het naderen van den Winter, wel verdween. 't Komt mij voor, dat dit groen niets anders is, dan het eigenste groene wolkagtige mengsel, dat men des Zomers bij zwaaren dauw, of zogenaamden Honingdauw, in onze Rivieren ziet; doch zich hier bij uitneemendheid vertoont. Belangende de Dieren en Visschen in dit Meirtje; dezelven zijn, zo als de Heer PALLAS zegt, Voorn, Karper, Baars, Pos, Snoek, Zeelt en Aal, doch hij heeft de Rivier-garnaal, de Spiering en de Winde, en somwijl Maasbot, die 'er ook huisvest, en door de Maaze in komt, niet opgenoemd. Wat

voorts nog wel bijzonder den Water-pisſebed, (*Cancellum pulicem*) of Watervloo, gelijk de Heer BODDAART dit Diertje, in zijne Vertaaling, noemt, betreft, deeze is 'er bij menigte; doch daar omtrent ſtaat aan te merken, dat dit gedierte zig overal aan de oevers der Maaze, en in meest alle Slooten der Maaslanden onthoud, gelijk ook in de Lek, den Rhijn, de Vecht, en andere Rivieren onzes Lands. Zo dat deeze Diertjes, ſchoon men ze overvloedig in de Zeeboezemen vinde, mede in onze Rivieren huisvesten: ook brengen ze niets toe tot de vorming der Tuf-ſteenen; alleen maaken ze eenige uitwendige holligheden in de korst der groote Steenen; en ze zijn in dit Meirtje geene grooter bijzonderheid, dan in andere Wateren.

„ Dan laat ons, terwijl hier geen beſchrijving der Dieren en Planten, of Plantdieren vereischt word, nader ter zaake treeden. Aan den West-Noordwest kant van dit Meirtje, drie roeden of daar omtrent van den oever, ontdekt zig boven 't water een te zaamgeraapte hoop Steenen, die door de Jongens, of ook wel door een zekeren daar bij belang hebbenden Schuitevoerder, geſtadig van den Bodem van het Meir opgevischt, en bijéén geſtapeld zijn. Voorts is de Bodem daar ter plaatſe, wel vierentwintig voeten en meer, van het midden van de hoop gerekend, dat is in den omtrek, en om zo te ſpreeken, van agtenveertig voeten, middellijns, meer of min als bezaaid met allerleie Tuf-ſteenen, van verſchillende gedaante; welken zig juist op die plaats en iets verder, alleen ſchijnen ſaam te zetten; welke aanzetting voornaamlijk op deeze wijze geſchied. 'Er groeit, uit een khiegeigen, en te gelijk zandigen moerigen grond, eene ſoort van driekantige ſcherphoekige Biezen, die, bij VAN ROYEN, de vijde ſoort is; welke bij MICHELIUS, om derzelver driehoekigen ſteel, met dit uitſteekende kenteken voorkomt, *caule exquiſite triangulari*, met een juist driekanten ſteel; en verder volſtrekt overeen ſtemt, met de, door den Geleerden VAN ROYEN, aangehaalde afbeelding van DODONEUS. Des deeze ſoort van Biezen, welke hier groeit, door den Heer PALLAS verkeerdlijk genoemd word, de *Carex acuta*; nadien de *Carex acuta* van LINNÆUS, de tweede ſoort van VAN ROYEN is. Wijders, zo

de

de Heer PALLAS het zamenſtel van LINNÆUS naauwkeurig in 't oog wilde houden, had hij, bevoorens een anderen te berispen, de *Synonyma Autherum*, van LINNÆUS, bij zijne zesentwintigſte ſoort, de *Pſeuda Cyperus*, behooren na te zien; als dan zou hij bevonden hebben, dat 'er nooit duidelijker beſchrijving, dan die van SCHEUCHZER, noch keuriger afbeelding, dan die van BOBONEUS en MORISON, met deeze driekante Biezen van *Rokanje* overeen kon komen. In 't voorbijgaan heb ik hier ook te melden, dat die Heer nog een misſlag heeft; met te zeggen, dat de *Lemna*, of het Kroos, niet dan in de Slooten gevonden word: want het tegendeel is waar; de *Lemna* groeit ook in 't Meirtje zelve overvloedig; doch ze word door den ſtroom, gelijk in alle breede wateren, naar de kanten gedreeven; maar kan, bij ſtille en een aanvoerenden wind, het Meirtje, nu en dan, op de eene of andere plaats geheel bedekken; bijzonder in dien tijd, als het kroos het ſterkſte voorteelt; en ik heb het water, omſtreeks de plaats der Steenwordinge, zelf met Kroos bedekt gezien; doch al genoeg hier van.

„ Deeze gemelde driehoekige *Bastard Cyperus*, dien wij, om 't gemak onzer taale, *driehoekig Water-Biesgras* noemen zullen, groeit wel inzonderheid op den bodem, ter dier plaatſe, daar de Steenwording voornaamlijk geſchied, en ſchaars een den kant. Aan deeze Biezen zet zig, gelijk aan alle Waterbiezen, in allerhande Stroomen, een groen lijmerig Slib, van wel een handbreed boven den Bodem, en ruim twee beneden de vlakte van het water, juist op die plaats, daar, volgens de wetten der Waterkundige Stroomkennisſe, de Stroom het evenredigſte loopt. Rondſomme dit Slib, dat een uitwerkzel der Plantaartige uitwaasſeminge, of van een aanzettend groen Slib der Wateren is, zo als men 't zelve aan de ſteelen der Waterkruiden en alle Waterplanten overvloedig ziet, zet zig de Tufſtof, of het Steenmaakende Zand en Klaiſlib aan; en vormt, in den tijd van een jaar, om de Bies eene Steenagtige Korst, die volkomen de gedaante der rulligheid van het groene Slib behoud, en, zo als de Heer PALLAS het zeer natuurlijk vergelijkt, omtrent de dikte van gemeen grof papier hoeft. Deeze Steenmaakende Tufſtof ontſtaat, volgens ons ge-

gevoelen, uit de ontfloopte Kalkaartige deelen van het Schelp bedde, dat net even aan en voor de plaats der Steenwording legt: deeze deelen, vermengd met het aangevoerde fijne Mat klaiflib, en de fubtielfte Zandftoffen, hegten zig aan het lijmi rige groene Slib der Biezen, en vormen dus de eerfte kors Als deeze eerfte korst op die wijze ftand gegreepen heeft dan zet zig het volgende jaar om dezelve, alfchoon de Bie niet meer groen zij, op nieuw het lijmerige Slib, dat zi rondfom derzelver fteel onder water hegt, en daar op zet zig weder de door het water bewoogen Steenvormende Stof va Slib aan. Vermits nu deeze aanzetting dus van jaar tot jaa voortgaat, zo moet de Verfteening allengskens meer en mee toeneemen, tot dat de Steenagtige aanzetting, door de zwaar te, te gelijk met de omkorfte Bies afbreekt, en op den Bo dem neder valt. Wanneer nu de Steen indiervoege op den Bodem legt, dan neemt het onderfte gedeelte, dat in den grond inwelt, geen aanzetfel meer aan; maar men befpeurt die voornaamlijk in de oppervlakte, bijzonder in de groote Steenen. Betreffende de kleine Steenen aanzetfels, die, buiten het bereik der Stroomftrekkinge, op den grond leggen, deezen fchijnen flaauwer, door nieuwe omkorfting, aan te groeijen, vermits men ze glad en afgefleeten vind; 't welk ontftaat uit hunne fchuuring op den bodem. Ook gefchied de aanzetting op de groote Steenen, flegts door eene foort van bezinking; 't welk ten duidelijkfte blijkt, als men nagaat, dat men het eerfte fpoor der aanzettinge om de Bies of eenig ander lichaam, (want men vind de omkorfting ook om andere lichaamen,) 'er in verliest; en de Steen, van boven binnen het bereik der Tufftof leggende, en daar mede bezinkende, onregelmaatig word. Hier toe brengen ook de Water-pisfebedden, die 'er bij duizenden op rusten en omzwerven, het hunne toe; dewijl ze te wegen brengen, dat de Tufftof zig niet glad en effen, maar met holligheden aanzet; op de eigenfte wijze als men aan Kalkaartige Rotfen de indrukzels van Krabben, Kreeften, mitsgaders van allerlei Zeedieren, en bijzonder Hoornflekken, befpeurt. De Heer PALLAS heeft de menigte deezer Diertjes insgelijks waargenomen, en zegt, dat ze 'e veelvuldig rondsom zwemmen, en alle de holligheden de

Rot

Rotſen vervullen: doch hij beſchouwt die holligheden, welker tusſchenruimten knobbelig worden, als gevolgen der groeiende knoppen van den Steen. Doch dit zo zijnde, waarom groeien dan de kleine Steenen, daar geene deezer Dieren op of bij komen, niet aldus? En waarom behouden de inwendige omkorſtingen of laagen, welken nog versch om de Biezen gezet zijn, die gedaante inwendig niet? Deezen tog zijn allen glad, vast, misgaders zeer zigtbaar om elkander aangezet; en die gladde aanzettingen worden dan eerst uitpuilend knobbelig, als de Steen met de Bies nedergevallen is, en dus door de Inſecten op den grond gevonden word. Als dan is 't, dat de Waterpisſebedden, daar op aazende, de knobbeltjes aanhoudend formeeren; die, naar maate dat de Steen al grooter en grooter aanzette, insgelijks toeneemen, en holle ſchuilplaatſen dier Diertjes worden; waar door 'er, als 't ware, aanzetſels op aanzetſels voortkomen. Wijders vind men hier in dit Meirtje veelvuldige kleine Steentjes, die, 't zij door uitvreeting der gemelde Inſecten, 't zij ter oorzaake van afbreeking, 't zij uit hoofde der tegen één botzinge van den Stroom, of het ſtooten van haaken of roeiriemen, waar door een of ander brokje van de groote Steenen afbreekt, ontſtaan zijn: deeze kleine Steentjes nu, die 'er bij menigte verſpreid gevonden worden, zijn veelal rond en glad afgeſleeten, en blijven dus, zonder eenige verdere, of ten minſten aanmerkelijke knobbelige aangroei, op den Bodem leggen, daar ze over elkander heen ſchuuren. Voeg hier nog bij, dat zelfs de groote Steenen, zo als zij onder op den grond voorkomen, op die zijde, waar mede zij in het Zand inwellen, geene knobbelige uitpuilingen verkrijgen, maar eene gladagtige korst behouden. Daar zijn 'er, 't is waar, eenige weinigen, die in de rondte knobbelig zijn; doch dat zijn zulken, die niet vlak op den grond gelegen, maar, op andere Steenen, bijzonder op de Steenhoop, geſtapeld, een vrijen toegang voor de Waterpisſebedden, tusſchen de kieren der Steenen, gelaaten hebben: op eene dergelijke wijze als allerlei klein gedierte tusſchen een opgeſtapelde hoop onregelmaatige Steenen indringt. Daar deeze aanzetting dan op die wijze geſchied, en 'er zulk eene invreeting plaats heeft, begrijpt men ligtlijk, dat die omkorſting niet

alleen,

alleen, maar ook de knobbeligheid, van jaar tot jaar geweldig moet toeneemen, bijzonder in de oppervlakten dier Steenen, die het hoogſte leggen.

„ Benevens dit alles, dat, zo wij vertrouwen, ons gevoelen duidelijk opheldert en kragtig ſtaft, hebben wij nog eene opmerking voor te dragen, welke dienen kan, om te toonen, wat uit het ontſtaat, dat die zelfde ſoort van Steenen ook onder eene andere gedaante voorkomt. Men bevind hier maanlijk dikwils, dat 'er een of ander reeds omkorst ſtukje van de Blezen, of derzelver bladeren, of ook afgebrooken ſtukken van grooter Steenen, of eenige andere omkorſte Zelfſtandigheden op den grond geraaken: als mede dat 'er in dit Meirwater eene ſoort van kleine witte Steenmosſelfjes huisvest. Deeze Steenmosſelfjes nu, die het bloote oog ontſlippen, dringen in deeze Steenen in; 't geen men door 't Microscoop duidelijk ontdekt, dewijl men ze 'er menigvuldig in gewaar word. Deeze Schelpdiertjes hooien den Steen uit, en teelen 'er in voort, gelijk de Houtwormen in het Hout: al geſtadig verder boorende, maaken zij den Steen als uitgevreeten; en 'er in voortteelende, vormen zij tegen die holle wanden, *uit* het Steenige Tuffſib, hunne Nestjes, even als de *Escharæ* of het Hoornwier om de Koraalen. Het inwendige van dat ſlag van Steenen vind men dan bezet, met eene ſoort van aaneengeſchakeerde ſaamgegroeide Buisjes. Nadien nu deeze Buisjes ſteeds vermeerderd worden, alzo die Mosſelfjes in dit water overvloedige Kalk- en Klaiaartige Stoffe vinden, ter bouwinge van hunne Nesten; en de Waterpisſebedden ondertuſſchen op dit gedierte aazen; zo vormt hier de een de inwendige uitgevreeten, en de ander de uitwendige knobbelagtige gedaante der groote en eenige Rolſteenen. Dan de *Escharæ*, welke de Heer PALLAS hier bedoelt, en vergelijkt met die van den Heer BASTER, verſchilt hemelsbreedte van het bovengemelde. Wij hebben het geluk gehad om, buiten eenige gunſtige aanmerkingen, wegens dit onderwerp, van den laatstgenoemden Heer, die in de kennisſe van onze Inlandſche Plantdieren voor niemand behoeft te wijken, een fraai ſtuk van de door den Heer PALLAS aangeroerde *Eschara* te ontvangen: wij hebben het zelve vergeleeken met de Steenen van *Rokanje*; doch het verſchil

ſchijt is oneindig groot. Die van den Heer BASTER beſtaat uit ſnippelige, fijne, bladagtige, als kant doorlugtige bladertjes, ſaamgegroeid; daar de *Eschara*, die men tuſſchen de Steenen van *Rokanje* vind, uit lange buisjes, welke waaieragtig te ſamen loopen, en boven netswijze naast één leggen, is ſaamgeſteld. Wanneer men dit alles gadeſlaat, ſchijnen 'er zig twee verſchillende wijzen deezer Steenwordinge op te doen; naamlijk, eene ter oorzaake der aanzettinge van de door het water bewoogen Tufſtof; en eene andere uit hoofde der bearbeidinge van die Stof, door Dieren; terwijl egter in beide die gevallen, overeenkomſtig met het geen wij beweerd hebben, deeze Tufſtof alzoos haaren oorſprong in het Meirtje heeft. Dus doende vervalt de ſtelling van den Heer PALLAS van zelve. Want, is het een Steen, die door een grondbeginzel, dat in denzelven huisvest, groeit; dan kan geen Dier iets tot deszelfs gedaante, groei en vorming toebrengen. Ook kan een en dezelfde Steenaart in het eene ſtuk geen duidelijke aanzetting van allerfijnſte lagen vertoonen, aan welker vorming, nog een plantaartig, nog een dierlijk weezen deel heeft, wel te verſtaan in de oorſpronkelijke Stof zelve; en tevens in een ander ſtuk blijken geeven, dat die Steenſtof volſtrekt, door de bearbeiding van Dieren, bewerkt word. Deeze bedenkingen, onder herhaalde waarneemingen, gemaakt hebbende, bepaalen wij ons vrijmoedig en gerust, tot ons voorheen gemaakte denkbeeld van deeze Tufſtof. 'Er is niet aan te twijfelen, of 'er ontſtaat in het Meirtje van *Rokanje*, uit het bij de Verſteenplaats leggende Schelpbedde, vermengd met Klaiſlib, en mogelijk eenige ſoort van Welzand, en ons nog onbekende zoute of andere, uit de Duinen afvlocijende, Steenſtoffen, eene Tufſteenige Stof; die zig, op zekere tijden, om de Planten of andere lichaamen, door omkorſting, aanzet, en welke, reeds gevormd zijnde, door Diertjes doorboord of verzameld word, die dezelve tot hun verblijf gebruiken. En 't is voorts zeker, dat de omkorſting geſchied door aanzetting, aan het Slib der Planten, en door de beweeging der Steenagtige deeltjes door het water; als mede dat de omkorſte Steenen, op den bodem nedervallende, of zelfs nog om het Riet groeiende, van Diertjes doorknaagd worden; en dat deeze Steen,

zo

zo wel uit dien hoofde, als ter oorzake eene verdere aanzetting van Tufſtof, tot eene aanmerkelijke grootte toeneemt zo dat men 'er wel ter grootte van twee voeten middellijn vinden."

Zie J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, *Natuurlijke Hiſtorie van Holland*. Deel II. St. III.

ROLDE, een Dorp in het Landſchap *Drenthe*, zijnde het Hoofddorp van het Geregt of *Dingſpil*, zo als men 't hier noemt, van dien naam, omtrent even verre gelegen van *Groningen* en *Koeverden*. Volgens PIKART zou de Plaats haaren naam ontleenen van den Normanſchen Overſte ROLLO of ROLDE, die, in deeze oorden, zeer veele verwoestingen heeft aangerigt. Hoe 't zij, van de hooge Oudheid des Dorps kunnen getuigenis draagen de overblijfzels, welke, hoewel niet zo menigvuldig als weleer, nogthans hier nog voorhanden zijn.

Zie J. PIKART, *Oudheden*.

ROMEIN DE HOOG, een zeer vermaard Etzer en Kunſtſchilder, van de voorgaande Eeuwe. Minder loſs, intuſſchen, behaalde hij met de behandeling van het Penſeel, dan met zijne geestige vindingen en rijke Ordonnantien. Onder de vrugten van 's Mans Penſeel, in Olieverf, wordt inzonderheid geroemd, het ſchilderwerk van Burgemeesterskamer te *Enkhuizen*. Van hem wordt getuigd, dat hij een Man was van uitgebreid vernuft en zeer rijk van vindingen, die naauwlijks zijnen weergaê had in vaardigheid van ordonneeren, en in rijkheid van veranderingen. Men beroept zich, ten bewijze, op de aanzienlijke menigte van Titels van Boeken en andere Prenten, door hem vervaardigd. Jammer is het, dat hij zo veele edele begaafdheden door eene losbandige leevenswijze bezwalkte.

ROMERO,

ROMERO, (JULIAAN) was een der Spaanſche Krijgsbevelhebberen, al vroeg vermaard in de Geſchiedenis der Nederlandſche onlusten: Indien niet vroeger, immers in den aanvang der Regeeringe van Koning PHILIPS DEN II, bevondt hij zich in deeze Landen. Bij meer dan één gelegenheid gaf de Koning blijk van het vertrouwen, welk hij in zijne getrouwheid en bekwaamheden ſtelde. Toen PHILIPS, in den Jaare 1559, noodig vondt, tegen zijne beloſte, eenig Spaansch Krijgsvolk in de Nederlanden te doen blijven, tot bedwang der Ketteren, wierdt, nevens JOAN DE MENDOZA, ROMERO benoemd, om onder den Prins VAN ORANJE en den Graaf VAN EGMOND, daar over het bewind te voeren. Men weet, dat de Prins en de Graaf dit bewind van de hand weezen. Met den aanvang des Jaars 1561 vertrok ROMERO na *Spanje*, met het overſchot der Spaanſche Krijgsknegten. Doch toen de Koning, van nieuws, geraaden vondt, Krijgsmagt na de Nederlanden te zenden, keerde hij mede derwaarts te rug. Zeer kwalijk berugt is 's Mans naagedagtenis, zo wel elders als inzonderheid in *Gooiland*. *Don* FREDERIK DE TOLEDO, Zoon des Hertogs VAN ALVA, in den Jaare 1572, de Stad *Naarden* bezet hebbende, hieldt zijne Legerplaats te *Laagbuſſem*. Derwaarts begaven zich etlijke Gemagtigden der Stad, om met den Veldheer in onderhandeling te treeden. Onder weg ontmoette hun JULIAAN ROMERO, doende den Afgevaardigden verzekering, dat *Don* FREDERIK de zaak van *Naarden* in zijne hand geſteld hadt. Zonder des bewijs te vraagen, vallen hem de Stedelingen te voet, en bieden hem de Sleutels van hunne Stad aan; die hij, egter, met eene Spaanſche groothartigheid van de hand wees, betuigende dezelve bij de Poorten der Stad te zullen ontvangen, alwaar zij tevens verſtaan zouden, welke genade zij te wagten hadden. Men bewilligde daar toe, naa dat alvoorens, op het aanhoudend ſmeeken der Naardenaaren, ROMERO, bij handtaſting, hadt beloofd, dat burgers en bezettelingen, aan lijf of goederen, geene ſchade zou geſchieden. ROMERO tradt hier op na binnen, met ruim vierhonderd Spanjaarden, en nam zijnen weg na het huis van den Schepen GERRIT PIETER AARTSZOON, om 'er het middagmaal te houden. Dit was naauwlijks geſchied, of ROMERO deedt, bij openbaa-

ren trommelſlag, alle de burgers en bezettelingen, ongewapend, in de Gasthuiskerk verzameten. Op het Art. NAARDEN hebben wij verhaald, den deerlijken moord, welke hier gepleegd wierdt. ROMERO's trouwloosheid was dus oorzaak, dat 'er honderden jammerlijk gekeeld, gegriefd en geſlagt wierden. Nog in dat zelfde jaar was hij tegenwoordig in het beleg van *Haarlem*. *Spaarendam* was eene gewigtige plaats, om den toevoer derwaarts open te houden. Hier van overtuigd, was ROMERO op de bemagtiging bedagt. Eenige Roomschgezinde boeren tot wegwijzers genomen hebbende, begeeft hij zich derwaarts, over 't ijs, ('t was op den achtſten December) overvalt de Verſchanzing aan den Westkant, daar zij 't minst verſterkt was, en verſloeg driehonderd man van de Bezettinge; de overigen wierden op de vlugt gedreeven. Ten tijde der Bredaſche Vredehandelinge, tuſſchen *Spanje* en de Staten, vinden wij ROMERO's naam vermeld, onder die der andere Gijzelaars, door den Landvoogd *Don* LOUIS DE REQUESENS, na *Dordrecht* gezonden, om borgen te zijn voor de veiligheid der Staatſche Gemagtigden, alzo de Stad *Breda* thans in de magt der Spaanſchen was. In 't volgende jaar hielp ROMERO *Antwerpen* bemagtigen, en was tegenwoordig bij de gruweldaden, welke aldaar gepleegd wierden. Nogthans wordt van hem verhaald, dat hij, nevens eenige anderen, toen de *Spaanſche Furie* (zo noemde men het ſchrikwekkend bedrijf,) op 't hevigst woedde, zijne Soldaten tot zagtheid zou vermaand hebben. Wat 'er zints dien tijd, van ROMERO, geworden zij, vinden wij niet aangetekend.

Zie BOR en VAN METEREN.

ROOBOL, (KORNELIS GEERLOFSZOON) was een der befaamde dus genaamde *Watergeuzen*, welke, op hunne wijze, deelden in de eere, van de eerſte gronden der Nederlandſche Vrijheid te helpen hebben leggen; waar van het vroegſte tijdſtip mag gedagtekend worden, van de bemagtiging van de Stad *den Brielle*. Prins WILLEM DE I, op raad van den Franſchen Admiraal DE COLIGNI, beſlooten hebbende, het geluk der

der wapenen, welk hem te Lande tegen liep, ter Zee te beproeven, nam eenige gevlugte Edellieden, Kooplieden en anderen in den arm, om niet ſchepen ter vrijbuit te vaaren; KORNELIS GEERLOFSZOON ROOBOL was een van deeze. Hij diende als Lieutenant onder WILLEM BLOIS VAN TRESLONG. Deezen verzelde hij geduurig, in alle zijne onderneemingen, ook in de verovering van *den Brielle*. Om in geene herhaaling te vervallen, zal het Artikel TRESLONG eene voegzaame plaats zijn, om met een ROOBOLS bedrijven te verhaalen. Voor het tegenwoordige wijzen wij, derhalven, derwaarts onze Leezers.

ROODENBURG. (FLORIS) Niet even kloekmoedig en onverzaagd betoonden zich de vroegſte voorſtanders der Hervorminge en van 's Lands Vrijheid, in het handhaven van hunne deugdelijke zaak. Dus gedwee en ſchroomvallig van aart was FLORIS ROODENBURG, een aanzienlijk Koopman te *Amſterdam*. De Heer VAN BREDERODE, na het vermaarde Smeekſchrift der Edelen aan de Hertoginne Landvoogdeſſe te hebben overhandigd, zogt wijd en zijd Ondertekenaars tot het Verbond te winnen. Onder andere begaf hij zich, ten dien einde, na *Amſterdam*. Veelen voldeeden 'er aan zijn verzoek; doch ROODENBURG, ondanks zijnen ijver voor de goede zaak, had het hart niet, om zijne naamtekening op het papier te ſtellen. Meerder hartlijkheid, als kunnende zulks met minder in 't oogloopend gevaar geſchieden, betoonde ROODENBURG, in de verlegenheid om geld, in welke de Heer VAN BREDERODE zich dikmaals bevondt. Dus ſtelde hij hem ter hand, deels uit eigen kas, deels uit die zijner vrienden, eene ſomme van vijfduizend negenhonderd guldens, en ontving, voor den ontvangst daar van, een ſchrifteilijk bewijs. In merkelijke bekommering bragt ROODENBURG dit geſchrift, in den Jaare 1568. Hij was thans bezet van Spaanſche Soldaaten, terwijl hij den Schuldbrief bij zich had. Eene geweldige vreeze bekroop hem, dat de ontdekking hem voor eenen aanhanger van BREDERODE ſchuldig verklaaren, en vervolgens den hals zoude kosten. Om het dreigende gevaar te ontwijken, verzon hij een zonderling redmiddel. Hij ſtak het papier in zijnen mond;

vermaalde het met zijne tanden, en ſloeg het aldus ten lijve. Met het toebrengen van onderhandſche hulpe, doch met ſchroomvallig overleg, volhardde aldus FLORIS ROODENBURG in zijne Vrijheidminnende denkwijze, tot aan het einde zijns leevens.

ROODENBURG, (HERMAN) een ander Amſterdamsch ijveraar, in den opgang der Nederlandſche Vrijheid, doch meer openlijk en met minder omzigtigheids dan de ſtraks genoemde, zijn Naamgenoot. In den twist tuſſchen de Regeering van *Amſterdam* en de Gemeente, ter gelegenheid van den beſaamden Beeldeſtorm, vondt de eerstgemelde geraaden, uit de Schutterij zes perſoonen te kiezen, die als middelaars dienen, en aan Burgemeesteren de begeerte des Volks zouden voordraagen. Uit de Voetboogs-Schutterij viel, benevens KLAAS REYERSZOON, de keuze op HERMAN ROODENBURG. Naderhand wierdt hij benoemd onder de negen perſoonen, welke, volgens beſluit van Burgemeesteren, uit de drie Schutterijen, moesten gekoozen worden, *met welke zij, als 't noodig of oirbaar zijn mogt, over zaaken, de bewaaring der Stede betreffende, mogten ſpreeken.* Nog in 't zelfde jaar ('t was 1567) redde hij de Wethouderſchap uit geene kleine verlegenheid. Heer HENRIK VAN BREDERODE bevondt zich thans binnen haare Stad; doch men wilde hem gaarne loozen. Van zijnen kant was Heer HENRIK niet ongenegen om te vertrekken; doch hadt alvoorens eenig geld noodig: indien men hem dit konde bezorgen, toonde hij zich bereidvaardig. Uit vreeze voor ondank ten Hove, aarzelden hier omtrent Burgemeesteren. In deezen toeſtand ontbooden ze, nevens ADRIAAN PAUW, HERMAN ROODENBURG in hunne Kamer, gaven hem opening van zaaken, en deeden vervolgens den voorſlag, of hij kans zoude zien, om, onder andere, op zijnen naame, doch inderdaad voor rekening der Stad, aan den Heere VAN BREDERODE achtduizend guldens te bezorgen. Hij zich daar toe genegen en bekwaam verklaard hebbende, wierden eenige penningen, op het Stads Excijnshuis voorhanden, ten zijnen huize gebragt, en de nog ontbreekende, met behulp zijner vrienden, door hem aangevuld. Naa de verandering der Regeeringe, in den Jaare 1578,

ver-

verkreeg ROODENBURG, als Hopman, het bevel over een Vaandel Stads Knegten, en wierdt vervolgens tot Raad in de Vroedſchap verkoozen.

ROODSEUS, (JAN ALBERTSZOON) een vermaard Nederlandsch Kunſtſchilder, gebooren omtrent het Jaar 1615. Zijne voornaame kragt beſtondt in het ſchilderen van leevensgroote Portretten. Tot Leermeester hadt hij gehad PIETER LASTMAN, en maakte zo groote vorderingen in zijne kunst, dat zijne Penſeelgewrogten in éénen rang geplaatst wierden met die van den vermaarden BARTHOLOMEUS VAN HEST. Om zijne zonderlinge begaafdheid, wierdt 's Mans Penſeel, meermaalen, te werk geſteld tot het vervaardigen van Schutters- en andere groote Stukken. Men roemt, onder dezelve, bijzonderlijk, eenige Gezelſchappen van Schutters, door ROODSEUS geſchilderd, welke, in de Oude en Nieuwe Doelen, te *Hoorn*, nog heden ten dage bewaard worden. Zij zijn van den Jaare 1655. Zijne bijzondere naarſtigheid, in de Kunstoeffeninge, ging gepaard met een bij uitſteekendheid zedig en ingetogen gedrag. Zijn Sterfjaar vinden wij niet aangetekend. Onze Kunstſchilder liet eenen Zoon naa, JACOBUS genaamd, insgelijks een oeffenaar der kunst. Hij hadt tot Leermeester den Ouden DE HEEM, wiens manier hij wonder wel wist naa te bootzen: zodat hij beide geld en agting won. Ongelukkig was hij van eene zeer zwaarmoedige geaartheid. Men vindt 'er, die meenen, dat deeze Geest zo geweldig op hem de overhand verkreeg, dat hij de handen aan zich zelven ſloeg, in den Jaare 1681, het vijftigſte van zijnen leeftijd.

Zie HOUBRAKEN.

ROOMBURG, in oversoude tijden een ſterk Kaſteel, niet verre van de Stad *Leiden*, tegenover *Leiderdorp*. Volgens zommigen, zoude het, weleer, eene Romeinſche Wapenplaats of Burgt geweest zijn, en de naam, zo veel als Roomſche of Romeinſche Burgt, daar van zijnen oorſprong ontleend hebben: eene afleiding, althans, welke meer ſchijns heeft dan die van BOXHORN, beweerende dat men *Roodenburg* zou moeten

ſchrijven, om dat het Kaſteel of de Burgt, bij ouds, met roode pannen was gedekt geweest. Veelen maaken 'er het *Prætorium Agrippinæ* van, of *het Hof van Agrippina*, 't welk in de Reiskaart van PEUTINGER bekend is. De geleerde ALTING is van dit gevoelen, en beweert, diensvolgens, dat het geſtigt, gebouwd door JULIA AGRIPPINA, eerst tot een Lusthuis heeft gedient, en naderhand in eene Romeinſche Wapenplaats of Burgt is veranderd. In de laatſte tijden zijns aanweezens, heeft het Gebouw tot een Nonnen-Klooster verſtrekt. Tegenwoordig zijn 'er geene overblijfzels meer van voorhanden. Bij het opgraaven van den grond, heeft men 'er ſteenen met Opſchriften, Zilveren en Koperen munten, Beelden en andere Gedenkſtukken der Romeinſche Oudheid gevonden.

Zie SMIDS, *Schatkamer der Nederlandſche Oudheden.*

ROOMPOT, zou, volgens zommige Oudheidkundigen, weleer geweest zijn eene Romeinſche Sterkte of Burgt, in *Zeeland*, aan de rivier *de Schelde*, doch, zints onheugelijke tijden, weggeſpoeld en onder de golven begraaven.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*; s. VAN LEEUWEN, *Batavia Illuſtrata.*

ROOMSCHGEZINDEN. Hoewel wij ons niet zullen inlaaten tot eene omvouwing van de bijzondere en algemeene Leerſtellingen deezer Gezinte, kunnen wij, egter, niet nalaaten, eenig verſlag te doen van derzelver toeſtand hier te Lande. Eene voegzaame plaats vindt zulk een verſlag in een *Vaderlandsch Woordenboek.*

Hoewel onder merkelijke bepaalingen, genieten, egter, de *Roomschgezinden*, in gevolge der beginzelen van Verdraagzaamheid van 's Lands Overheden, vrijheid van Openbaare Godsdienstoeffeninge. Allerwege, zo wel ten platten Lande als in de Steden, hebben ze hunne bijzondere Vergaderplaatzen;

gen; die, evenwel, meer het aanzien hebben van bijzondere Huizen, dan van eigenlijk gezegde Kerken. Met Torens of ſtaande Klokken mogen dezelve niet pronken. De wooningen der Priesteren of Pastooren ſtaan daar nevens. In deeze Vergaderplaatzen mogen ze alle de deelen der openbaare dienstbetooninge, volgens hunne begrippen, waarneemen, door het aanheffen van Geestlijke Liederen, het ſpeelen op Orgels of andere Speel- of Snaartuigen, en het doen van Ommegangen. Nogthans mogen de *Roomschgezinden* geene Kerken ſtigten, zonder voorafgaand verzoek daar toe aan de Hooge Overheid. In den Jaare 1720 ondernam een Priester, te *Zevenbergen*, op de grenzen van *Staats-Brabant*, op eigen gezag, eene ſteenen Kerk te bouwen, in de plaats van een houten Schuur of Loots, in welke men, tot op dien tijd, den dienst verrigt hadt. Men was reeds een goed ſtuk met het werk gevorderd, wanneer de Overheid, daar van narigt bekoomen hebbende, den Priester noodzaakte, het werk te ſtaaken, het gebouwde af te breeken, en eene houten Loots, gelijk aan de voorgaande, op eigen kosten, in de plaats te ſtellen. Wijders mogen de *Roomschgezinden* geene openbaare plegtige Ommegangen houden, noch de gewijde Hostie, vóór en naa het toedienen van dezelve aan de kranken, openlijk ten toon draagen. Zelf is den Priesteren wel uitdrukkelijk verbooden, in hunne Ordes of andere Plegtgewaaten, op de Straaten of elders in het openbaar te verſchijnen. In de Generaliteits-Landen, alwaar veelen van deeze Gezinte woonen, en men, meermaalen, zich ſoortgelijke vrijheden veroorlooſde, zijn hier over, zomtijds, zwaare oneenigheden ontſtaan. In een Plakaat, in den Jaare 1730, door Hun Edele Groot Mogende, de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, afgekondigd, ontmoeten wij eenige bijzonderheden, uit welke wij, aangaande de onderwerping der Geestlijken van die Gezinte aan de Hooge Overheid, in dat Gewest, een denkbeeld kunnen vormen. Het nam zijnen oorſprong uit de meer en meer aanwaſſende hoogvliegende begrippen, wegens 's Pausſen onbepaalde magt, ook in Burgerlijke zaaken, zelf onder eene Protestantſche Overheid, welke, bij zommige Geestlijken, begonnen veld te winnen. Van de verſcheiden Artikelen, uit welke de Afkondiging

beſtaat, zijn deeze de voornaamſte „ Geen Roomsch Priester „ mag dienst doen, 't en zij het hem door de Burgemeesteren in de Steden, en door de Baljuwen ten platten Lande, „ worde toegelaaten, 'Er mogen geene andere Priesters „ zijn, dan gebooren Onderdaanen van den Staat. Geordende „ Priesters, Monniken en Jeſuiten, mogen geenen dienst doen, „ De Priesters moeten, in handen der Regeeringe, op hun „ Priesterlijk woord, verklaaren, en door hunne handtekening „ bevestigen, dat zij eenen afkeer hebben van de Stelling, „ dat de Paus de Onderdaanen van de gehoorzaamheid aan „ de Overheid kan ontſlaan. Zij moeten zich verpligten om „ het tegendeel den Leden hunner Gemeente in te ſcherpen, „ en belooven, dat zij zich niet zullen laaten gebruiken, om „ geld of gelds waarde, uit dit Land, na eenige buitenlandſche Kloosters, Kweekſchoolen of Kerken over te maaken, „ De Geestlijkheid mag geene Pauslijke Bullen, of eenige andere Kerkelijke Bevelen gemeen maaken, of afkondigen, „ voor dat zij dezelve oorſpronklijk aan de Gekommitteerde „ Raaden vertoond hebben." Voormaals mogten geene Legaaten of Erfmaakingen aan de Roomſche Kerken, of aan de Bezorgers der Armen, in deeze hoedanigheid, onmiddelijk beſproken worden. Men benoemde daar toe bijzondere perſoonen, met eene onderhandſche affpraake, wegens de beſtemming der beſprokene ſommen. Hier uit ontſtonden, zomtijds, groote misbruiken. Tegenwoordig ſtaan de Roomſche Gemeenten, althans in de meeste plaatzen van ons Gemeenebest, op éénen voet met alle de Protestantſche Kerkgenootſchappen. Van alle openbaare Burgerlijke Ampten en Bedieningen zijn de *Roomschgezinden* uitgeſlooten. Tot Krijgsampten, egter, ſtaat hun de toegang open, zelf van den hoogſten rang; de waardigheid van Veldmaarſchalk alleen uitgezonderd. De aanhangers van de Orde der *Jeſuiten* worden hier te Lande niet gedoogd. Tot voor ruim twintig jaaren vondt men, ginds en elders, onder andere in *Friesland*, eenige Priesters van dien Aanhang. Op hoog bevel moesten ze hunne Gemeenten verlaaten, ook de zulken, die, om hunne hooge jaaren, zwakkigheid maakende in de verhuizing, belooſden, zich van alle Kerkelijke bedieningen te onthouden, en een ſtil bijzonder leeven

leeven te zullen leiden. Eéne Kerk, te *Amſterdam*, moet hier van worden uitgezonderd, ſtaande op den Singel, ten Noorden van het Koningsplein, tegenover de Lutherſche Oude Kerk. Eenen reeks van jaaren was dezelve geſlooten geweest, doch kwamen, evenwel, eenige Jeſuitsgezinden, aldaar heimelijk bijeen, tot het verrigten van hunnen Godsdienst. Om bijzondere redenen, zedert de Omwenteling van den Jaare 1787, is deeze Kerk wederom geopend, en mogen de Leden deezer Gezinte, door eenen Priester van hunnen Aanhang, aldaar bedient worden.

Alle de voorheen gemelde bijzonderheden betreffen de *Roomschgezinden* in 't algemeen. Intusſchen heerscht, tusſchen dezelve, hier te Lande, niet die volkomene eenpaarigheid in begrippen, dat ze als één onverdeelde Kerkgemeenſchap kunnen beſchouwd worden. Sints de opkomst der gevoelens van den vermaarden Yperſchen Biſſchop KORNELIUS JANSENIUS, en naa dat dezelve, ook in deeze Gewesten, bekend en verſpreid zijn geworden, mogen ze beſchouwd worden als in twee Aanhangen verdeeld; de eene van welke, nogthans, boven den anderen, van den kant der Overheid, geene bijzondere Voorregten geniet. Tot de kennis van den tegenwoordigen ſtaat der *Roomschgezinden*, hier te Lande, behoort een berigt wegens deeze onderſcheiding.

Men kan de *Roomschgezinden*, hier te Lande, gevoegelijk onderſcheiden in *Aanneemers* en *Verwerpers* van zekere Pauslijke Bulle, *Unigenitus* genaamd, naar het eerſte woord diens Geſchrifts. Over en weder noemen ze elkander *Jeſuitsgezinden* en *Janſenisten*. De laatstgemelden ontleenen hunne benaaming en oorſprong van KORNELIUS JANSENIUS, Biſſchop van *Yperen*, van welken wij, in een afzonderlijk Artikel, geſproken hebben. Geene mindere verdeeldheid en verwijdering van gemoederen heerscht 'er tusſchen deeze, dan tusſchen verſcheiden Protestantſche Aanhangen. Het hoofdgeſchil loopt, voornaamelijk, over de natuur en uitgebreidheid van 't Pauslijk gezag. De *Janſenisten* erkennen den Paus voor het zigtbaar en bedienend Hoofd der Kerke en den voornaamſten Herder der Geloovigen; doch ſchrijven hem geene volſtrekte Onfeilbaarheid toe, en agten zich ongehouden tot het betoo-

nen van blinde en ingewikkelde Gehoorzaamheid. Integendeel beweeren zij, dat 's Pausen uitſpraaken of beſlisſingen aan de Heilige Schriftuur en aan de Regels der Kerke moeten getoetst worden. De anderen, daarentegen, houden ſtaande, dat de uitſpraaken van den Heiligen Vader, de Leere betreffende, als ontegenzeggelijk en onfeilbaar moeten worden aangenomen. Zo groote verwijdering is, uit deeze verſcheidenheid van begrippen, ontſtaan, dat ze, over en weder, elkander voor Scheurmaakers verklaaren, en geene Kerkelijke gemeenſchap houden. Voor de gemaatigdſten, in dit geſchilvoeren, worden, evenwel, de *Janſenisten* aangezien. Zij wierden hier te Lande insonderheid bekend, met den aanvang der tegenwoordige Eeuwe.

Vóór de verandering der Regeeringe, in de Nederlanden, wierden de *Roomschgezinden*, ten Pauslijken Hove, als eene *Kerk* beſchouwd, die haaren eigen Aardsbisſchop hadt, onder welken vijf Bisdommen ſtonden. De Kerk te *Utrecht* was de Aardsbisſchoplijke; de Bisdommen waren die van *Haarlem*, in *Holland*, van *Middelburg*, in *Zeeland*, van *Leeuwaarden*, in *Friesland*, van *Groningen*, in de Provincie van *Stad en Land*, en van *Deventer*, in *Overijſſel*. Sedert de Regeeringeverandering heeft de benaaming van Kerk opgehouden. Als eene *Miſſie*, Zending, of Volkplanting van Geloovigen onder de Onregtzinnigen, worden thans de Roomschgezinden in deeze Gewesten aangemerkt. Sedert wierdt, om het bewind te voeren over het zenden en inwijen der Priesteren, te *Utrecht* aangeſteld een Apostoliſche Vikaris of Stedehouder, met den tijtel van Aardsbisſchop *in partibus Infidelium*, zo veel zeggende, als over een of ander Gewest onder de Ongeloovigen. Zijne benoeming ontving hij van den Paus, en wierdt, van de hooge Regeeringe, met oogluiking toegelaaten. Hij was aan het hoofd der Kapittelen, in deeze Landen, en hadt verſcheiden Onder Vikarisſen, die, van zijnentwege, over de zendingen der Priesteren, het bewind voerden. De eerſte, welke den gemelden post bekleedde, was PETRUS CODDE. Doch, vermids hij in de gevoelens der *Janſenisten* ſtondt, wierdt hij na *Rome* ontboóden, en van zijn Ampt verlaaten. Zedert ontſtonden 'er veelvuldige geſchillen over de aanſtelling

van

van eenen Apostolischen Vikaris. De Aanneemers en Verwerpers der Bulle *Unigenitus* ijverden tegen elkander om de meerderheid. Geduurende een geruimen tijd hadden de eerstgenoemden de overhand, en bewerkten dat de Staten of Gemeenten van Priesters van hunnen Aanhang voorzien wierden. Met leede oogen zag dit het Utrechtsch Kapittel, 't welk, voor 't meerendeel, uit Jansenisten bestondt. Om hunne partij te keer te gaan, wisten ze te bewerken, dat, onder oogluiking der Regeeringe, tot Aardsbisschop van *Utrecht* wierdt aangesteld zekere KORNELIUS STEENHOVEN, om voortaan de zendingen te kunnen doen. Vrugtloos, egter, verzogten ze, met veel onderwerping, te *Rome*, de Pauslijke goedkeuring. Merkelijk opzien, intusschen, baarde deeze stap der Utrechtsche Geestlijkheid aan *Roomschgezinde* Hoven. De Venetiaanen, in 't bijzonder, vervoegden zich, door hunnen Gezant, bij de Algemeene Staaten, om door hun gezag de gemelde Geestlijkheid te doen wederkeeren tot onderwerpinge aan het algemeen Hoofd der Kerke, den Roomschen Paus. Merkwaardig is het antwoord, welk Hun Hoogmogende den Gezant deeden toekoomen. Het behelst de gronden van Verdraagzaamheid, welke, ten allen tijde, tot eenen leiddraad dienden, voor 's Lands hooge Magten, in het toelaaten van Christenen van onderscheidene begrippen, betreffende de Godgeleerde geschillen. „ In „ Godsdienstige zaaken" (dus luidde het antwoord van Hun Hoogmogenden) „ en die de Kerktucht betreffen, moet de „ overtuiging alleen plaats hebben, zonder den minsten dwang. „ 't Staat elk vrij, in zaaken van Godsdienst, te gelooven, „ 't geen hij oordeelt bekwaam te zijn, om de Zaligheid te „ verwerven. Wij oordeelen (dus vervolgen ze) dat onze „ Godsdienst beste is, en wij wenschten, dat alle onze Onderdaanen 'er zich aan onderwierpen; maar willen niemand „ daar toe dwingen. Elk belijde zodanigen Godsdienst, als „ hij den besten oordeelt; mids dat hij zich maar als een „ goed en getrouw Onderdaan gedraage. Op deezen voet gedoogen wij de Roomsch-Katholijken, zonder ons met hunne bijzondere geschillen te bemoeien. Wij kunnen ons gezag, volgens de onverbreekelijke Grondwetten van ons „ Gemeenebest, niet gebruiken, om die geschillen te beslisen.

„ Veel

„ Veel min kunnen wij gedoogen, dat men een vreemd gezag „ zoude aanwenden, om iemand te verpligten tot het verlaa„ ten van zijne gevoelens, of tot eene blinde onderwerping „ aan hem, dien men den naam van Opperſten Herder geeft. „ Wij zijn verpligt, de eene partij, zo wel als de andere, „ tegen de vervolging te beſchermen; en nooit kunnen wij „ toeſtaan, dat het Roomſche Hof, in onze Staaten, eene „ onbepaalde magt oeffene." Veelvuldige wederzijdſche woelingen ontſtonden 'er, vervolgens, tusſchen de *Janſenisten* en *Jeſuitsgezinden*. De laatſten, om hunnen Aanhang, door bevoegde Priesters, te ſtijven, doch zulks niet vermogende buiten eenen Apoſtoliſche Vikaris, om niet genoodzaakt te zijn, de zending van den Utrechtſchen Aardsbisſchop te erkennen, vervoegden zich, met een Verzoekſchrift, bij de Staaten van *Holland*, dat hun een Vikaris mogt worden toegeſtaan. Niet ongenegen toonden zich daar toe Hun Edel Groot Mogenden. Doch het gerugt daar van was naauwlijks uitgegaan, of men hoorde, ginds en elders, in de Kerken der Hervormden, de Predikſtoelen daveren, van 't geweldig uitvaaren der Kerkleeraaren tegen de raadpleegingen der Hooge Overheid, en over de uitbreiding van het Pausdom. Van hooger hand wierdt de zulken het zwijgen opgeleid, door een Beſluit van 's Lands Staaten, volgens 't welk den Predikanten wierdt aangezegd, „ Dat de Hooge Overheid alleen bekwaam is, om te oordee„ len, wat naar omſtandigheden van tijden en zaaken kan en „ behoort te werk geſteld te worden, tegen den aanwas van „ 't Pausdom." Niet om de wederſpraake der Gereformeerde Geestlijkheid, maar om andere redenen, heeft de aanſtelling van eenen Jeſuitsgezinden Vikaris geenen voortgang gehad.

Over 't geheel wordt het getal der Roomſche Kerken, in alle de zeven Provincien, op ongeveer driehonderdvijftig, en dat der Priesteren op omtrent vierhonderd begroot. Onder deeze telt men eenenvijftig Kerken, en vierenvijftig Priesters, tot de Janſenisten behoorende. De meeste Priesters zijn Waereldlijke Heeren; dat zijn de zodanigen, die, op Hoogeſchoolen, geſtudeerd hebben, doch tot geene bijzondere Orde behooren. Nogthans vindt men 'er eenige Geordenden, als *Auguſtijnen, Norbertijnen, Franſche Karmeliten, Kruisbroeders*,

ders, *Benediktijnen*, *Fraciskaanen* en *Dominikaanen*, of *Blinderbroeders* en *Predikheeren*. De laatstgenoemden hebben, onder deeze, verre de meerderheid. Van de Jesuitsgezinde Priesters voeren vijftien den tijtel van *Aardspriesters*. Zij zijn aldus verdeeld: één over *Gelderland*; één over *Zuidholland*; één over *Delfland* en een gedeelte van *Rhijnland*; één over de *Veenen* van *Rhijnland*; één over *Schieland*; één over *Amſtelland*; twee over *Noordholland*; één over *Zeeland*; één over het *Sticht van Utrecht*; één over *Friesland*; één over *Twente*; één over *Salland*; één over *Groningerland*; één over *Kleefsland* en *'s Heerenberg*. De *Janſenisten* hebben éénen Aardsdiaken van het zo genaamde Aardsbisdom van *Utrecht*, en vijf Aardspriesters: te weeten, één over 't *Sticht van Utrecht*; één over *Schieland*; één over *Delfland*; één over *Rhijnland*; en één te *Leeuwaarden*. Uit dit getal van Kerken en Priesteren kan genoegzaam worden afgeleid, dat de *Roomschgezinden*, in de Verééngde Gewesten, vrij talrijk moeten weezen. Gemeenlijk worden zij op het derde gedeelte der Inwooneren begroot.

Wegens de aanſtelling van Priesteren hebben wij nog het volgende aan te merken. De *Jeſuitsgezinden*, of die de Bulle *Unigenitus* hebben aangenomen, ontvangen hunne aanſtelling van 's Pausſen Nuncius te *Bruſſel*, en hunne goedkeuring van het zo genaamde Haarlemſche Kapittel; welk Kapittel, hoewel, zedert de verandering der Regeeringe hier te Lande, van Inkomſten beroofd, nogthans, zijne oude gedaante eenigzins heeft behouden, als hebbende nog eenen Proost, Deken en Kanunniken. Die van den Nuncius van *Bruſſel* gezonden worden, moeten, alvoorens zij, bij het Kapittel, worden goedgekeurd, een Formulier ondertekenen, bij 't welk zij zich aan de Bullen *Vineam Domini Sebaoth* en *Unigenitus Dei Filius* onderwerpen. Zij belooven daar nevens, met de zulken, die deeze Bullen niet aanneemen, geene gemeenſchap te zullen houden. Daarenboven verfoeijen zij, bij deeze Ondertekening, het neemen van toevlugt tot de Waereldlijke Overheid in geeſtlijke zaaken, en het protesteeren, op eenigerhande wijze, tegen het gezag van den Roomſchen Zetel. Aan 't hoofd der *Janſenisten* is de zo genaamde Aardsbiſchop

ſchop van *Utrecht*. Het Utrechtſche Kapittel beſtaat uit negen Kanunniken, den Aardsbisſchop en den Deken daar onder begreepen. Door dit Kapittel worden de Statien met Priesters van de Janſenistiſche denkwijze voorzien.

ROORDA. Een aanzienlijk Geſlagt, in den Burgerſtaat, in de Provincie *Friesland*, voert nog heden ten dage deezen naam. Al vroeg vindt men dien, in 's Lands Geſchiedenisſen, vermeld. In den Jaare 1579 leefde zekere JOAN ROORDA, waarſchijnlijk uit *Friesland* of *Groningen* afkomſtig, doch toen bekleed met de waardigheid van Raadsheer in 't Kamergerigt te *Spiers*. In 't gemelde jaar zondt hem de Prins VAN PARMA na *Groningen*, om de Wethouderſchap dier Stad te beweegen tot het aanneemen der voorwaarden, op welke, volgens een Ontwerp, door den Keizer beraamd, de Vrede, tusſchen den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, naar 't begrip zijner Keizerlijke Majeſteit, zoude kunnen getroffen worden. Doch zijn voorſlag wierdt zo kwalijk opgenomen, dat de Regeering hem in hegtenis nam, en aan den Stadhouder Graave VAN RENNENBERG overleverde; deeze voerde hem na *Staveren*, alwaar hij ruim een jaar opgeſlooten zat. Naderhand hadt hij, nog etlijke maanden, zijn verblijf, van tijd tot tijd, op de Kaſteelen van *Leeveſtein*, *Woerden* en *Rammekens*. In vrijheid geſteld zijnde, verliet hij deeze Landen. —— Beter gezind, jegens 's Lands vrijheid, was KAREL ROORDA, welke omtrent dien zelfden tijd leefde. Nevens POPKE UFKENS en DUKO MARTENA, was hij, in 1579, het voornaame werktuig, in de hand van Prinſe WILLEM DEN I, om in *Friesland* te arbeiden aan het doorzetten en aanmoedigen van het Verbond van nadere Vereeniginge, 't welk, in dat zelfde jaar, te *Utrecht* wierdt geſlooten. Nogthans wierdt hij, in 't vervolg van tijd, een ijverig tegenſtreever van het Huis van *Naſſau*. Tegen de oogmerken niet alleen van Prinſe MAURITS, maar ook van Graave WILLEM LODEWYK, Stadhouder van *Friesland*, vatte hij arge vermoedens op. Hij meende duidelijk te doorzien, dat zij, zo niet na de hoogſte magt in het Land, immers na meerder gezag ſtonden, dan met de Vrijheid beſtaanbaar was. Zo bij monde als in geſchrift liet

Hij

lij zich hier over uit, in zeer ſterke bewoordingen. Hij bepaalde zijne bekommering niet binnen zijn Gewest, maar deelde dezelve ook elders mede; ſchrijvende, onder andere, in den Jaare 1597, aan die van *Enkhuizen*, bij manier van waarſchuwinge, *zij hadden op hunne hoede te zijn tegen de oogmerken van het Huis van Naſſau.* Hoogloopende twisten ontſtonden hier uit tuſſchen den Stadhouder en den Heer ROORDA; die, evenwel, te vast op zijnen Stoel zat, om van denzelven te kunnen geſtooten worden; waar na men ernſtig verlangde. Zelf trokken zich de Staaten van *Holland* ROORDA's ſchrijven aan; vervoegende zich deswegen bij de Staaten van *Friesland*, met ernſtig beklag, en nadrukkelijke Vertoogen, om de eere en den goeden naam, zo van den Prinſe als van den Graave, te handhaaven. De uitſlag van deezen twist is ons niet gebleeken. —— De zelfde geest bezielde ABRAHAM ROORDA, broeders Zoon van den laatstgemelden. Merkelijk misnoegen heerschte 'er, in *Friesland*, in den Jaare 1635, en vroeger, tegen de Stadhouderlijke Regeering, zo als dezelve, ten dien tijde, was ingerigt. Naa lang zoeken, wist men, eindelijk, te bewerken, dat de Stadhoudersgezinde Aanhang, ten Landsdage, het onderſpit delfde, en de zodanigen tot denzelven gemagtigd wierden, welke men, tot nog toe, buiten bewind hadt weeten te houden. ABRAHAM ROORDA was een van deezen. Op de Landſchapsvergadering van gemelden jaar, wierdt hij benoemd, om, van wegen het Kwartier van *Oostergo*, zitting te neemen in het Kollegie van Gedeputeerde Staaten. Thans ſtondt hem de kans ſchoon, om, naar zijn inzien, 's Lands oirbaar te bevorderen. Hevige klagten hoorde men, ten dien tijde, over het ſlegt beſtuur van 's Lands Geldmiddelen, met naame ook over den Algemeenen Ontvanger JOAN VAN ROOTSMA. Deezen, die onder zeer kwaade vermoedens lag, begeerden veelen tot rekenſchap te vorderen. Doch hij hadt op zijne zijde, behalven het Kwartier van *Zevenwouden*, de Wethouderſchappen der meeste Steden, die wederom van de hand des Stadhouders vloogen. Hierom zogt men te bewerken, dat de Steden geſteld wierden in het regt van beſtellinge over haare eigen Regeering, die thans aan den Stadhouder van het Gewest ſtondt. Wel haast kwamen, ter tuſſ-

der

der Landſchapsvergaderinge, Verzoekſchriften van de Burgerijen der Steden, ten dien einde; die ſtraks wierden ingewilligd. ABRAHAM ROORDA was de Man, welken men oordeelde, met behulp van anderen, het ſtuk voornaamelijk te hebben doorgedreeven. Van korten duur was, intusſchen, zijn aanzien en vermogen. Door tusſchenkomst der Algemeene Staten, hoewel, meent men, ten koste van 's Lands Voorregten, wierden de afgezette Regenten, in de Steden, eerlang, herſteld. 't Gevolg daar van was, verandering in het Kollegie van Gedeputeerde Staaten, bij welke ROORDA, onder andere, zijnen post verloor. ——— Eensgezind, in Staatkundige begrippen, met de voorgaanden, gedroeg zich, in den Jaare 1668, een ander KAREL VAN ROORDA. Men weet, hoe ijverig thans, in *Holland*, wierdt gewerkt aan het Ontwerp, om het Stadhouderſchap en het Kapitein- en Admiraalſchap-Generaal van een geſcheiden te houden. In *Friesland* waren de gemoederen, daar omtrent, zeer verdeeld. De meerderheid, welke men *Prinsgezinden* noemde, waren tegen de vaneenſcheiding. Eenige weinigen ſtemden met *Holland*, waarom men hen *Hollandsgezinden* noemde. Onder de voornaamſten van deeze vinden wij, nevens ERNST SIEKO VAN AYLVA, Grietman van *Westdongeradeel*, LIVIUS VAN SCHELTINGA en Jonkheer IDZAARD VAN GROVESTINS, ook onzen KAREL VAN ROORDA genoemd. Het geſchil viel voor in den Jaare 1668.

Zie, voornaamelijk, BOR, AFFZEMA en VAN DEN SANDE.

ROORDAHUIZUM, een taamelijk groot Dorp, in *Friesland*, onder het Kwartier van *Oostergoo*, in de Grietenij van *Idaarderadeel*.

ROOZENBURG, weleer een oudadelijk Geſtigt of Kaſteel, in *Rhijnland*, onder het Dorp *Voorſchoten*. De ſtigter daar van was, in den Jaare 1200, Heer JAKOB VAN WASSENAAR, Heer van *Waſſenaar* en Burggraaf van *Leiden*. Zo ongemeen ſterk en zwaar was dit Huis gebouwd, dat het, geduurende den on-

binnenlandschen Oorlog van Hertoge WILLEM VAN BEYEREN tegen zijne Moeder MARGARETA, eene belegering van verscheiden weeken doorstondt, niettegenstaande men, om de Muuren te beuken, gebruik maakte van zeker zwaar stormtuig, eene Blijde genaamd. Onverrigter zaake, was daarom de Hertog genoodzaakt af te trekken, en zijne Moeder meesteresse van het Huis te laaten. Bij meeting wierden de Muuren, naderhand, zes Rhijnlandsche voeten dik bevonden. Sedert verviel het oude Kasteel, tot op den Toren na. Op de oude grondslagen bouwde men naderhand een ander Huis, welk tot in den aanvang deezer Eeuwe gestaan, en omtrent het Jaar 1720, plaats gemaakt heeft voor een pragtig Lusthuis, met fraaie hovingen en uitgebreide plantaadjen, in den hedendaagschen smaak. Doch 't een en ander was naauwlijks voltooid, of men rooide de beplantingen uit, brak het Huis af, en verkogt de steenen. De grond van het oude *Roozenburg* is thans vlak en effen land.

ROOZENBURG, een Eiland, in 't midden van de rivier de *Maaze*, tusschen het *Land van Voorn* en *Delfland*. De gemelde rivier, welke, voorheen, slegts één mond hadt, heeft hier door twee uitwateringen bekoomen. Het Eiland is zijnen oorsprong verschuldigd aan opgeworpene Slikken, die, allengskens, tot eene Plaat aangroeiden. Al in den Jaare 1586 hadt dezelve zo veel uitgebreidheids en vastigheids bekoomen, dat de Heeren Staaten van *Holland* de toestemming gaven om de Plaat in dijk te mogen brengen. Sints dien tijd heeft men nog verdere en andere opslibberingen of aangroeijingen ingedijkt. Volgens aantekeningen, daar van voorhanden, is zulks, voor de laatste maal, geschied in den Jaare 1713. Want, eenige Zomerkaden, hier en daar opgeworpen, kunnen niet voor eigenlijk genaamde Indijkingen worden aangezien. Gelijk elders, dus hebben ook 's Lands Staaten, op *Roozenburg*, de uitgebreidheid der Landen, van welke Verponding wordt betaald, minder gesteld, dan de weezenlijke uitgestrektheid bedraagt. Op de Verpondingslijsten vindt men aangetekend eenentwintighonderd vijfenzeventig Gemeten en eenenvijftig Roeden: terwijl uit de opgave, wegens ieder distrikt, uit welke

het Eiland beſtaat, zou blijken, dat het bijkans vierhonderd Gemeten Lands daar boven bevat. In den Jaare 1732 telde men, op geheel *Roozenburg*, vijfenzestig Huizen en één Koornmolen. Bezwaarlijk kunnen deeze Huizen te zamen genomen den naam van Dorp draagen, dewijl ze, ginds en elders, wijd en zijd verſpreid ſtaan. Nogthans heeft men 'er eene Kerk, met een ſpits Torentje; zij ſtaat in den Polder van *Bleiskenburg*, en behoort onder de Klasſis van *Voorn en Putten*. Ten aanzien van het Hooge Regtsgebied, behoort *Roozenburg* onder het Baljuwſchap van *Voorn*. In den Jaare 1727 verkogten het de Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*, als eene Ambagtsheerlijkheid, aan den Heere ADRIAAN HOOGWERF, Zetter te *Maaslandſluis*, tot een onverſterflijk Erfleen. Nevens de Vrije Jagt, heeft aldaar de Heer het regt van aanſtellinge van Schout, Sekretaris en Bode, als ook van vijf Schepenen. Daarenboven geniet de Ambagtsheer het regt van Goed- of Afkeuringe van den Predikant, nevens verſcheiden andere Voorregten, het Kerk- en Armbeſtuur betreffende. — Ten Noorden van *Roozenburg*, legt nog een klein Eiland, *de Krabbe* genaamd. Tuſſchen deeze Eilanden plagt weleer een Water te loopen, het *Staaldiep* geheeten; men voer over hetzelve, regtrecht, van den *Briel* na *Maaslandſluis*. Door den aanwas van het Eiland is deeze Overtogt veranderd in een doortogt te lande, zints men *de Krabbe*, door middel van een zwaaren Dijk, aan *Roozenburg* gehegt heeft. De Weg, die eigenlijk van Klei is, kan, door het zwaare Zand, waar mede men dien bedekt heeft, het gantſche jaar door, bereeden worden. Van *Maaslandſluis* heeft men, ten allen tijde, uitgezonderd 's Winters, bij Yegang, een onbelemmerden en veiligen Overtogt op *Roozenburg*, en van daar na *den Briel*. De gemeenſchap, tuſſchen die twee Plaatzen, ſtaat dus genoegzaam altoos open.

Uit medegedeelde berigten.

ROOZENDAAL, eene Vrije Heerlijkheid, met Hoog en Laag Regtsgebied, in *Gelderland*, in het Kwartier van de *Veluwe*, nog

hog geen uur gaans ten Noordoosten van de Stad *Arnhem*. Reeds in den aanvang der Veertiende Eeuwe was *Roozendaal* als een Vorſtelijk Slot bekend, behoorende aan de Hertogen van *Gelder*. Merkelijken aanwas van luister ontving het Gebouw, naa dien tijd, door beſtelling van Hertoginne ELEONORA, die het vergrootte en verbeterde, en met Torens verſterkte. In de vernielende landtwisten, tuſſchen de Gelderſche Geſlagten van BRONKHORST en HEKEREN, diende het Slot, bij wijlen, tot eene wijkplaatze: waarom het wierdt afgebrand. Hertog REINOUD VAN GULIK deedt het, van nieuws, opbouwen; doch moest naderhand den ſpijt verduuren, dat het hem, door beſtelling van zijnen broeder EDUARD, eenigen tijd, ter Gevangenisſe diende. Naa dat *Roozendaal*, eenen reeks van jaaren, den Gelderſche Vorſten tot eene Lustplaats of Zomerverblijf verſtrekt hadt, ſchonk of verkogt Hertog KAREL VAN GELDER hetzelve, in den Jaare 1536, aan WILLEM VAN SCHERPENZEEL, Drost van *Veluwe*, en aan deszelfs Erfgenaamen. Uit dit Geſlagt ging het over in den Huize VAN ARNHEM, waar van het, bij erfenisſe, kwam aan den Baron TORCK, in welks Geſlagt het tot heden toe gebleeven is. Naa dat *Roozendaal*, in de voorgaande Eeuwe, voor eene hooge Heerlijkheid verklaard was, bij het Hof van *Gelderland*, heeft de Landſchap, in de maand April des Jaars 1722, van alle regt en aanſpraak op *Roozendaal*, eens voor altoos, afſtand gedaan. —— Van 't oude Gebouw zijn weinige Overblijfzels voorhanden, behalven een ronden zwaaren Toren. Alle de overige getimmerten zijn nieuw en zeer aanzienlijk. De uitgebreide Tuinen, Hovingen en Plantsadjen zijn, bij uitſteekendheid, bekoorlijk, van wegen de menigte Fontein- en Grotwerk, Watervallen, Vijvers en andere ſieraaden, welke aan zulk een Geſtigt luister kunnen bijzetten. Op de lijst der bekoorlijkſte Lustplaatzen, mag *Roozendaal* bovenaan geplaatst worden. Langs het Huis, 't welk in het hangen van eenen Berg ſtaat, loopt een Water, door 't welk eenige Papiermolens aan den gang gebragt en gehouden worden. Het Bosch, tot de Heerlijkheid behorende, ſtrekt zich tot diep in de *Veluwe* uit. De Gereformeerde Opgezeetenen, tot deeze Heerlijkheid behorende, plagten, voormaals, te *Velp* hunne openbaare Godtdienstoeffening te

verrigten. De Heer heeft hun die moeite beſpaard, door het bouwen van eene kleine doch zeer nette Kerk. Tot beſluit merken wij nog aan, dat wijlen de Amſterdamſche Leeraar JOHANNES D'OUTREIN, terwijl hij nog Leeraar te *Arnhem* was, de *Vermaakelijkheden van Roozendaal* heeft bezongen, reeds in den Jaare 1699.

Zie PONTANUS en SLICTENHORST; *Groot-Gelderſch Plakaatboek* en J. SCHRASSERT, *Codex Gelro-Zutphanicus*, Tit. ROSENDAAL.

ROPTA, (WORP) een Friesch Edelman, van merkelijk vermogen; hij leefde gedurende een groot gedeelte der Dertiende, en in 't begin der Veertiende Eeuwe. Door een geſchil met een anderen Edelman, JUCHE HELBADA, is zijn naam, onder andere, bekend geworden in 's Lands Geſchiedenisſen. WORP ROPTA, naamelijk, hadt eenen Zoon, DOUWE genaamd. Deeze, met gemelden Edelman, in een geſchil zijnde ingewikkeld, kwamen ze, van woorden, tot daadelijkheden, die, voor DOUWE, een doodlijken uitſlag hadden. De Vader, hier over in wraaklust ontſtoken, zogt na gelegenheid om dien te koelen. Niet lang leedt het, of hij vondt 't geen hij zogt. Op zekeren tijd, van twee Dienaaren verzeld, rijdende, in het Noordlijk gedeelte van *Friesland*, tusſchen de Dorpen *Ferwerd* en *Marrum*, ontmoette hij zijnen vijand, die zeven mannen bij zich hadt. Ondanks deeze overmagt, drong ROPTA in op den moordenaar van zijnen Zoon, met zulk eene woede, dat hij hem van het paerd ligtte, en, waarſchijnlijk, het leeven zoude benomen hebben, zo niet de bedienden van HELBADA, ter zijner hulpe, waren toegeſchooten. ROPTA ontving eene zwaare kwetzuure; een zijner Dienaaren liet 'er het leeven. Het gevegt nam hier mede een einde, en elk verwolgde zijnen weg. De gemoederen, egter, waren hier mede niet bevredigd. Elk zogt zijnen aanhang te ſtijven, en won, allengskens, vrienden en bondgenooten. Eerlang ſtondt het geſchapen, dat men het vuur van eenen Burger- of liever Adel-

Adelkrijg, ten dake zou zien uitſlaan. Een voorſpel van zulk een Treurtooneel zag men, eerlang, vertoonen. HELBADA bevondt zich, met eenigen van de zijnen, in het Dorp *Hoogebeintum*. ROPTA, hier van de lucht gekreegen hebbende vervoegde zich bij zijnen vriend en bondgenoot TIETE KAMMINGA, met verzoek, om, geſterkt van de hunnen, op de bij een verzamelden, eenen kans te waagen. 't Geſchiedt. Gezamentlijk opgetrokken na het gemelde Dorp, deeden ze een zo geweldigen aanval, dat HELBADA met eenigen van de zijnen ſneuvelde, en de overigen hun behoud in de vlugt zogten. HELBADA liet eenen Zoon naa, ſlegts zeventien jaaren oud, doch dapper boven zijnen ouderdom. Den dood zijns Vaders hadt hij niet vernomen, of hij nam het vast beſluit om dien te wreeken. De gelegenheid, ter volvoeringe van zijn voorneemen, wierdt, naa weinig tijdverloops, gebooren. Met eenigen van zijn gevolg op weg zijnde, niet verre van *Dokkum*, ontmoet hij aldaar KAMMINGA. Met ſnelle vlugt ſtroomt men ſtraks het jeugdig wraakzuchtig bloed door de aderen. Met blaakende woede valt hij aan op den doodſlager van zijnen Vader, doch wordt zo moedig ontvangen, dat hij, nevens de zijnen, tot lijfsbehoud, de vlugt moest neemen. WORP ROPTA overleedt, niet lang daar naa, in den Jaare 1302, op zijne Stins of Adelijk Huis, te *Metſelwier*, een Dorp in de Grietenij *Oostdongeradeel*. Het Huis plagt te ſtaan in het Noordlijk gedeelte van het Dorp. Het was vermaard om zijne zonderlinge en meer dan gemeene ſterkte. Het heeft geſtaan tot in de tegenwoordige Eeuwe; zijnde omtrent het Jaar 1720 afgebroken.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*; OCKO SCARLENSIS.

ROPTAZYL, eene uitwatering in *Friesland*, in de Grietenij *Barradeel*, een half uur gaans ten Noorden van *Harlingen*, in den Zeedijk. Zij ontleent, waarſchijnlijk, dien naam van het bovengemelde Geſlagt van ROPTA, door 't welk de *Zijl* (dus noemt men, in *Friesland*, eene Sluis of Waterloozing;

aan den Zeekant) wierdt aangeleid. In den aanvang diende zij mede tot eenen uitvaart van Schepen na de Zuiderzee. Door het verzanden van den Binnenlandſchen Vaart, derwaarts loopende, gepaard met het verhoogen van het Buitenſtrand, is de *Zijl* daar toe onbekwaam worden. Tegenwoordig wordt de uittogt alleen open gehouden, ten behoeve der landſtreeke tuſſchen de Stad *Franeker* en de zo genaamde *Bierauwen*, welke, langs dien weg, haar overtollig Binnenwater loost. Van de gemelde Stad loopt derwaarts een Vaart, de *Ried* genaamd. Door koop is de Stad *Harlingen* eigenaares geworden van de *Roptazijl*. Het belang dier Stad vordert, dat de Sluis onbevaarbaar blijve: dewijl anderzins de doortogt van Schepen merkelijk zou verminderen.

ROSÆUS, (HENRICUS) Predikant onder de Hervormden, eerſt te *Vriemersſum*, in 't Graafſchap *Meurs*, naderhand in *'s Graavenhage*, alwaar hij, in den aanvang der voorgaande Eeuwe, zijnen dienſt aanvaardde. Zo als het zich in den beginne van zijnen Dienſt liet aanzien, voorſpelde zijn gedrag een gemaatigden Godgeleerde, van welken men een *ijverigen* tegenſtander van Kerkelijken dwang en menſchelijke bepalingen in het Godsdienſtige mogt verwagt hebben, en als zodanig eenen Voorſtander van de zaak der Remonſtranten. Geduurende zijn verblijf op zijne eerſte ſtandplaatze, maakte hij zwarigheid omtrent eene onbepaalde Onderteekening van den Katechismus. Met UITENBOGAART hieldt hij, geduurende de eerſte jaaren zijns verblijfs in *'s Hage*, eene gemeenzaame verkeering en vertrouwelijke vriendſchap. Zelf raadpleegde hem deeze over de eerſte Remonſtrantie of Vertoog, 't welk, van de zijde der *Remonſtranten*, wierdt ingeleverd. Over de uitſtaande geſchillen met dezelven, verklaarde hij niet te willen twisten, maar dat men, over en weder, elkander in liefde behoorde te verdraagen. Al vroeger, in den Jaare 1607, hadt hij aan CONRADUS VORSTIUS, toen nog Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Steinfort*, geſchreeven, over het houden van eene Algemeene Kerkvergadering of Sijnode van alle Hervormde Kerken, om in dezelve de gronden der Leere te bepaalen, en eene voor al vaſt te ſtellen, wat voor Hervormde

Regt-

Regtzinnigheid moest gehouden worden. Uitdrukkelijk verklaarde hij zich, in dien Brief, voor eenen vriend van toegeeflijkheid en gematigdheid. „ 't En zij men (dus ſchreef „ hij, onder andere) eenige vrijheid om de waarheid te on„ derzoeken, en met eene om van anderen, in zommige din„ gen, die het fondament niet raaken, te mogen verſchillen, „ toelaate, wat is 'er dan anders dan ſcheuring te verwagten? „ Hier uit blijkt dan (dus gaat hij voort) hoe noodzaakelijk „ het zij, dat men eenmaal, met gemeene toeſtemming, be„ paale, welke de dingen zijn, die het fondament of den „ grondſlag van den Chriſtelijken Godsdienst eigenlijk raaken." Wel haast zal het blijken, hoe zeer hij van deeze beginzelen verbasterde, in den volgenden loop zijns leevens. Eerst moeten wij verhaalen, hoe hij, door eene onvoorzigtige uitdrukking, in *'s Hage*, bijkans aanleiding hadde gegeeven tot eene zeer verderflijke opſchudding.

In den Jaare 1612, liep, zo wel in *'s Hage* als elders, een gerugt, alsof de Roomschgezinden tegen de Onroomſchen iet vijandigs in den zin hadden. Eenigen beſchouwden dit als beuzeltaal, doch bij anderen vondt het geloof. Rosæus ſchijnt tot de laatſten behoord te hebben. Althans, op den Biddag, welke op den achttienden April des gemelden jaars wierdt gehouden, in den naamiddag, in de Groote Kerk, predikende, liet hij zich ontvallen, *Dat 'er vreeze was dat de Paapſtten wel eens meester mogten worden.* Terwijl de Leeraar hier over uitweidde, gebeurde het dat zekere Jongen, op een houten Monniksbank, tegen het Koor in ſlaap gevallen zijnde, met het hoofd voor over viel, en, in 't vallen, met de hielen tegen den hollen Bank ſtootende, eenig gerugt maakte, en nog half ſlaapende bleef leggen. Eenige jongens en manspersoonen, omziende, meenden dat 'er iemand in zwijm lag, en begaven zich derwaarts. De Vrouwen, in 't Ruim der Kerke, dat ziende, hebbende den ſchrik van het gemelde gerugt nog op den hals, ſprongen ſchielijk op, en met een verbaasd geroep over hoop. Zij vloogen, Stoelen en Stooven omſtootende, Huiken, Moffen en Kerkboeken van zich werpende, na de Kerkdeuren om zich te bergen, elkanderen diets maakende, dat men, aan de andere zijde der Kerke, begon dood te ſlaan.

Intusſchen wierden de Deuren, van buiten, met geweld gefloo-ten gehouden, uit vreeze dat de menigte elkander in de Portaalen zou vertreeden. Dit deedt het misbaar toeneemen, dewijl men den inval kreeg, dat de Roomschgezinden de Kerk omſingeld hadden. Eenige Vrouwsperſoonen, buiten geraakt, riepen langs de Straaten, dat in de Kerk alles wierdt vermoord. Dit baarde nieuwe ontſteltenis. Onder dit alles riep ROSÆUS met luider ſtemme, dat *het geen nood hadt; dat men zich ter neder zou zetten, en met hem God aanroepen.* Naa het eindigen der Godsdienstoeffeninge ontving de Leeraar eene ernſtige beſtraffing, en beſloot de Kerkenraad, in de volgende openbaare zamenkomst der Gemeente aan te kondigen, dat *'er geene reden was geweest tot vreeze. Men hadt op God en de Overheden te vertrouwen.*

De gemaatigdheid van ROSÆUS, van welke wij boven gewag maakten, duurde tot in den Jaare 1612. Het voorſpel van 's Mans aanſtaande gedraagingen, was eene verkoeling van Vriendſchap met zijnen Amptgenoot JOANNES UITENBOGAART; eerst brak hij de verkeering met hem af; vervolgens hoorde hij hem niet meer prediken. Glad van tong en bevallig van taale, begon hij, met eenen vloed van woorden, op den Predikſtoel, zeer hevig uit te vaaren, naar gelange de toorn, (men noemt het godsdienſtigen ijver) aan welken hij zeer onderhevig was, bij hem hooger rees. Eerst vierde hij zijnen oploopendheid bot, tegen CONRADUS VORSTIUS, weleer zijnen Leermeester, naadat hij denzelven, kort geleeden, in *'s Hage* hoog gepreezen, en aldaar, buiten weeten des Kerkenraads, aan het Heilig Avondmaal gebragt, als mede ten zijnen huize vriendelijk onthaald hadt. Vervolgens liet hij zich ook hooren tegen de *Remonſtranten*, in algemeene woorden de Nieuwigheden en Nieuwigheiddrijvers ernſtig doorſtrijkende, zonder perſoonen te noemen, of wat hij met de nieuwigheden bedoelde. Doch de Contraremonſtranten verſtonden 's Mans taal, en bleeven vast, de een voor en de andere naa, uit UITENBOGAARTS gehoor, en eindelijk ook van 't H. Avondmaal. Het getal van deeze groeide, naar gelange ROSÆUS duidelijker taal begon te ſpreeken, en eindelijk tegen zijnen Amptgenoot openlijk uithorst. Dit viel voor in den Jaare 1615. Eer de zaak

nog die hoogte hadt bereikt, hadt men hem, in gezelſchappen, hooren zeggen, dat. ARMINIUS *en* UITENBOGAART *hem aan hunne koorde hadden gezogt te trekken, en dat de vriendſchap met hen bij hun was uit geweest, toen ze zagen, dat hij naar hem niet wilde luisteren.* Aan iemand, welke hem zijne voorgaande vriendſchap met UITENBOGAART herinnerde, en na de reden deezer verwijdering vraagde, zou hij geantwoord hebben: *Ik heb mij met hem gemeenzaam gemaakt, om zijnen grond te peilen, en dien vernomen hebbende, hem laaten vaaren.*

Onder dit alles, niettegenſtaande ROSÆUS zich, nu en dan, ſcherpe uitdrukkingen liet ontvallen, op UITENBOGAART gemunt, behieldt, egter, deeze, in 't openbaar, een diep ſtilzwijgen. Geene vrijheid, evenwel, meende hij daar toe te hebben, zints men ROSÆUS telkens hoorde ſpreeken en uitvaaren tegen *valſche Leeraars, Verleiders, Wolven en Voſſen, die onder hen waren, die geenen God hadden, welke men moest vlieden, met welke men geen gemeenſchap mogt houden, die men niet in huis mogt ontvangen, noch groeten, om geen deel te hebben aan hun kwaad.* Op Zondag, den zesden September des gemelden Jaars 1615, hieldt UITENBOGAART eene opzettelijke Leerre. Hij ontvouwde in dezelve de hoofdartikelen van den Godsdienst, in algemeene bewoordingen, bijzonder de befaamde vijf Artikelen, die tuſſchen de Remonſtranten en de Contraremonſtranten in geſchil ſtonden. Omtrent de laatſte wees hij aan, hoe de oude Kerkleeraars daar omtrent niet eenerlei meening gevoed, en het leeren van de beide gevoelens, aangaande de Volſtrekte en de Voorwaardelijke Voorbeſchikking hadden toegelaaten, zonder elkander te verdoemen, of eene ſcheuring in de Kerk te verwekken. CALVINUS en MELANCTHON, zeide hij, hoewel, aangaande de Leere der Voorbeſchikkinge, wijd verſchillende, hadden, evenwel, Vrede en Vriendſchap met elkander gehouden. In 't ſlot verklaarde hij zijnen afkeer van ſcheuring, over welke Apostel PAULUS het oordeel hadt verkondigd; vermaande de toehoorders tot liefde, eendragt en vrede, en betuigde, liever te willen afſtand doen van zijnen dienst, dan op eenigerhande wijze oorzaak zijn van ſcheuringe in de Gemeente. Veelen, von-

vonden genoegen in deeze prediking. Rosæus met de zijnen dagt 'er anders over, hoewel hij dezelve niet gehoord hadt. Zich bedienende van eenige brokken, welke hij ginds en elders hadt opgezameld, verſcheen hij, eene maand daar naa, twee dagen vóór de viering van het H. Avondmaal, in den Kerkenraad. Hier deedt hij zijn beklag over UITENBOGAART en deszelfs Leerrede, welke hij zeide te ſtrekken tot ſcheuringe, en om de haatlijkheid daar van hem aan te wrijven; begeerende, derhalven, dat de Kerkenraad zich het oordeel over die Leerrede zoude aantrekken. Gevraagd zijnde, of hij voorneemens waren om ten Avondmaal te gaan, hernam hij, *zulks hog niet te kunnen zeggen, maar dat hij zich zou bedenken.* Veel werks deeden de Heeren APOLLONIUS SCHOTTE en SWERIUS, Raadsheeren, en beiden Onderlingen, om hem onder 't oog te brengen, de ergernis, welke zijn wegblijven bij de Gemeente zoude geeven. Toen borst ROSÆUS uit in hevige woorden: „ De ſcheuring, zeide hij, is 'er alreeds, „ en ik heb ze niet gemaakt. Men weet wel (voer hij voort) „ wat UITENBOGAART heeft uitgerecht. Hij ſpreekt veel van „ liefde en vrede, omdat hij geene magt heeft. *Maar men* „ ziet wel, hoe 't elders gaat, daar hij en de zijnen magt „ hebben; daar men de Vroome Kerkendienaars ter poorten „ uitleidt. Dat zelfde zou men in den *Hage* ook wel hebben gezien, en mij niet lang hebben geleeden, hadt UITEN„ BOGAART magt gehad. ——— De Kerkenraad (vervolgde „ hij) hadt op UITENBOGAARTS Leere en handelingen al voor „ lang behooren te letten; dat is niet geſchied: daarom moest „ ik het doen. Doch 't is mijn ſtuk alleen niet, maar van „ meer anderen, van welker wegen ik dit doe. De Kerken„ raad (beſloot hij) heeft zich dan hier in te kwijten. 't „ Geen ik doe, geſchiedt uit enkele Conſcientie voor God „ (dit zeggende, ſloeg hij de oogen ten hemel) waar van ik „ ten jongſten dage goede rekening zal geeven voor den „ Zoone Gods." De Heer SCHOTTE merkte, zedert, hier op aan, *dat hij bemerkte dat eenige lieden thans te werk gingen even als de Jeſuiten, poogende hunne partijen met leugenen te overvallen*: begeerende voorts op UITENBOGAART, hij wilde, om deezes handels wille, zich aan zijnen gewoonlijken dienst

dienst niet onttrekken, noch van 's Heeren Tafel blijven. Ten aanzien van ROSÆUS viel het uit, zo als veelen verwagt hadden; nevens veelen zijner aanhangeren kwam hij niet ten Avondmaal. In eene volgende bijeenkomst van den Kerkenraad wierdt ROSÆUS daar over onderhouden, doch inzonderheid gevraagd, of hij eenige punten van beschuldiginge tegen UITENBOGAART hadde op het papier gesteld. Hij gaf hierop een ontkennend antwoord, zeggende daar toe geenen last ontvangen te hebben.

Intusschen groeide de verwijdering tusschen ROSÆUS en UITENBOGAART: weshalven men, ter voorkominge van den schadelijken invloed daar van op de Gemeente, op middelen ter Verzoeninge ernstig bedagt wierdt. Ten dien einde verzogt men den Raadsheer FRANÇOIS FRANKEN, Ouderling der Gemeente, eene *Akte van Accommodatie* of Vergelijk te willen opstellen, om aan beide ter aanneeminge te worden voorgeleid. De hoofdzaaklijke inhoud daar van behelsde, dat, ter bevorderinge van de gemeene rust der Kerke, „ voortaan, „ in alle Predikatien, niet anders zoude geleerd worden, dan „ 't geen tot opbouwinge van Gods Kerke en tot stigtinge „ van zijne Gemeente is dienende, zonder dat men aldaar de „ vijf Punten, die tegenwoordig tusschen etlijke Leeraars in „ geschil staan, zoude mogen verhandelen, dan zeer zoberlijk en met groote gematigdheid, zonder twisten; en dat „ de geenen, welke in deezen deele van verschillende gevoelens zijn, elkander ter zaake van dien niet zullen moeilijk „ vallen, noch de Christlijke liefde daarom verkorten. ——— „ Dat voorts UITENBOGAART en ROSÆUS, op verzoek van den „ Kerkenraad, ten dienste van de Kerk, en ter liefde van de „ gemeene rust, alle oneenigheden en geschillen, tusschen hen „ tot op dien tijd toe gevallen, elkander zouden vergeeven; „ beloovende den eenen den anderen, voortaan, als goede „ Mededienaars, getrouwelijk te zullen behulpzaam zijn in de „ vordering van de eere Gods en goede onderwijzing van de „ Gemeente."

UITENBOGAART omhelsde de voorwaarden, in dit Geschrift nedergesteld. Doch, welke moeite men daar toe ook aanwendde, ROSÆUS was niet te beweegen. Men hieldt Kerkenraad

raad op Kerkenraad, en gunde hem telkens uitſtel van beraad. Alles vrugteloos. Integendeel voer hij, in de maand December des zelfden jaars, zo hevig uit van den Predikſtoel, dat de Staaten van *Holland*, van welker Vergaderinge eenige Leden onder 's Mans gehoor geweest waren, te raade wierden, zich met de zaak te bemoeien. De Kerkleeraars LA FAILLE en LAMOTIUS, Amptgenooten van ROSÆUS, voor Hun Edele Groot Mogende ontbooden, ontvongen bevel, Kerkenraad te beleggen, en in denzelven aan ROSÆUS zijne uiterlijke meening af te vraagen, om vervolgens, 's anderendaags, zijne meening in te brengen. De Kerkenraad verzogt uitſtel. 's Lands Staaten, midlerwijl, de bovengemelde Akte ingezien en goedgekeurd hebbende, vorderden ROSÆUS in hunne Vergadering. Náa, alvoorens, hem te hebben onderhouden over het misnoegen, door zijn prediken ontſtaan, wierdt hem afgevraagd „ Of hij zich, voortaan, ingevolge van het Beſluit van Hun „ Ed. Gr. Mogende, in vrede en eenigheid met zijne Mededienaaren wilde gedraagen; aangezien Hun Ed. Gr. Mogende verſtonden, dat 'er nergens minder dan in *'s Hage*, „ ſcheuring of oneenigheid onder de Kerkendienaaren mogt „ worden geleeden." ROSÆUS antwoordde hierop „ niet te „ weeten, in zijne Leerrede anders dan naar Gods Woord, „ en bij uitlegging van zijnen Text gedaan, te hebben; dat „ hij zich van 't Avondmaal hadt onthouden, vermids hij in „ zijn gemoed was ontſteld over UITENBOGAARTS Leerrede „ tot verklaaringe of belijdenisſe zijns geloofs." Hij voegde 'er nevens „ met UITENBOGAART eenigheid noch Christlijke „ lieſde te kunne houden, zo lang hij met de gemeene Ker„ ken niet was vereenigd." Door de Vergadering wierdt hem hier op aangezegd „ Dat Hun Ed. Gr. Mogende, naa de „ Conferentie over de vijf Punten, om gewigtige redenen, „ niet goedgevonden hadden, eenige beſlisſende uitſpraak over „ de verſchillende gevoelens te doen, maar beſlooten hadden, „ dat, ter oorzaake van die verſchillende gevoelens, de Christ„ lijke en broederlijke Eenigheid niet zoude worden naage„ laaten."

Ondanks dit alles volhardde ROSÆUS bij zijne meening. Andermaal wierdt thans de Haagſche Kerkenraad gelast, hem te ver-

vermaanen tot het aanneemen van de meer gemelde Akte van Vergelijk, als mede tot het gebruik van het Avondmaal met zijne Amptgenooten: met bijvoeging, dat in gevalle hij, binnen de eerstvolgende veertien dagen, daar toe niet te beweegen ware, zulks aan Gekommitteerde Raaden moest worden aangediend. Op eene vraag, ROSÆUS naderhand gedaan, *of hij, over 't geen hem was voorgehouden, zich nader hadt bedagt*; gaf hij tot antwoord, *zich tot nog toe niet anders te kunnen verklaaren.* Thans kwamen de Gekommitteerde Raaden, bij afweezigheid der Vergaderinge van Hun Ed. Gr. Mogende, tot het beſluit „ Dat in gevalle ROSÆUS, binnen de geſtelde „ veertien dagen, zich niet wilde laaten overhaalen tot den „ meergemelden voorſlag, betreffende de Christlijke Eenig„ heid, zo in zijne Leerredenen als in het gebruik van het „ Avondmaal, Heeren Gekommitteerde Raaden, van wegen „ en uit naam van Hun Edele Groot Mogenden, hem in zij„ nen dienst zouden ſchorzen, tot op de volgende Vergade„ ringe, om alsdan de zaak in nadere overweeging te nee„ men." Hoewel diens Beſluits bewust, bleef, nogthans, ROSÆUS, op den tienden Januarij des volgenden Jaars 1616, van het Avondmaal, nevens een merkelijk getal zijner aanhangeren. Naa verloop der geſtelde veertien dagen, verzogt en verkreeg hij telkens uitſtel, midlerwijl niet aflaatende van ſterk en bitter uitvaaren van den Predikſtoel.

Een zonderlingen voorſlag liet ROSÆUS, in dien tusſchentijd, doen, door de Heeren SCHOTTE en VERIUS, aan zijnen Amptgenoot UITENBOGAART. Hij wilde dat deeze een Nationaal Sijnode zoude helpen bevorderen, op de volgende voorwaarden: „ Het Sijnode zou, vooreerst, beſtaan uit perſoonen, „ bij de Kerken of Provinciaale Sijnoden te benoemen. Al„ wie eenige bedenking opperde omtrent de Confesſie of „ den Katechismus, zou in het Sijnode zijne ſtem verliezen. „ Het geen, in het Sijnode, bij meerderheid van ſtemmen „ wierdt beſlooten, zoude als een beſliſſende uitſpraak of „ gevoelen worden aangemerkt." Doch UITENBOGAART gaf hier op tot antwoord, dat *het beleggen van een Sijnode was buiten hem, buiten* ROSÆUS, *en buiten de Kerk en Kerkenraad van 's Hage, en dat hij zich zoude voegen naar het Ont-*

Ontwerp van Sijnode, volgens het goedvinden der Hoogé Overheid.

Aldus ſtonden de zaaken, wanneer men nog eenige poogingen deedt, om ROSÆUS tot gehoorzaamheid te brengen. In de Vergadering van Gekommitteerde Raaden ontbooden, en gevraagd zijnde, *of hij aan het Beſluit van Hun Ed. Gr. Mogende tot vrede wilde gehoorzaamen, of niet?* gaf hij een weigerend antwoord, met beſchuldiging van UITENBOGAART over eenige uitdrukkingen in zijne Schriften, die hem te ſcherp voorkwamen. Naderhand onderhielden hem afzonderlijk twee Leden van Gekommitteerde Raaden, als mede, op eenen anderen tijd, 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD. Doch de Kerkleeraar bleef onbeweegelijk. Toen volgde, eindelijk, op den twaalfden Februarij, het Beſluit van Hun Edele Groot Mogende, bij 't welk aan ROSÆUS, tot nader order, het prediken wierdt verbooden. TRIGLAND verhaalt, dat ROSÆUS, gedurende den tijd zijns beraads, met verſcheiden Predikanten, bij monde en in geſchrift, hadt geraadpleegd, wat hem te doen ſtondt, en dat zommigen hem hadden aangeſpoord tot het houden van Kerkelijke gemeenſchap met UITENBOGAART, doch dat anderen hem vermaand hadden, te blijven ſtaan daar hij ſtondt, zonder te wijken of iets toe te geeven. ROSÆUS, nu van den predikdienst ontzet, begon, vervolgens, alle gemeenſchap met de Haagſche Gemeente af te breeken. Men zag hem niet meer in de Godsdienſtige Zamenkomſten verſchijnen, maar telkens, nevens zijn gezin, en veele naavolgers, na *Rijswijk*, buiten *'s Hage*, ter preeke loopen. Zo ſterk, ondanks 's Mans ſtilſtand, was zijn aanhang, dat, volgens 't verhaal van TRIGLAND, meer dan tweehonderd perſoonen, bij ondertekening, zich verbonden, ten zijnen behoeve, bij 's Lands Staaten, Smeekſchriften te zullen inleveren; als mede, dat men zeer veel werks deedt, om tekenaars te winnen. Het Verzoekſchrift, welk men, eerlang, zag in 't licht koomen, behelsde, hoofdzaakelijk, een beklag over het verbod, om te prediken, aan ROSÆUS gedaan. „ Hier door, „ zeiden de Ondertekenaars, moesten ze het gehoor van „ Gods Woord derven. Want (dus gingen ze voort) wat „ de andere Predikanten in *'s Hage* aanging, eenigen derzelven

„ leer-

„ leerden den Christlijken Godsdienst niet zuiver; anderen „ wederſpraken die Onzuiverheid niet, en moesten, diensvol- „ gens, gehouden worden, het gevoelen van de eerſten meer „ toe te ſtaan, dan aan getrouwe Dienaars van Gods Woord „ geoorlofd was te doen. Hierom konden zij derzelver Leer- „ redenen niet hooren, zonder bezwaaring huns Gemoeds. „ Door 't bevel, aan ROSÆUS gedaan, wierdt hun de vrijheid „ benomen, die zo wel de Contraremonſtranten als de Re- „ monſtranten elders genooten. Over 't verſchil tuſſchen dee- „ ze was nog geene uitſpraak gedaan; dit hadt hun doen „ hoopen op het voortduurend genot van de oude vrije oeffe- „ ninge van de Christlijke Gereformeerde Religie, en dat hun „ geene mindere vrijheid zou worden gelaaten, dan aan die „ van de Augsburgſche Confeſſie, zo in *'s Hage* als elders. „ Eenpaarigheid van zorge voor alle de leden en Onderdaa- „ nen van een Gemeenebest hadt altijd liefde, rust, eendragt „ en magt gemaakt, het tegendeel twist en onlust veroorr „ zaakt. Als leden van den Staat verzogten ze hierom, dat „ Hun Ed. Gr. Mogende hun geliefden te vergunnen, de oef- „ fening van de Gereformeerde Religie, zo als die van ouds „ in de Gereformeerde Kerken was geleerd, naar 't gevoelen „ der Contraremonſtranten; en dat, ten dien einde, ROSÆUS „ in zijn predikampt mogt herſteld worden." Ten zelfden tijde leverde ROSÆUS een afzonderlijk Smeekſchrift in; hij verzogt in hetzelve „ dat de Heeren Staaten hem over 't „ ſtuk der Opſchortinge in zijnen predikdienst geliefden te hoo- „ ren, en zodanig eene uitſpraak en beſtelling te doen in zij- „ ne zaak, als, tot Gods eere en tot welſtand der Kerke, „ bevonden zou worden te behooren."

Op het eerstgemelde Verzoekſchrift kwam het volgende antwoord: „ De Staaten van *Holland* en *Westfriesland* ver- „ ſtaan, dat de Suppliánten hen zullen draagen als goede ge- „ hoorzaame Onderzaaten en oprechte Godvreezende Christe- „ lijke Gereformeerde Religionsverwanten; en zal bij haar „ Hooge Overheid, gelijk ook bij de Ordinaris Overheid „ van den *Hage*, voorts wel goede zorge gedraagen worden, „ dat Gods heilig Woord in alle zuiverheid en ſtigtelijk zal „ worden geleerd, gelijk haar Ed. Mogende goede meeninge

„ altijd

„ altijd geweest is, en als nog is." Op het Geschrift van ROSÆUS volgde dit Besluit: „ De Staten van *Holland* en *West-*
„ *friesland* verstaan, dat de Suppliant zal hebben te betoonen
„ leedweezen, en doen behoorlijke reparatie van zijne proce-
„ duuren, daar uit veroorzaakt is de scheuring van de Ge-
„ meente albier in den *Hage*, tot Haar Ed. Mogend contes-
„ tement, ofte haare Gecommitteerde Raaden, de ordinaris
„ Overheid en Kerkendienaars in den *Haag*, zijne mede-
„ broeders, om 't zelve gedaan op zijne zaak eindelijk gedis-
„ poneert te worden; waar toe hem voor het uiterste tijd
„ vergund wordt tot de naaste Vergaderinge van haar Ed.
„ Mogende. En wordt den Suppliant belast, middertijd hem
„ te onthouden van allen Kerkendienst en befoigne."

ROSÆUS, zulk een antwoord bekoomen hebbende, zat daarom niet stil; hij zogt meer aanhangers te winnen, en slaagde daar in niet ongelukkig. Bij veelen vondt hij te meer ingangs, door mededogen, en omdat ze hem aanzagen voor eenen Martelaar, die om de goede zaak en de zuiverheid der Leere leedt. Geene de minste schade leedt hij, daarenboven, maar won veeleer bij zijnen stilstand. Zijne Jaarwedde behoudende, en vrij zijnde van prediken, hadt hij te beter gelegenheid, om winst te doen met het oeffenen der Geneeskunde, waar van hij reeds voorheen werk gemaakt hadt, en door deezen toegang tot veelerhande lieden, door bijzondere toespraak, zijnen aanhang te vermeerderen. Zelf hadt hij onder de Grooten veele begunstigers; 't welk eenen van deezen, aan iemand der vrienden van ROSÆUS, die zijne vreeze te kennen gaf, dat hem, van de zijde der Staaten, eenige zwaarigheid mogt overkoomen, deedt zeggen, *dat* ROSÆUS *wist, wat fleunzel hij hadde.* Met dit alles vondt 's Mans gedrag, ook bij de Contraremonstranten, geenzins eene algemeene goedkeuring. Onder andere hadt de vermaarde BALTHASAR LYDIUS, Predikant te *Dordrecht* en ijverig voorvegter der Contraremonstranten, hem tot vrede en bijlegging vermaand.

Door de afwijzende antwoorden van 's Lands Staaten waren ROSÆUS en zijne vrienden niet afgeschrikt, om van nieuws hunne Vertoogen in te leveren. Nog in het zelfde jaar, bestonden de laatstgenoemden, die zich de *doleerende* of klaagende Ge-

Gereformeerde Kerk noemden, en zeiden, boven de twaalfhonderd Leden ſterk te zijn, ter Vergadering van *Holland*, die in de maand September wierdt gehouden, te verzoeken, dat aan hun de vrije oeffening der Gereformeerde Religie en de dienſt van den Predikant ROSÆUS, in eene openbaare Kerk in *'s Hage*, mogt vergund worden. In een afzonderlijk Verzoekſchrift, 't welk, ten zelfden tijde, door ROSÆUS alleen, wierdt ingeleverd, gaf hij te kennen, „ dat hij de voorgaande Apostille van Hun Ed. Mogenden, om zijne ſchuld te „ belijden en te beteren, niet konde gehoorzaamen, als zich „ te eenemaal onſchuldig kennende, met verzoek dat Hun „ Ed. Mogende hem van hun vonnis geliefden te verligten, „ en in zijnen dienst te heiſtellen, zonder hem met de ge„ meenſchap aan de tafel des Heeren met UITENBOGAART, zo „ lang de zaak tuſſchen de verſchillende partijen op den zelf„ den voet ſtondt, te bezwaaren, of tot aanneeming van „ Hunner Ed. Mogende Beſluit te dwingen." Doch, zo wel dit als het eerstgemelde Smeekſchrift, bleef onbeantwoord.

Aldus bleef ROSÆUS van zijnen dienst verlaaten, tot in de maand November des Jaars 1618, wanneer hij, op zijn ſchriftelijk verzoek, herſteld wierdt in den ſtaat, in welken hij zich hadt bevonden vóór zijne ſchorzing; met vrijheid om voortaan, nevens en even gelijk de andere Haagſche Predikanten, alle de deelen van het Leeraarampt te mogen waarneemen. Men weet, dat 's Mans voornaamſte vijand, UITENBOGAART, omtrent dien tijd, zich genoodzaakt vondt, *'s Graavenhage*, te verlaaten.

Zie UITENBOGAARTS *Leeven*; TRIGLAND; BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

ROSEE, (N. N.) geboóren te *Leiden*, in den Jaare 1632, was eene niet onbevallige Schilderesſe, doch inzonderheid vermaard om eene kunst, welke niemand haar wist na te doen, noch ook, door welke middelen zij dezelve te werk ſtelde. Zij wist, naamelijk, allerlei kleuren van los gerafelde of uitgeplukte Zijde zodanig op het Paneel te plaatzen, dat dezelve vertoonden, landſchappen, bloemen, gedierten, menſchen en

veele andere voorwerpen, zo natuurlijk en fraai, dat dezelve, op eenigen afſtand, zich lieten aanzien, alsof ze door een fiks penſeel geſchilderd waren. Aldus vervaardigde zij, op deeze wijze, een Kunſtſtuk, verbeeldende, onder anderen, den ſtam van eenen ouden boom, eene Spin in haar web, nevens een landſchap. Op den ſtam zag men den Schors, Kwasten en Mosch; de Spin was in haar web omwonden. Zij verkogt dit Stuk voor vijfhonderd Guldens. Een ander Kunſtſtuk wierdt, voor eene aanzienlijke ſomme, de eigendom van den Groothertog van Toskanen. Mejuffrouw ROSEE overleedt, ongehuwd, in den Jaare 1682, het vijftigſte haars ouderdoms.

Zie HOUBRAKEN.

ROSSEM, een Dorp en Heerlijkheid, in *Gelderland*, in den *Bommelerwaard*. De vermaarde MAARTEN VAN ROSSEM, van welken wij ſtraks zullen ſpreeken, was 'er Heer van. Nog heden ten dage ziet men 's Mans Graftombe in de Kerk van het Dorp; in dezelve wordt door een eigen Leeraar de Predikdienst verrigt. Eertijds ſtondt, bij deeze Plaats, een deftig Slot, van 't welk nog heden eenige Overblijfzels voorhanden zijn.

Zie PONTANUS en SLICHTENHORST.

ROSSEM, (MAARTEN VAN) Heer van *Roſſem* en *Poederoijen*, geboren te *Bommel*, was een der meest berugte Krijgsoverſten der Zestiende Eeuwe, rigtende allerwege, daar hij kwam of doortrok, groote verwoestingen aan: weshalven hij als de *Gelderſche* ACHILLE of een ander HANNIBAL gevreesd wierdt. Eerst tradt hij in dienst van KAREL VAN EGMONT, Hertog van *Gelder*; deeze zondt hem, in den Jaare 1518, na *Friesland*, om 'er de Landvoogdij te bekleeden. Doch hij deedt, eerlang, afſtand van dat Stadhouderſchap, uit hoofde van de kneevelaarijen der Gelderſchen in dat Gewest, welke hij met geene goede oogen konde aanzien. Zedert ſtelde hem de Hertog aan tot Stadhouder van *Utrecht*. Terwijl hij aldaar zijn verblijf hieldt,

hieldt, wierdt, ter Vergaderinge van *Holland*, het beſluit genomen, den gemelden Hertog vijandelijk aan te tasten. Dit bleef voor den Geldersman niet verborgen. Om derhalven in de voorbaat te zijn, wierdt hij te raade, de Hollanders te overvallen, eer zij het hem deeden. Ten dien einde verzamelde hij een Leger van tweeduizend Ruiters en Knegten, en gaf het bevel over dezelve aan MAARTEN VAN ROSSEM, wiens moed en geſchiktheid tot dusdanige onderneemingen de Hertog, reeds meer dan eens, ondervonden hadt. Verzeld van eenige Utrechtſche burgers, trekt hij op, in het begin van de maand Mai des Jaars 1528. Het oog hebbende op *'s Graavenhage*, nam hij zijnen weg voorbij *Montfoort* en *Woerden*. Om te minder agterdogts te geeven, voerde hij Oostenrijkſche banieren. De Bezetting van *Leiden*, hier door misleid, en het voorbijtrekkende volk voor vrienden aanziende, liet ze, onverhinderd, hunnen weg vervolgen, na het Dorp *Voorſchoten*, alwaar VAN ROSSEM een huis of twee deedt in brand ſteeken. Doch toen nu de Veldheer tot *Rijswijk* en voor 't *Haagſche Bosch* was genaderd, deedt hij de Gelderſche Vaandels ontwinden, en, onder een woest geſchreeuw van *Gelder! Gelder!* de benden op de Hofplaats aanvallen. Aan drie oorden tevens deedt hij het Vlek aantasten. Zo groot een ſchrik en vervaardheid beving ſtraks alle de inwooners, dat ze naauwlijks tijd hadden om iets te bergen. De Raaden van *Holland* verlieten het Hof, 't welk van de Gelderſchen ſtraks ingenomen, doch niet geplonderd wierdt. Niet zo toegeeflijk handelde de woeste hoop omtrent veele aanzienlijke wooningen, zo van Burgers als Edellieden; deeze wierden van alles beroofd en geheel ledig geplonderd. Men opende de Gevangenpoort, en liet eenigen los, die voorts de hand leenden tot het plonderen. Naadat men nu, van het plonderen, zijnen zat hadt bekoomen, wierdt de verdere verwoesting afgekogt voor eene ſomme van twintigduizend Guldens. Met buit beladen, keerden nu de Gelderſchen te rug na *Utreeht*, langs den zelfden weg, welken zij gekoomen waren. In het doortrekken persten zij verſcheiden Dorpen zwaare Brandſchattingen af.

Wat VAN ROSSEM, zints de plondering van *'s Graavenhage* tot in den Jaare 1542, verrigt hebbe, vinden wij niet aange-

tekend. In dit jaar ontſtondt 'er geſchil tuſſchen de Gelderſchen en Brabanders. Men hadt VAN ROSSEM, omtrent dien tijd, te *Antwerpen* op de Paerdemarkt gezien, en men ſtelde vast, zints het uitbreeken van den twist, dat hij aldaar was gekoomen om de Stad te beſpieden, en eenen toeleg tegen dezelve in den zin hadt. Ook hadt hij reeds eenig volk op de been, 't welk, door *Luikerland*, derwaarts in aantogt, en reeds over de Maaze was getrokken. Doch, door eenige Boeren en gewapende manſchap, liet het zich over die rivier te rug jaagen. Zedert verzamelde VAN ROSSEM eenig volk, zo 't heette, om tegen de Turken te dienen. Doch hij trok daar mede, andermaal, over de Maaze, en viel in *Kempeland*. Hier bleek het, welk en hoedanig zijn weezenlijk oogmerk ware. VAN ROSSEM liep de Meierij plat, en beroofde de weereloôze en niets kwaads vermoedende opgezeetenen van alles wat zij hadden. De Dorpen *St*, *Odenrode*, *Oerſchot*, *Hilvarenbeek*, *Baarle* en *Boxtel* wierden in koolen geleid of met brandſchattinge bezwaard. Van daar namen de plonderaars hunnen weg na *Breda*; doch de ingezeetenen, veele van welke de vlugt hadde genomen, kwamen *vrij met den ſchrik*, dewijl de Gelderſchen de Stad voorbij, en na *Hoogſtraten* trokken, welks Kaſteel zij, bij Verdrag, bemagtigden.

Van dit bedrijf van MAARTEN VAN ROSSEM hadt de Prins VAN ORANJE de tijding bekoomen te *Utrecht*. Met vijfhonderd Paerden en acht Vaandels Knegten ſtoeg hij van daar op weg, om de Gelderſchen te keeren. Doch deeze lokten hem, tuſſchen *Breda* en *Hoogſtraten*, in eene hinderlaage; zodat hij zich genoodzaakt vondt, met agterlaating van het grootſte gedeelte van zijn Volk, na *Antwerpen* de wijk te neemen. Derwaarts volgden hem VAN ROSSEM, en eischte terſtond de Stad op, in naame der Koningen van *Frankrijk* en *Deenemarke*. Doch de Trompetter, die de opeiſching deedt, wierdt met ſcherp beſcheid afgeweezen. Hoewel onvoorzien van zwaar geſchut, geliet zich thans, evenwel, VAN ROSSEM, alsof hij de Stad met geweld wilde aantaſten. Maar, in ſtede van dit Ontwerp voort te zetten, trok hij, eerlang, af, ter middernacht: tot afſcheid bekwam hij eenen aantal van driehonderd ſchooten uit zwaar geſchut der Stad; waar door eenigen van de zijnen ſneuvelden.

Sedert

Sedert vertoefde van Rossem nog eenigen tijd in *Brabant*, tot voor de poorten van *Mechelen* deerlijk huishoudende, en het platte Land, alomme, zwaare brandſchattingen afperzende. Zelf deedt hij eenen aanſlag op *Leuven*; die evenwel mislukte. Thans vereenigde hij zich met het Franſche Leger in *Luxemburg*.

In het volgende Jaare 1543, op de Veluwe vijftienwintig Vaandels Knegten en twaalfhonderd Ruiters hebbende bij een verzameld, deedt hij daar mede eenen inval in het Stigt van *Utrecht*. Naa de Dorpen *Leusden*, *Zoest* en andere, niettegenſtaande dezelve onder verding ſtonden, te hebben uitgeplonderd, vertoonde hij zich voor *Amersfoort*. Op den zesden Junij des gemelden jaars wierdt hij meester van de Plaatze, welker Ingezeetenen voorts de plondering voor tachtigduizend Guldens afkogten. Onmiddellijk daar naa deedt hij zijne Benden optrekken na de Meierij van *'s Hertogenbosch*, alwaar ze, even als te vooren, onmenschlijk huishielden. Zij ſtaken den brand in het fraaie Dorp *Vugt*, 't welk, op één huis na, een prooi der vlammen wierdt. De Stede *Eindhoven* was het voorwerp eener geheele uitplonderinge. Kloosters noch Kerken wierden geſpaard; zelf de weerelooze Nonnen moesten aan de geilheid der Soldaaten ten dienſte ſtaan. In dat zelfde Jaar 1543 hegtte Keizer karel de V het Hertogdom *Gelder* aan zijne uitgebreide bezittingen en heerſchappijen. Maarten van Rossem was een der Lands Grooten, welke over de onderhandeling geſtaan, en het Verdrag hadden helpen ſluiten. Ook ging hij, zedert, over in Keizerlijken dienſt, in welken hij met den post van Gouverneur van 't Hertogdom *Luxemburg* wierdt vereerd. Even als voorheen, gedroeg hij zich in den dienst van zijne Keizerlijke Majeſteit. *Champagne* en *Lotharingen*, onder andere, hadden hier van de deerlijke ondervinding, ter gelegenheid van eenen inval, in den Jaare 1552; het platte Land wierdt alomme afgeloopen en verwoest, en de Opgezeetenen jammerlijk uitgeplonderd. Eene peſtziekte, welke, in den Jaare 1555, in het Keizerlijk Leger woedde, taſtte ook onzen woesten Geldersman aan, en maakte een einde van zijn leeven. Geduurende zijne krankte, hadt van Rossem zich na *Antwerpen* laat voeren, en blies aldaar

den jongſten adem uit. Het Lijk wierdt na zijne Heerlijkheid *Roſſem* gevoerd, en in de Kerk daar van, in eene pragtige Grafſtede, begraaven. Toen de Admirant VAN ARRAGON, in den Jaare 1599, tot in de *Bommelerwaard* was doorgedrongen, beving eenen zijner Soldaaten de luſt, om het Graf te openen, en het Lijk uit de Kiſt te haalen. Hij vondt ter wederzijden van hetzelve eenen Buskogel, even alſof hij nog naa zijnen dood vuur en vlam wilde blaazen. Op vermaaning van eenen anderen Soldaat, wierdt het Lijk wederom in de Kiſt geleid. Nog heden ſtaat te *Arnhem* het Huis, weleer door onzen Held getimmerd en bewoond. De gehoornde Nikkers en Duivels, de gewapende Krijgsknegten en andere ſoortgelijke, zo genaamde, ſieraaden, met welke het Gebouw van buiten is opgeſchikt, vertoonen duidelijk genoeg den geest, die, weleer, den eigenaar en bewooner bezielde. Zijne gewoone zinſpreuk was: *Branden is het Magnificat van den Oorlog*. VAN ROSSEM liet eene dogter naa, ANNA genaamd. Van deeze wordt verhaald, dat zij, ſtom gebooren zijnde, op zekeren tijd, bij een onverwagt voorval, eene ſterke pooging met haare tong doende, dezelve losrukte, en van toen af aan het vermogen der ſpraake bekwam.

Zie PONTANUS en SLICHTENHORST, *Gelderſche Geſchiedenisſen.*

ROTGANS, (LUKAS) vermaard Nederlandsch Digter, wierdt gebooren te *Amſterdam*, in de maand Oktober des Jaars 1645. Zo wel van Vaders als Moeders zijde, was hij van aanzienlijke afkomſte, en ruim bemiddeld. Zijn Vader, JAKOB ROTGANS genaamd, was vermaagſchapt aan de aanzienlijkſte huizen van zijne Geboorteſtad, zelf aan Burgemeesterlijke Geſlagten, en bekleedde de waardigheid van Kommisſaris der Mouſteringe van *Holland*. Van adelijke afkomſte, aan den kant van beide Ouderen, was zijne Moeder, MAGDALENA TIMMERMAN genaamd. Vroeg ontvielen hem deeze beiden. Toen aanvaardde zijne Grootmoeder de taak zijner Opvoeding, welke zij inrigtte, overeenkomſtig met 's Jongelings geaart-

aartheid en omſtandigheden. Hij wijdde zich aan de oeffeninge der fraaie letteren, en maakte daar in zeer groote vorderingen. Vooral leide hij zich toe op het leezen van de Latijnſche Dichters, en verpoosde, bij wijlen, zijnen Geest, door het opſtellen van kleine Nederduitſche Dichtſtukken. Zijne Grootmoeder hadt eene Hofſtede, aan de Vegt, tusſchen de Dorpen *Breukelen* en *Maarſen*, KROMWYK genaamd. Hier ſleet de jonge ROTGANS zijnen meesten leeftijd, en hadt, met een opmerkzaamen geest begaafd zijnde, gelegenheid om het Karakter en de Zeden der Landlieden van nabij te leeren kennen. De vrugt daar van was het bekende boertig ſtukje, *Boeren-Kermis* getiteld.

Terwijl de Heer ROTGANS dus aangenaam en lieflijk zijne dagen ſleet, in het ſtille landverblijf, wierdt zijne rust geſtoord door het rampzalig Jaar 1672. Terwijl elk, die 't Vaderland lief hadt, nu ter reddinge toeſchoot, vondt hij geene vrijheid om te mogen ledig zitten. Hij verzogt en verkreeg een Vaandel, om hetzelve in den dienst van den Staat te draagen. Geduurende den tijd van twee jaaren, gedroeg hij zich als een eerlijk Krijgsman. In 't einde wierdt hij den Dienst moede, dewijl veelen zijner Spitsbroederen hem telkens wierden voorgetrokken, en hij, op bevorderinge, geen uitzigt hadt. Thans keerde ROTGANS weder na het bekoorlijk *Kromwijk*, 't welk, door de Franſchen, geduurende hun verblijf in het Stigt, verwoest, doch, zedert, veel luisterrijker was herbouwd, dan het zich ooit vertoond hadt. Van nieuws gaf hij zich hier over aan de involginge van zijnen lust tot den dienst der Zanggodinnen.

Naa het ſluiten van den Vrede, tusſchen *Frankrijk* en de Verééngde Gewesten, bekroop ROTGANS de nieuwsgierigheid, om het gemelde Koninkrijk, en vooral de Hoofdſtad *Parijs* te zien. Van daar te rug gekeerd, op *Kromwijk*, begaf hij zich in 't huwelijk met ANNA ADRIANA DE SALINGRE, Zuster van zijnen Schoonbroeder. Van geen langen duur was deeze echtverbintenis. Reeds in den Jaare 1689 ontviel hem zijne huisvrouwe, laatende hem Vader en eenigen Opziener van twee Dogtertjes. Om zijn leed en hartzeer te verzetten, gaf hij zich nu geheel en al aan de Dichtoeffeninge over: wel

haast

haast verkreeg hij hier door eenen naam onder de beste Nederlandsche Dichters. Met dankzegging ontvingen deeze zijnen *Willem den derden*, Koning van *Groot-Brittannien*, een treffelijk Heldendicht. Welhaast wierdt dit gevolgd van zijne *Zedelessen uit de Oude Verdigtselen*. Van tijd tot tijd zag men, daarenboven, kleinen Dichtstukken ten voorschijn koome, op deeze of geene voorvallen of gelegenheden staande: *Mengeldichten*, *Zegezangen*, *Landgedigten*, *Eerdichten*, *Huwelijks-* en *Lijkzangen*, en meer anderen. 't Mans bekende Tooneelstukken *Eneas en Turnus* en *Sella*, zijn, dikmaals, op den ouden Amsterdamschen Schouwburg, met toejuiching, ten tooneele gevoerd. Verscheiden deezer stukken draagen de kenmerken eener jeugdige penne. Hij zelve konde nimmer worden overgehaald, om aan dezelve de beschaavende hand te slaan. In laatere tijden nam een zijner vrienden deeze moeite op zich, doch volvoerde het met zo veel oordeels en omzigtigheids, dat de vreemde hand bezwaarlijk kan ontdekt worden.

In den maatijd des Jaars 1710 wierdt de Heer ROTGANS van de Kinderziekte overvallen; hij overleedt aan dezelve, op den derden November des gemelden Jaars, op zijne Hofstede *Kromwijk*, in den ouderdom van ruim vijfenzestig jaaren. De stoffelijke overblijfzels wierden, in de Vooroudersijke Kapelle, in de Kerk van het Dorp *Breukelen*, staatelijk bijgezet.

Zie de *Voorrede voor zijne Werken*; *Journal Litteraire*; *Memoires pour servir à l'Hist. des Hommes Illustres*, Tom. II.

* * *

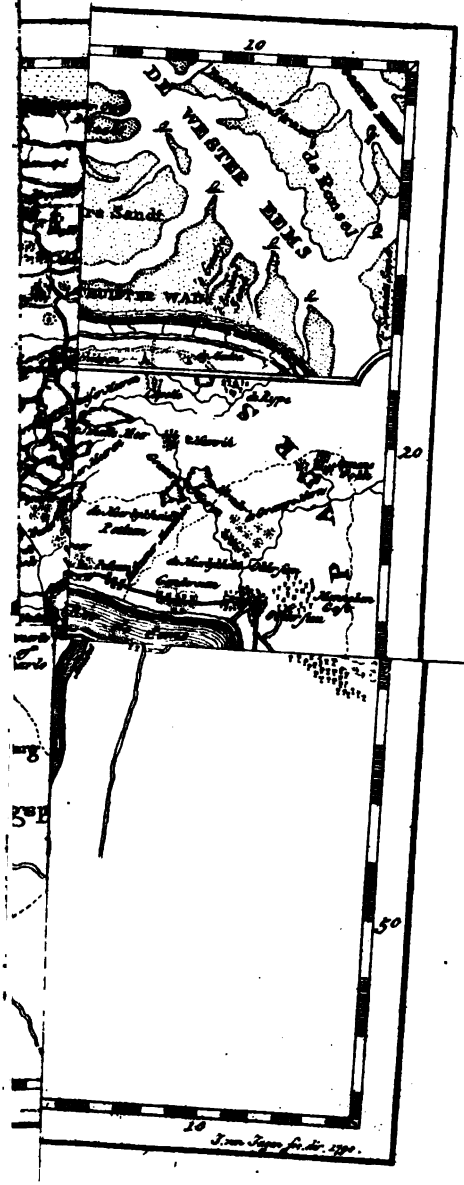
10
DE WESTER EEMS
de Ronsel
20
50
10

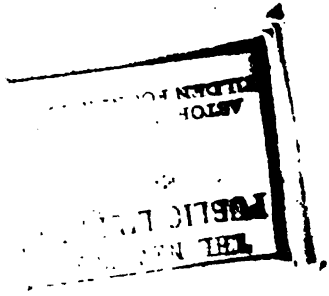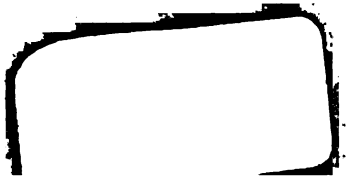
ASTOR
PUBLIC L
THE N